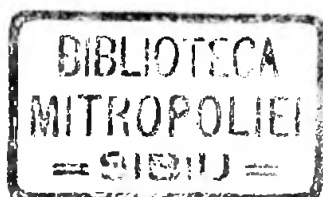

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ANUL IV, Nr. 7—8

IULIE—AUGUST 1959

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ — SIBIU

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

APARE CU BINECUVÎNTAREA ȘI SUB ÎNDRUMAREA
ÎNALT PREA SFÎNȚIEI SALE

D. D. NICOLAE COLAN

Arhiepiscop și Mitropolit

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

Arhiepiscopia Ortodoxă Română Siblu, strada 1 Mai nr. 24

Secretar de redacție: Pr. prof. dr. GRIGORIE MARCU

CUPRINSUL:

Pag

LA A XV-A ANIVERSARE A ELIBERĂRII ROMINIEI

Pr. Prof. Dr. GRIGORIE MARCU: Patria mea, mîndria mea...	483—488
Prot. stavr. TRAIAN BELĂSCU: O aniversare plină de realizări	489—491
PROFESORII INSTITUTULUI TEOLOGIC DE GRAD UNIVERSITAR — SIBIU: Prinosul nostru	492—494
Prot. stavr. SABIN TRUȚIA: Cum s-a realizat reîntregirea bisericească	495—499
Prot. IOAN MUNTEANU: Istoria nu se repetă — nu trebuie să se mai repete	500—503

BISERICA ȘI PROBLEMELE VREMII

REDACȚIA: Pentru încetarea războiului rece	504—511
Arhid. Dr. NICOLAE CORNEANU: Apărarea activă a păcii	512—513

STUDII

Teologie exegetică

Pr. Prof. Dr. GRIGORIE MARCU: Părintele Profesor Dr. Grigorie Pișculescu — Gala Galaction — octogenar	514—521
---	---------

Teologie istorică

Dr. LIVIU PATACHI: Cărți vechi religioase din Țara Hațegului de pe o listă din 1857	522—539
---	---------

Teologie sistematică

Pr. Prof. Dr. ISIDOR TODORAN: Poate fi considerat Origen eretic?	540—547
--	---------

Teologie practică

Pr. Prof. Dr. DUMITRU BELU: Sfinții Părinți ca material omiletic	548—561
IOAN N. FLOCA: Calendarul bisericesc	562—567

ÎNDRUMĂRI OMILETICE

Diacon CONSTANTIN VOICU: Predică la Duminică VII după Rusalii	568—570
Diacon GHEORGHE PAPUC: Despre Sfînta Liturghie (predică)	570—573
Pr. SOLOMON ORIAN: Sf. Liturghie: marea rugăciune creștină (predică)	573—574
N. CORNEANU: Schimbarea la față a Domnului (material omiletic)	575—579
D. BELU: La Adormirea Maicii Domnului (predică)	579—582
NICOLAE MLADIN: Credința (predică)	582—584

(Continuare în p. III a copertei)

URME DIN TRECUT

Pr. Lector CHIRIL PISTRUI: Primele monumente de literatură slavonă la ruși și legătura lor cu creația populară și cu cultura bizantină . . .	585—593
N. CORNEANU: Circulația unei scrieri patristice în Ardeal	594—595

TEOLOGI ORTODOCȘI

Pr. Prof. Dr. CORNELIU SÎRBU: Nicolae Cotos	596—600
Pr. Prof. Dr. NICOLAE MLADIN: Șerban Ionescu	601—602

RECENZII

Prot. stavr. GHEORGHE SECAȘ: L'Eglise orthodoxe russe	603—605
N. CORNEANU: Cahiers Saint-Irénée	605—607
Pr. Prof. Dr. SPIRIDON CÂNDEA: Liturgia	607—609
D. BELU: J. A. Komensky, Texte alese	609—612
N. MLADIN: L. Bogdanovici, Insemnările unui psihiatru	612—614
ȘT. TARANGUL: Xenofon, Statul spartan — Statul atenian	614—616
Pr. Prof. Dr. NICOLAE NEAGA: H. Ringgren, Das Buch Esther	617—618

VIAȚA BISERICESCĂ

M. Ș.: Vizitație canonică la Săsciori-Sebeș	619—620
GR. M.: Încheierea anului școlar 1958—59 la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu	621—627
REDACȚIA: După sesiunea jubiliară de la Stockholm	627—631
— Pentru pace și împotriva armelor atomice	631—632
Pr. Dr. TEODOR BODOGAE: 150 ani de la înființarea Academiei duhovnicești din Leningrad	632—635

INSEMNĂRI

R. și N. COR.: Crește bunăstarea obștească. — „Domnul părinte“. — Două studii referitoare la înțelesul cuvîntului „speculator“. — Revista „Mitropolia Banatului“ în veșmînt sărbătoresc	636—640
---	---------

Orice corespondență privitoare la revistă (inclusiv cărțile și revistele de schimb) se trimite pe adresa: *Arhiepiscopia Ortodoxă Română, Sibiu, strada 1 Mai nr. 24*, cu mențiunea: pentru redacția (sau administrația) revistei „Mitropolia Ardealului“.

Colaboratorii sînt rugați să trimită manuscrise (autografe sau, de preferință, dactilografiate în 4 exemplare), scrise cîteț, pe o singură pagină a filei, respectînd noua ortografie a Academiei Republicii Populare Romîne.

Citatele și trimiterile, numele proprii și indicațiile cifrice să fie scrise deslușit, atît cele în romînește, cît și cele în limbi străine.

Pentru uniformizarea indicării citatelor și trimiterilor (a celor biblice, mai ales), colaboratorii sînt rugați să se orienteze după materialele pe care le publică revista.

Prăznuind a XV-a aniversare a eliberării României

PATRIA MEA, MÎNDRIA MEA!

Încă nu s-au stins ecourile aniversării primului deceniu de luptă organizată pentru pace și sufletele noastre pătrunse de emoție sîrguiesc cu toate pînzele desfășurate spre bucuriile pentru a cincisprezecea oară înflorite ale eliberării României. Dacă întii-amintita prăznuire s-a desfășurat la scară mondială, cealaltă ne aparține oarecum în exclusivitate, pentru că e o sărbătoare națională, cea mai de seamă și mai reprezentativă sărbătoare anuală a poporului nostru descătusat și pornit pe căile unei propășiri fără precedent. Bucuriile ei le împărțim fără precupețire cu cei ce ne-au dat o voinică mîină de ajutor frățesc ca să răzvim la limanul libertății și independenței naționale, — de astă dată, deplin și definitiv cucerite. Mărinimia lor nu s-a stins odată cu ecoul celui din urmă bubuit de tun, din dimineța de Mai a victoriei, ci s-a prelungit peste ani și ani, pînă în ziua de azi. Ne-au ajutat să ne eliberăm și-apoi — ca și cînd acest lucru ar fi fost de sine înțeles — ne-au sprijinit efectiv să refacem cele ruinate, să construim cele visate, să primenim cele învechite și înapoiate. Datorită acestui sprijin, de care ne-am împărtășit în măsură covîrșitoare, pe vatra Patriei izbăvite crește ca o făgăduință în plin avînt de împlinire mîndra noastră Patrie nouă și înnoită.

*

Fiecare prăznuire este prilej de recapitulare și, totodată, deget întins spre zări viitoare. Prilej de recapitulare fără reticențe și fără cruțare a învățămintelor care se desprind din trecutele alunecări spre greșeli ce nu se pot evoca fără păreri de rău și fără întristare, dar și de desprindere a acelor învățăminte care cumîntesc și umplu inimile de îmbărbătare.

Lăsînd laoparte conflictul armat de la 1870, care n-a depăşit limitele unei încăierări bilaterale, primul război mondial a arătat lumii întregi ce ameninţare perpetuă pentru echilibrul internaţional reprezintă hămesitele pofte de expansiune imperialistă ale Reichului german sprijinit pe brutala trufie teutonă a militarismului prusac.

Am cunoscut şi noi — părinţii noştri — pleasna de fier şi foc a cotropitorului, care ca un tăvălug de feroase proporţii apocaliptice spărgea fronturi, dărîma hotare, nimicea speranţe, ruina agonisite scumpe, cernea inimi, corupea conştiinţe, semăna spaimă şi descurajare în prăvălirea-i pustiitoare. Un savant de-o rară distincţie sufletească, a cărui inimă vibra nespus de cald la pătîmirea obştească, evoca drama poporului nostru greu încercat în accente sfîşietoare: „Şi a venit asupra ta, o Patria mea frumoasă, durerea fără de nume.

Ţi-ai văzut feciorii luptînd şi murind fără speranţă. Ţi-ai văzut moşia năvălită din toate părţile, satele şi averile tale arzînd, copiii tăi fugind îngroziţi pe drumurile spre Răsărit şi spre Miazănoapte, mormintele răsărind nenumărate, ca florile de toamnă, pe marginile căilor pribegiei. Foc, foame, ger, boală, ruşine, moarte...

Ci în noaptea adîncă a suferinţelor tale, vitejii tăi au clădit zid pînă la cer, cu piepturile lor tinere pe graniţele bătrînei Moldove. Şi duşmanul n-a putut trece mai departe”. (Vasile Pârvan: *Memoriale*. Bucureşti 1923, p. 111).

Oprit cu pieptul de bravii oşteni romîni şi ruşi care ţineau linia de front a „triunghiului morţii” şi apoi azvîrlit înapoi, de unde venise pustiitoarea-i ameninţare, cotropitorul părea că se domesticise. Dar n-a fost aşa, căci, în taină, el urzea noi atentate împotriva bunei linişti a omenirii. Printr-o propagandă de diversiune şi printr-o educaţie politică tendenţioasă, de tip naţionalist şovin, o întreagă generaţie a fost împinsă pe căile rătăcite ale aventurilor totalitariste, ale primejdurii păcii popoarelor. Spiritele lucide, oamenii înţelepţi şi bine intenţionaţi, care întrevedeau urmările şi din dragoste de ţară şi de popor avertizau şi chemau la zăgăzuirea primejdiei, erau înfrunţaţi, urgisiţi şi prigoniţi, unii nimiciţi chiar. Se încerca discreditarea lor pe toate căile de către cei ce deveniseră simbriaşii unor interese străine de neamul nostru.

Ce a urmat se știe. Memoria generației contemporane n-a obosit și n-a uitat.

Dar la 23 August 1944, forțele patriotice din interiorul țării — cărora li s-au asociat unitățile militare din garnizoane și de pe front — au întors armele împotriva cotropitorului hitlerist și după ce i-au doborât pozițiile de sprijin din aparatul de stat, împreună cu eroicele trupe sovietice eliberatoare, l-au alungat din țară. A început apoi urmărirea lui, care n-a fost nici ușoară, nici fără jertfe. La desfășurarea acestei operații spectaculoase, executată cu elan irezistibil și cu o forță incomparabilă de către Armata Sovietică, au participat și unități ale Armatei Române, acoperindu-se de glorie în luptele duse pentru eliberarea Ardealului de Nord, a Ungariei și a Cehoslovaciei. A fost pecetluită și în acest fel, cu devotament pilduitor, hotărîrea întregului nostru popor de a-și orienta pe viitor viața obștească și de stat în făgăsurile noi, consecvent democratice, vădit progresiste.

Au trecut 15 ani de-atunci. Iar după 15 ani, țara noastră e de nerecunoscut. Poporul, devenit stăpîn pe destinul său, a preluat puterea de stat și o exercită cu însușiri conducătoare dovedite.

În Patria cea nouă, condusă de oameni din popor, exploatarea omului de către om a fost lichidată ferm și definitiv.

Impilarea și obida care apăsau de veacuri grumazul celor mulți au fost curmate cu elan patriotic, cu energie revoluționară. Cu ele, s-au rostogolit în vîltoarele fără întoarcere ale trecutului toate consecințele înapoierii politice, sociale și culturale în care clasele stăpînitoare de ieri au ținut grosul poporului nostru: analfabetismul, bolile sociale, mortalitatea infantilă, ș. a. Peste tot, în ritm din ce în ce mai vioi, palpită zvîcnirile de viață nouă ale construcției socialiste. În expunerea făcută la plenara din 26—28 noiembrie 1958 a Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, Dl Gheorghe Gheorghiu-Dej, primul secretar al partidului, a prezentat date documentare care în limbajul sobru al cifrelor dezvăluie înfăptuirile de pînă acum ale tinerei noastre republici populare și perspectivele dezvoltării ei ulterioare: „Producem anul acesta (adică în 1958) de 5, 6 ori mai multă fontă ca în anul 1938, de 3,3 ori mai mult oțel, de 2,6 ori mai mult cărbune, de 5,2 ori mai mult ciment, de 2 ori mai multe țesături de bumbac, lînă și mătase, de 2,5 ori mai mult ulei și 2,1 ori mai mult zahăr”, — spune raportul. În strînsă legătură cu dezvoltarea

tarea economică, datorită înlăturării claselor exploatatoare, a trecerii pământului în mâinile celor ce muncesc și a naționalizării principalelor mijloace industriale, a luat un avânt deosebit viața culturală. Școlile, muzeele, teatrele, cinematografele, instituțiile științifice, tehnice și sanitare s-au înmulțit într-un ritm necunoscut pînă acum, contribuind în chip esențial la înlăturarea beznei întreținută în trecut de neștiința de carte și a tuturor neajunsurilor pe care le pricinuia aceasta.

Între cele două războaie mondiale existau la sate abia 2.004 biblioteci, cu ceva mai mult de 1/2 milion volume. Aceasta însemnează că o bibliotecă revenea la 6.000 locuitori și o carte la 22 de săteni. Azi avem peste 12.000 de biblioteci sătești, cu peste 13.000.000 de cărți, ceea ce însemnează un spor de 2.312% față de trecut.

„Volumul publicațiilor Editurii Academiei R. P. Romîne a crescut neconținut: de la 46 de titluri cu 140 coli editoriale, într-un tiraj de 57.000 de exemplare în 1949, editura a trecut în 1958 la 245 titluri cu 4.270 coli, într-un tiraj de 494.000 de exemplare”, — acesta e bilanțul oficial, prezentat de unul dintre academicienii noștri la împlinirea unui deceniu de la apariția primei tipărituri scoase de editura supremei instituții de cultură și știință a țării.

De-a lungul și de-a latul, țara noastră e împînzită de fabrici, întreprinderi industriale, șantiere noi, sonde proaspăt forate și date în producție, întreprinderi miniere. Lumina electrică pătrunde biruitoare la sate, izgonind întunerecul, frigul, neștiința și toate relele legate de ele.

Se schimbă fața satului, care seamănă din ce în ce mai puțin cu cel din România de ieri — și se schimbă viața țaranului nostru. Tot mai numeroase sînt casele noi, în cele mai multe sate este cămin cultural și chiar cinematograful a încetat să mai fie o instalație exclusiv orășenească. Socializarea agriculturii ușurează munca plugarului și îi deschide calea traiului îmbelșugat. Vorba scriitorului academician Mihai Beniuc: „Locul boilor costelivi îl ia tractorul și moșia strămoșească, se vede treaba, nu e mîhnită de modernizare, căci rodește mai mult la hectar”. În anul acesta, 1959, venitul național va crește cu 13%, iar pentru dezvoltarea agriculturii au fost alocate fonduri care depășesc pe cele din anul trecut, 1958, cu 600.000.000 lei.

Exemplele de felul acesta pot fi înmulțite la nesfîrșit, căci nici un tărîm de producție și creație nu este neglijat și n-a rămas în-

urma avîntului constructiv care a transformat țara întreagă într-un vast șantier, cu milioane de perechi de brațe harnice, cu utilaje tehnice din cele mai perfecționate și mai ales cu o însuflețire patriotică de ritm tineresc și de perfectă aderență la realități.

Patria mea, mîndria mea!...

Stupul de albine, ca să lucreze, are trebuință de pace. Iar pacea, în tînăra și înfloritoare noastră Patrie republicană, este preocupare obștească și valoare morală de prim rang, tratată ca atare și apărată în consecință de legile țării. Laolaltă cu celelalte țări de democrație populară și în frunte cu Uniunea Sovietică, Patria noastră republicană este un factor activ în frontul apărătorilor păcii. R. P. Romîna — cu mărinimie socialistă — arată celorlalte țări balcanice dorința ei de pace și prietenie. Probă, dintre cele mai recente, este propunerea făcută de șeful Guvernului român, Dl Chivu Stoica, în scopul solidarizării țărilor balcanice la acțiunea de promovare a unei politici de pace în această parte a continentului nostru.

Sub scutul legilor țării, în acest răstimp de 15 ani cultele religioase din R. P. Romîna și-au desfășurat în mod normal activitatea specifică, de îndrumare religioasă-morală a slujitorilor și credincioșilor lor, bucurîndu-se din partea ocîrmuirii de stat de un regim echitabil. Discriminările confesionale de altădată, privilegiile rezervate unor culte „cu priză” la palatul regal sau în alte poziții-cheie ale cercurilor diriguitoare de odinioară, au fost înlăturate. Favoritismului de toate speciile i-a luat locul principiul egalei îndreptățiri a cultelor religioase în fața legilor Patriei, aplicat cu deplină obiectivitate.

Folosindu-se de noua situație bisericească, clerul și credincioșii greco-catolici au revenit în masă la sînul de mamă al Bisericii Ortodoxe Romîne, după două veacuri și jumătate de așteptare și suferință (1698—1948) a străbunilor noștri.

Clerul și credincioșii Bisericii noastre, în frunte cu I. P. S. și P. S. Membri ai Sfîntului Sinod, au răspuns solicitudinii pe care ne-o arată regimul de democrație populară al R. P. Romîne înregimentîndu-se fără șovăire, dintru tot începutul, în rîndurile luptătorilor activi pentru pace și participînd cu pilduitoare tragere de inimă la îndeplinirea sarcinilor de folos obștesc.

Biserica Ortodoxă Română s-a încadrat cu înțelegere creștinească și cu însuflețire în făgașul vieții celei noi pe care a pornit acum 15 ani harnicul nostru popor, sprijinindu-i elanurile creatoare în toată bunăvremea, cu cuvîntul și cu fapta. Contribuția ei la consolidarea actualei așezări a vieții noastre obștești o vădește, între altele, faptul că mai mult de jumătate din preoții ortodocși sînt încadrați în cele peste 20.000 de comitete de luptă pentru pace din țara noastră. Toți ceilalți activează în același tărîm făcînd din exercițiul misiunii lor duhovnicești — cu tactul și înțelepciunea impuse de exigențele pastorației moderne — un factor de seamă în acțiunea de apărare și întărire a păcii.

Simțăminte de nedeazămințită și neșovăielnică alipire față de Patria noastră iubită nutrind, creștinească ascultare dînd destoinice ei ocîrmuiri, legile ei respectîndu-le în toată bunăvremea, năzuințele populare împărtășindu-le fără precupețire, slujitorii Bisericii noastre întîmpină cea de-a 15-a aniversare a eliberării Romîniei hotărîți să continue și să amplifice părășia lor devotată la munca de întărire și propășire a Republicii Populare Romîne, cu mijloacele specifice chemării lor de păstori sufletești ai obștei dreptcredincioase. Ei sînt încredințați că în chipul acesta aplică învățătura Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, a cărei considerație pentru valoarea și demnitatea omului reprezintă una din cele mai superioare manifestări ale Cerului pogorît pe pămînt.

Viitorul aparține omului nou care se făurește în tiparnițele noii lumi contemporane. În întocmirile lui de viață ușurată și împodobită cu toate bucuriile legiuite, la care are dreptul să tindă o făptură rațională, acest om nou își va realiza de-a pururi chipul lui de bunătate, de cinste și de omenie, restaurat întru plenitudinea prerogativelor sale paradisiace.

Lui îi aparține viitorul. Lui și Patriei noastre dragi — și întregii lumi care se străduiește să ducă la biruință aspirația universală spre pace și propășire.

Trăiască în veci înfloritoarea noastră Patrie!

Pr. Prof. Dr. GRIGORIE MARCU
Secretar de redacție al revistei
„Mitropolia Ardealului — Sibiu

O ANIVERSARE PLINĂ DE REALIZĂRI

Poporul român sărbătorește la 23 August 1959 un deceniu și jumătate de la eliberarea Patriei noastre de sub jugul fascist.

Săvârșirea acestui act istoric, de însemnătate epocală, a avut urmări pe cât de variate, pe atât de îmbucurătoare asupra vieții noastre obștești.

Marile transformări politice, economice, culturale și sociale din decursul celor cincisprezece ani au schimbat radical situația din țara noastră. Aceia dintre noi care au avut fericirea să cutreiere țara de-a lungul și de-a latul ei, își pot da seama ce salturi s-au făcut din partea oamenilor muncii pentru înfăptuirea acelor mărețe realizări, în toate compartimentele vieții de stat.

Alta era situația în Patria noastră înainte de 23 August 1944. Mai bine ne putem da seama acum, comparativ, cât de înapoiate erau industria, agricultura, învățământul public de toate gradele, orașele și satele, sectorul socialist fiind atunci inexistent. Astăzi, ce proporții de dezvoltare au luat toate, în cei cincisprezece ani de regim democrat popular.

Până la 23 August 1944, țara noastră era înrobită politic și economic capitalului străin. Toate bogățiile Patriei se strecurau din țară pe prețuri derizorii. În schimb, tot ce importam din străinătate plăteam cu valută forte. Astfel, țara noastră devenea tot mai sărăcită și lipsită de independență.

Astăzi, după cincisprezece ani de regim democrat popular, Patria noastră are altă față. Cetățenii sînt bucuroși și muncesc cu dragoste și avînt pentru înfiorirea ei și pentru consolidarea mărețelor ei realizări.

Prestigiul țării noastre și al regimului democrat popular au crescut uimitor înafara granițelor Patriei. Astăzi, peste șapte-

zeci de țări fac schimburi comerciale cu Republica Populară Română, apreciind la justa lor valoare mărfurile produse de oamenii muncii de la noi.

Grija de om, înaintarea lui culturală, socială și politică, în Patria noastră — ca pretutindeni în țările lagărului socialist — este ridicată la rangul unei probleme de stat și tratată ca atare, cu o consecvență specific muncitorească, progresistă. Lumina electrică și luminile culturii pătrund biruitoare pînă în cele mai lăturalnice așezări omenești de pe întinsul Patriei noastre, sfărîmînd beznele trecutului. Ocrotirea sănătății, cu toate implicațiile ei tehnico-sanitare, la noi e astăzi tot atît de avansată ca și în statele care au înaintat mai mult în soluționarea acestei probleme naționale.

Acestea toate arată că regim democrat popular însemnează avînt revoluționar, elan nestăvilit, forță creatoare, reforme înnoitoare în toate sectoarele vieții obștești, în toate activitățile omenești. Regim democrat popular e pace și bună-înțelegere între noi și cu toată lumea, muncă și propășire pentru noi și pentru urmașii noștri. Sprijin și exemplu care îndeamnă la urmare avem neconținut în marea țară vecină și prietenă, Uniunea Sovietică. Popoarele ei puternice și pricepute ne precedează pil-duitor pe calea propășirii socialiste.

Noi avem deplină încredere în ocîrmuitorii Patriei noastre scumpe, în făuritorii Republicii Populare Romîne; ei sînt oameni ieșiți din tulpina viguroasă a poporului nostru. Sub călăuzirea lor încercată, muncim metodic și pășim cu pași siguri pe drumul plin de făgăduințe al viitorului.

Calea pe care pășește în chip liber și pentru totdeauna poporul nostru de cincisprezece ani încoace este și calea oamenilor Bisericii Ortodoxe Romîne. Noi, preoții, ca și credincioșii, ne identificăm întru totul cu năzuințele și strădaniile poporului și ne simțim însuflețiți de un patriotism luminat care ne mîină firesc în liniile de front ale marii bătălii pentru propășirea neconținută a scumpei noastre Patrii.

Regimul democrat popular al țării noastre dă o înaltă prețuire monumentelor istorice. Datorită acestui fapt se cheltuiesc sume însemnate pentru întreținerea acestor monumente. De ele beneficiază și locașurile de cult — mănăstiri, biserici de oraș și de sat, etc. — remarcabile prin vechimea lor și prin valoarea lor istorică, arhitectonică și artistică.

*

De la marea cotitură din 23 August 1944 încoace, poporul nostru viețuiește într-un climat de pace și libertate. Patriotismul fierbinte al maselor populare, unitatea dintre poporul român și minoritățile naționale contribuie în mod hotărâtor la construirea unei orînduiri sociale nouă, ale cărei rezultate au și început să se arate.

Sîntem recunoscători față de regimul democrat popular pentru libertățile și înlesnirile ce le asigură tuturor cultelor din țara noastră — adică și Bisericii noastre — ca să-și poată desfășura normal misiunea lor religioasă. Noi am folosit și vom folosi aceste libertăți și înlesniri atît pentru promovarea vieții noastre bisericești, cît și pentru a face din ce în ce mai efectivă participarea preoților și credincioșilor la îndeplinirea sarcinilor cetățenești.

Acum, la a cincisprezecea aniversare a eliberării Patriei noastre, împreună cu întregul nostru popor muncitor, noi dorim, urmărind și sprijinim, prin mijloacele noastre deosebite, cu toată osîrdia și sinceritatea, cel mai mare bine, cea mai desăvîrșită propășire pentru Patria noastră dragă, Republica Populară Romîna.

Prot. stavr. TRAIAN BELAȘCU
Vicar arhiepiscopesc, Sibiu

PRINOSUL NOSTRU

La 23 August 1944 poporul nostru a pornit pe căile luminoase ale unui viitor de pace și bunăstare.

Sînt 15 ani de-atunci.

Acum, ca și de fiecare dată cînd prăznuim marea sărbătoare a eliberării Romîniei, inimile noastre sînt stăpînite de simțăminte de recunoștință și admirație.

Sîntem recunoscători pentru eliberarea Patriei noastre dragi de sub jugul fascist victorioasei Armate Sovietice și acțiunii salvatoare a eroicelor forțe patriotice muncitorești din țara noastră împotriva dictaturii reacționare. Sîntem plini de admirație față de capacitatea constructivă pe care a dovedit-o din plin, în acest răstimp, ocîrmuirea Patriei noastre republicane, destoinică și înțeleaptă ca tot ceea ce iese din plămada sănătoasă a poporului.

Năzuința spre libertate națională și spre propășire socială a însuflețit statornic poporul nostru harnic și cuminte de-a lungul zbuciumatului său trecut, tinzînd cu neslăbită tărie spre împlinire.

Cei 15 ani care au trecut de la eliberarea Romîniei au adus împlinirea acestei năzuințe. Regimul de democrație populară al republicii noastre a creat **condițiile** optime pentru transformarea vrerilor populare în **înfăptuiri**. Cu acestea, noi ne mîndrim — și pe bună dreptate, căci sînt fără precedent. Dar și străinii care ne vizitează țara iau act de ele cu o uimire care-i umple de respect față de așezarea cea nouă a Patriei noastre iubite, recunoscînd în ele realizări de înaltă talie constructivă și de durată.

Avîntul constructiv, înnoitor, care însuflețește întregul nostru popor muncitor, energiile clocotitoare descătuseate acum 15 ani își arată roadele în toate tărîmurile de activitate obștească.

Dezvoltarea amplă și vertiginoasă a industriei, mecanizarea și cooperativizarea agriculturii, revoluția culturală de maximă amplitudine și profunzime săvârșită de puterea populară sînt indicii evidente ale ridicării nivelului de trai al poporului nostru, sînt mărturii ale prosperității noastre crescînde, sînt cheazășii ale viitorului îmbelșugat și tihnit spre care pășim umăr la umăr, în nebiruită solidaritate lăuntrică, toți cetățenii țării, sînt temelii ale păcii și întăririi Patriei.

Sprijin mărinimos și stimulent permanent pe calea cea nouă pe care am apucat acum 15 ani avem în marea noastră vecină și prietenă Uniunea Sovietică.

Acest drum drept pe care poporul nostru a pășit în chip liber și definitiv acum 15 ani este și drumul oamenilor Bisericii Ortodoxe Romîne. Identificîndu-ne pe deplin cu năzuințele și strădaniile obștești, pătrunși de simțămintele curate ale patriotismului luminat, republican, noi nu am lipsit și nu vom fi dați lipsă nici de acum încolo de la marea bătaie pentru propășirea necurmată a Patriei noastre iubite, Republica Populară Romînă.

Sîntem mulțumitori regimului republican democrat popular pentru libertățile și înlesnirile ce le asigură Bisericii noastre — ca și celorlalte culte religioase din R. P. Romînă — în scopul desfășurării normale a misiunii ei duhovnicești. La catedră și la amvon, la cursurile de îndrumare misionară și socială a clerului și la conferințele preoțești de orientare, în publicațiile bisericești și în convorbirile cu preoții și cu credincioșii, cînd se ivește prilej, noi n-am conținut a îndemna, a povățui și a chema pe toți oamenii Bisericii noastre să folosească loial și sincer aceste libertăți și înlesniri atît pentru promovarea vieții noastre bisericești, cît și pentru o cît mai zeloasă și mai efectivă participare a noastră a tuturor la purtarea cu dragoste și devotament a îndatoririlor cetățenești. Patria are nevoie de noi toți și pentru oricine îi aduce prinos de cuget cinstit și vrere de înfăptuire folositoare tuturor ea este mamă fără seamăn de iubitoare.

Respectuoși față de toate acele valori ale trecutului care s-au dovedit de-a lungul vremii factori de progres, strădaniile noastre sînt ferm ancorate în actualitate, cu înțelegere deplină pentru eforturile luminate ce se depun acum în scopul făuririi unui viitor de pace și îmbelșugare și cu bucuria asocierii călduroase la intensificarea lor necurmată.

Sîntem încredințați că în felul acesta împlinim în spiritul și în litera lor directivele pe care ni le dă ocîrmuirea noastră bisericească privitor la exercițiul îndatoririlor patriotice ale slujitorilor și credincioșilor și, totodată, și vrerea Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, din plinătatea căreia se nutrește învățătura Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Răsăritene.

Astăzi și în viitor — ca în tot trecutul său de aproape un veac și jumătate de existență — Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu, cu toți ostenitorii și slujitorii bisericești pe care-i pregătește, e alături de popor. Acesta este locul nostru firesc.

Vom cinsti acest loc după cea mai bună știință și conștiință, fără șovăire și fără precupețire, în toată bunăvremea.

Trăiască înfloritoarea noastră Patrie și ocîrmuitorii ei!

Sibiu, la 23 August 1959.

Pr. Prof. Dr. SOFRON VLAD, rector
 Pr. Prof. Dr. SPIRIDON CÂNDEA, pro-rector
 Pr. Prof. Dr. NICOLAE NEAGA
 Pr. Prof. Dr. GRIGORIE MARCU
 Pr. Prof. Dr. MILAN ȘESAN
 Pr. Prof. Dr. ISIDOR TODORAN
 Prof. Dr. IORGU D. IVAN
 Pr. Prof. Dr. DUMITRU BELU
 Pr. Prof. Dr. NICOLAE MLADIN
 Pr. Prof. Dr. CORNELIU SÎRBU
 Pr. Conf. GHEORGHE ȘOIMA
 Diacon Conf. Dr. NICOLAE CORNEANU
 Pr. Lector CHIRIL PISTRUI
 Pr. Asistent Dr. ALEXANDRU MOISĂ

CUM S-A REALIZAT REÎNTREGIREA BISERICESCĂ

În cursul lung al veacurilor de crunte prigoniri, poporul român din Ardeal — deși „la el acasă” — a fost considerat ca „nație tolerată”.

În căutarea unei ieșiri din acest greu impas și nădăjduind o schimbare în bine a situației, mitropolitul Atanasie Anghelescu și 38 de protopopi de pe meleagurile Ardealului, convocați în sobor la Alba Iulia, cetate de scaun a mitropoliților ortodocși din Ardeal, au semnat la 7 octombrie 1698 actul unirii cu Biserica Romei.

Dar nădejtile că prin această unire clerul și poporul român vor avea parte de toate drepturile și libertățile de care se bucurau aderenții Bisericii catolice, într-o monarhie cu împărat și rege „apostolic”, s-au spulberat.

Semnatarii actului unirii — săvârșit la insistența continuă și „împănată” cu făgăduielile ieftine ale iezuiților din slujba Casei imperiale de Habsburg — și-au dat în scurtă vremea seama că au fost înșelați. În fața unui fapt împlinit, însă, ce mai puteau să facă?

Românul are o zicătoare, moștenită din bătrâni: „Să dai cu capul de piatră? Sau cu piatra de cap?”. În fond e același lucru. „Capul face, capul trage”!

După 35 de ani de la unire, protopopul Nicoară Beianul se tînguia cu amar episcopului Inochentie Micu Klein: „Tare mă tem, că nu vom avea alt folos din uniunea aceasta care am făcut, ci vom rămîne numai cu ura între frați și mustrarea cugetului”...

Iar cîțiva ani mai tîrziu, un alt protopop predica în catedrala din Blaj că „românii au fost înșelați cu unirea” (Papiu Ilarian, Tom. II, p. 325).

În cursul celor două veacuri și jumătate, cît a dăinuit unirea (tormală) a unei părți a romînilor din Ardeal cu Biserica Romei, s-au făcut multe încercări de închegare sufletească într-o singură Biserică a poporului despărțit prin vitregia vremilor în două strane, dar toate aceste încercări au eșuat. Dorința majorității poporului și a preoțimii greco-catolice, de a reveni la sînul Bisericii strămoșești ortodoxe, a fost înăbușită mereu de ierarhii catolicizanți și îndeosebi de stăpînirea despotică a Habsburgilor, care trăgeau foloase din dezbinarea romînilor.

Printr-un fenomen (curios) al naturii, multe mere putrede — și alte fructe — se mențin pe pom pînă la vremea culesului. Pentru a putea fi smulse de pe ramuri e nevoie de un vînt mai aprig.

Și acest suflu năpraznic, care a zguduit din temelii lumea întemeiată pe sisteme șubrede și ajunse în putrefacție, sosise.

În mult zbuciumata istorie a poporului nostru, data de 23 August 1944 însemna lichidarea trecutului de crunte exploatări și începutul vieții noi.

Prin înlăturarea monarhiei care (privind lucrurile și evoluția istoriei în lumina clară a adevărului nepărtinitor) era o reminiscență perimată și inutilă din vremile absolutiste ale evului mediu, în România eliberată de sub jugul fascismului și smulsă definitiv din cătușele guvernelor burghezo-moșierești, conducerea puterii de Stat a trecut în stăpînirea clasei muncitoare.

Pentru poporul oropsit și desconsiderat din trecut, noul regim de democrație populară a deschis orizonturile largi ale vieții la care era îndreptățit.

Încă sub Guvernul Democrat, constituit la 6 martie 1945 sub președinția D-rului Petru Groza, a început șirul marilor înfăptuiri: Legiferarea reformei agrare (22 martie 1945), acordarea votului universal (15 iulie 1946), etatizarea Băncii Naționale a Romîniei (28 decembrie 1946) și reforma monetară (15 august 1947). Iar după proclamarea Republicii, care s-a săvîrșit la 30 decembrie 1947, marile înfăptuiri reclamate de pulsul vremii noi s-au succedat într-un ritm accelerat: Constituirea Frontului Democrației Populare (28 martie 1948), adoptarea în unanimitate de către Marea Adunare Națională a proiectului de Constituție (care scoate în relief schimbările de ordin social și economic efectuate în țara noastră pînă în anul 1948), naționalizarea prin-

cupalelor întreprinderi industriale și crearea formațiunii socialiste a economiei naționale (11 iunie 1948), etc....

Evident că, în fața atîtor înnoiri și realizări, trebuia reglementată și situația diferitelor culte (confesiuni) aflătoare în noul Stat democrat, dat fiind mai ales că sub regimurile trecute acestea nu erau tratate din partea Statului pe picior de egalitate. Unele erau favorizate, altele tolerate, iar altele erau pur și simplu persecutate. Or, într-un Stat cu adevărat democratic, această situație nu mai putea să dăinuiască.

În trecut, deși libertatea religioasă era înscrisă formal în Constituție, totuși exercițiul ei nu era pe deplin asigurat, iar egalitatea între confesiuni nu s-a realizat deloc.

Un mijloc de a favoriza anumite culte din România condusă de guvernele burghezo-moșierești a fost și Concordatul încheiat în 1927 între Statul Român și Scaunul Apostolic al Romei papale, prin care s-a creat o situație privilegiată cultului catolic.

Cu toate că Biserica Ortodoxă era declarată în Constituție ca „Biserică dominantă” în Stat, în comparație cu privilegiile acordate Bisericii greco-catolice era nedreptățită. Dovadă, numărul episcopilor, ș. a.

Culte romano- și greco-catolice, la un număr aproximativ de două milioane și jumătate credincioși aveau 11 episcopii, iar Biserica ortodoxă, cu douăsprezece milioane de credincioși, avea 19 episcopii — inclusiv episcopia armatei. (Proportional și, deci, în mod just, ar fi trebuit să aibă 55 episcopi eparhioți).

Aceeași disproporție era și în ce privește consilierii de la centrele eparhiale (canonicii) și protopopii. Catolicii aveau 60 de canonici. Tot acesta era și numărul consilierilor de la eparhiile ortodoxe (adică 60), cînd repartizați la numărul credincioșilor ar fi trebuit să fie 300.

Protopopiate, catolicii aveau 103, iar ortodocșii aveau abia 134 în loc de 515.

Din bugetul Statului se cheltuiau pentru catolici și ortodocși sume aproape egale. Asta însemna „Biserică dominantă”!

Evident că, în felul acesta, Statul proteja cultul catolic, alimentînd vrajba și prozelitismul.

Deodată cu instaurarea regimului de democrație populară, acestor situații li s-a pus capăt. Concordatul — cum era firesc — a fost denunțat, ca orice convenție diplomatică perimată.

fereau să iasă cu cărțile pe față. Latura practică a problemei atât de arzătoare și care de altminteri îi preocupa într-un sens sau altul pe toți, nu o revelau nici unii nici alții. Greco-catolicii ar fi dorit o unire a Bisericii Ortodoxe cu Biserica Romei (fapt și adevăr care s-a putut verifica mai târziu).

Convinși în cele din urmă că ierarhii greco-catolici sînt potrivnici unificării, toți cei care doreau revenirea în sînul Bisericii strămoșești ortodoxe, așteptau acum un cuvînt de îndemn și o chemare autorizată.

Și această chemare a răsunat, ca un glas pătrunzător de tulnic, pe Cîmpia Libertății de la Blaj, cu prilejul serbării centenare a revoluției din 1848, din partea marelui Mitropolit de veșnică pomenire Nicolae Bălan (care și-a închinat întreagă viața prodigioasă de arhipăstor în scopul înfăptuirii idealului unificării).

Aceeași chemare caldă a adresat-o clerului greco-catolic Prea Fericitul Patriarh Justinian, în cuvîntarea rostită cu prilejul primirii insignelor patriarhale, la 24 mai 1948.

Se putea oare ca preoțimea și credincioșii greco-catolici (în conștiința cărora n-au intrat niciodată cele cîteva puncte dogmatice despărțitoare) să refuze mîna întinsă cu părintească dragoste din partea întîistătătorului în scaunul patriarhicesc al Bisericii strămoșești !?

Nu!

Un atare gest ar fi putut face numai aceia în sufletul cărora sentimentul național și dragostea față de popor erau complet atrofiate.

Era clipa supremă, înscrisă cu litere de foc în destinul Bisericii și al neamului. Căci cine știe dacă s-ar mai fi putut ivi vreodată prilejul prielnic și fericit care să dărîme peretele vrajbei dintre frații de aceeași obîrșie, aceeași limbă și aceeași credință strămoșească.

În scurtă vreme, un Comitet improvizat „ad hoc” a pornit la treabă, pregătind marele act istoric al unificării, început în dimineața zilei de 1 octombrie 1948 la Cluj și pecetluit în 3 octombrie la Sf. Patriarhie din București.

Visul de veacuri, de-a ne vedea din nou înfrățiți în Biserica strămoșească, era împlinit!

Prot. stavr. SABIN TRUȚIA

ISTORIA NU SE REPETĂ — NU TREBUIE SĂ SE MAI REPETE

Au trecut mai bine de 15 ani de cînd cele două bombe atomice aruncate de americani au provocat dezastrele sinistre de la Hiroşima şi Nagasaki.

Potrivit datelor statistice oficiale, în urma bombei atomice aruncată la Hiroşima au murit 78.150 de persoane, 36.425 au fost grav rănite şi 13.983 sînt date dispărute. Distrugerile celei de a doua bombe atomice aruncată la Nagasaki se cifrează la 73.884 morţi, 76.796 răniţi şi aproape 8000 dispăruţi. În acelaşi timp 27.000 acri de teren au fost distruşi la Hiroşima şi 13.500 la Nagasaki. Din anul 1945 un număr de 207.070 persoane au fost în tratament medical ca urmare a efectelor radiaţiilor atomice. În prezent, după atîtea ani, la spitalele atomice din Hiroşima şi Nagasaki sînt internate 6.572 de persoane, iar raportul unui savant japonez mai arată că de la începutul anului 1958 şi pînă în prezent în cele două oraşe au încetat din viaţă încă 58 persoane ca urmare a efectelor radiaţiilor atomice, la care se mai adaugă numeroase cazuri de naşteri cu infirmităţi a unor copii ai căror părinţi au fost atinşi de radiaţiile atomice din timpul bombardamentului.

Acest bilanţ sinistru justifică pe deplin îngrijorarea lumii întregi faţă de posibilităţile actuale ale forţelor de distrugere ale bombelor cu hidrogen şi atomice. Lumea întreagă, toate popoarele şi toţi conducătorii luminaţi şi cu dragoste faţă de viitorul fericit al popoarelor lor, iau poziţie hotărîtă împotriva acestor arme distrugătoare, cerînd nimicirea lor şi încetarea oricăror experienţe cu aceste arme, iar forţa atomică să fie întrebuinţată numai şi numai pentru propăşirea omenirii şi nu pentru distrugerea ei.

Rugăciunile inițiate la 6 august a. c. în toate bisericile ortodoxe din Patria noastră, imploră Cerul și afirmă dorința hotărâtă a credincioșilor noștri ca dezastrelor de la Hiroșima și Nagasaki să nu se mai repete. Nu trebuie să se mai repete!

Aspra experiență a celor două războaie mondiale, ca de alt-cum toate războaiele din lume cu tragicele lor distrugeri și suferințe, impun Bisericii și slujitorilor ei datoria sfântă de a se pronunța și lupta categoric împotriva războiului, la stăvilirea pornirilor revanșarde, pentru apărarea omului și a vieții omenirii în fața amenințărilor lugubre ale unui nou conflict armat între popoare.

Ca și cum s-ar fi uitat jertfele omenirii în lupta de eliberare a popoarelor de sub jugul fascist, ca și cum s-ar fi uitat lagărele de concentrare și distrugere, în care mii și mii de ființe nevinovate și-au găsit sfârșitul, ca și cum s-ar fi uitat miile de orfani și invalizi, mențin focare de ură și vrajbă, îndeamnă la acte de sabotaj.

Conducătorii revanșarzi ai Germaniei Federale și-au uitat oare că în Berlin, în războiul ce a trecut, au fost distruse peste 350.000 de case și că din populația totală a acestui oraș de peste 4.500.000 mai lipsesc și astăzi un milion întreg de oameni? Nimeni nu dorește să se repete aceste distrugeri. Pentru zecile și sutele de mii de oameni cinstiți și muncitori din sânul poporului german, acest trecut întunecat și dureros nu trebuie să se mai repete.

Noi ne afirmăm credința nestrămutată, optimistă, în biruința adevărului asupra minciunii, a luminii asupra întunerecului, a binelui împotriva răului.

Războiul e un rău, e întunerecul vieții, e minciună în dosul căreia stă interesul celor puțini și răi, încât combaterea războiului e sălășluirea acestor adevăruri de viață în mijlocul credincioșilor noștri, e alungarea spectrului morții și întronarea vieții și fericirii între oameni.

Slujitorii Bisericii noastre sînt convinși că pacea e cel mai mare bun al omenirii. Drept aceea, preoțimea noastră nu se mărginește numai la prezentarea unor himerice reverii pacifiste, utopice aspirații, generoase declarații de iubire și pace, fără roade, lipsite de viață. Ea pășește, hotărît, cu pașii pe pămînt, realist, arătînd credincioșilor adevărata față hîdă a războiului,

intențiile culpabile ale celor care doresc să-l dezlănțuiască și condamna din toate puterile tendințele agresive și cotropitoare ale celor care jinduiesc după trecutul și beneficiile trecute și pierdute pentru totdeauna.

O lume nouă se ridică pe nesimțite deasupra ruinelor trecutului, noi forțe străbat acum universul, un om nou s-a născut: omul progresului. Și în această revărsare de realități noi, ce se succed cu repeziciune, preoțimea noastră nu se găsește străină și izolată. Ea luptă cu convingere și hotărâre pentru făurirea acestei lumi și vieți noi. Ea nu ține și nu e legată cu nimic de ruinele lumii care s-a surpat și s-a sfărâmat sub proprii noștri ochi.

Ea nu se mai întoarce. Nu trebuie să se mai întoarcă!

Și în această luptă pentru progresul și fericirea poporului din Patria noastră scumpă, Republica Populară Română, slujitorii altarului s-au ostenit cu sîrguință, cu elan și hotărâre, încît mulți, chiar foarte mulți clerici din raionul nostru, au fost evidențiați și apreciați de organele puterii de stat, pentru aportul lor în socializarea agriculturii și lupta hotărîită pentru pace.

Toți slujitorii altarelor văd și se bucură de realizările mărețe ale Patriei noastre dragi.

În cei 15 ani de viață nouă din Patria noastră s-au înfăptuit realizări economice, sociale și culturale care nu s-au înfăptuit în zeci de ani și chiar secole în trecutul țării noastre.

De aceste realizări și reforme se bucură și Biserica noastră, căreia i s-au asigurat condiții de dezvoltare și muncă necunoscute pînă în prezent.

Regimurile trecute au aservit Biserica intereselor lor de dominare și stăpînire, au învrăjbit pe credincioși, ațîțindu-i pe unii împotriva celorlalți.

Interesele exploatare ale Habsburgilor, ca de-altcun ale tuturor regilor care au urmat, au rupt în două unitatea religioasă a poporului credincios din Ardeal, iar dezbinarea bisericească de la 1700, întărită apoi prin Concordatul încheiat cu Vaticanul, n-a putut fi reîntregită decît după 250 de ani, la 21 octombrie 1948, în Regimul tuturor libertăților, instaurat la noi la 23 August 1944, ziua eliberării Patriei noastre de sub jugul fascist. Ziua luminoasă a eliberării Patriei noastre de sub oprimarea și regimurile întunecate ale trecutului, a creat și condițiile de libertate deplină, încît dorul de refacere a unității noastre spirituale, cultivat și visat de toți credincioșii Bisericii noastre, s-a putut în-

făptui cu un elan și o bucurie neînchipuită. Concordatul a fost înlăturat.

„Frații” învrăjbiți și-au luminat mințile și și-au încălzit inimile la căldura soarelui luminos al lui 23 August.

Biserica strămoșească e profund recunoscătoare Regimului nostru de democrație populară pentru crearea condițiilor prielnice înfăptuirii acestei unități a credinței noastre religioase strămoșești.

Catolicismul, întotdeauna agresiv față de poporul nostru, prin Concordatul încheiat cu foștii stăpînitori „istorici” din Patria noastră, își întreținea anumite privilegii în dauna maselor populare de credincioși din Ardeal, care robeau pe moșiile întinse ale „Sf. Scaune”, de peste 350.000 de jugăre de pămînt.

Concordatul era un amestec străin în afacerile noastre interne bisericești și de stat, iar prin scopurile urmărite nu era decît un mijloc de agitație confesională, tulburător al păcii și înfrățirii poporului nostru, era nedrept și antipatriotic.

Ceea ce n-au înfăptuit „istoricii” trecutului a înfăptuit poporul, prin libertățile de manifestare asigurate prin Constituția țării și crearea unor condiții economice și culturale neîntîlnite, prin care poporul a rupt și înlăturat atîtea lanțuri înrobitoare ale trecutului său național și religios. Concordatul cu Vaticanul nu se mai repetă. Nu trebuie să se mai repete!

Prot. IOAN T. MUNTEANU

Protopopul raionului Sibiu

Biserica și problemele vremii

PENTRU ÎNCETAREA RĂZBOIULUI RECE

Campania mondială pentru încetarea războiului rece e în plină desfășurare. Consiliul Mondial al Păcii face în acest scop sforțări care umplu de bucurie și încredere pe toți oamenii de bine de pretutindenea. În 4 iulie a. c., la Praga, Secretariatul Consiliului a dat publicității o declarație în legătură cu campania mondială pentru convocarea conferinței la nivel înalt și pentru încetarea războiului rece. În declarație se subliniază că această campanie, organizată din inițiativa sesiunii Consiliului Mondial al Păcii, care a avut loc la Stockholm cu prilejul celei de-a 10-a aniversări a mișcării mondiale pentru apărarea păcii, se desfășoară cu succes în numeroase țări.

Dar încă în februarie a. c., în cadrele sesiunii sale de la Moscova, Biroul Consiliului Mondial al Păcii — interpretînd o năzuință de dimensiuni planetare și exprimînd voința întregii omeniri — a adoptat o rezoluție care începe astfel:

„În întreaga lume oamenii urăsc „războiul rece”, căruia doresc să-i pună capăt. Această dorință este în prezent atît de puternică încît toate guvernele sînt nevoite să țină seamă de ea”.

Ce-i „războiul rece”?

„Războiul rece” este factorul psihologic, determinat de atitudini politice reacționare, care primejduiește mereu pacea popoarelor și dușmanul nr. 1 împotriva căruia se concentrează acum cele mai bune energii ale luptătorilor pentru pace din lumea întreagă. „Războiul rece” este actuala stare de încordare internațională care pricinuieste oamenilor neliniște individuală, nehoză, îngrijorare pentru ziua de mîine.

Intinderea și virulența plăgii „războiului rece” se pot măsura după mijloacele variate și profund dăunătoare popoarelor, de care fac uz inșpiratorii și promotorii lui: cursa înarmărilor, experimentările de arme nucleare, activități de spionaj și diversiune îndreptate împotriva țărilor din

lagărul păcii și socialismului, declarațiile nesăbuite și amenințătoare ale unor generali nord-atlanțiici apuseni și americani, încurajarea fățișă sau într-ascuns a manifestărilor revanșarde ale militaristilor germani, nesocotirea prevederilor Chartei O. N. U.-lui și a înțelegerilor intervenite între partenerii coaliției militare antihitleriste la Yalta și Potsdam, tolerarea și încurajarea reconstituirii unor grupări politice de tip fascist și fascizant în țările apusene, constituirea de baze militare americane în apropierea și în jurul frontierelor de stat ale Uniunii Sovietice și a țărilor de democrație populară, războaiele coloniale și acțiunile de reprimare sîngeroasă a luptei popoarelor coloniale și slab dezvoltate pentru dobîndirea independenței și suveranității naționale, discriminările rasiale, persecutarea elementelor progresiste și a luptătorilor pentru pace în țările capitaliste, amestecul în afacerile interne ale altor țări, inechitățile sociale din țările capitaliste, ș. a. „Războiul rece” este refuzul de-a lichida diferendele internaționale la ordinea zilei pe cale de tratative pașnice, prin bună înțelegere, prin conferințe la nivel înalt sau la cel mai înalt nivel. „Războiul rece” este arma josnică a cercurilor monopoliste din țările capitaliste cu ajutorul căreia se încearcă promovarea samavolnică a tendințelor imperialiste de dominație mondială.

La loc de frunte pe ordinea de zi a luptătorilor pentru pace și împotriva „războiului rece” stă acum problema Berlinului.

Se știe că răspunderea pentru cele două războaie mondiale și pentru cele mai sîngeroase masacre din vremea noastră revine în măsură covârșitoare marilor industriași imperialiști și conducătorilor militari germani. Cine sînt cei dintîi?

O anchetă a Institutului „Emnid” arată că cel mai bogat om din Republica Federală Germană este faimosul magnat al oțelului, Krupp. După el urmează cancelarul federal Dr. Konrad Adenauer; apoi, în ordine, marii industriași Thyssen, Flick și bancherul Pierdmenges. (Vezi ziarul „Scînteia”, nr. 4485 din 29. III. 1959, p. 4).

Cine sînt ceilalți? Ceilalți sînt în cea mai mare parte foști ofițeri superiori ai Wehrmacht-ului hitlerist, astăzi comandanți militari ai trupelor blocului militar al Pactului Nord-Atlantic și ai proaspăt constituitului Bundeswehr al revanșarzilor de la Bonn.

Se mai știe — din dezvăluirile unor organe de presă a căror vrednicie de crezare este verificată — că „imperiul” familiilor Krupp și ceilalți e reconstituit din „mărinimia” pro-fascistă a foștilor parteneri occidentali ai coaliției anti-hitleriste, că Republica Federală Germană este reînarmată, că Bonn-ul refuză să recunoască actualele frontiere germane și agită pe

toate căile împotriva lor și că a început să dea generalilor lui — care au participat direct la agresiunile naziste — arme atomice de-o înfricoșătoare putere de nimicire, care pot lovi departe în țările vecine.

După patrusprezece ani de la încheierea războiului, Germania nu are încă un tratat de pace, fapt care dă naștere unor stări de lucruri cu desăvârșire anormale. Există astăzi două state germane și toată lumea își dă seama că unitatea țării se va putea înfăptui numai dacă ele se reunesc. Intenția cancelarului federal vest-german Adenauer și a revanșarzilor din jurul său este aceea de-a înfăptui unificarea țării prin simple alegeri. Aceasta însemnează că cele 17 milioane de germani din actuala Republică Democrată Germană ar urma să fie absorbiți de cele 50 de milioane din Germania apuseană. În chipul acesta, organizația Pactului Atlanticului de Nord ar urma să fie dusă pînă la granițele Poloniei, ceea ce ar primejdi cuceririle democratice ale poporului muncitor din R. D. Germană. Cu alte cuvinte, Germania astfel „unificată” ar fi transformată într-un focar de alimentare a „războiului rece”, într-o pepinieră de noi și costisitoare aventuri fasciste, militariste și revanșarde, într-un factor de permanentă provocare belicistă și revizionistă pe arena internațională.

Țările care au avut mult de suferit de pe urma agresiunii hitleriste, în frunte cu Uniunea Sovietică, sînt hotărîte să nu îngăduie cu nici un preț constituirea în centrul Europei a unui astfel de focar războinic, care ar pune în primejdie pacea continentului și a lumii întregi. Interesul lor e ca Germania să fie liberă, înfloritoare, pașnică și să nu mai amenințe pe nimeni. Repetatele propuneri ale Uniunii Sovietice în scopul soluționării echitabile a problemei germane — culminînd cu cele făcute în cadrele Conferinței de la Geneva a miniștrilor de Externe — au dovedit cu prisosință acest lucru.

Dar pentru aceasta, viitoarea Germanie unificată ar trebui să nu a-dere la nici un sistem militar și să nu dispună de o forță militară primej-dioasă pentru alte state, și în primul rînd pentru statele vecine cu ea. Con-stituirea unei zone neutre, care ar despărți armatele țărilor legate prin pactul agresiv N.A.T.O. de cele ale lagărului socialist — în sensul planu-lui de denuclearizare propus de ministrul de Externe al R. P. Polone, Dl Adam Rapacki — ar constitui o garanție împotriva incidentelor și provo-cărilor care pot duce la conflicte politice și militare.

Acesta este și interesul poporului german, căci în caz de conflict între cele două tabere, el ar avea fără îndoială mult de suferit. Poporul german — inclusiv cel din Germania apuseană — prin demonstrații de masă, a căror intensitate și frecvență crește mereu, a dovedit și pînă acum că se

teme de puterea crescîndă a militariștilor revanșarzi, de dezastrele pe care nesocotitele provocări și uneltiri ale acestora le-ar putea aduce asupra lui.

Limpezirea situației trebuie să înceapă cu Berlinul, cu scoaterea lui de sub influența primejdioasă a forțelor reacționare care amenință pacea lumii, cu transformarea lui într-un oraș liber, neutru, demilitarizat.

Cînd — la începutul lui mai 1945 — trupele sovietice au luat cu asalt capitala fostului „Reich” nazist, Berlinul era „o capitală a ruinelor și a groazei, al cărei orgoliu drăcesc era zdrobit chiar de către cei pe care voise să-i reducă la sclăvie. Trei sute cincizeci de mii de locuințe erau distruse, iar printre rămășițele lor se aflau grămezi de cadavre de nerecunoscut... În 1939 Berlinul avea 4.300.000 de locuitori, dintre care și astăzi mai lipsește un milion” — scrie revista păcii „Orizonturi” (nr. 93, febr. 1959, p. 6). Poporul german știe acest lucru și de aceea el nu poate fi decît alături de aceia care vor să-i cruțe — lui și altora — suferințe similare în viitor.

După încetarea ostilităților, deși situat în plină zonă sovietică, Berlinul a fost împărțit în patru sectoare și luat sub ocupație militară de către toți cei patru parteneri ai coaliției militare anti-hitleriste. Aceștia se însărcinau să dirijeze de-aci operațiile de denazificare și democratizare a Germaniei.

La 7 octombrie 1949 era proclamată la Berlin Republica Democrată Germană.

Statul german de la Bonn, constituit faptic în 15 septembrie 1949 prin formarea guvernului Adenauer, s-a instalat în sectoarele occidentale ale marelui oraș, extinzîndu-și acolo ca la el acasă legile sale fundamentale. Cele două zone berlineze reprezentau de-acum înainte cele două Germanii, deși orașul se afla inclus din punct de vedere geografic în Republica Democrată Germană. Faptul acesta îndemna la moderație în atitudini pe „oaspeții” apuseni, la respectarea legilor elementare ale ospitalității, care nu permit să-ți faci de cap în casa altuia. Dar n-a fost așa, căci în Berlinul occidental s-au înregistrat nu mai puțin de 83 centre de spionaj care se foloseau de situație spre a încerca să-și întindă ramificațiile în întreaga Republică Democrată Germană, dedîndu-se la acte de subminare a ei. În aprilie 1956 poliția democratică germană descoperise un tunel lung de 500 de metri, pe care serviciile de spionaj americane îl săpaseră în scopul ascultării clandestine a convorbirilor telefonice din zona răsăriteană.

Intr-un cuvînt, Berlinul devenise — cum scria încă acum șase ani un ziarist francez (vezi revista citată, p. 10) — „un oraș în care înflorește spionajul internațional sub toate formele sale, de la strîngerea de informații

pe plan oficial și specializat al militarilor, pînă la conspirația unor tineri descreierați, aventurieri lansați în zona sovietică și aproape în mod regulat arestați, fără ca să fi avut măcar posibilitatea să-și îndeplinească misiunea”.

Zona apuseană a Berlinului are o existență artificială: în spatele ei nu e o țară pe care o reprezintă, ci una gazdă împotriva căreia agită și umilesc elemente dubioase încurajate mai mult sau mai puțin fățiș de cercurile revanșarde bine cunoscute.

Inițiativa sovietică privitoare la rezolvarea problemei Berlinului constă în renunțarea la gestiunea cvadripartită, la urmările regimului de ocupație. Autoritățile militare sovietice sînt gata să-și remită puterile organelor conducătoare ale Republicii Democrate Germane și sugerează ocupanților occidentali ai Berlinului să facă același lucru. Berlinul, transformat în „oraș liber”, ar putea fi patronat eventual de către O.N.U., în mod provizoriu, firește, pînă cînd se vor rezolva definitiv toate problemele legate de încheierea tratatului de pace cu Germania.

În cuvîntarea rostită la 7 martie a. c. la Leipzig, Dl Nichita Hrușciov, prim-secretar al P.C.U.S. și președintele Consiliului de Miniștri al Uniunii Sovietice, între altele a spus:

„Problema germană este veriga principală a problemei războiului și păcii, unul din izvoarele principale de fricțiuni și conflicte internaționale. Iată de ce noi căutăm și vom căuta cu perseverență să obținem normalizarea situației în Germania. În condițiile actuale soluția cea mai rezonabilă ar fi semnarea unui Tratat de Pace, cu cele două republici germane. Încheierea tratatului de pace neschimbînd nimic din ceea ce s-a făurit după război și consfințind situația creată în centrul Europei, ar constitui un pas hotărîtor spre normalizarea situației internaționale, spre crearea unei atmosfere de încredere între cele două părți”.

Cu același prilej, premierul sovietic a arătat că cei ce propun unificarea Germaniei pe socoteala Republicii Democrate Germane se vor izbi de clasa muncitoare din Germania și de pretutindenea:

„Dacă am fi de acord cu reunificarea Germaniei pe o bază capitalistă, noi, muncitorii, ne-am face de ocară în ochii generațiilor viitoare. Acum, cînd lumea capitalistă propune reunificarea Germaniei pe socoteala Republicii Democrate Germane pentru a îngusta astfel frontul socialismului, putem oare accepta aceasta”? Dl Nichita Hrușciov a precizat totodată că „în prezent ar fi nerealistă o reunificare a Germaniei bazată pe lichidarea rînduieilor capitaliste și instaurarea puterii clasei muncitoare în Germa-

nia occidentală. Dar ar fi și mai nerealist să se nutrească iluzia că ar putea fi lichidate cuceririle socialiste și puterea muncitorilor și țăranilor în Republica Democrată Germană”.

Intrecerea pașnică între cele două Germanii actuale — caracterizate prin sisteme politice, sociale și economice diametral opuse — urmează să definească orientarea viitoare a Germaniei unificate. Dl Nichita Hrusciiov și-a exprimat încrederea că nu este departe vremea când „toți oamenii din țările capitaliste se vor convinge și mai mult de avantajele orînduirii socialiste și vor decide ei înșiși dacă trebuie să mai tolereze în țările lor rînduielile capitaliste”. Experiența Uniunii Sovietice — care este pe punctul de-a depăși în viitorul apropiat țările capitaliste cele mai bogate și mai puternice în ce privește producția pe cap de locuitor, va reduce și mai mult ziua de muncă și va obține noi succese în dezvoltarea științei și culturii — arată fără putință de îndoială încotro merge lumea viitorului: spre orînduirea socialistă. Și, de acolo, mai departe, spre comunism. „Comunism înseamnă belșug de produse și de articole de consum” — a spus Dl Nichita Hrusciiov în 17 iulie a. c. la Katowice, în R. P. Polonă. „Comunismul este societatea cea mai progresistă, superior organizată față de toate orînduielile care au existat, societatea cu cel mai înalt nivel de producție, lipsită de muncă fizică istovitoare. În comunism procesele de muncă vor fi total mecanizate, munca omului va consta în priceperea omului de-a dirija mașinile. Aceasta va însemna lichidarea deosebirii dintre munca intelectuală și cea fizică. În condițiile comunismului omul își va putea dezvălui din plin uriașele sale posibilități creatoare”. Tot acolo, premierul sovietic a arătat că „puternicul lagăr al socialismului ... dispune de tot ceea ce este necesar pentru a înfrîna pe ațîțătorii la război dezlănțuiți... Forțele oamenilor muncii din toate țările au crescut într-o măsură atît de mare încît există toate posibilitățile pentru a însănătoși și mai mult situația internațională, pentru a consolida pacea în lumea întreagă. Situația internațională în prezent nu este rea” — a precizat DSa.

*

Forța de căpetenie care barează calea războiului — inclusiv a „războiului rece” — a fost și rămîne Uniunea Sovietică. Această certitudine umple de bucurie și de încredere în viitorul luminos al omenirii pe toți partizanii păcii din lumea întreagă.

Voința de pace a Uniunii Sovietice este la înălțimea năzuinței spre bunăstare și progres care caracterizează toate actele ei de stat, toate orînduirile ei de politică internă, întreaga ei prezență activă — și masivă — pe arena vieții internaționale. Lucrul acesta îl recunosc pînă și unele cercuri

clar-văzătoare, obiective apusene. Astfel ziarul vest-german „Westfälische Rundschau”, referindu-se la septenalul sovietic, scria: „Cine vrea să realizeze planuri economice de asemenea anvergură trebuie să fie într-adevăr interesat în menținerea păcii” (vezi rev. cit. p. 2).

Așa și este!...

În cuvîntarea sa de închidere a Congresului al XXI-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, Dl. Nichita Hrusciiov a arătat cît de urît este războiul de către oamenii sovietici și a chemat țările capitaliste la întrecere pașnică, loială deschisă:

„Considerăm că ar fi criminal ca pe baza nefericirii și suferințelor unor oameni, unor popoare, să făurim fericirea altora”. „Să ne întrecem, deci, cu țările capitaliste pe tărîm pașnic, în dezvoltarea forțelor de producție, a potențialului economic al țării și în creșterea bunăstării materiale a poporului. Iar judecătorii să fie popoarele, care să aleagă care este cea mai bună orînduire, dar aceasta fără războaie între state, fără bombe cu hidrogen și atomice”.

Întrecerea aceasta a și început și, în ce privește rezultatul final, cercurile capitaliste de peste Atlantic nu-și ascund nelișiștea. Astfel ziarul „New York Times”, ale cărui legături cu vîrfurile politice și cu marea finanță americană sînt îndeobște cunoscute, recunoaște deschis că „Sovietele pot cîștiga această întrecere”, date fiind cadențele lente ale dezvoltării economice a Statelor Unite. Același ziar scria — nu fără regrete vizibile — că: „Creșterea considerabilă a nivelului de trai în Uniunea Sovietică va mări atracția politică pe care o exercită sistemul comunist” (vezi rev. cit. p. 3).

„Noi vrem un singur lucru: încetarea cît mai grabnică a „războiului rece” — a spus Dl. Nichita Hrusciiov în cuvîntarea de închidere a Congresului al XXI-lea al P.C.U.S. „Luptăm pentru pace în întreaga lume — a spus DSa în aceeași împrejurare — deoarece prețuim omul indiferent de naționalitate, culoarea pielii sau credința religioasă”.

O astfel de declarație, pornită din vîrfurile aparatului de conducere a țării socialismului biruitor, arată că Uniunea Sovietică apără pacea cu convingere deoarece este vital interesată în menținerea ei și pentru că respectă valoarea și demnitatea omului.

Și dacă astfel stau lucrurile, putem fi siguri că avînd un aliat atît de puternic și de devotat cauzei păcii, lupta noastră, a celor ce apărăm pacea, nu va rămînea fără roadele așteptate nici de acum încolo. Aceste roade nu vor fi nici mai puține și nici mai puțin îmbucurătoare decît cele pe care

le-am recoltat în atâtea și atâtea momente de răscruce ale epiceii lupte ce o duc de peste zece ani de zile partizanii păcii din lumea întreagă.

„Considerăm că în prezent războiul nu este inevitabil” — a spus Dl Nichita Hrusciiov la Leipzig. „Și aceasta se întâmplă nu pentru că imperia-
listii ar fi devenit mai deștepți sau mai buni, ci pentru că sînt mai slabi, pentru că acum lagărul păcii a devenit mai puternic ca oricînd”.

Tot acolo, de încheiere, premierul sovietic a spus:

„In prezent, sarcina cea mai importantă pentru noi toți este menținerea păcii. Forțele păcii nu numai că nu sînt mai slabe decît forțele războiului, dar chiar, le depășesc într-o oarecare măsură. In întreaga lume forțele păcii sporesc pe zi ce trece și, fără doar și poate că viitorul le aparține”.

*

În actuala etapă a luptei noastre pentru apărarea păcii, a lupta pentru pace înseamnă mai presus de orice a ne împotrivi „războiului rece”, a ne strădui pentru curmarea lui, pentru lichidarea tuturor înfățișărilor lui. Acestea sînt și multe, și hidoase. Tocmai de aceea — răspunzînd și unor solicitări venite din partea cititorilor revistei noastre — am stăruit atîta asupra lor, în articolul de față: ca să le cunoaștem și cunoscîndu-le, să știm ce atitudine trebuie luată față de ele.

Lupta împotriva feluritelor înfățișeri ale „războiului rece” nu este nici ușoară și nici de scurtă durată.

Dar oricum ar fi, sîntem încredințați că omenirea iubitoare de pace va birui și de astă dată, răpunînd acest inamic al păcii și liniștei universale.

Locul nostru, ca slujitori bisericești și cetățeni devotați ai Patriei noastre este demult în rîndurile oamenilor care apără pacea și luptă pentru consolidarea ei.

Am fost primiți acolo cu plăcerea și bunăvoința cu care este întîmpinat oricine vine cu inimă curată să îngroașe rîndurile acestei mișcări salvatoare a veacului nostru.

Ne păstrăm acest loc cu osîrdie de luptători pilduitori pentru pace, încredințați fiind — acum ca și altădată în cursul acestor zece ani de luptă organizată pentru păstrarea și cimentarea bunului suprem al omenirii zilelor noastre — că în chipul acesta împlinim și voia Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, și comandamentele Bisericii noastre, și chemarea Patriei noastre înfloritoare.

REDACȚIA

APĂRAREA ACTIVĂ A PĂCII

Deși oamenii au *apreciat* totdeauna binefacerile păcii și au *preferat-o* războiului, deși pe cît le-a stat în putință au căutat să *se sustragă*, pe ei și bunurile lor cel puțin, de la moartea, nenorocirile și distrugerile ce le aduce cu sine războiul, deși n-au încetat vreodată să *aducă elogii* din cele mai însuflețite și să *înalte monumente* din cele mai frumoase păcii totuși, precum știm, atît de adesea și cu urmări atît de tragice, pacea a fost sfîșiată, izbucnind crîncene și nimicitoare războaie. După experiențe ce au costat mult, omenirea a înțeles că nu e de-ajuns să dorești pacea, că nu e de-ajuns să fugi din calea războiului. Practica a arătat că e necesară o acțiune organizată a tuturor înșilor pentru preîntîmpinarea războiului și pentru apărarea păcii.

Războaiele nu se declanșează de la sine. Ele au cauze astăzi bine cunoscute; nu sînt o consecință a unei reveniri ciclice, potrivit învechitei teorii care s-a încercat a fi întemeiată pe interpretarea unilaterală a textului scripturistic: „Ceea ce a fost, va mai fi, și ceea ce s-a făcut, se va mai face; și nu e nimic nou sub soare” (Eclesiast 1, 9). Nu mecanismul orb și nici întîmplarea încă mai oarbă sînt forțele care guvernează lumea. Afîtputernicia destinului s-a risipit și deodată cu ea, ignoranța care a alimentat-o. Deja filozoful grec Democrit arăta că „oamenii au plăsmuit idolul întîmplării ca să-și motiveze propria prostie.... Cumintele însă își cîrmuiește viața potrivit prevederii” (Fragm. 119, la H. Diels, Die Fragmente der Vorsokratiker, I. Bd., 2. Aufl., Berlin, 1906, p. 507). Întîmplarea, deci, nu poate fi ea aceea care aduce nenorocirile ori fericirea, ci singură prevederea, mintea și voința neînduplecată ale omului. E ceea ce rezultă și din următoarea semnificativă istorisire desprinsă din înțelepciunea anticilor: „Odată un copil dormea pe marginea unei fîntîni. Pe neașteptate trecu pe acolo Întîmplarea. Aceasta îl trezi și îi zise: „Du-te de aici, căci dacă vei cădea

în fîntînă, lumea va da vina pe mine" (la Th. Simenschy, *Fapta și destinul*, în *Rev. Fund.*, an. III, nr. 3, martie 1936, p. 667).

Așa e și cu războiul: unii pot să-l pună în seama destinului ori a întîmplării. Cauzele lui sînt însă ușor de descifrat și strădania de apărare a păcii trebuie să tindă în spre lichidarea acelor pricini, care favorizează izbucnirea conflictelor armate.

De aceea sarcina celor ce doresc pacea nu se poate reduce la o simplă propovăduire a ei, la o simplă implorare a ei, ci la acțiuni concrete, bine orientate și temeinic organizate. Pacea, spunea nu multă vreme în urmă scriitorul progresist Gwyn Thomas în cartea sa „Toate lucrurile îi trădează”, înseamnă „luptă împotriva războiului, nu o atitudine de așteptare cuminte și resemnată” (ap. comentariul din rev. „Mitropolia Banatului”, an. V, nr. 4—6, aprilie-iunie 1955, p. 83).

E adevărat că uneori noi creștinii am alunecat pe panta pacifismului diluat și lipsit de finalitate, confirmînd justetea avertismentului Sfîntului Vasile cel Mare care vorbea despre posibilitatea ca dorința de pace „să se schimbe într-un simplu cuvînt” (Epistola 113, Migne, P.G. XXXII, 528). Nu odată ne-am închipuit că „doar rugîndu-ne putem evita o nouă vîrsare de sînge într-un al treilea război mondial” (Episcopul Fulton F. Sheen, *Crucificare și înviere*, în rev. „Collier's”, ianuarie 1954, p. 52). Fără îndoială că Dumnezeu este Acela de care depinde totul și de la care primim totul. Dar oamenilor nu le este anulată și nici violentată voința, așa încît, în ultimă analiză, ei singuri sînt cei care își orînduiesc viața după libera lor alegere.

Astfel stînd lucrurile, creștinul, în calitate de cetățean nu numai al „cetății cerești”, dar și al „cetății pămîntești”, „este dator să apere pacea cu munca sa, cu truda sa... și, dacă este necesar, chiar cu primejdia vieții și a bunului său nume” (Origen, *Comentar la Epistola către Romani*, Migne, P.G. XIV 1252, ap. I. P. Sf. Mitropolit Iustin Moiescu, *Ierarhia bisericească în epoca apostolică*, Anexă, Craiova, 1955, p. 68). Într-aceasta și stă justificarea activității pe care am dus-o, o ducem și o vom duce mereu de-acum înainte, cu tot mai multă fermitate, în cadrele mișcării de proporții mondiale a partizanilor păcii.

Dr. NICOLAE CORNEANU

**PĂRINTELE PROFESOR DR. GRIGORIE PIȘCULESCU
— GALA GALACTION — OCTOGENAR**

De astă primăvară, Părintele profesor universitar onorar Dr. Grigorie Pișculescu — îndeobște cunoscut cu numele literar Gala Galaction — a trecut hotarul venerabilei vîrste de 80 de ani.

Știut este că „bătrînețele cinstite nu sînt cele aduse de o viață îndelungată, nici nu le măsoară după numărul anilor. Înțelepciunea este la om adevărata cărunteță și vîrsta bătrînețelor însemnează o viață neprihănită” — cum spune dreptul Solomon (Înțel. lui Solomon 4, 8—9). Cînd nu lipsește nici una nici alta, atunci — cum tot Scriptura de Dumnezeu insuflă rînduiește — „înaintea celui cărunț să te scoli, să cinstești fața bătrînului” (Levitic 19, 32).

Facem foarte bucuros acest lucru, cu atît mai vîrtos cu cît în persoana Părintelui Profesor Dr. Grigorie Pișculescu se întâlnește preotul devotat chemării sale cu omul de litere consacrat, slujitorul bisericesc de vocație cu scriitorul alipit de popor.

Născut la Didești (în fostul județ Teleorman), în 16 aprilie 1879, de mic vădea aptitudini scriitoricești, înclinare spre creație literară. Era elev de liceu cînd — în 1896 — a pătruns în Parnasul literelor, prin cîteva schițe publicate în revista „Adevărul literar”.¹

Pe tărîmul studiilor teologice a debutat prin teza de licență intitulată „Minunea din drumul Damascului” (publicată în 1903).²

1. Cf. Acad. G. Călinescu: *Istoria literaturii romîne de la origini pînă în prezent*. București 1941, p. 601 urm.

2. Să se vadă Diacon Dr. Haralambie Roventza: *Studiul Noului Testament la noi în ultimii 50 ani. 1881—1931*. Extras din revista „Studii Teologice”, anul III, nr. 2, București 1932, p. 23.

Două decenii mai târziu, în revista oficială a Sfântului Sinod, „Biserica Ortodoxă Română”,³ a publicat un studiu concentrat, care se distinge prin erudiția sa, despre faimoasa inscripție de la Delfi, a cărei valoare documentară este hotărâtoare pentru stabilirea cronologiei pauline. Când înregistra critic contribuțiile românești la dezvoltarea Studiului Noului Testament, răposatul preot Dr. Haralambie Roventă, fost profesor la Facultatea de Teologie din București († 1946), scria despre el: „Este singurul articol în românește privind acest subiect, de a cărui soluționare depinde în mare măsură cronologia Faptelor Apostolilor”.⁴

Dar contribuția de căpetenie a Părintelui Dr. Grigorie Pișculescu la propășirea studiilor biblice, pe care le-a predat ani de zile la catedră de facultate teologică — în anii premergători pensionării, la București (1941—48) — rămîne părășia sa sîrguincioasă și competentă la traducerea în românește a Noului Testament și apoi a întregii Biblii.

Cît de departe se putea merge în această direcție fără să se stîrnească nedumeriri și fără să se dea loc la nemulțumiri, se știe. Mitropolitul Andrei Șaguna arătase — și pe bună dreptate — în predoslovie la traducerea pe care o editase înainte cu un veac (1856—58), că: „Limba Bibliei pentru un popor numai odată se poate face; dacă s-a învins piedeca cea mare a traducerii credincioase și înțelese, și dacă poporul a primit limba aceea așa zicînd în însăși ființa sa, atunci următorii n-au de a mai face alta, ci numai a o reînnoi și îndrepta așa, după cum o ar fi reînnoit și îndreptat traducătorul cel dintîi al Bibliei, de ar fi trăit pînă în zilele lor”.⁵ Eruditul lingvist și istoric literar, academicianul Ion Bianu, mergînd pe aceeași linie de înțelegere a acestei operații inevitabilă din vreme în vreme, scria că „limba cărților bisericești trebuie să fie respectată și statornică și numai atunci se cuvine să fie scos dintr-însa un cuvînt, cînd el nu mai este înțeles

3. „Biserica Ortodoxă Română”, anul 1923, p. 321—327.

4. O. c. p. 53. Constatarea era valabilă pentru vremea în care fusese făcută. De-atunci încoace, de inscripția de la Delfi s-au mai ocupat: Părintele Constantin Nonea (Cum se poate orîndui cronologia vieții Sf. Apostol Pavel pe baza inscripției de la Delfi? Iași 1935, p. 7—13) și Părintele Profesor Dr. Nicolae Nicolaescu (Cronologia Paulină; studiu apărut în rev. „Biserica Ortodoxă Română”, 1942, nr. 5—6, p. 177—203, îndeosebi p. 186—190).

5. Să se vadă și studiul meu intitulat „Sfînta Scriptură în pom românesc”. 100 de ani de la apariția Bibliei lui Șaguna; în: „Mitropolia Ardealului”, 1958, nr. 11—12, p. 782 urm., îndeosebi p. 801.

de cei de astăzi, și numai atunci este bine să fie introdus un cuvânt nou, cînd el a ajuns în întrebuintărea și înțelegerea tuturor”.⁶

Întîiul rod al strădaniilor de tălmăcitor de texte inspirate al Părintelui Profesor Dr. Grigorie Pișculescu a fost Noul Testament publicat ca ediție de probă de Institutul Biblic al Bisericii Ortodoxe Romîne în 1927. Retipărit curînd după aceea (în 1929) în a doua ediție — fapt care vădea interesul stîrnit de noua traducere — i-a urmat în 1936 Biblia întreagă, la traducerea căreia Părintele Profesor Dr. Grigorie Pișculescu a ostenit alături de învățatul Mitropolit de-atunci al Moldovei, Nicodim Munteanu — devenit apoi al doilea patriarh al Bisericii Ortodoxe Romîne — și de eruditul ebraist Preotul profesor universitar Dr. Vasile Radu (mort prematur în 1940). Acești trei traducători îndeplineau în chip mai mult decît satisfăcător condițiile trebuincioase pentru ducerea la bun sfîrșit a unei lucrări atît de însemnate, avînd cuvenita erudiție lingvistică, temeinică pregătire exegetică ortodoxă, deosebit simț literar și dovedită îndemînare scriitoricească.

Remarcabilă este recenzia pe care a făcut-o traducerii Noului Testament a Părintelui Dr. Grigorie Pișculescu colegul său de la Sibiu, profesorul Nicolae Colan, astăzi Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului, care scria, între altele:

„Anunțat de cu vreme și așteptat cu o sete pe cît de nestăpînită pe atît de explicabilă, Noul Testament în traducerea Părintelui Grigorie a ieșit din teascurile tiparniței. Evenimentul constituie un prilej de bucurie pentru tot creștinul în stare să aprecieze importanța apariției unei asemenea cărți.

Adevărat că Noul Testament a mai fost tradus în romînește de mai multe ori. Și unele traduceri sînt destul de recente. Toate sufereau însă de aceeași meteahnă: formală; sufereau sau de confuzie stilistică, sau de lipsa de culoare a unui vocabular de reportaj, sau de amîndouă. Îndeosebi epistolele pauline erau tălmăcite într-un limbaj care uneori îți sugera impresia că te găsești în fața unuia care „grăiește în limbi”. Încercarea credinciosului neinițiat de a pătrunde sensul cuvintelor era de-a dreptul zadarnică. Ba în fața lor era pusă la încercare pînă și iscusința teologului. Și nici nu

6. Citat la H. Rovența: O. c. p. 47.

e lucru de mirare, cîtă vreme încă Sfîntul Apostol Petru scria în a doua sa epistolă (3, 16) că „în ele sînt lucruri cu anevoie de înțeles”.

Cei însetoșați după dulceața și înțelepciunea Cuvîntului dumnezeiesc erau în drept deci să aștepte Biblia într-o traducere a cărei frază clară, nevăduvită de duhul arhaismului care miroasă a tămîie și a cucernicie, și care să dezvălească tînuitele adevăruri din slovele în care tîlmăcitori mai puțin iscușiți au îmbrăcat propovăduirea trimișilor lui Dumnezeu. Lucrarea este deosebit de grea, fiindcă ea reclamă ostenelele unui om înzestrat cu iscusința teologului erudit și cu a literatului de talent — plus cucernicia amîndurora.

Dumnezeu ni l-a dăruit în persoana Părintelui Grigorie Pișculescu, din a cărui strădanie s-a zămislit Noul Testament, în noua haină romînească.

Apariția lui, în condiții tehnice care fac cinste institutului (biblic) care l-a tipărit, am anunțat-o încă de astă toamnă în revista noastră — socotind-o ca un eveniment literar.

Și așa este. Constatarea o poate face oricare cititor „pedepsit întru a noastră limbă”, și de limba elinească avînd știință” — după cum se zice în prefața Bibliei de la București (1688).

Cine va ispiți paginile Noului Testament în traducerea Părintelui Grigorie, se va convinge ușor, că de la ediția Sfîntului Sinod pînă la cea despre care vorbim cu acest prilej, este cale lungă.

Corectitatea literară (asta nu înseamnă robie!) a traducerii se îngemînează cu claritatea și frumusețea literară a stilului, care face lectura Cărții și ușoară și pasionantă. Frazele de-o limpezime cristalină, cu parfumul lor de cucernicie, își îmbie darnice belșugul adevărilor eterne.

Cine va mai îndrăzni să-și scuze de-aici înainte lenea duhovnicească — necitind Scriptura Legii celei nouă, fiindcă „n-o poate cuprinde din pricina stilului confuz”?

Această scuză nu mai are temei. Părintele Grigorie a risipit-o”.⁷

7. Prof. Nicolae Colan, rec. în „Revista Teologică”, Sibiu, anul XVII, 1927, p. 395 urm.

În continuare, recenzentul face o seamă de propuneri de modificare a unor expresii, la o viitoare ediție, încheindu-și competența analiză a traducerii cu aprecieri pe de-a-ntregul favorabile ei.

Calitatea de căpetenie a traducerii săvârșite de Părintele Profesor Dr. Grigorie Pișculescu zăcea în caracterul ei manifest ortodox, mărturisit ca atare. Traducerea sa venea după aceea a lui Dimitrie Cornilescu (ediția I-a, 1920; ediția a II-a, 1922), care pricinuisse destul zdruncin și justificate proteste. Lipsit de pregătirea trebuincioasă pentru ducerea la bun sfârșit a unei întreprinderi de-o atît de covârșitoare răspundere științifică și morală, D. Cornilescu a dat o traducere a Noului Testament care prin superficialitatea ei „face impresia unei improvizații”.⁸ El n-a excelat în îndeplinirea nici uneia din condițiile elementare pe care le reclamă o lucrare de această natură. La insuficiențele calitative dovedite, traducerea lui D. Cornilescu adăuga un cusur primejdios: înclinarea filo-protestantă. Sezisîndu-se, ocîrmuirea noastră bisericească s-a văzut nevoită să intervină, calificînd-o tendențioasă și eretică și oprind folosirea ei de către membrii clerului și credincioșii ortodocși. Într-un articol de fermă atitudine ortodoxă cu titlul „O traducere tendențioasă”,⁹ Părintele Profesor Dr. Grigorie Pișculescu a ilustrat cu exemple expresiile redată în romînește de D. Cornilescu cu vădită tendință protestantizantă. Acesta, după ce încercase încă în 1923 să-și apere traducerea,¹⁰ a tras consecințele practice ale înclinării sale filo-protestante, părăsind țara și punîndu-se în slujba sectarilor.

Față de revelația dumnezeiască așezată în slova inspirată a Bibliei, Părintele Profesor Dr. Grigorie Pișculescu a dovedit constant respectul religios cuvenit „Operei Sfîntului Duh, în-suflată marilor profeți ai Vechiului și Noului Testament”, prețuind-o totodată cu pasionată admirație ca pe un „măreț monument literar, un cedru din Libanul literaturii universale, cu rădăcini înfipite în stîncile Egiptului, ale Arabiei și ale Canaanului” și cu splendida-i „cunună revărsată peste cetățile din primul veac al creștinătății: Ierusalimul, Antiohia și Corintul, Efesul, Alexandria și Roma. Sfînta Scriptură, prin minunată și multiplă

8. H. Rovența: O. c. p. 44.

9. În volumul „Piatra din capul unghiului”, București 1926, p. 83—87.

10. În articolul intitulat „Cîteva lămuriri în chestiuni de traducere a Bibliei”; în rev. „Biserica Ortodoxă Romîna”, 1923, p. 567—570. Vezi H. Rovența: O. c. p. 44.

binecuvîntare, a odrăslit și odrăsește pururea, ca toiagul lui Aaron, prima frunte de flori în toate literaturile naționale creștine” — scria P. C. Sa în 1937.

În tărîmul teologic, după trecere de aproape o jumătate de veac, Părintele Profesor Dr. Grigorie Pișculescu reia preocuparea sa de debut, înflăcăându-se pentru o soluționare surprinzător de îndrăzneată a problemei convertirii lui Saul din Tars. Rezultatul cercetărilor sale l-a înfățișat — cu titlu consultativ, cum însuși precizase întru creștinească smerenie — în conferințe publice ținute la Institutele Teologice de grad Universitar din București și Sibiu.

La Sibiu — unde fusese atunci oaspele marelui său prieten, Mitropolitul Dr. Nicolae Bălan — Părintele Profesor Dr. Grigorie Pișculescu a vorbit antrenant ca un inspirat și profund ca un înțelept în zilele de 7 și 8 martie 1951. După conferință, s-a întreținut colegial cu profesorii Institutului, solicitîndu-i să ia poziție față de punctul de vedere la care se oprise în cercetările sale.

Am avut cîntea să fac acest lucru, ca ostenitor mai tînăr în același tărîm de cercetare teologică. Poziția mea, simțitor deosebită de aceea pe care o adoptase P. C. Sa, l-a interesat într-o astfel de măsură, încît l-a determinat să-mi ofere, mărinimos și îndatoritor, angajarea unei discuții mai ample, prin schimb de scrisori — ceea ce am și purces a face.

Urma să revină la Sibiu, pentru o „reafirmare și consolidare a primei conferințe” — cum îmi scria în 16 iunie 1953. În înțelegere cu neuitatul nostru Mitropolit Dr. Nicolae Bălan, stabilise ocazional, la București, și data la care urma să-l revedem între noi: 23 sau 24 iunie 1953. „Cu acel prilej — îmi scria la data amintită — voi avea plăcerea să vorbim multe și să lămurim ce ar mai putea fi lămurit”. Cîteva zile mai tîrziu primeam o altă scrisoare, datată București 19 iunie 1953: „Sînt constrîns să amîn sosirea mea la Sibiu și conferința mea, pentru alte zile, întru cît Academia noastră are o sesiune prelungită — dincolo de iulie... I-am scris, tot azi, și veneratului meu amic, Mitropolitul Nicolae; deși, în materie de amînări de călătorie, am predecesor pe însuși Apostolul Neamurilor, totuși... sunt cu inima neîmpăcată!!!” — spunea, cu scînteietorul umor care nu-l părăsea în nici o împrejurare. Într-un „post-scriptum”, adăuga: „...sămînța promisiunii mele va crește și va răsări mai spre toamnă...”.

Între timp, concretizase rezultatul cercetărilor sale în studiul intitulat „De la „Mormîntul Gol” la porțile Damascului”¹¹, care a reținut atenția cunoscătorilor, făcînd vîlvă chiar și dincolo de cercul limitat al acestora, în rîndurile feluritelor stări de slujitori ai Bisericii noastre.

*

Scriitor de mare talent, sincer alipit de popor, Academicianul Gala Galaction a fost salutat de lumea literelor romînești cu efuziuni de caldă simpatie și desăvîrșită prețuire din prilejul împlinirii venerabilei vîrste de 80 de ani.

În scriitorul Gala Galaction, prin glasuri din cele mai autorizate, noua noastră critică literară vede pe bună dreptate „un reprezentant de seamă al literaturii romîne realiste”. Ea consideră că Gala Galaction este „maestru al limbii lîterare, povestitor inventiv, original pictor al naturii, analist lucid al stărilor sufletești”. „Propagator al ideilor avansate ale timpului său, desfășurînd o activitate creatoare de mai bine de o jumătate de veac, scriitorul a produs opere durabile prin mesajul lor umanitar, prin originalitatea lor artistică... Literatura lui Gala Galaction este izvorită dintr-o permanentă și fierbinte năzuință de ridicare a omului la o viață mai demnă, la înțelegerea rosturilor sale în lume. Adversar hotărît al teoriei „artă pentru artă”, animat neconținut de convingerea că scrisul artistic își are rațiunea de a exista numai în măsura în care exercită un rol educativ, prozatorul a oglindit în operele sale mai ales frămîntări caracteristice vieții din societatea de ieri, contradicții ale acestei societăți, luînd totdeauna partea celor oropsiți... Subliniind funcția socială a literaturii, Gala Galaction scria, în prefața romanului său „La răs_pîntie de veacuri”, apărut în 1935: „Cine scrie ...trebuie să fie cel puțin pedagog, dacă nu profesor”.¹²

Creația literară a Academicianului Gala Galaction este adînc impregnată de spirit religios,¹³ fapt explicabil la un scriitor de temeinică și superioară formație teologică ortodoxă.

După eliberarea Patriei noastre de sub jugul fascist, Academicianul Gala Galaction este unul din scriitorii noștri cu un îndelungat trecut literar care a participat statornic și cu nedesmin-

11. Publicat în revista „Studii Teologice”, 1951, nr. 7—8, p. 386—397.

12. Am citat din cele scrise de Dl M. Pop, critic literar al ziarului „Scînteia” (în nr. 4500 din 16 aprilie 1959).

13. Fapt remarcant de criticul literar citat, Dl M. Pop.

țită convingere la făurirea noii noastre culturi naționale, vădind o profundă și dreaptă înțelegere a fenomenelor sociale actuale, exprimînd idei înaintate ca aceea a înfrățirii dintre popoare, militînd cu ardoare de iluminat pentru izbîndirea lor și desfășurînd peste tot o vie activitate cetățenească în Capitală și-n diferite localități ale țării.

A văzut din vreme, cu vedere dreaptă și prelungă, încotro se va îndrepta lumea după zdruncinul apocaliptic al celui de al doilea război mondial; a întrevăzut cu certitudine calea cea nouă — a eliberării de exploatare, a păcii și propășirii, a construirii socialismului — pe care avea să apuce și să înainteze cu pas ferm harnicul și atît de bunul nostru popor. Și, fără ezitare, s-a asociat din ceasul cel dintîi al însuflețitei noastre năvale spre un viitor fericit elanurilor populare descătuseate la 23 August 1944. Poporul, prin ocîrmuitorii ieșiți din coapsa lui, l-a distins după merit și după cuviință, alegîndu-l membru activ al Academiei Republicii Populare Romîne.

*

Țintuit la pat de-o neputință care i-a pus la grea încercare sănătatea, din 1955 înapoi Părintele Profesor Dr. Grigorie Pișculescu este împiedecat să mai lucreze.

La împlinirea venerabilei vîrste de 80 de ani, omagiul pe care l-a adus scriitorului Academician Gala Galaction întregul nostru popor¹⁴ — al cărui elan revoluționar l-a prevăzut și sprijinit cu pilduitoare osîrdie și cu rară mărinimie sufletească — se întîlnește cu prețuirea ce o avem toți oamenii Bisericii noastre pentru învățatul și entuziastul Preot Profesor Dr. Grigorie Pișculescu.

Mîndri de el, îi sîntem recunoscători pentru toată agonisita talentului și evlaviei sale, pe care le-a hărăzit din plin Bisericii străbune și poporului nostru pornit pe calea unei propășiri fără precedent.

Pr. Dr. GRIGORIE MARCU

Profesor la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

14. Toate revistele noastre literare s-au asociat la omagiile ce i-au fost aduse, prin articole festive semnate de scriitori renumiți, ca Acad. Tudor Arghezi, poetul Eugen Jebeleanu, membru corespondent al Academiei Republicii Populare Romîne, ș. a. „După Alexandru Odobescu, care-și supraveghea cu asprime mărginirile, ritmul, încrucișările și încovoiala frazei, denumite stil, Galaction e cel dintîi artist, în timp, al verbului inefabil și virginal” — scrie Acad. Tudor Arghezi (în revista „Luceafărul”, anul II, nr. 8 (19), 15 aprilie 1959).

CĂRȚI VECHI RELIGIOASE DIN ȚARA HAȚEGULUI DE PE O LISTĂ DIN 1857

Lista de cărți religioase din acest ținut de graniță, pe care o cercetăm, a fost întocmită în anul 1857 de vicarul Țării Hațegului, Ștefan Moldovan, pentru Timotei Cipariu.

În noiembrie 1856 Timotei Cipariu, care se afla încă din anul 1853 în legături de natură culturală-religioasă cu vicarul Șt. Moldovan, după cum rezultă din scrisorile cercetate¹ a cerut de la acesta lista cărților religioase cuprinse în inventarele bisericilor unite din Țara Hațegului².

Ștefan Moldovan în scrisoarea sa din 25 februarie 1857 comunică lui T. Cipariu „că din cauza lucrărilor numeroase, legate de funcția ce îndeplinește, nu a putut satisface cererea solicitatorului său „prea-amat de binefăcătoriu” — dar declară că îndată ce își va „pune lucrurile vicariale în rînd” îi va trimite ori un exemplar din Inventarul bisericilor, ori un Extras din aceste inventare, după cum i-a promis.³

În sfîrșit, în scrisoarea sa din 17 iunie 1857 expediată din Lugoj⁴, Șt. Moldovan, după ce se scuză pentru întîrziere — „bătărea am avut intențiunea și m-am și silit din toate puterile mele ca amoarei și confidenței Reverendissimei D-tale să corespund”

1 Liviu Patachi, Ștefan Moldovan și Timotei Cipariu, Știri inedite, în revista Mitropolia Banatului, 1957, nr. 1—3, p. 71—81; natura legăturilor dintre cei doi fruntași ai clerului.

2 Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei R.P.R. (B.F.C.), Secția Corespondență, Fondul T. Cipariu, în scrisoarea lui Șt. Moldovan din 25. II. 1857 către Timotei Cipariu.

3 Ibid.

4 Ibid. La începutul anului 1857 Șt. Moldovan s-a mutat la Lugoj, fiind numit canonic la episcopia de acolo; L. Patachi, o. c., p. 72.

— face cunoscut lui T. Cipariu, că îi trimite, în anexă, Extrasul cărților bisericești din vicariatul Hațegului⁵, pe care l-a cerut învățatul blăjan.

Lista de cărți este un extras din inventarele bisericilor greco-catolice, care au aparținut vicariatului Hațeg și are șase rubrici: numărul curent, titlul cărții, locul unde s-a tipărit, anul editării, numele comunității bisericești unde se află cartea și observații — „reflexiuni”.

În cazul dat întocmirea listei a fost condiționată de existența inventarelor bisericilor. Și inventarele au fost întocmite de Șt. Moldovan, în trei exemplare, pe care le-a dus cu el la Lugoj pentru episcopie⁶ și credem, cunoscând conștiinciozitatea lui, că toate trei exemplarele le-a scris el, tot atât de caligrafic și cu aceeași răbdare, ca și lista amintită.

Lista, după felul cum este întocmită, dovedește precizie și migală, timp mult necesar strângerii materialului și competență în acest domeniu al bibliografiei științifice. În rubrica titlul cărților — „numele cărților”, cum scrie Șt. Moldovan — acesta dă numele grecesc pentru Cazanie Kyriakodromion, Euhologhion pentru Molitvelnic, Antologhion pentru Minei; sau arată particularitățile vreunei cărți, ca Noul Testament racoțian, sau Penticostariu frumos și întreg, sau Mineiu frumos cu icoane și întreg, sau fragment, ș. a. În rubrica următoare, când nu dă locul unde s-a tipărit cartea, sau când e vorba de manuscris, Șt. Moldovan face mențiuni ca acestea în ultima rubrică: „îi lipsește prima filă”, cartea e „tipărită în România”, sau cartea „din vremea mitropolitului Varlaam”, sau „tipărită de popa Juon din Vinț sub principele Mihail Apafi”, ș. a. Anul editării, când el este dat de la facerea lumii, Șt. Moldovan îl calculează de la „zidirea lumii”, sau constată că tipărirea este „fără început și sfârșit”, sau dă formatul cărții ș. a.⁷

Intr-adevăr, întocmirea listei de cărți a cerut timp mult⁸, muncă obositoare, pricepere, mai ales răbdare, pentru că lista a

5 Ibid. Extrasul a fost trimis în anexă la scrisoarea sa din 29 iunie 1857, pentru că „îmbulzindu-mă niște oaspeți și cu grabă învelind mai multe epistole, a rămas aci” mărturisește Șt. Moldovan și încheie rîndurile sale cu „expertelor scumpe simțiri de amore a. R.-ssimei D. Voastre cu totul recomandat rămii”.

6 Ibid., în Scrisoarea din 27 iunie 1857.

7 Ibid.: Extras de cărți din Inventarele bisericilor gr.-cat. a Vaticanului Hațeg, m. a. 1857, la 1 apr. aflătoare, prin Șt. Moldovan”.

8 Ibid., în Scrisoarea din 25. II. 1857.

fost destinată învățatului blăjan, încît pe de o parte este deplin adevărată mărturisirea lui Șt. Moldovan, împărtășită lui T. Cipariu în cuprinsul scrisorii la care a intenționat să anexeze Extrasul de cărți, în sensul că „lucrul a fost greu de îndeplinit, însă „volenti nihil este difficile”, numai vine întrebarea, continuă canonicul de Lugoj, că oare lucrînd așa apropiatu-m-am de intențiunea Rsei D-Tale pentru acest fel de lucru, sau doară „Oleum et operam perdidi”⁹; pe de altă parte a fost necesar să existe în prealabil și în același timp între Șt. Moldovan și T. Cipariu raporturi apropiate culturale-religioase și sociale.

Din prefața Crestomației sau Analectelor Literare aflăm destinația pe care T. Cipariu a dat-o listei de cărți bisericești, întocmită de Șt. Moldovan, una din numeroasele liste cerute și primite de învățatul blăjan de la intelectuali de frunte din Transilvania și din celelalte țări și ținuturi locuite de romîni.

Dintre „bărbații prea demni, cari întru acest obiect mai mult decît așteptam mă ajutorară cu nepregetătoarea lor bună vo-liență”, cum îi caracterizează T. Cipariu, amintim cîțiva, în ordinea în care autorul Crestomației îi enumeră, bine cunoscuți după activitatea lor culturală și națională: Ștefan Moldovan, canonic de Lugoj, Macedon Pop, vicar de Năsăud, Ioan Negruțiu, protopop în Cluj și Ioan Dragomir, protopop în Băiuț, fost profesor la Seminarul teologic din Blaj.¹⁰

Utilizînd aceste liste, T. Cipariu a întocmit catalogul descriptiv al cărților mai vechi romînești, tipărite în veacurile 16 și 17, pe țări și ținuturi romînești și le-a publicat în primul volum din Crestomație.¹¹

În volumul următor T. Cipariu urmă să publice, potrivit planului său, catalogul descriptiv al cărților tipărite și manuscrise din veacul al 18-lea și începutul veacului următor, adică pînă la 1830.¹²

Faptul că această parte din lucrarea sa nu a mai apărut, face valoroasă lista de cărți a lui Șt. Moldovan și din punct de

9 Ibid., în Scrisoarea din 29. VI. 1857.

10 T. Cipariu, Crestomația sau Analecte literare din cărțile mai vechi și nouă romînești, tipărite și manuscrise, începînd de la secolul XVI pînă la al XIX-lea, cu notițe literare, Blaj, 1858, Prefața, p. VI.

11 Ibid., p. XVIII—XXXVIII și p. 1—256. Ibid. p. XVIII; cărțile au fost adunate din izvoare — „fintini” — sigure.

12 Ibid., p. VI.

vedere al Bibliografiei Vechi Românești, operă publicată de Ion Bianu, Nerva Hodoș și Dan Simonescu.¹³

După un calcul statistic pe care l-am făcut, pornind de la Lista amintită, în vicariatul Hațegului la 1 aprilie 1875 au existat 78 comunități bisericești unite, în care intră și mănăstirea Prislop, unde Șt. Moldovan a aflat un număr de 745 cărți și manuscrise religioase.

Circulația acestor cărți, inclusiv manuscrisele, urmărită după ținutul sau țara de unde provin cărțile și după curențele religioase care le-au impus, se prezintă, în ordinea vechimii și numeric, în felul următor:

I. Din Transilvania cărți calvine din tipografiile de la Brașov, Bălgrad și Sebeșul Săsesc, îndeosebi din Alba Iulia și din veacul al 17-lea, 33 cărți — de la Brașov, din sec. al 16-lea, o singură carte, o Cazanie, tipărită la 1580—81; **cărți unite** din tipografiile de la Blaj și Sibiu, îndeosebi din Blaj, tipărite în a doua jumătate a veacului al 18-lea, un număr de 551 de cărți, 87 din prima parte a sec. 18-lea și 192 din a doua jumătate a veacului al 18-lea, iar 264 din prima parte a secolului al 19-lea, restul de 8 cărți au fost tipărite între 1849—1857; **cărți ortodoxe** din tipografiile din Sibiu și Brașov, majoritatea covârșitoare din Sibiu, editate începînd cu a doua parte a secolului al 18-lea, în număr de 48, din cari 2 sînt din a doua jumătate a veacului al 18-lea, 41 de cărți din prima parte a secolului trecut, iar 5 din a doua parte a acestui secol;

II. din Țările Romîne numai cărți ortodoxe, anume din tipografiile **muntene**, îndeosebi din cea de la Rîmnic și București un număr de 128, din care 5 din secolul al 17-lea și 3 din prima jumătate a secolului al 18-lea, iar celelalte 120 sînt din a doua parte a veacului al 18-lea; din tipografia **moldovană** de la Iași numai 6 cărți, dintre care 4 sînt din veacul al 17-lea;

III. din alte părți în vicariatul unit din Țara Hațegului au intrat 28 de scrieri religioase tipărite și manuscrise: **unite** de la

13 În comunicarea semnatarului acestui studiu — în Cărți vechi românești în Țara Hațegului de pe o listă din 1857. Studiu de bibliologie — ținută la sesiunea științifică din mai 1957 a Filialei din Cluj a Academiei R.P.R. am arătat că pe Lista lui Ștefan Moldovan figurează 32 cărți religioase vechi — 27 în limba romînă, 4 în limba slavă și una în limba greacă — nesemnate pînă azi, ceea ce înseamnă contribuție prețioasă la istoria culturii romînești.

Buda, Pesta și Viena 27 din veacul al 19-lea și 1 ortodoxă din Timișoara, tipărită în sec. al 18-lea.

Statistic cărțile și manuscrisele se mai pretează la categorisiri atît după necesitate, unele socotite indispensabile pentru preot, deci principale, iar altele de care preotul se putea lipsi, prin urmare se consideră de importanță secundară; cît și după limba în care au fost scrise sau tipărite.

În vederea categorisirii cărților religioase, tipărite sau în manuscris, în principale — indispensabile — și secundare, ne-am orientat după hotărîrea în această direcție, luată de episcopii uniți din imperiul austriac — episcopi ai croaților, rutenilor și romînilor uniți — în consfătuirea convocată de Cancelaria aulică ungară prin decretul împăralesc din 24 februarie 1773 în vederea alegerii cărților, care urmează să se tipărească în tipografia orientală-ortodoxă din Viena pe seama tineretului, poporului și clerului unit, romîn, rutean și croat — „pro juventute, pro adultis, pro ecclesiasticis” — dar și în vederea schimbărilor ce urmează să fie trecute în cuprinsul lor în concordanță cu dogmele unirii și în vederea întăririi acestei religii.¹⁴

Consfătuirea, care s-a ținut la Viena în zilele de 1 martie pînă la 24 aprilie 1773, unde romînii uniți au fost reprezentați de episcopul lor, Grigorie Maior și de cîțiva canonici din Blaj, între care era și Micu Clain, s-a fixat asupra cărților bisericești considerate indispensabile pentru cler, pe care le înșirăm în ordinea stabilită de participanți: Ceaslovul, Molitvelnicul, Liturghierul, Evanghelia, Apostolul, Octoihul, Mineiul și Triodul.¹⁵

Dar participanții la această consfătuire au observat că mai există și alte cărți de mare folos, care sînt chiar necesare. Din acest motiv, orientîndu-ne după frecvența cărților bisericești din Țara Hațegului și a celor amintite, mai adăugăm: Penticostarul, Strastnicul, Cazania, Catavasierul și Psaltirea, cea din urmă considerată de membrii congresului ca indispensabilă pentru tineret, alături de Abecedar, Catechismul mic și Molitvelnic, socotite de aceeași importanță pentru adulți.¹⁶

Plecînd de la aceste criterii, în bisericile unite din Țara Hațegului, la 1 aprilie 1857, au existat după categorii, influențe re-

14 I. Moga, Contribuțiuni privitoare la tipărirea cărților bisericești în veacul XVIII pentru Romînii din Transilvania și Ungaria, Sibiu 1940, p. 1, 2, 3.

15 Ibid., p. 3, 7—8.

16 Ibid., p. 2—3 și Lista cărților religioase din Țara Hațegului.

ligioase, și ținutul sau țara unde s-au tipărit, următorul număr de cărți:

I. Cărți religioase indispensabile: 1. Din **Transilvania** 518, din care calvine 13, unite 451, iar ortodoxe, cu mănăstirea Prislop, 54; 2. Din **Țările Române**, în majoritatea covârșitoare din Muntenia și numai ortodoxe, 121 de cărți, din Râmnic 47, din București 40, din Tîrgoviște 10, din Buzău și Iași cîte 6, pentru restul de 12 cărți nu se indică tipografia, fiind ruptă prima filă;

II. Cărți religioase de importanță secundară: 1. Din **Transilvania** calvine 15, unite 56, iar ortodoxe 1; 2. Din **Țările Române**, respectiv din Muntenia, 6 cărți ortodoxe;

III, La data amintită erau în bisericile unite din Țara Hațegului și cărți provenite din alte părți: din **Viena** o carte unită, indispensabilă; din **Buda** 26 unite, iar din **Timișoara** o carte ortodoxă, toate de importanță secundară.

La **Mănăstirea Prislop** Ștefan Moldovan a aflat la aceeași dată 3 cărți calvine și 10 cărți unite, deci 13 cărți religioase, provenite din **Transilvania**, toate indispensabile și 5 cărți ortodoxe, din aceeași categorie, intrate în **Țara Românească**.

Din punct de vedere al limbii în care sînt scrise cărțile religioase din bisericile unite, aparținînd vicariatului Hațeg, constatăm că majoritatea covârșitoare sînt românești și numai 3 sînt scrise în alte limbi: un Ceaslov, care în Listă figurează fără dată și locul tipăririi, carte religioasă indispensabilă, care e scrisă în limba slavă, cu un Catavasier în grecește, dar cu „instrucțiuni” și numele sfinților în românește și o carte de importanță secundară, tipărită în Timișoara la 1765 — Indreptarea păcătosului cu duhul blîndețelor pentru duhovnici — în limbile slavă și romînă.

În aceeași listă, la sfîrșit, sînt prezentate scrierile religioase în limba slavă — „sîrbă” — de la mănăstirea Prislop, manuscrise și tipărituri.

La **mănăstire**, alături de 5 cărți religioase ortodoxe, în limba romînă, la 1857 au existat 17 cărți slavone și una grecească, tipărite începînd cu prima jumătate a veacului al 16-lea pînă la mijlocul veacului al 18-lea și 7 cărți bisericești în manuscris din același timp și în limba slavonă, fără îndoială ortodoxe.

Statistic mai putem urmări circulația cărților bisericești, în majoritate covârșitoare tipărite, pe comunități bisericești.

Din acest punct de vedere poate fi concludentă circulația cărților religioase principale și a celor absolut indispensabile.

Din cele 78 comunități bisericești în anul 1857 Ștefan Moldovan a aflat în 47 de la 8—13 cărți principale; numai în 23 de comunități a găsit mai puțin de 8 din această categorie de cărți și numai într-o singură comunitate — Livadia Cernii — nu a aflat nici o carte religioasă.

Comunitățile, în care la data amintită au existat un număr redus de cărți bisericești principale, necesare pentru îndeplinirea serviciilor religioase atît după hotărîrea conferinței episcopilor uniți din anul 1773, cît și după practica Bisericii ortodoxe și unite, în majoritatea covârșitoare au fost filii, prin urmare preotul cînd servea în bisericile respective aducea cu el cărțile de care avea nevoie.

Exemplare duble din cărțile absolut necesare sau principale cu caracter ortodox sau unit, numai ortodoxe sau numai unite — exemplarele ortodoxe sînt mai numeroase — Ștefan Moldovan a aflat în cinci comunități.

La 1857 din cărțile bisericești principale Liturghierul și Octoiul se găsesc într-un număr mare de comunități bisericești, chiar în cîte două exemplare: prima carte în 70 comunități și în 84 exemplare, iar a doua carte în 67 comunități și în 83 exemplare. În două comunități vicarul a găsit chiar cîte trei exemplare din aceste două cărți.

La mănăstirea Prislop, în acest an, au existat toate cărțile bisericești principale în limba romînă, în număr de 17; 10 unite, provenite din tipografia din Blaj, 5 ortodoxe din Principate și 2 calvine de la Bălgrad.

Din confruntarea statistică a cărților de pe Lista lui Ștefan Moldovan, urmărite în Țara Hațegului pe curențe și după vechimea lor, constatăm că cele mai vechi cărți tipărite au ieșit din tipografiile calvine transilvane, din Brașov, Bălgrad și Sebeșul Săsesc, îndeosebi din tipografia de la Alba Iulia, împrejurare care se explică cu intensificarea propagandei calvine între romîni în veacul al 17-lea, cînd Gh. Rákóczi I a înființat la Bălgrad, în anul 1640, o tipografie pentru cărți religioase romînești, fiind solicitat și de Ghenadie, mitropolitul romîn al Ardealului.¹⁷

Proporția acestor cărți în limba română, pe tipografii și după vechimea lor, este următoarea: un exemplar din Cazanîe sau Evanghelie cu învățătură, tipărită la 1581¹⁸ de Coresi la Brașov, 19 exemplare din Noul Testament racoțian, tipărit la Bălgrad la 1648, Sicriul de aur — Carte de propovedanie la morți, scoasă din scripturile sfinte — în 7 exemplare, tipărită de popa Ioan din Vinț la 1683 în tipografia calvină din Sebeșul Săsesc, înființată de principele Mihai Apafi și Molitvelnicul, în două exemplare, tipărit de același preot la 1689 în tipografia din Alba Iulia, unde sub mitropolitul Atanasie, la 1699, se retipărește Cazanîa din 1641 cu titlul de Chiriadodromion, adică Evanghelie cu învățătură.¹⁹

În acest secol, al 17-lea, după lista pe care o cercetăm, în Țara Hațegului existau trei cărți religioase ortodoxe, tipărite în limba română: o Cazanîe — Cazanîa lui Varlaam sau Carte românească de învățătură în Duminicile de peste an și la praznice împărătești și la sfinții cei mari — în 3 exemplare, tipărită la mănăstirea Trei-Ierarhi din Iași la 1643, o Pravilă, adică Indreptarea legii cu Dumnezeu care are toată judecata arhierească și împărătească de toate vinile preoțești și mirenești — într-un exemplar, tipărită la Tîrgoviște la 1652 și Pravilioara — Direptătoriu de lege, tocmele a sfinților apostoli — tot un exemplar, tipărită la Govora în 1641.²⁰

*

Dacă comparăm cărțile bisericești, din secolele 16 și 17, care au existat în Țara Hațegului la 1857 conform listei lui Ștefan Moldovan, după curențele religioase care le-au impus, după numărul lor și categorisirea în principale și secundare și avem în vedere împrejurările istorice din cele două veacuri, putem să ajungem la câteva concluzii prețioase.

În primul rînd constatăm, că numărul cărților religioase principale, impuse de influența calvină, este mai mare decît al celor venite din Țările Romîne, fapt care ar confirma și pe această cale informația istorică privind propaganda calvină intensă atît în partea a doua a veacului 16, cît și în secolul următor și în

18 În Listă se dă anul 1580 pentru că, după mențiunea lui Ștefan Moldovan la „Reflexiuni“, din carte lipsește începutul și sfîrșitul.

19 N. Iorga, *Istoria literaturii romînești*, I, București, 1925, p. 199. Idem, *ibid.*, II, București, 1928, p. 79. G. Pascu, o. c., p. 82 și 175.

20 G. Pascu, o. c., p. 58, 70, 72—73 și N. Iorga, o. c., I, p. 265.

acest ținut transilvan²¹ cu numeroși nobili maghiari și romîni, care — aceștia din urmă — pentru ca să nu-și piardă privilegiile economice și funcțiile au trecut la calvinism și au influențat în acest sens și populația rurală, ce s-a lăsat ademenită, pe de o parte pentru că majoritatea se afla în dependență feudală²², ritul ortodox rămînea neatins, iar limba romînească înlocuia pe cea slavonă în serviciul religios, pe de altă parte pentru că poporul nu a înțeles că își părăsește credința strămoșească.²³

În al doilea rînd, ținînd seama de numărul redus de tipări-turi, datorită prețului hîrtiei și tehnicii tipografice înapoiate, de circulația cărților bisericești în manuscris, de existența unei mănăstiri ortodoxe în Țara Hațegului, de contactul intens al populației din acest ținut, nobilii și țărani, ²⁴ cu Muntenia vecină, îndeosebi cu Oltenia, cît și de atîrnarea bisericii transilvane din punct de vedere religios de mitropolia Țării Romînești, putem afirma că în Țara Hațegului în secolele 16 și 17 au existat în manuscris cărțile bisericești principale de proveniență munteană și moldoveană, fie în limba slavonă, fie în traducere romînească²⁵, sub această formă din urmă începînd cu veacul al 17-lea, cînd limba romînă a început să se impună în cărțile cu caracter religios.

21 Ibid., p. 27; calvinismul la romîni din Transilvania a pătruns prin propagandă și organizarea unui episcopat calvin, dar a fost și impus, preoții și călugării fiind siliți să-l primească, după cum reiese, între alte dovezi, din ordinul principelui I. Sigismund din 2.XI.1567 către dregătorii țării: „voind, după hotărîrea țării să silim pe neascultătorii aceștia de popi romîni să propovăduiască cuvîntul lui Dumnezeu în limba curat romînească, vă poruncim să-i siliți la ceia ce vrea popa Gheorghe, episcopul romîn calvin și să-i fiți lui și oamenilor lui într-ajutor“.

22 Székely Görgy, Az erdély románok feudálizálódása — Feudalizarea romînilor transilvani — în Tanulmányok a parasztság történetéhez Magyarországon a 14. században, Budapest 1953, p. 243 și urm. și nota 14. Nobilimea maghiară din Transilvania a părăsit religia catolică îndeosebi din ură față de Habsburgi; Arhiv. pentru filologie și istorie, Blaj, 1871—72, XL, p. 746, în art. I. M. Moldovan, Nexul bisericii romîne cu cea calvină. Propaganda calvină și catolică a feudalilor maghiari în Transilvania a atras pe cneji și nobilii romîni, care, cîștigînd astfel noi privilegii, s-au contopit cu nobilimea neromînească; Istoria Literaturii Romîne, II, București, 1954, p. 66. Procesul de înstrăinare a elementelor romînești mai ridicate, operă a clasei feudale maghiare, a continuat și în veacurile următoare; o dovadă e actul de nobilitare din 1715 a arhidiaconului Pavel Munteanu, zis Popa din Țara Hațegului; Arhivele Olteniei, Craiova, 1939 (a. 18), p. 224, A. Sacerdoțeanu, O diplomă de înobilare din Hațeg.

23 Iacob Radu, Istoria vicariatului greco-catolic al Hațegului, Lugoj, 1913, p. 56—59; G. Pascu, o. c., p. 84, și N. Iorga, o. c., I, p. 178.

24 N. Iorga, o. c., I, p. 178.

25 Idem, o. c., II, p. 591; sînt manuscrise, ce cuprind traduceri care n-au fost tipărite niciodată, dar s-au răspîndit pretutindeni.

În al treilea rînd, mai putem să concludem că influența calvină, oricît de puternică s-a dovedit a fi în Țara Hațegului, ea a fost slăbită simțitor, apoi redusă la proporții neînsemnate, în primul rînd prin contrapropaganda făcută atît de călugării ortodocși ai mănăstirii Prislop — mănăstire ridicată aproape de Hațeg, care atîrna de mănăstirea mamă Tismana²⁶ — călugări sprijiniți pe cei din Muntenia, cît și de episcopii ortodocși ai Silvașului din anii 1572—1579 de sub jurisdicția mitropolitului Țării Romînești, care își aveau reședința la Prislop, dar și prin cărțile religioase răspîndite din acest centru de cultură religioasă ortodoxă, unde în veacurile amintite au existat toate cărțile principale ortodoxe în manuscris sau tipărite, în limba slavonă sau romînă.²⁷

În sfîrșit constatăm, că atît limba romînească a acestor scrieri calvine și ortodoxe, scrieri în care s-a impus graiul popular vorbit în Țara Romînească și în sudul Transilvaniei²⁸ și care au circulat în cele două veacuri în cele trei țări locuite de romîni, cît și străduința traducătorilor de a o face cît mai înțeleasă, au contribuit la unitatea sufletească a Romînilor pe cale culturală, la formarea și întărirea conștiinței naționale, la îmbogățirea, consolidarea, dezvoltarea și unificarea limbii și la întemeierea unei vieți literare a tuturor romînilor.²⁹

În această direcție sînt binecunoscute atît remarca pe care preoții bisericii din Șcheii Brașovului, Iane și Mihai, o fac în prefața Cazaniei din 1581, tipărită la Brașov, asupra limbii romînești, în care ei au tradus această carte după originalul slavon, că această limbă este răspîndită pretutindeni la romîni;³⁰ cît și constatarea mitropolitului Simion Ștefan, care a înțeles rolul limbii în procesul de unificare, cuprinsă în prefața la Noul Testament de la Bălgrad, tipărit la 1648, referitoare la limba vorbită de romîni și la stăruința lui de a o face înțeleasă de toți fiii aceluiași neam: „Aceasta încă vă rugăm să luați aminte că Romînii nu grăiesc în toate părțile într-un chip, încît neçi într-o țară, toți într-un chip... Noi drept aceia ne-am silit, la cît am putut,

26 Idem, *Istoria literaturii romînești*, III—1, București, 1933, p. 164 și I. Radu, o. c., p. 62, 64.

27 I. Radu, o. c., p. 77; G. Pascu, *Istoria literaturii în secolul 16*, București, 1921, p. 6, 7, 8, 133 și *Lista cărților religioase*, o. c.

28 *Istoria literaturii romîne*, o. c., p. 22, 27.

29 N. Iorga, o. c., I, p. 193.

să izvodim așa cum să înțeleagă toți, nu-i din vina noastră, ce-i de vina celui ce-au răsfirat pe Români printr-alte țări, de și-au mestecat cuvintele cu alte limbi, de nu grăiesc într-un chip”.³⁰

Cu sfârșitul veacului al 17-lea, în urma ocupării Ungariei și Transilvaniei de la turci de către monarhia habsburgică, în cursul războiului ligii creștine din anii 1683—1699, noii stăpînitori intensifică propaganda catolică și între românii din aceste două țări, pentru că trecerea la catolicism a neamurilor necatolice a constituit unul din mijloacele lor de consolidare a stăpînirii.

Intensificarea propagandei catolice între români a dus pe de o parte la unirea cu Roma și la organizarea episcopiei unite în Transilvania, episcopie care a fost sprijinită de Casa de Austria în activitatea ei, în vederea întăririi și desăvîrșirii unirii, pe de altă parte la tipărirea de cărți religioase în număr mare, potrivit dogmelor unirii și la răspîndirea lor între români, la lupta cu biserica ortodoxă din Principatele Romîne, care a sprijinit statornic ortodoxia de dincoace de munți; în sfârșit, la măsurile luate de austrieci cu scopul de a dezorganiza biserica ortodoxă din Transilvania și de a stăvili pătrunderea scrierilor religioase ortodoxe în cele două țări cucerite.

Dacă din punct de vedere al consolidării unirii curentul religios creat de românii uniți, a pierdut mereu teren³¹ și după trei sferturi de veac prestigiul unirii a fost compromis cu totul; încît singura pronunțare a numelui de „Unit” și de „Unire” trezea groază în popor, împrejurarea care a determinat pe cei trei episcopi uniți din imperiul austriac să ceară în consfătuirea de la Viena ca să nu mai fie întrebuințată numirea de „Graeci Ritus Chatolici” pentru că — spuneau vlădicii — este de necrezut sentimentul de ură pe care-l trezește numele de „unit” și numele „Unirii” printre schismatici, făcîndu-i pe cei mai mulți ca numai la auzul acestor nume să se ferească a primi unirea,³² din punct de vedere

30 G. Pascu, *Ist. literaturii sec. 17*, o. c., p. 83 și *Istoria literaturii romîne*, o. c., p. 28.

31 I. Radu, o. c., p. 106. I. Moga, o. c., p. 9; cei trei episcopi (romîn, croat și rutean) în ședința din 3—4 aprilie 1775 au recunoscut că starea economică-materială a clerului unit este „mai rea decît a altor preoți, chiar decît a preoților schismatici”; episcopul Gr. Maior atribuia această situație neaplicării privilegiului leopoldin, în realitate mizeria clerului se datora lipsei de credințioși.

32 I. Moga, o. c., p. 10. Ibid., nota 2: „Incredibile est enim quantum nomen Uniti aut Unionis apud schismaticos exosum sit, quorum plurimos vel hoc solum nomen ab amplectenda Unione deterret”.

al răspîndirii cărților religioase, ieșite mai ales din tipografia de la Blaj, acest curent se situează pe primul plan și lasă în urmă curentul reprezentat de românii ortodocși și alimentat de centrele religioase din Țările Romîne.

Această întîietate sub aspectul răspîndirii cărților religioase își găsește explicarea în mai multe cauze.

Austriei au desființat mitropolia ortodoxă de Alba Iulia și prin decretul imperial din anul 1731 au trecut Biserica ortodoxă romînească sub jurisdicția mitropoliei sîrbești de la Carloviț, lipsind-o de episcopi proprii.³³ Tîrziu, la 1761, Maria Terezia, la intervenția Caterinei II, țarina Rusiei, a trimis pentru Românii ortodocși din Ardeal ca administrator un episcop sîrb; abia la 1771 i s-a îngăduit episcopului Sofronie Chirilovici să tipărească la o tipografie din Viena cărți religioase în limba romînă și tîrziu, la 1810, românii ortodocși din Ardeal au obținut dreptul de a-și alege episcop romîn.³⁵

Aceiași stăpînitori s-au temut că unirea nu va prinde rădăcini adînci printre romîni atît timp cît ei se află în legături religioase cu bisericile și mănăstirile ortodoxe din Țările Romîne, în general cît timp ei se găsesc în legături sufletești cu românii de dincolo de Carpați, în consăcintă au căutat să stăvilească aceste legături și intrarea tipăriturilor muntene și moldovene în cele două țări cucerite de ei, uneori chiar la cererea episcopilor uniți.

Astfel la 9 noiembrie 1771 episcopul unit, Atanasie Rednic, s-a plîns guvernatorului că Transilvania a fost invadată — „irreperunt” — de cărți din Moldova, care strică rosturile tipografiei din Blaj și tulbură și conștiința uniților, că în anul următor să constate într-o scrisoare, adresată aceluiași guvernator, că un descendent al lui Constantin Brîncoveanu, proprietar al mănăstirii din Sîmbăta de Jos, trimite acestei mănăstiri numeroase cărți bisericești prin călugării care vin aci din Țara Romînească și apoi ele sînt răspîndite în toată țara.³⁵

Un alt episcop unit, Grigorie Maior, în raportul său către împăratul Iosif al II-lea, cu data de 8 ianuarie 1782, între piedecile care stau în calea unirii și măsurile pe care le cere, a cuprins atît pe preoții hirotoniți în afara granițelor habsburgice,

³³ G. Pascu, *Istoria literaturii romîne sec. al 18-lea*, III, Iași, 1927, p. 275.

³⁴ Ibid., p. 267—277.

³⁵ Scrisoarea din 5 martie 1772 a episcopului At. Rednic.

pentru care cere să fie din nou așezați între țărani iobagi cît și pe preoții și protopopii străini, care umblă din sat în sat și aduc cărți ortodoxe ce fac multe neajunsuri unirii.³⁶

Pentru a realiza aceste obiective Consiliul aulic de război a respins cererea episcopului Olteniei, Damaschin de Rîmnic, din vremea ocupației austriace, care în noiembrie 1725 a solicitat permisiunea de a desface cărți religioase în limba romînă în Ardeal, Banat și districtul Aradului, cărți „valahe” tipărite la Rîmnic și cărți de rugăciuni pentru educarea valahilor, tipărite tot acolo;³⁷ în același an, în februarie, sinodul romîn unit a luat măsuri aspre împotriva preoților sfințiți în Țările Romîne, iar episcopul Ioan Patachi a dat ordin ca să se strîngă toate cărțile care au ieșit acum de curînd în Țara Romînească, în Rîmnic, pentru că conțin multe învățături „care sînt în aleanul legii creștinești și al sfintelor soboare”.³⁸ Guvernatorul Transilvaniei, conformîndu-se decretului împărătesei Maria Terezia, a dat ordin, în 1744 și cu doi ani mai tîrziu, ca să se oprească chiar cu puterea militară intrarea din Țările Romîne atît a preoților de acolo, cît și a celor din Ardeal, hirotoniți în cele două țări romînești, preoți despre care știm că după ce se sfințeau acolo aduceau acasă mai multe exemplare din cărțile religioase, cumpărate de ei sau dăruite lor de vlădici, domnitori sau boieri; în sfîrșit, ca preoții ortodocși, sfințiți în Țările Romîne, să fie scoși din slujbele lor de parohi.³⁹ Prin decretul din 15 martie 1746 aceeași împărăteasă a poruncit ca să fie scoși din țară călugării vagabonzi;⁴⁰ prin

36 Dr. Virgil Ciobanu, *Statistica Romînilor ardeleni din anii 1760—82*, în *Anuarul Institutului de Istorie Națională*, Cluj, 1924—25 (III), p. 620. Ibid. de cînd acești preoți și protopopi umblă din sat în sat mulți uniți se întorc la neuniți. Augustin Hamsea, *Preoții din bătrîni și preoții de astăzi*, în „*Revista Teologică*”, Sibiu, 1907, nr. 3, p. 86; conf. *Conscripției metropolitului de Carloviț din 1767*, înaintată Cancelariei de Curte din Viena, în episcopiile de „astăzi” ale Ardealului și Caransebeșului au fost foarte mulți preoți originari din Transilvania și Valahia; în protopopiatul de atunci al Mehădiei din 33 preoți, 20 au fost originari din Valahia.

37 Nicolae Dobrescu, *Istoria bisericii romîne din Oltenia în timpul ocupației austriace, 1716—1739*, București, 1906, p. 59, 163.

38 Ștefan Meteș, *Relațiile bisericii romînești ortodoxe din Ardeal cu Principatele Romîne în veacul al XVIII-lea*, — conf. I. M. Moldovan, *Acte sinodale ale bisericii romîne din Alba Iulia și Făgăraș*, II, Blaj, 1872, p. 108 și urm. — în „*Revista Teologică*”, 1925, nr. 8—9, p. 244.

39 Ibid., 1927, nr. 5, p. 173 și Idem, *Relațiile comerciale ale Țării Romînești cu Ardealul pînă în veacul al XVIII-lea*, Sighișoara, 1921, p. 198—199. Cărțile erau și vîndute de acești preoți sau de feciorii lor; cartea se vindea înaintea martorilor, al căror nume se însemna și ea se lăsa ca o „moșie” copiilor.

40 Al. Bărcăcilă, *Insemnări din Țara Hațegului, Antichități romane și romînești*, în *Arhivele Olteniei*, Craiova, 1923, (II), p. 281, nota 1. În decret: „călugării vagabonzi”.

decretul împărătesc din 1786 s-a ordonat guvernatorului austriac al Transilvaniei ca să împiedice trecerea călugărilor din Valahia în această provincie, călugări care vin pentru a propaga superstițiile și fanatismul religios sau să agite împotriva unirii⁴¹; printr-un alt decret cu data de 23 noiembrie 1746, repetat la 1768 după reorganizarea tipografiei din Blaj, a fost oprită intrarea cărților bisericești din cele două țări românești și din Rusia și s-a dispus confiscarea tuturor exemplarelor care s-ar afla la neuniți,⁴² iar Patenta din 20 august 1782 prevede pedepse aspre atât pentru uniții care vor să se sfințească de preoți în Țările Române, cât și pentru preoții și călugării de acolo care vor încerca să treacă Carpații și pentru tăinuitorii acestora.⁴³

Interzicerea cărților a făcut ca atât românii ortodocși cât și cei uniți să sufere de lipsa lor, dar numai într-o mică măsură, deoarece cărțile au circulat totuși în toată Transilvania,⁴⁴ dacă ne gândim, pe de o parte la zelul cu care ele au fost răspândite de tipografiile muntene, de preoți și călugări, de țărani și negustori,⁴⁵ pe de altă parte la rolul păstorilor ardeleni — prin urmare și hațegani⁴⁶ — în răspândirea lor, păstori, care atunci când

41 I. Moga, o. c., p. 2, 9.

42 Ibid.; N. Iorga, o. c., III-1, p. 75; I. Radu, o. c., p. 116. N. Dobrescu, o. c., p. 14; în unul din memoriile delegației de boieri olteni la împăratul austriac, prezentat înainte de încheierea păcii din 1717, acești boieri cer să se ordone candidaților de preoți din Transilvania, care pînă atunci se duceau pentru hirotonire la mitropolitul Țării Românești, să vină de acum înainte la episcopul Rîmnicului pentru îndeplinirea acestui act, în caz contrar să le aplice aspre pedepse. Ibid., p. 16, 17; boierii filo-austrieci și împăratul voiau să treacă biserica olteană și cea ortodoxă din Transilvania sub jurisdicția mitropoliei sîrbești din Belgrad.

43 Patenta, așa numită de „unire” dată de Iosif II la scurt timp după Edictul de toleranță din 20.X.1781 — care a provocat mare fierbere între uniți — prevede interzicerea sfințirii în Țările Române a uniților care „vreau a să popi” acolo; „pentru cei ce să vor popi în ținuturile ceale din afară” opreliștea „de toate slujbele ceale sufletești” și aducerea iarăși „la statul în care au fost mai înainte”; iar pentru neuniții care vor primi „pe amăgitorii cei veniți din afară” și nu-i vor denunța, promise pedepse și mai grele: „nu numai că vor robi”, ci „și cu pedeapsa morții asemenea se vor pedepsi” (pct. 5, 6, 7); T. V. Păcățianu, Contribuțiuni la istoria romînilor ardeleni în sec. 18, în Anuarul Inst. de Ist. Naț., III, Cluj, 1936, p. 167, 176, 177.

44 I. Moga, o. c., p. 2—3; conf. constatării consfătuirii din 1773 a episcopilor uniți.

45 Șt. Meteș, Relațiile bisericii, o. c., în „Revista Teologică”, 1925, nr. 5—6, p. 147—148. Țăranii ardeleni au răspîndit cărțile bisericești cumpărate de ei în Țara Românească, unde aveau și rude, așezate acolo ca lucrători și călugări; Ibid., p. 148. Trecerea cărților peste graniță era împreună cu riscuri; cel prins era bătut sau i se confiscau cărțile, ori i se întimpla și una și alta; Ibid.

46 Idem. Păstori ardeleni în Țările Române, Cluj, 1925, p. 6. Unirea (ziar), Blaj, 1911, nr. 61, p. 541, în conferința lui A. D. Xenopol, Unitatea sufletului românesc; ciobanii romîni, care iernau oile la șes și le pășunau vara la munte, au întărit unitatea sufletului românesc.

au plecat cu turmele în Țara Românească sau cînd au revenit s-au grăbit să doneze bisericilor cărți, odoare, odăjdii și bani, drept mulțumire pentru că nu au căzut în primejdii neprevăzute sau au scăpat de grele încercări în timpul pribegiei.⁴⁷

În sfîrșit, proaspeții stăpînitari au acordat episcopiei unite un domeniu, din veniturile căruia a putut înființa înainte de 1750 și susține — bănește, în oarecare măsură — tipografia din mănăstirea Sf. Treimi din Blaj, a cărei menire declarată a fost să tipărească cărți religioase pentru preoții uniți, mai ales dintre acelea care să înlocuiască pe cele muntene ce cuprindeau elemente schismatice, ca Liturghierul, Strastnicul, Floarea Adevărului, ș. a.⁴⁸ Totuși, sub influența mișcărilor religioase din veacul al 18-lea și de teama altor tulburări, multe din aceste cărți unite au fost tipărite și au cîrulat fără vreo schimbare de natură dogmatică⁴⁹ și rituală.

La aceste măsuri ale stăpînilor austrieci, putem adăuga și măsurile privind Țara Hațegului, luate de aceiași stăpînitari, dar și de episcopii Blajului.

Astfel, la 18 iunie 1747 s-a hotărît ca „pseudo-episcopul” din Silvaș, care se stabilise acolo la 1744 — fără îndoială venind din Țara Românească — și alții — probabil călugări și preoți — să fie prinși și pedepsiți; la 1762, pentru că sub influența răscoalei religioase a lui Sofronie și călugării uniți ai mănăstirii Prislop „au căzut jertfă ispitelor”, adică au revenit la ortodocși, episcopul P. Aron al Blajului a propus generalului Buccow ca cel puțin Varlaam și Inochentie, călugări de frunte, să fie duși sub clausură la Blaj, iar ceilalți să fie scoși din mănăstire ca unii care „deși născuți în Ardeal, dar din pruncie au fost crescuți în mănăstirile de sub stăpînire turcească”; în sfîrșit, același general austriac a dat ordin conducerii comitatului ca „să dărîme și prin foc să nimicească mănăstirea”, dispoziție care s-a și executat.⁵⁰

47 Ibid., p. 63, și Idem, *Relațiile bisericii*, o. c., ibid.

48 N. Iorga, o. c., III-1, p. 76 și G. Pascu, o. c., III, p. 9, 11, 18.

49 I. Moga, o. c., p. 6; potrivit declarației episcopului unit, Grigore Maior, la consfătuirea din 1773.

50 Al. Bărcăcilă, o. c., ibid., cf. Dr. I. Radu, *Șematismul istoric al Diecezei Lugojului*, p. 470—473. „Revista Teologică”, 1940, nr. 11, p. 13 și 14; ordinul gen. Buccow, trimis în Ardeal de Maria Terezia în fruntea unei comisii împărătești pentru a face pace confesională între romîni, privea toate mănăstirile ortodoxe — Monasteria ubique comburrantur lignea, lapidea destructantur, et de effectu tam restitutionis templor quam demolitionis monaster suae excelentiae relatio submi-

Raportul dintre cele două curente religioase, precizat și explicat sub aspectul răspîndirii cărților religioase, se poate exemplifica și cu circulația cărților în Țara Hațegului, orientîndu-ne după Lista lui Ștefan Moldovan din anul 1857.

În acest an, conform listei, în bisericile unite din acest ținut au existat 452 cărți bisericești principale unite, tipărite începînd cu a doua jumătate a veacului al 18-lea, în majoritate covîrșitoare la Blaj⁵¹ și 82 cărți secundare față de 183 de cărți religioase ortodoxe, din care 175 au fost principale și 8 secundare, 48 tipărite la Sibiu, în tipografii particulare,⁵² iar 127 în Țările Romîne, aproape toate în tipografiile muntene, îndeosebi la Rîmnic și la București, centre de cultură religioasă mai apropiate de Țara Hațegului.⁵³

Cărțile religioase unite, dintre care multe din motivele arătate nu cuprindeau formulele dogmatice ale unirii,⁵⁴ au fost răspîndite intens în Țara Hațegului, atît în a doua jumătate a veacului al 18-lea, cît și în prima parte a veacului următor. Această împrejurare se explică pe de o parte cu activitatea stăruitoare a bisericii unite, întreprinsă în vederea stăvilirii revenirilor la ortodoxie, care s-au produs în deosebi sub influența răscoalei religioase și sociale inițiată și condusă de Sofronie din Cioara — 1759 — și a propagandei ortodoxe din Muntenia prin acei călugări vagabonzi și „pseudo-episcopul” din Silvaș; pe de altă parte cu străduințele aceleiași biserici de a face prozelitism și de a întări unirea.

În ce privește cărțile religioase ortodoxe din bisericile unite se constată că în veacul al 18-lea majoritatea covîrșitoare a acestor cărți a intrat în Țara Hațegului din Muntenia, realitate care se explică cu dezorganizarea în această vreme a bisericii ortodoxe romîne din Transilvania. În prima parte a veacului al 19-lea însă, datorită reînființării episcopiei ortodoxe romîne, cărțile religioase ortodoxe din bisericile unite ale vicariatului de

tantur” —; ordinul s-a executat. Ibid., p. 14; autorii morali ai distrugerii mănăstirilor ortodoxe sînt episcopii uniți P. P. Aron, At. Rednic și Gr. Maior, pe care învătăatul episcop Inocențiu Micu-Clain îi numește: „proditores Judae asseclae” — trădători, suita lui Juda.

51 G. Pascu, o. c., p. 11—18. Ibid., III, p. 18—19; și în tipografia Universității din Buda.

52 Ibid. p. 279—280, în tipografiile săsești ale lui Martin Hochmeister și Petru Bart, apoi Ioan Bart, fiul său — și la tipografia Șobel din Brașov.

53 N. Iorga, o. c., II, p. 574; activitatea tipografică de la Rîmnic a fost mai intensă decît a tipografiilor din București datorită tradiției lui Antim.

54 I. Moga, o. c., p. 9—10.

Hațeg provin de la tipografiile transilvane, cele mai multe de la Sibiu, cărți care, indiferent de proveniența lor, au ținut trează credința ortodoxă și în acest ținut romînesc.

Dar măsurile luate de austrieci împotriva ortodoxiei și ortodocșilor ne duc și la o altă constatare valabilă pentru cele două curente religioase, care se întîlnesc în Țara Hațegului.

Faptul că de-a lungul veacului al 18-lea s-a interzis hirotonirea în Țările Romîne a candidaților de preoți din Transilvania, revenirea acestora și trecerea preoților și călugărilor ortodocși din cele două țări dincoace de Carpați, dar și intrarea cărților religioase din Muntenia și Moldova, arată pe de o parte că legăturile sufletești ale poporului romîn din Transilvania cu așezămintele religioase din Țările Romîne au fost trainice, îndeosebi în ținuturile de graniță⁵⁵; pe de altă parte că biserica ortodoxă din aceste două țări romînești a dus luptă susținută și împotriva tendințelor de dominare ale statelor catolice, împrejurare care justifică în parte ajutorul voievozilor și boierilor, pe care l-au dat bisericii în bani, odoare, moșii și mănăstiri.⁵⁶

Această stare de fapt ne este confirmată atît de cărțile ortodoxe numeroase, de proveniență munteană, tipărite acolo și răs-pîndite în Țara Hațegului în cursul veacului al 18-lea, cărți care s-au păstrat în bisericile de acolo, împreună cu manuscrisele și tipăriturile mai vechi, cît și prin prețuirea acestor legături din partea credincioșilor acestui ținut de graniță, concomitentă cu condamnarea uniației.

Astfel, în Prefața la Triodul tipărit la 1731 la Rîmnic, carte care s-a răs-pîndit și în Țara Hațegului, vlădica Inochentie afirmă: „acum mai înainte din tipografie nu s-au dat în lumina limbii noastre cei romînești, să fie tipărit, precum nici între-alte părți unde se află patria romînească, nu s-au mai tipărit, ci pînă acum în limba elinească și slavonească se îndestula și această limbă romînească”⁵⁷; în Prefața Evangheliei, carte care a fost tipărită tot la Rîmnic, la 1746 și o aflăm de asemenea pe Lista

55 I. Radu, o. c., p. 115; legăturile au fost și sînt intense îndeosebi între romîni de pe Valea Jiului transilvan și cei din Oltenia prin pasul Vulcan și pe poteci. Ibid., p. 123, 124; revenirile continuă și după 1800, mai ales pe Valea Jiului transilvan; de asemenea și hirotonirile în Muntenia. N. Iorga, o. c., II, p. 577; în veacul al 18-lea au trecut din Muntenia preoți și învățători în ținuturile de graniță ale Transilvaniei pentru a învăța pe tinerii de aici. I. Radu, o. c., p. 337; învățătorul D-tru Părău din Muntenia s-a așezat în Uricani-Hubicieni de pe Valea Jiului transilvan, unde a școlarizat copiii între 1846—1848. Istoria literaturii romîne, o. c., p. 12.

56 Istoria lit. romîne, o. c., p. 12. Ibid.; biserica ortodoxă a luptat stăruitor și împotriva turcilor cotropitori.

lui Ștefan Moldovan, episcopul Climent aduce laude lui Constantin Mavrocordat, care caută a lăți cuvîntul lui Dumnezeu „nu numai în țara Măriei Sale, ci în toate țările și ținuturile ce vorbesc în limbă rumânească”⁵⁸; în sfîrșit, în Pastorală pe care episcopul Grigorie de Rîmnic a adresat-o la 1761 „căt-re bunii mei creștini și adevărați fii ai sfintei Bisericii a Răsăritului, vecini Ardeleni” cu cele două versuri de început, mult grăitoare:

„Multe furtuni ridică vîntul pe mare

Și mai mult gîndul ereticului, în rătăcirea ce are”.⁵⁹

*

Analiza Listei de cărți religioase din vicariatul unit a Țării Hațegului, ne duce deocamdată, la următoarele concluzii:

lista care a fost întocmită cu competență și migală de Șt. Moldovan, vicarul unit al Hațegului, pentru Timotei Cipariu, reliefează preocupările sale culturale⁶⁰ și stima sa pentru marele învățat blăjan;

între românii din Țara Hațegului și frații lor de dincolo de Carpați, datorită vecinătății nemijlocite, nu au existat granițe spirituale, ca de altfel nici economice, prin urmare legăturile lor cu viața sufletească a românilor din Țările Romîne n-au fost întrerupte niciodată;

românii din țările locuite de ei, ajung la întemeierea unei vieți literare comune, la unificarea și dezvoltarea limbii, la întărirea conștiinței naționale;

în sfîrșit, însemnările marginale ale cititorilor, foștilor proprietari și donatori de cărți religioase, care se află în bisericile romînești din Țara Hațegului, ne vor îmbogăți informația bibliografică, bibliologică și istorică și argumentele cu care am contribuit la fundamentarea adevărurilor mai înainte exprimate.⁶¹

Dr. LIVIU PATACHI

57 N. Iorga, o. c., II, p. 577—578.

58 Ibid.

59 T. Bodogae, Despre cunoștințele teologice ale preoților romîni de acum 200 de ani. Semnificația unui manuscris, Sibiu, 1941, p. XXX.

60 Unirea, o. c., a. 1898, nr. 8, p. 61, în art. Donațiune pe seama bibliotecii diecezane din Lugoj, Ibid., 1900, nr. 47, p. 376, în art. + Ștefan Moldovan și L. Patachi, Ștefan Moldovan și T. Cipariu, o. c., p. 73—80; biblioteca particulară a lui Șt. Moldovan consta din 1500 volume, cărți vechi rare, „aproape tot ce a produs literatura romînească din patria noastră” în cursul veacului trecut, deși el s-a luptat cu greutate materiale, avînd familie numeroasă.

61 N. Iorga, o. c., I, p. 177, 178, 192; G. Pascu, o. c., Ist. lit. în sec. 16-lea, p. 179; N. Dobrescu, o. c., p. 10 și I. Moga, o. c., p. 5—6 și 10.

POATE FI CONSIDERAT ORIGEN ERETIC ?

Origen (185—254 sau 255) constituie într-adevăr adesea subiect de discuție. Lucrul acesta se explică ușor, dat fiind faptul pe de o parte că Origen este o personalitate de prim ordin în istoria teologiei creștine, iar pe de alta că asupra lui apasă condamnarea unui sinod ecumenic.

Se știe că, în interpretarea Sfintei Scripturi, Origen aplica cu predilecție un alegorism exagerat, care nu corespunde spiritului biblic și care nu este acela al Părinților bisericești, făcând nu odată să se evaporeze în alegorii fapte concrete istorisite de Biblie.

Alegorism înseamnă metodă, manieră sau chip de interpretare a Sfintei Scripturi pe temeiul sensului alegoric-mistic (pnevmatic) presupus a fi cuprins peste tot în textele inspirate și considerate ca mai adânc și mai revelator decât sensul literal (somatic) sau decât cel moral (psihic), amîndouă acestea socotite ca mai de suprafață decât cel dintîi.

Explicația alegorismului origenist trebuie căutată în parte în formația filozofică platonice și neoplatonică a lui Origen, în parte în moda timpului aceluia din mediul cultural al Alexandriei și în înclinația spre alegorie a școlii alexandrine, ca și în năzuința acestei școli de a cuceri și pe această cale, pentru Evanghelie, lumea antică cultă al cărei centru era atunci Alexandria și în care metoda alegorică era mult prețuită.

Dar alegorismul, utilizat în mod predominant ca metodă de tălmăcire a textelor sfinte, face să scadă mult valoarea, altfel mare, a operei exegetice a lui Origen. Aceasta cu atît mai mult cu cît, la Origen, alegorismul n-a rămas fără unele influențe chiar asupra conținutului credinței, fiind unul dintre motivele care au făcut să se alunece în cîteva greșeli de ordin dogmatic.

Principalele greșeli dogmatice ale lui Origen sînt: subordinaționismul în dogma Sfintei Treimi, afirmația creației continue din veci, teoria preexistenței sufletelor, ideea pluralității lumilor (mai puțin gravă) și concepția despre apocatastază, adică despre restaurarea tuturor în bine, care implică neveșnicia iadului.

Se știe, totodată, că alegorismul lui Origen dimpreună cu greșelile dogmatice reale ale acestui mare scriitor bisericesc au dus la așa numita dispută sau controversă origenistă, încheiată prin condamnarea lui Origen în sinodul al 5-lea ecumenic (553).

Criticile mai vechi la adresa lui Origen laolaltă cu cearta origenistă se întind pe o perioadă lungă de trei veacuri, socotind de la moartea acestui mare alexandrin (255) pînă la sinodul ecumenic din 553.

Încă Metodiu de Olimp († 311). — în Comentar la **Facere** și în **Despre înviere** — face o aspră critică exagerării alegoriste a lui Origen (la Gen. 3, 21, d. p., Origen vedea în pieile de animale cu care Dumnezeu îmbracă pe Adam și pe Eva după cădere, o alegorie a creațiunii trupului), ca și concepției acestuia despre eternitatea creației, despre pre existența sufletelor și încarcerarea lor în trupuri, despre localizarea paradisului terestru în cerul al treilea, nu pe pămînt, și despre neidentitatea materială a trupurilor înviate față de cele muritoare.

Dar, în același timp, mari Părinți bisericești și scriitori, fără a închide ochii față de erorile dogmatice origeniste, acordă lui Origen o înaltă prețuire. Istoricul Eusebiu de Cezareea (265—340), d. p., aduce lui Origen laude fără nici o rezervă. Chiar Sf. Atanasie cel Mare (295—373), părintele Ortodoxiei, numește pe Origen „erudit și laborios” (în **Scrisoarea 4-a către Serapion**), citează două pasaje din **Despre principii** a lui Origen în sprijinul consubstanțialității persoanelor treimice și afirmă că trebuie să se facă deosebire între opiniile pe care le prezintă Origen, în vederea respingerii lor, și opiniile lui proprii, pe care le susține el ca atare (în **Scrisoarea despre hotărîrile sinodului din Niceea**). Tot așa Sf. Vasile cel Mare (330—379), fără a fi de acord cu formulele treimice origeniste, citează pe Origen ca pe un martor al credinței Bisericii în dumnezeirea Duhului Sfînt (în **Despre Duhul Sfînt**) și, împreună cu Sfîntul Grigorie de Nazianz (329 sau 330—389 sau 390), dă în **Filocalia** o culegere de texte din

scrierile lui Origen. Fratele Sfântului Vasile, Sf. Grigorie de Nyssa (335—394 sau 395), era și el un admirator al lui Origen.

Prima mare controversă origenistă, alimentatoare de serioasă agitație în Biserică, se inițiază prin Sf. Epifaniu (315—403) și Teofil de Alexandria (patriarh între 385 și 412). Sf. Epifaniu (în lucrarea **Panarion**, scrisă între 375 și 377) reia, amplifică și completează critica lui Metodiu de Olimp, afirmînd că erorile lui Origen sînt mai grave decît ale vechilor eretici, întrucît pe scrierile origeniste își sprijinesc rătăcirile arienii, anomiei și ereticii posteriori.

În acest timp, patriarhul Ierusalimului Ioan, a cărui ortodoxie era în afară de discuție, refuza anatemizarea ca eretic a lui Origen, deși de către Sf. Epifaniu era mereu îndemnat s-o facă. Teofil de Alexandria, însă, pînă la un timp favorabil lui Origen, în anul 400 se schimbă brusc — poate datorită certei lui cu unii călugări vestiți din deșertul Nitriei, mari admiratori al lui Origen — și printr-un sinod convocat atunci de el, citîndu-se locuri, de altfel îndoielnice, din Origen, condamnă formal erorile origeniste și excomunică pe origeniști. Teofil reușește să obțină și un decret imperial împotriva scrierilor lui Origen. Teofil chiar expulzează din Egipt pe călugării origeniști, care, refugiați la Constantinopol, cer protecția Sf. Ioan Hrisostom, ceea ce a produs și un litigiu între Teofil și Sf. Ioan Hrisostom.

În controversa origenistă intervin și Fer. Ieronim (347—412) și Rufin de Aquileea (345—411), între care, o vreme, s-a purtat și o polemică pe tema Origen. Rufin, fără a împărtăși personal erorile lui Origen, prețuiește în grad înalt persoana și opera acestuia, traducînd latinește cele mai multe din lucrările lui. La început, și Fer. Ieronim a fost admirator al lui Origen și, într-o scrisoare către Paula (prin 385), numea pe adversarii lui Origen „cîini turbați”, stăpîniți numai de invidie, iar în **Despre oamenii celebri** se arată entuziasmat de geniul nemuritor al lui Origen, pentru ca mai tîrziu să-i devină el însuși un adversar neîmpăcat.

Veacul al 5-lea, ocupat cu controversele hristologice, lasă în umbră problema origenistă, care se pune din nou și cu putere în veacul următor.

În jumătatea întîi a veacului al 6-lea se înregistrează unele tulburări determinate de idei origeniste, cu deosebire de ipoteza

preexistenței sufletelor și de cea a apocatastazei. Antiorigeniștii trimit — prin anul 542 — memorii la Constantinopol, către împăratul Iustinian I. Acesta își însușește conținutul memoriilor și, într-o scrisoare-edict în care se cuprind și zece anatematisme împotriva lui Origen și concepțiilor lui, către patriarhul Minas — prin anul 543 —, tratează pe Origen ca discipol al lui Platon, ca dascăl al lui Arie și mai impios decât manihei. Cît privește învățăturile drepte din scrierile lui Origen, pe acestea le-ar fi introdus acesta acolo numai pentru ca astfel să inducă mai ușor în eroare spiritele simple.

Cum greșelile sînt greșeli, se înțelege că ierarhii ortodocși au respins și ei erorile origeniste semnalate, fără a cerceta mai îndeaproape în ce măsură corespund cu afirmațiile autentice ale lui Origen.

Tulburările n-au încetat și astfel atmosfera în care se convoacă și se deschide sinodul al 5-lea ecumenic (553) este întru totul potrivită condamnării lui Origen, pentru a se curma cît mai devreme răul care încerca să se întindă. Marea și prelungita înrîurire a lui Origen, înrîurire nevoită de acesta, cea spre paguba Bisericii, prin revendicarea lui de către eretici, a făcut să fie considerată ca necesară de fapt condamnarea lui. Necondamnarea ar fi dat, în atmosfera de atunci, impresia de tolerare a erorilor și de slăbiciune. Din acest punct de vedere apăsătoare condamnarea ca o necesitate, dat fiind mai ales faptul că atîți eretici căutau sprijin în Origen. Și, de fapt, după acest sinod și după expulzarea călugărilor origeniști din patriarhatul Ierusalimului nu mai apare nimic important în controversa origenistă, ea urmînd să aparțină trecutului și rămînînd un obiect de cercetări pentru istorici.

Condamnarea lui Origen în sinodul al 5-lea ecumenic — indiferent de felul cercetărilor și discuțiilor de atunci asupra lui Origen și concepției lui — este astfel un fapt, de unde ar rezulta că el este un eretic.

Privită însă în ansamblul ei, controversa origenistă nu se arată a fi fost purtată numai în spirit de imparțialitate și exclusiv de dragul adevărului, ci, în ea, adesea s-au manifestat atitudini nu cu totul lipsite de patimă. Adesea, în redarea ideilor lui Origen, s-a semnalat numai ceea ce era rău, trecîndu-se sub tăcere ceea ce este bun; s-a exagerat mult, pentru a se reliefa contras-

tele; s-au detașat din contextul lor fragmente, ne mai păstrându-li-se exact sensul original, și s-au prezentat simple sugestii și ipoteze, expresii neclare și reflexii mai îndrăznețe ca fiind afirmații absolute, alterându-se astfel intențiile adevărate ale lui Origen, chiar dacă nu s-a avut de-a face, cum nu e imposibil, și cu alterări și interpolări în scrierile lui Origen.

Este, totodată, vădit că prin condamnarea lui Origen nu se lovește atît în acesta ca persoană, cît în origenism, care, în vremea aceea, devenise ceva neidentificabil cu doctrina adevărată, autentică, a lui Origen.

Origenismul, pe care e sigur că Origen nu și l-ar fi recunoscut ca al său și deci nu și l-ar fi însușit așa cum se prezenta, este mai degrabă un mănunchi de idei — existente, e drept, într-o oarecare măsură, ca ipoteze, în scrisul lui Origen — neconforme cu învățătura revelată a Bisericii, detașate din întregul cugetării lui Origen și mai ales făcute străine de duhul în care le-a emis autorul lor și prezentate așa ca și cum ar fi învățături de bază și afirmații definitive ale marelui dascăl alexandrin. Origenismul este astfel mai mult o degenerare, printre călugării egipteni și palestinieni, a unor idei expuse ca ipoteze în scrierile lui Origen.

Greșelile dogmatice ale lui Origen sînt reale și nu este cîtuși de puțin vorba să se nege ca atare. Dar în judecarea lor trebuie să se țină seama de poziția în care se așează cel ce le săvîrșește, de intențiile lui, de rolul și valoarea pe care el le-o atribuie în ansamblul doctrinei sale și de stadiul în care se găseau teologia și acțiunea de dogmatizare a Bisericii atunci cînd acele greșeli se enunță ca idei teologice.

Astfel, la întrebarea: dacă învățăturile greșite care se găsesc în scrierile lui, Origen le-a conceput și a aderat la ele în spirit eretic?, trebuie să se răspundă hotărît negativ. Căci, la Origen, nici urmă de atitudine îndărătnică și de mîndrie, caracteristice ale ereticului, ci dimpotrivă deplină smerenie și modestie, semne ale credinciosului adevărat, dimpreună cu conștiința datoriei de a pune în susținută și rodnică lucrare, în slujba și spre folosul Bisericii, alesele daruri spirituale cu care l-a înzestrat Creatorul.

Faptul cel mai important care nu trebuie să fie uitat aici este că, în concepția lui Origen, Biserica este în toate ale cre-

dinței și moralei suprem și negreșelnic judecător, de sub a cărui îndrumare el nu înțelege să iasă niciodată și după cuvîntul căreia voiește să-și îndrepte orice eroare care s-ar fi strecurat în opera sa. Nici nu se poate o atitudine mai contrară oricărui duh eretic.

De aceea se poate spune că dacă Origen ar fi fost pus în situația de a-și recunoaște și corecta greșelile, el ar fi făcut-o cu dragă inimă.

Origen a fost tot timpul vieții sale un profund trăitor al credinței Bisericii. Origen a suferit pentru credința Bisericii. Despre nici un alt scriitor creștin nu se poate spune că, în conștiința și după cea mai bună știință a lui, s-ar fi simțit cu toată ființa sa mai puternic încadrat în organismul Bisericii decît Origen. De aceea este cu neputință să i se atribuie, motivat, vreo cît de slabă înclinare specific eretică.

Ipotezele și opiniile personale ale lui Origen nu trebuie să fie socotite altfel și nici nu trebuie să li se acorde altă însemnătate decît așa cum le-a socotit autorul lor și cu valoarea pe care le-a acordat-o el. Aceasta mai ales atunci cînd nu se cîntăresc ele în ele înseși, ci se caută să se formuleze o judecată asupra persoanei celui care le-a emis. Și, în acest caz, este firesc și drept, să se țină seamă în primul rînd de atitudinea lui față de ele. În această privință se știe prea bine — rezultînd cu evidență din ceea ce Origen însuși spune răspicat în introducerea la *Περὶ Ἀρχῶν*, **De Principiis** — că el nu consideră ipotezele și opiniile sale drept formule dogmatice cu pretenție de definitivat, ci simple puncte de vedere și silințe de a umple lacune, încercări umane de a lumina întrucîtva tainele Revelației și totodată exerciții ale minții sale mereu cercetătoare și satisfacții date unei nobile curiozități de cunoaștere. De aceea el se declară totdeauna gata să le revizuiască, să le schimbe sau să le retracteze și să le înlăture, de îndată ce i s-ar arăta că nu sînt în armonie cu adevărata învățătură a Bisericii. Căci, după propriile cuvinte ale lui Origen, „numai acel adevăr trebuie crezut, care nu se abate întru nimic de la tradiția bisericească și apostolică” (**De Principiis**, Prooem. 5).

Așadar, Origen retractează cu anticipație orice greșeală dogmatică aflată în sistemul lui.

Dar mai sînt și alte considerații de făcut.

Origen este în general un mare gînditor și cel mai mare gînditor creștin din prima perioadă patristică. El este, în Răsărit,

adevărat părinte al teologiei sistematice. Origen duce școala alexandrină la culmea strălucirii ei, și faima ei peste veacuri mai ales prin el străbate. Cu totul neobișnuita putere de muncă a lui Origen, neîntrecuta lui erudiție și cugetarea lui genială sînt într-adevăr impresionante. Iar unde se lucrează atît de mult și se încearcă sinteza unor elemente adesea dispartate, chiar cu intenția cea mai curată cu putință, e oare greu să se înțeleagă că pot să apară și oarecare greșeli ?

Origen este inegalabil deschizător de drumuri, și un deschizător de drum nu marchează cu necesitate și totdeauna traseu fără nici o curbă; abia cînd se ajunge la luminișul spre care se năzuia dintru început, se poate vedea dacă drumul este cu totul drept.

Uriașa muncă și nesfîrșitele discuții cu contemporanii nici nu-i dădeau răgaz să-și scrie personal lucrările, ci a trebuit să recurgă la tahigrafi, care se schimbau cînd oboseau și care scriau uneori după dictat, dar de nenumărate ori prindeau ei în scris prelegeri, discuții, cuvîntări ale maestrului, adesea improvizate. Este atunci de mirare că acestea nu sînt prezentate totdeauna în formă prea îngrijită și chiar și ideile nu sînt, uneori, suficient de precizate, pentru a exclude interpretări felurite și posibilitatea răstălmăcirilor ?

Origen realizează prima mare sinteză teoretică a creștinismului. Influența lui este considerabilă, și asupra celor din timpul lui și asupra celor de după el. În Răsărit cel puțin, toți marii teologi ai veacurilor al 4-lea și al 5-lea se inspiră masiv din Origen. Oare toți aceștia, deși nu ignorau greșelile lui Origen, înțelegeau să se lase a fi debitori spirituali ai unui eretic ?

Origen încearcă să aprofundeze datele Revelației din Sf. Scriptură și Sf. Tradiție în deosebi cu ajutorul filozofiei grecești. Aceasta din urmă îi este așadar un auxiliar, un instrument, cel mai prețios instrument natural de adîncire și sistematizare a conținutului Revelației. Propriu zis, el voiește să pună filozofia timpului în slujba credinței. Astfel, în gigantica lui întreprindere speculativă, cu care ceea ce se încercase mai înainte, de pildă prin Sf. Iustin Martirul și Filozoful și prin Clement Alexandrinul, nici nu se poate pune în comparație ca amploare, era firesc să se utilizeze și ipoteze și opinii personale. Aceasta mai ales avîndu-se în vedere stadiul în care se găsea în acea vreme gîndirea

creștină, care, deși cu conținutul în mare și în esență dat, era în perioadă de determinare a pozițiilor teoretice și de căutare a terminologiei și formulelor celor mai potrivite pentru clarificarea, orînduirea și expunerea conținutului credinței.

Pe timpul lui Origen, adică anterior sinoadelor ecumenice, Tradiția nu era încă deplin formată și fixată; lipseau atunci definițiile dogmatice proclamate oficial, tot așa după cum și terminologia dogmatică era numai în curs de formare. Afirmările origeniste, în veacurile următoare, au fost puse în comparație cu formule dogmatice oficializate în sinoade ecumenice și, în raport cu acestea, cele dintîi apar evident ca erezii, mai ales dacă se privește numai elementul deosebitor.

Desigur, ideile lui Origen erau semănate cu avînt îndrăzneț — și chiar prin aceasta periculos — într-un domeniu în care Biserica nu venise încă cu precizări oficiale și definitive, adică pe un teren pe care încă nu se statorniciseră directive doctrinare suficient de clare și precise. Și, obișnuit, Biserica n-a osîndit pe cei care au comis greșeli de doctrină înainte de definițiile sinodale și care apoi, cunoscînd precizările dogmatice oficiale, s-au lepădat de greșeli și s-au alăturat dreptei credințe. Numai că Origen n-a mai putut face acest din urmă act, fiind demult trecut de pragul acestei vieți și acolo dincolo poate rugîndu-se, în vremea controversei în jurul ideilor și numelui lui, pentru cei ce nu-l înțelegeau sau îi răstălmăceau gîndul.

Avînd în vedere toate acestea, noi credem că Origen nu poate fi considerat eretic. Sau, dacă facem deosebirea, obișnuită în teologie, între eretic material și eretic formal — eretic material fiind cel ce se găsește în greșeală în învățătura de credință, dar nu intenționat și nu în opoziție conștientă și voită față de Biserică; iar eretic formal cel ce susține persistent o învățătură de credință contrară învățăturii Bisericii, cunoscută lui ca atare —, Origen poate fi socotit doar ca eretic material. Dar ereticul material nu este propriu zis un eretic.

Pr. Dr. ISIDOR TODORAN

Profesor la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

SFINȚII PĂRINȚI CA IZVOR OMILETIC

În studiul: Vechiul Testament ca izvor omiletic (Mitropolia Ardealului, 7—8; 11—12/1957), spuneam între altele că la noi, sînt aproape ca și inexistente predicile care să valorifice pentru edificarea credincioșilor, cărțile sau măcar unele părți din Vechiul Așezămînt. Trebuie să adăugăm acum că nu numai Vechiul Testament, dar nici alte izvoare nu sînt suficient solicitate de către cei în drept. Cu excepția Noului Testament, celelalte izvoare de inspirație și hrănire a predicii sînt ocolite sau sînt valorificate într-o măsură insuficientă. Așa stau lucrurile, între altele, și cu izvorul patristic. Rari, rarissime sînt predicile în care întilnești cîte ceva din substanța propovăduirii patristice.

E în afară de orice îndoială că predica își scoate seva întîi de toate din tezaurul neistovit al Sf. Scripturi. Preotul care vrea să dea conținut și forță predicii e obligat să stabilească și să rămînă în permanent contact cu lumea de fapte, idei și sentimente a Sf. Scripturi, cu climatul ei de mare altitudine duhovnicească. Secretul puterii și originalității cuvîntării bisericești constă mai ales în frecventarea asiduă a Scripturilor Sfinte. Scriptura îmbogățește și adîncește cunoștințele religios-morale ale preotului; îi pune la-ndemîină expresii și vocabular adecvat; un excelent material intuitiv, etc. Dar mai presus de toate Scriptura îl pune pe preot în condiția de a se documenta, a cunoaște și a rămîne în permanentă legătură cu tema centrală a propovăduirii creștine: cu personalitatea Domnului nostru Iisus Hristos.

Nu e mai puțin adevărat, însă, că predica e obligată să ia în considerare, în mod sistematic, și celelalte izvoare ale ei. De exemplu e obligată să țină neapărat seama și de izvorul patristic, de Sf. Părinți.

Sf. Părinți sînt, se știe, acei bărbați ai Bisericii „a căror autoritate e decisivă în materie de doctrină”. (Aman, Pères de

L'Eglise, Dict. de théol. cath., XII, col. 1192). Ei sînt martorii sau mărturisitori ai credinței care urcă direct la Sf. Apostoli și la Hristos. Imprejurarea de a fi trăit în vecinătatea epocii apostolice, i-a pus pe Sf. Părinți în situația privilegiată de a fi putut stabili cel mai strîns contact dacă nu direct cu Hristos cel înviat, apoi cu fericirii Săi Apostoli și cu discipolii care au trăit cu El (Bardy, *En lisant les pères*, Paris, 1923, p. 10).

După Sf. Apostoli, Părinții bisericești sînt cei dintîi purtători ai Revelației dumnezeiești. Dar ei sînt purtători ai Revelației, nu în féelul Apostolilor. În timp ce Sf. Apostoli sînt organe ale Descoperirii, Părinții Bisericii sînt primitori și păzitori ai acesteia. Și după cum primitorul unei solii n-are dreptul să dispună de ea cum îi place, dar are datoria de a o transmite întocmai destinatarului, la fel și Sf. Părinți, primind solia mîntuirii, s-au simțit obligați s-o transmită, nefalsificată, mai departe, pentru ca și alții, cît mai mulți, toți de-ar fi cu putință, să ia cunoștință de ea și să se decidă liber pentru sau împotriva ei. În timp ce Apostolii au contribuit la promovarea învățaturii dumnezeiești, ca organe ale Revelației, ca bărbați care au primit ei înșiși unele învățături direct de sus, Sf. Părinți nu sporesc cu nimic fondul învățaturii descoperite, misiunea lor fiind, cum am spus, aceea de a transmite, nedeformată, urmașilor, Revelația Mîntuitorului și a Sf. Apostoli.

Deosebiți de Sf. Apostoli, Părinții bisericești sînt deosebiți și de teologii, care le-au urmat. Dacă nu sînt organe ale Descoperirii ca Apostolii, apoi ei nu sînt nici simpli teoreticieni ai creștinismului, cum s-ar putea spune că sînt, în general, teologii din epoca postpatristică. Dacă nu pot fi ridicați pe același plan cu Apostolii, apoi nici nu pot fi coboriți, pe aceeași treaptă ocupată de simpli teologi. Aceștia din urmă s-au nevoit și se nevoiesc să ducă mai departe munca foarte utilă, de cercetare și prindere conceptuală a conținutului Revelației, dar tocmai de aceea ei au fost și sînt expuși primejdiei de a slăbi legăturile cu izvoarele Descoperirii dumnezeiești. O asemenea primejdie teologii nu au putut și nu o pot ocoli decît stabilind un contact strîns cu Sf. Părinți, cu viața și opera lor (Leo v. Rudloff, O.S.B., *Das Zeugnis der Väter*, Regensburg, 1937, p. 13—14).

Dar Părinții bisericești nu și-au limitat activitatea la vehicularea învățăturilor cuprinse în Scripturile Sfinte. Ci trăind în marele curent al vieții dinlăuntrul Bisericii, ei au dezvoltat o intensă activitate în sensul identificării și fixării în scris a în-

vățăturilor revelate, dar necuprinse sau cuprinse incomplet în Cărțile canonice.

Dacă în epoca apostolică s-a fixat în scris o parte a Descoperirii dumnezeiești, în epoca patristică s-a fixat cealaltă parte a ei și anume Sf. Tradiție. De aceea cel ce vrea să cunoască Sf. Tradiție, nu are de urmat altă cale decît aceea a studierii Sf. Părinți. Preotul, de exemplu, fiind obligat ca în activitatea sa de predicator să valorifice și Sf. Tradiție, nu o poate face altfel decît studiind pe Sf. Părinți.

Desigur că în activitatea lor de păstrători ai Scripturilor și de înregistratori și păstrători ai Sf. Tradiții, Părinții bisericești au fost cu cea mai mare grijă de a nu elimina nimic nici dintr-o parte nici din alta, nici din Scriptură, nici din Tradiție. Ei s-au nevoit să păstreze nealterat acest tezaur și să-l transmită întreg mai departe, generațiilor de credincioși următoare. I-a ajutat, în lucrarea aceasta, respectul adînc de care au fost pătrunși față de cele sfinte, și i-a sprijinit cu fermitate autoritatea Bisericii.

Se pune acum întrebarea: Părinții bisericești s-au limitat ei oare numai la slujba de vehiculatori mecanici ai învățăturilor cuprinse în Scripturi și Tradiție? S-au mulțumit ei cu simpla primire și transmitere a depozitului revelațional? Nu. Sf. Părinți n-au fost niște unelte de transmitere pasivă a Revelației de la o generație la alta. La opera de maximă importanță a păstrării Descoperirii dumnezeiești, ei au adăugat o alta nu de mai mică valoare, a exegezei acestei Revelații, în scopul de a o face mai accesibilă credincioșilor și în chipul acesta de a-i asigura o circulație și o eficiență mai largă.

În activitatea lor de tâlcuitori Sf. Părinți au pătruns atît de adînc spiritul și litera învățăturilor dumnezeiești și în general le-au dat o expresie atît de adecvată încît cu greu s-ar găsi ceva asemănător în veacurile postpatristice. Părinții bisericești au izbutit să se integreze atît de deplin în modul de a gîndi al Sfinților autori comentăți, în lumea de idei și fapte a Revelației, în atmosfera aceea a prezenței tainice, dar reale, a Duhului Sfînt, încît exegeza ce ei ne-au lăsat a rămas normativă pentru întreaga creștinătate răsăriteană. Drept aceea, cel ce vrea să cunoască înțelesul autentic al uneia sau alteia din Cărțile canonice sau vrea să cunoască înțelesul învățăturilor cuprinse în Sf. Tradiție, acela trebuie să consulte neapărat pe Sf. Părinți.

Fără îndoială, Revelația cuprinde multe lucruri, care, pentru a putea fi înțelese, nu cer vreo pregătire deosebită. Este a-

ceasta una din marile ei calități. Dar Descoperirea de sus cuprinde și învățături greu de înțeles și de aceea, credinciosul care vrea s-o cunoască, are nevoie, chiar cînd e preot, de un ajutor din afară, de o călăuză capabilă să-l pună în condiția de a-i prinde înțelesul cel adevărat. Mai e nevoie să spunem că, în materie de interpretare a învățăturii descoperite, cea mai bună călăuză pentru preotul predicator sînt Sf. Părinți?

În cadrul Bisericii noastre Sf. Părinți au fost și sînt considerați ca deținători prin excelență ai divinei arte de a umbla cu Cărțile Sfinte, cu tezaurul Descoperirii de sus. —

Așadar, Părinții bisericești nu sînt numai păstrătorii și vehiculatorii externi ai Revelației, dar sînt și cei mai autorizați interpreți ai ei. Și anume, sînt exegeți nu atît în sensul erudiției, cît mai ales al mărturisirii învățăturii dumnezeiești pe înțelesul credincioșilor și al cheazășurii adevărului ei. În activitatea lor de tîlcuitori ai Revelației, Sf. Părinți pun accentul nu pe erudiție, ci pe explicarea adevărului fără falsificare, pe interpretarea lui autentică. Ei sînt adînc încredințați că sînt deținătorii și continuatorii misiunii învățătoarești a Mîntuitorului și că o asemenea misiune nu poate fi considerată ca îndeplinită decît atunci cînd învățătura lui Hristos e transmisă și explicată așa cum a fost dată și înțeleasă de El, fără adausuri și fără știrbiri, fără inovații și fără falsificări (Basilius Steidle O. S. B., *Die Kirchenväter*, Regensburg, 1939, p. 18). Cine nu poate dovedi că învățătura pe care o propovăduiește a primit-o de la Iisus Hristos prin Sf. Apostoli, și că o explică așa cum aceia au înțeles-o se exclude pe sine însuși din Biserică, încadrîndu-se în rîndul ereticilor.

Trebuie să adăugăm, însă, că tîlcuirea, pe care Sf. Părinți au dat-o Revelației dumnezeiești, n-a fost exclusiv verbală. Urmind exemplului dat de Mîntuitorul și de Sf. Săi Apostoli, care au înțeles propovăduirea adevărului dumnezeesc ca mărturisire prin cuvînt și faptă deopotrivă, Părinții bisericești s-au simțit obligați să procedeze la fel, străduindu-se să predice nu numai cu vorba, dar și cu fapta. La tîlcuirea prin cuvîntul plin de gînd, însuflețire și căldură, ei adăugau constant sprijinul celeilalte tîlcuiri: a faptei, a exemplului personal ca suprem argument al convingerii lor despre adevărul învățăturii propovăduite. Ceea ce Sf. Părinți împărtășesc credincioșilor nu izvorăște din memorie, din minte, dintr-o parte numai a ființii lor, ci din adîncă lor credință, din întreaga lor viață identificată total cu modelul pe

care-l aveau pururi în față: al lui Hristos mai întâi, și apoi al Sf. Apostoli.

Vrednicia de părinte al Bisericii e condiționată nu numai de tâlcuirea fidelă prin cuvînt a tezaurului revelațional, dar și de trăirea personală a învățăturii propovăduite, de sfințenia vieții lor.

În Învățătura celor doisprezece Apostoli se arată că profet, învățător adevărat nu-i decît cel care „are purtările Domnului” și că „deci după purtare se va cunoaște profetul mincinos de profetul adevărat”. „Orice profet care învață adevărul este profet mincinos, dacă nu face ceea ce învață” (cap. XI). Așadar criteriul după care trebuie să fie apreciat un învățător bisericesc adevărat este „purtarea Domnului”, modelul Lui de viață. Cel ce pretinde că propovăduiește învățătura Mîntuitorului dar nu se poartă ca Mîntuitorul, nu duce o viață în acord cu învățătura și cu pilda Aceluia, este un învățător mincinos. Numai predica prin cuvînt și faptă legitimează pe predicatorul bisericesc ca împuternicit al lui Iisus Hristos. Sf. Părinți știau aceasta și de aceea predica prin cuvînt ei se străduiau s-o sprijine statornic pe predica faptei, pe sfințenia vieții personale. Le impunea aceasta nu numai faptul că Iisus și Apostolii procedaseră la fel, dar și constatarea că mulțimea credincioșilor se lasă influențată în mult mai mare măsură de viața transformată a propovăduitorilor, ca urmare a învățăturii creștine, decît de măiestria transducerii prin cuvînt a acestei învățăture. Din punctul de vedere al puterii de înrîurire asupra ascultătorilor, exemplul direct de dreptate, caritate, sfințenie, o ia înaintea cuvîntării despre aceste virtuți. Cu cît sfințenia unui conducător, a unui Părinte bisericesc, era mai mare cu atît credincioșii îl prețuiau și-l ascultau mai cu interes. Nu învățătura în sine, ci viața cea nouă ca roadă a acestei învățăture; nu propovăduirea redusă la tâlcuirea prin cuvînt a învățăturii dumnezeiești, ci tâlcuirea prin cuvînt sprijinită consecvent de pilda personală corespunzătoare, acestea, mai ales acestea, au exercitat o profundă înrîurire asupra vieții credincioșilor. (Otto Karrer, *Urchristliche Zeugen*, Innsbruck-Wien-München 1937, p. 234).

De altfel însăși calitatea de Părinte bisericesc implică pentru posesor obligația și posibilitatea de a expune învățătura creștină în așa fel ca ea să trezească și să sporească viața cea nouă în sufletul credincioșilor.

Se știe că demnitatea de *părinte, tată*, este legată de misiunea de a genera și promova viață nouă. Unde este tată, acolo,

în mod normal sînt și copii, este și viață nouă. Așa e în sfera vieții naturale și tot așa și în sfera vieții duhovnicești, religioase.

Tatăl ceresc este izvorul vieții intertrinitare, precum și al vieții extratrinitare.

Intr-un anumit înțeles, Fiul este numit și El Tată. Intemeindu-se pe faptul că prin El „toate ... s-au făcut” dintru început și că tot prin El s-a înfăptuit cea de a doua creațiune: regenerarea sufletelor, Biserica primară n-a ezitat să-I atribuie și Fiului denumirea de Tată. Zice, de exemplu, Sf. Vasile: „Tatăl iubește pe Cuvîntul ca pe Unul născut al Său; dar creatura întreagă îl iubește ca pe un Tată bun și ca pe un conducător al ei” (Steidle, op. cit., 13). E evident că Fiului i se atribuie calitatea de Tată în scopul de a se releva puterea Lui de Creator și promovator al vieții. Hristos este al doilea Adam, este întemeietorul și capul Bisericii, este Părintele Bisericii, în trupul căreia face să circule, puternică, viața Sa. Paternitatea lui Iisus, credinciosul o simte în mod deosebit la primirea Botezului și mai ales la primirea Sf. Euharistii prin care Domnul îi împărtășește însăși viața Sa.

De aici din paternitatea lui Iisus Hristos, își ia ființa și paternitatea Părinților bisericești. Cînd Biserica a acordat unora dintre fiii ei cei mai aleși vrednicia de *Părinte*, ea a făcut aceasta întemeindu-se, între altele, și pe faptul că precum Hristos, așa și ei prin învățătura și exemplul lor, au sporit și promovat viața în sufletele și în obștea credincioșilor (Steidle, 15).

Așadar cînd zicem: *Părinte bisericesc*, gîndul ni se duce la acei înțîistătători ai Bisericii, care nu s-au limitat să predice numai prin cuvînt Invățătura descoperită, ci au făcut totul pentru a trezi, dinamiza și promova viața cea nouă în rîndurile păstoriților. Urmînd pildei Mîntuitorului și a Sf. Apostoli, Părinții Bisericii consideră elementul *viață nouă* ca element fundamental al propovăduirii creștine.

În predica lor Sf. Părinți nu separă tîlcuirea prin cuvînt de tîlcuirea prin fapta personală. Fapta și cuvîntul sînt două aspecte ale uneia și aceleiași exegeze a. Invățăturii dumnezeeești. Sînt două puteri care acționează unitar și complimentar. Dacă tîlcuirea prin cuvînt arată ce atitudine e de luat, ce faptă e de împlinit, tîlcuirea prin faptă ferește cuvîntul de alunecare pe panta abstracțiilor sterpe și-i atrage mereu atenția că menirea lui nu e de a se sepa de viață ci de a o sluji.

Pe cît se pare, cunoașterea unor asemenea lucruri nu e lipsită de interes nici pentru predicatorul de azi. Și predicatorul de

azi e obligat să-și dea seama că predica în înțelesul ei plin nu e numai cuvînt, ci cuvînt și faptă deopotrivă. Frecventarea literaturii patristice nu-i mai poate lăsa preotului, nici o îndoială asupra acestui lucru.

Vrednic de reținut e și faptul că Sf. Părinți n-au fost oameni unilaterali. Nu și-au manifestat interesul numai pentru cele bisericesti. N-au ocolit și n-au luat atitudine negativă față de valorile umane pozitive. Dimpotrivă mai toți au cunoscut, prețuit și folosit în grad înalt cultura vremii lor. Un Justin Martirul și Filozoful, un Vasile cel Mare, Grigorie Nisanul, Grigorie de Nazianz, Ioan Gură de Aur și alții nu și-au dezvoltat activitatea în cadrul Bisericii decît după ce parcurseseră prin străduințe sistematice, înținerul lung și anevoios al pregătirii în școlile înalte ale timpului.

Dacă sfințenia îi punea în condiția de a pătrunde mai adînc în spiritul învățăturilor creștine, cultura generală îi ajuta să dea tîlcuirii acestor învățături, o expresie mai adecvată.

Prețuind ei înșiși, în grad înalt, cultura, Sf. Părinți au recomandat-o stăruitor și credincioșilor. Sf. Vasile cel Mare, de exemplu, în Omilie către tineri, recomandă, documentat, catehumenilor, să frecventeze cu asiduitate pe reprezentanții culturii profane, avînd grija să-i ocolească doar pe aceia care i-ar îndruma spre o viață dezordonată.

Așadar, se poate spune că, în general, Sf. Părinți s-au ferit de a se izola în evlavie și contemplație. Ei au dus o intensă viață religioasă, dar au ținut strîns contact și cu celelalte preocupări culturale ale vremii. În același timp ei s-au manifestat ca suflete deosebit de sensibile și receptive față de frumusețile firii înconjurătoare. Vorbind despre Sf. Vasile cel Mare, A. von Humboldt îl lauda „ca pe un bărbat înzestrat cu un autentic simț al naturii și care, cu un fin simț de observație, a putut descoperi frumusețile ei ca un om modern” (Gilson-Böhner, *Gesch. der christ. Philosophie*, p. 87).

În chip deosebit, însă, Sf. Părinți s-au interesat, în cadrul competenței lor, de problemele vieții sociale, de suferințele, preocupările și aspirațiile semenilor. Învățătura celor doisprezece Apostoli; de pildă, cere cititorilor să elimine dintre ei defăimarea, minciuna, invidia, ca păcate care ating greu conviețuirea pașnică a oamenilor. În continuare, lucrarea amintită cere tuturor să se ferească de dezbinări, de neînțelegeri, de certuri (cap. 4). Dar nu și de muncă. Fiecare să muncească cinstit (cap. 12).

Să muncească și să fugă de superstiții. „Fiul meu, nu te face ghi-citor, pentru că aceasta te duce la închinare către idoli; nici descîntător, nici zodias, nici vraciu, nici nu te uita la acestea, pentru că din toate acestea se naște închinarea la idoli” (Cap. 3). Superstiția este incompatibilă cu calitatea de creștin nu numai pentru că duce la idolatrie, dar și pentru că promovează între oameni concepția primejdioasă potrivit căreia se pot obține avantaje fără vreun efort personal, fără muncă.

În epistolele sale Sf. Ignatie Teoforul nu pregetă să atragă atenția cititorilor de a se ruga și pentru semenii. Să fie cu grijă nu numai pentru viața proprie dar și pentru a celor din jur și să fie pentru toți exemplul de omenie, curăție și cumpătare (Către Efes., cap. 10).

Policarp, episcopul Smirnei, cere preoților să poarte grijă de bolnavi, văduve, orfani și săraci (Ep. către Filip., cap. 6).

Păstorul lui Herma îndeamnă la ocolirea luxului, la asumarea fără ezitare a obligațiilor muncii și ale carității (Asem. 1, 4, 6).

Justin Martirul vorbește despre grija episcopului de a ajuta efectiv pe orfani, văduve, bolnavi, săraci și pe toți cei avizați la ajutor indiferent că sînt creștini sau nu (Apol.).

Tertulian cere tuturor să muncească și să ajute frățește pe cei ce nu pot munci (De idol., c. 5; Apol. 39).

Sf. Vasile cel Mare înăsprește prin toate mijloacele de care dispune datoria muncii. Și credincioșii, și preoții, și călugării, toți trebuie să muncească. Nu numai pentru a câștiga cele necesare traiului propriu dar și pentru a veni în ajutor celor ce nu pot munci. Cei ce pot munci, dar fug de muncă, să nu fie ajutați, să nu fie încurajați în lenea lor! „Cel ce dă unui nenorocit, unui infirm, zice Sf. Vasile cel Mare, dă lui Dumnezeu; dar cîne dă unui vagabond aruncă la cîini” (Ep. 150, 3).

Cînd Pavel însuși a muncit cu mîinile sale, zice Sf. Ioan Gură de Aur, se mai poate gîndi cineva dintre noi să ocolească munca? Nu. Nimănui nu-i e îngăduit să fugă de muncă. De lene să fugim, nu de muncă. Nu de muncă să ne rușinăm, ci de trîndăvie. De aceea ne-a dat Dumnezeu mîini: ca să le folosim la muncă, nu la cerșit. Așadar, să muncim. Să muncim cu toții. Să muncim cu hărnicia furnicii și să fim generoși ca albină. (In Ep. 1 ad. Cor., Hom. 5; Hom. 6, 6; In illud, Salutate Aquillam . . . Sermo 1, 5; Ad populum Antioch., Hom. 12, 2).

Să muncim, adaugă Ieronim, nu numai pentru noi și pentru ajutorarea neputincioșilor, dar și pentru a da un bun exemplu celorlalți. Să muncim pentru a arăta și altora că în această viață singura cale compatibilă cu demnitatea umană este calea muncii. (Ep. 130 Ad Demetr., c. 15).

Obrazul bisericesc, spune fr. Augustin, să nu creadă că în ce privește munca, datoria lui s-ar reduce la încurajarea verbală a altora de a munci. Nu. Preotul trebuie să-ndemne pe alții la muncă nu numai cu vorba dar și cu fapta, prin munca personală. Marele episcop mărturisește că, în ce-l privește, deși împovărat cu atâtea obligații, nu se da în lături nici de la munca manuală. (De opere monach. 25, 32; 29, 37).

O atenție deosebită au acordat Sf. Părinți faptului ca, în instituțiile de asistență socială de ei întemeiate, să nu lipsească nici educația în vederea muncii. Intemeind spitale, azile pentru copii găsiți, pentru orfani, case pentru văduve, pentru primirea străinilor, etc., Părinții bisericești au urmărit nu numai tămăduirea unor rele prezente la un moment dat în viața celor primiți în instituțiile caritative amintite, dar au urmărit să-i și pună la adăpost de ele pe viitor, educându-i și pregătindu-i pe cei în cauză în așa fel ca ei să ajungă a nu mai fi avizați la mila altora, ci să-și poată câștiga prin ei înșiși cele necesare traiului. Practic, lucrul acesta Sf. Părinți nu l-au putut înfăptui decât prin formarea la pensionarii menționatele instituții de asistență socială, a unor sănătoase deprinderi de muncă.

Astfel, prin mijlocirea instituțiilor de asistență socială Sf. Părinți au realizat și o operă de caritate preventivă, care poate sta cu cinste alături de cealaltă lucrare a lor: caritatea curativă (D. Belu, Un aspect mai puțin luat în seamă al iubirii față de semenii, St. Teol., 5—6, 1958).

O importantă activitate au dezvoltat Sf. Părinți și în problema asigurării unui climat de pace, între oameni, divulgând pe de o parte ororile războiului, iar pe de alta subliniind avantajele incomparabile ale păcii.

Fără să se amestece în treburile Statului, Sf. Părinți și-au adus aportul lor la efortul general în vederea creerii unor condiții de viață, tinzând să-i facă pe oameni a nu se mai gândi la război. Ei au luptat pentru eliminarea cauzelor morale ale războaielor; au creat atmosfera prielnică îmbunătățirii legilor, au promovat conștiința înaltei valori a muncii, a răspunderii pentru ceilalți; s-au străduit să canalizeze instinctul combativ al o-

mului, îndrumându-l în direcția iubirii dezinteresate, jertfelnice a semenilor.

Am spus acestea nu pentru a arăta ce anume au lucrat pe plan social Sf. Părinți, ci pentru a releva că una dintre cele mai importante trăsături ale predicii patristice este tendința de a-și aduce contribuția la efortul comun în scopul înlăturării suferințelor omenești și al înlăturării unor condiții de viață mai umane pentru întreaga colectivitate.

Orientarea socială a predicii patristice constituie și pentru preotul de azi un îndemn puternic ca și el să dea un mai pronunțat accent social cuvântărilor sale. Contactul cu Sf. Părinți îl ajută să-și formeze convingerea că amvonul nu trebuie să izoleze pe credincioși de realitățile vieții, dar dimpotrivă, e obligat să-i pregătească pentru a participa activ la încordările obștești în vederea progresului general.

Frecventarea predicii patristice îi poate aminti preotului de azi adevărul — neglijat cam multă vreme — că drumul către mântuire trece în mod necesar prin slujirea dezinteresată a semenilor, prin munca pentru binele colectiv.

Există însă și alte motive care nu îngăduie preotului să ocolească izvorul patristic.

În general, Sf. Părinți au fost cum am mai amintit, personalități multilateral pregătite. Ei nu au fost numai oameni de credință și faptă, dar și bărbați de gândire personală și care au știut să dea ideilor și sentimentelor lor expresie prin cuvântări și scrieri de remarcabilă ținută intelectuală și frumusețe. La bogăția de idei și sentimente se adaugă, expresii de gust superior, stil viguros, nuanțat și, nu arareori, viu colorat.

Trăsătura aceasta a predicii patristice nu poate să nu exercite o puternică atracție asupra preotului care vrea să se ferească de vorbăria pioasă, vrea să pună gând bogat în cuvântările lui, vrea să le îmbrace într-un stil corespunzător și să le adapteze la situațiile concrete ale credincioșilor.

Desigur Sf. Părinți sînt și ei oameni ai vremii lor și se știe că altele au fost împrejurările în care au trăit ei, în raport cu cele în care trăim noi, și altele situațiile cărora ei au trebuit să le facă față. De aceea nu trebuie să surprindă pe nimeni faptul că în omiliile și scrierile lor se întîlnesc și lipsuri și se întîlnesc lucruri care nu se mai potrivesc cu vremurile noastre. Cu toate acestea Sf. Părinți continuă să rămînă în cadrul Bisericii, bărbați de profundă inspirație, de larg orizont, de cuprinzătoare și

temeinică pregătire, de impresionantă măreție de spirit, de totală alipire de Hristos și Biserica Lui, de jertfelnică slujire a semenilor și a binelui comun.

În cadrul Bisericii noastre Sf. Părinți continuă să constituie o înaltă școală a cărei frecventare se cuvine să rămână înscrisă mereu printre datoriile elementare ale preotului. Și să fie încredințat preotul că frecventarea unei asemenea școli nu va însemna pentru el pierdere de vreme. De la școala nici unui Sf. Părinte preotul nu va pleca cu mâinile goale. De la fiecare are de învățat multe lucruri, care-i pot fi de imediat și real folos în activitatea sa predicatorială.

Ciprian, de pildă, are în scrierile sale, un farmec pătrunzător și o remarcabilă forță convingătoare. Elocvența sa izvorăște din plinătatea unei inimi adânc evlavioase și a unei minți luminate, dar orientată nu spre speculație, ci spre viața practică, spre îmbunătățirea efectivă a credincioșilor.

Scrierea sa: De oratione dominica, de pildă, este un adevărat izvor de remarcabilă elocvență duhovnicească. De valoare omiletică deosebită pentru preot sînt și lucrările: Despre unitatea Bisericii; Despre fapta bună și milostenie; Către Donat, etc.

Sf. Vasile cel Mare se distinge printr-o bogată activitate dogmatică, pastorală și socială. Din cuvîntările sale se desprinde timbrul grav al convingerilor sale religioase profunde și se face simțită vasta sa pregătire nu numai în domeniul teologic, dar și acela al culturii generale. Se desprinde de asemenea grija sa permanentă — ca învățătura creștină să fie legată de viața practică și să fie păstrată în toată puritatea ei. Deși cunoscător desăvîrșit al artei oratorice, Sf. Vasile știe să păstreze acesteia un rol secundar față de conținutul cuvîntărilor sale, pe care-l formează învățătura cea sănătoasă a Sf. Scripturi și a Sf. Tradiții. Cuvîntările sale: Contra bogaților; Cu ocazia secetei; Contra beției; Despre invidie; Omilii asupra Psalmilor; Nouă omilii la Hexaimeron ș. a. sînt pline de idei și sugestii de mare utilitate pentru predicatorul de azi.

Sf. Grigorie Nisanul se impune prin cugetarea sa adîncă, prin expunerile sale sistematice și cuprinzătoare. Omiliile sale asupra Cîntării Cîntărilor, asupra Rugăciunii Domnești, asupra Fericităților; lucrările: Marele cuvînt catehetic, Contra destinului, Cuvînt despre suflet, Despre credință, Despre desăvîrșire; Cuvîntări ca: Despre iubirea de săraci și despre binefacere; La cuvîntul: Cine face desfrîinare păcătuiește față de propriul său

trup; apoi predici la sărbătorile împărătești, La Bobotează, La Paști, La Înălțarea lui Hristos; panegirice: La Sf. Ștefan, La Sf. „patruzeci de mucenici”; La marele mucenic Teodor, etc.; necrologuri: Cuvînt funebru la marele Vasile, propriul său frate; Lauda Sf. Părintelui nostru Efrem; Cuvînt funebru la marele Meletie, etc., toate mărturisesc despre cugetarea adîncă și sigură a Sfîntului și oferă bogat material omiletic.

Sf. Grigorie de Nazianz e înzestrat cu un scînteietor talent oratoric, cu o gîndire pătrunzătoare și cu o mare sensibilitate pentru problemele teologice și pentru suferința omenească, în general.

Cele cinci cuvîntări teologice, cuvîntările panegirice în cinstea Sfinților, cuvîntări-necrologuri, cuvîntări în ocaziuni personale, etc., sînt grele de gînd și de adîncă inspirație.

Sf. Ioan Gură de Aur te copleșește prin amploarea cuvîntărilor, prin compoziția lor și prin exegeza luminoasă a învățaturii dumnezeiești. De asemenea îți impune prin profunda cunoaștere a sufletului omenesc, prin bogăția și varietatea de idei și imagini, prin patosul său tumultuos și combativ, prin promovarea personalității Mîntuitorului în centrul predicii sale, prin dragostea înflăcărată față de Hristos și de Apostolul Pavel. Dar Sf. Ioan Hrisostom se remarcă și prin voința sa neclintită — slujită de celălalte daruri ale unei firi superior înzestrate — de a-și aduce contribuția sa la ridicarea semenilor, la regenerarea întregii vieți sociale. De imediată utilitate omiletică sînt: Omiliile asupra Sf. Evanghelii după Matei; Omilii la Ioan; Omilii la Faptele Apostolilor; Omilii asupra Epist. Sf. Apostol Pavel; Omilii despre statui; Omilii asupra Genezei; Omilii asupra Psalmilor; Predici despre pocăință și despre Sf. Vavila, etc.

Fericitul Augustin face parte din categoria oratorilor și gînditorilor bisericești de mare clasă. Lăsămîntul său omiletic este din cele mai impunătoare. De la el avem cea dintîi teorie a predicii (Cartea IV-a din *De doctrina christiana*), iar în cele aproximativ 800 de omilii, identificate de critică, predicatorul de azi se întîlnește cu un dascăl de la care își dă seama că are de învățat lucruri esențiale.

Fără să aibă farmecul, abundența și acribia ortodoxă a omiliilor hrisostomice, predica augustiniană pune totuși la-ndemîna preotului de azi concepte teologice clare, remarcabile observații asupra psihologiei credincioșilor, importante sugestii privind îmbinarea retoricii cu Omiletica, etc.

N-am pomenit decît puțini din cei ale căror cuvîntări și lucrări pot fi de mare folos predicatorului de azi. Ei sînt mult mai numeroși și-n toți vibrează același Duh al lui Hristos și aceeași entuziasă iubire de oameni. Viața și opera lor constituie un bogat tezaur de învățături și mijloace de exprimare, de excelente exemple și îndrumări privind modul cum conținutul Revelației poate fi valorificat pentru ridicarea credincioșilor și pentru promovarea binelui obștesc.

Cînd zicem: *opera lor*, înțelegem nu numai omiliile și prediciile, dar și celelalte scrieri ale lor căci și acestea poartă, aproape toate, pecetea genului oratoric-didactic. Cel ce le citește cu băgare de seamă, rămîne cu impresia clară, că autorii respectivi nu urmăresc numai expunerea științifică a învățaturii creștine, dar și edificarea credincioșilor, formarea la ei a unei ferme voințe de viață îmbunătățită.

Iată așadar motive, care-l pot încuraja pe preot să stabilească și să mențină un strîns contact cu Sf. Părinți și cu opera lor. La acestea, dacă mai e nevoie, se mai pot adăuga și altele.

De exemplu, Sf. Părinți înșiși se rezemau în propovăduirea lor pe predica antecesorilor. „Ceea ce învățăm noi, scrie Sf. Vasile cel Mare, nu e rezultatul reflexiunii personale, ci este ceea ce am învățat de la Sf. Părinți, ἀπερ παρὰ τῶν ἀγίων πατέρων δεδίχμεθα (Ep. 140, 2, cit. la Aman, Pères de l'Église, Dict. de théol. cath., XII, 1192).

Sf. Grigorie de Nazianz declară că a păstrat neschimbată învățătura primită din Sf. Scriptură și de la Sf. Părinți (Cuv. 33, 15, la I. Coman, Patrologie, Buc. 1956, p. 13).

Sf. Ciril al Alexandriei, în somația adresată lui Nestorie, se sprijină, cum însuși mărturisește, pe interpretarea dată de Sf. Părinți simbolului de la Niceea (Scriș. 39 către Ioan al Antiohiei, la Coman, p. 13).

În prima ședință a sinodului de la Efes (22 iunie, anul 431), Ciril, pentru a-și dovedi corectitudinea poziției sale, pe de o parte, iar pe de alta pentru a releva eroarea lui Nestorie, pune să se citească un dosar cu extrase din Petru al Alexandriei, Atanasie, Ambrozie, Grigorie de Nazianz, Vasile al Cezareei, Grigorie Nisanul, Atic al Constantinopolului, Amfilohiu din Iconiu (Mansi, Concil, t. IV, col. 1184 — la Aman, op. cit., col. 1193).

Sf. Atanasie cel Mare scrie despre episcopii de la Niceea că nu ei au inventat expresia: „Fiul este de o ființă cu Tatăl”, ci au

folosit-o „sprijinindu-se pe mărturia Părinților” (Ep. ad Afros, 6).

La Calcedon, membrii prezenți la Sinod recunoscuseră că învățătura cuprinsă în Epistola lui Leon cel Mare către Flavian al Constantinopolei „este credința Părinților ... credința Apostolilor” (Conc. chalc., Act. II, Mansi, VI, 972 la Bardenhewer, Patrologie, p. 2).

Din toate acestea se vede cum în activitatea lor de tâlcuitori ai învățăturilor de credință, Sf. Părinți se sprijină în mod constant pe exegeza autorizată a Sfinților anteriori. Și atunci, mai poate sta la îndoială preotul, dacă în împlinirea misiunii sale de propovăduitor să recurgă sau nu la izvorul patristic? Mai poate ignora el izvorul patristic, când înșiși Sf. Părinți se sprijineau pe colegii lor întru sfințenie și exegează a dumnezeieștilor învățături?

Menționăm în treacăt și faptul că toți predicatorii vestiți s-au format în mare măsură la școala Sf. Părinți. Un Grigorie Palama, Ilie Miniat, Nichifor Teotoche, un Bossuet, Antim Ivireanu, Nicolae Krutițki și alții și-au dobândit măiestria oratorică zăbovind îndelung asupra lucrărilor și omiliilor marilor cuvântători ai Bisericii din primele veacuri. Nu mai încapе îndoială că dacă predicatorii de talia celor acum amintiți, au socotit ca o datorie importantă pentru ei să studieze temeinic literatura patristică; dacă maeștri ai amvonului au fost convinși că în contact cu Sf. Părinți pot da propovăduirii lor linie, forță, eficiență sporită, apoi preotul cu dotație și pregătire obișnuită, cu atât mai mult e obligat să valorifice izvorul patristic în predicile sale.

Așadar preotul e obligat ca în activitatea sa predicatorială să se inspire neapărat și din izvorul patristic. Se impune, însă, întrebarea: Cum să procedeze practic preotul, ca să poată avea acces la opera Sf. Părinți? Răspunsul ne vom îngădui să-l dăm într-un alt articol.

Pr. Dr. DUMITRU BELU

Profesor la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

CALENDARUL BISERICESC

Cu scop pur informativ, pentru uz practic pastoral, vom prezenta în cele ce urmează cadrul larg al acestei probleme, arătând ce este calendarul și cum a luat naștere problema calendarului.

*

Termenul de „calendar” vine de la cuvîntul *Kalendae* (lat. calere, a chema, a convoca), prima zi a lunii, în care romanii erau chemați (convocați) în adunarea publică din forum pentru a li se aduce la cunoștință unele lucruri de interes general. Calendarul este deci în primul rînd o problemă de stat, care are însă și un aspect religios.¹

Calendarul nu-i nici dogmă, nici normă morală a cărei nerespectare să pericliteze mîntuirea noastră ci este un simplu „sistem” sau „normă” de măsură a timpului, ceva arbitrar, in-

1 Problema calendarului nu este nouă; ea a fost și este mai întîi o problemă de stat și are o latură bisericească, în al doilea rînd.

În zilele noastre problema calendarului a devenit chiar o problemă de interes internațional. De peste cincizeci de ani există comitete pentru reforma calendarului. Acestea au funcționat la început pe lângă Liga Națiunilor, fără să ajungă însă la nici un rezultat din cauza opoziției Vaticanului. În prezent O.N.U. a creat o comisie pe lângă Consiliul Economic și Social, la care s-au înregistrat circa 200 proiecte. (Vezi: Popescu Al., Vom avea un nou calendar?, în Magazinul, an. II, nr. 24, din 22 martie 1958, p. 5, col. 2—3).

Problema calendarului bisericesc a constituit obiect al Hotărîrilor Sinodului I Ec. (325) de la Niceea, în legătură cu aplanarea neînțelegerilor și certurilor pascale (fixarea datei Sf. Paști), al Congresului interortodox de la Constantinopol (1923) și al Conferinței interortodoxe de la Moscova (1948).

Bibliografie: Dr. V. Gheorghiu, Noțiuni de cronologie calendaristică și calculul pascal, București, 1936. Nicodim *Sachelarie*, Pascalia veche și nouă. Cernica, 1936. Preot Prof. Ene *Brașiște*, Problema unificării calendarului liturgic în Bisericile ortodoxe, în „Ortodoxia” nr. 2/1955. Arhim. Ilie *Cleopa*, Cuvînt de lămurire cu privire la rătăcirile stilștilor, în: B.O.R., nr. 3—4, 1955.

ventat de oameni, de organizațiile de stat sau de Biserică din nevoia de a determina în timp anumite evenimente importante din viața civilă și religioasă a omului (nașterea, cununia, domniile împăraților, luptele, cuceririle, sinoadele, etc....).

Măsurarea timpului a făcut-o omul, din vechi timpuri, în raport cu mișcarea aparentă a soarelui pe bolta cerească și cu schimbările periodice ale lunii (Gen. 1, 14), care determină periodicitatea veșnică a zilelor și nopților. Observînd aceasta astronomii au operat în calcularea timpului cu anumite unități de măsură naturale ca **ziua solară** sau astronomică (ziua și noaptea la un loc, adică timpul de la răsăritul soarelui pînă la răsăritul imediat următor, condiționat de rotația pămîntului în jurul axei sale), **săptămîna** (intervalele de timp dintre fazele lunare), **luna lunară** (timpul dintre două faze lunare identice), **anul tropic** sau ceresc (intervalul dintre două treceri consecutive ale soarelui în mișcarea lui aparentă pe bolta cerească, la punctul echinocțiului de primăvară, condiționînd desfășurarea anotimpurilor). Durata anului tropic s-a determinat precis, fiind egală cu 365 zile, 5 ore, 48 minute și 46 secunde.

Faptul că anul tropic cuprinde și fracțiuni de zi, l-a făcut impropriu pentru a fi luat ca unitate de măsură.

Unitate de măsură s-a folosit anul **civil** sau **calendaristic**, socotit de 365 zile, care este în fond un an convențional obținut din anul tropic prin înlăturarea fracțiunii de zi.

Lipsa evidentă de concordanță a acestora a necesitat de-a lungul veacurilor diferite corectări impuse de regula generală ca „succesiunea anilor calendaristici să urmărească de aproape succesiunea anilor tropici”. Nerespectarea regulii duce la dezacordul dintre anul tropic și cel calendaristic în defavoarea măsurătorii calendaristice.

Așa s-a născut problema calendarului.

La anul 45 î. Hr., Iuliu Caesar a impus în întregul imperiu roman un sistem unic calendaristic numit, după numele lui, **Calendarul iulian**. După calculele astronomului egiptean Sosigene, anul calendaristic a fost socotit de 365 zile și 6 ore, iar anul civil fiind de 365 zile, cele 6 ore se socoteau o zi în al patrulea an, care era de 366 zile și era numit bisect. De observat că anul calendaristic iulian este mai lung cu 11 minute și 14 secunde decît anul tropic. Această mică diferență, neglijabilă la

început, a făcut ca datele calendarului iulian să rămână în urmă, față de calendarul ceresc, cu o zi în timp de 128 ani, cu 10 zile în timp de 1.280 ani ș. a. m. d.

Biserica creștină, la început, nu și-a pus problema calendarului. Primii creștini își însemnau datele vieții lor religioase după calculul ce-l cunoșteau: cei proveniți dintre evrei, după calendarul evreesc (așa, de exemplu, la 14 Nisan sărbătoreau Paștile răstignirii, iar la 16 Nisan, Paștile învierii), iar cei dintre neamuri, după calendarul roman, care avea săptămîna de 8 zile, nu de 7, ca cel evreesc. Abia sub influență creștină imperiul roman bizantin adoptă săptămîna de 7 zile, începînd cu Duminica, prima zi de sărbătoare (I Cor. 16, 2; F. Ap. 20, 7) în cinstea Domnului.

În cadrul sistemului calendaristic de stat Biserica își fixează de-a lungul a cîteva secole de frămîntări sărbătorirea unitară a evenimentelor importante din istoria ei.

Întîrzierea calendarului iulian determinată de diferența între el și anul tropic în decursul veacurilor a fost sesizată cu propuneri de corectare de către învățați răsăriteni ca Nichită Gregoras și a determinat în sec. XVI, la 1542, pe papa Grigorie al XII-lea, „în urma studiilor și a propunerilor concrete făcute de către iluștrii astronomi ai timpului și cu conducătorii statelor catolice”, să facă o reformă a calendarului, numită (după numele lui) **reforma gregoriană**, care constă în suprimarea a 10 zile² (cu care rămăsese în urmă calendarul iulian), pentru a re-așeza echinocțiul de primăvară la data de 21 martie, și suprimarea pentru viitor a 3 zile în timp de 400 de ani pentru a asigura concordanța între calendarul ceresc și cel îndreptat. Incolo, calendarul iulian își păstrează toate caracteristicile.

În felul acesta, diferența dintre calendarul calendaristic și cel ceresc este de numai 26 secunde, ceea ce are ca rezultat întîrzierea cu o zi a calendarului gregorian, după 3.300 ani.

Acest sistem a fost adoptat de statele catolice și mai tîrziu și de cele protestante și chiar necreștine, ca Japonia (1872), China (1912), Turcia (1926), din motive de stat și pentru facili-

2 De la 5 octombrie 1582 s-a sărit la 15 oct. același an, urmînd în același timp să fie considerați ani bisecți doar acei ani seculari care se împart cu patru sute.

tatea legăturilor internaționale. Statul român l-a adoptat în anul 1918, ca și cel sovietic.

În vremea papii Grigorie, reforma făcându-se fără consultarea prealabilă a întregii Biserici, acțiunea papală, deși justă, a fost totuși întâmpinată cu rezerve și opoziție de către ortodocși, socotindu-se o acțiune de catolicizare, de extindere a autorității papale și asupra țărilor ortodoxe.

Atitudinea aceasta s-a înrădăcinat prin hotărârile câtorva sinoade locale din Constantinopol și ripostele ierarhilor ortodocși, luând forma unei atitudini oficiale ortodoxe, care păstrează vechiul stil (calendarul iulian), spre deosebire de catolici care țin noul stil (calendarul gregorian sau iulian îndreptat). (De notat că chiar în vremea uniunii unul din motivele de rezistență ale ortodocșilor era păstrarea stilului vechi, așa cum s-a condiționat și unirea românilor la 1698—1700).

De-a lungul veacurilor, în Răsărit, din nevoi practice și științifice dovedite, s-au înregistrat câteva pregătiri și încercări de îndreptare a calendarului rămas în urmă.

De importanță istorică este Hotărîrea Consfătuirii Panorodoxe de la Constantinopol, care a adoptat un nou Calendar, al cărui an este mai lung decât cel solar numai cu 2,02 sec., diferență neglijabilă, care abia după 42.772 ani înregistrează o zi de întârziere.

Acest sistem a fost acceptat de Bisericile ortodoxe în afară de Biserica Bulgară, Patriarhia din Ierusalim și Biserica Rusă, care se aflau atunci în situații speciale.

Biserica Ortodoxă Română, prin Hotărîrea Sfîntului Sinod din noiembrie 1923, a îndreptat calendarul, punîndu-l de acord cu cel ceresc, prin înlăturarea a 13 zile (astfel ziua de 1 octombrie 1924, stil vechi, a devenit 14 octombrie 1924, stil nou) și repunerea echinocțiului de primăvară pe data de 21 martie așa cum era în anul 325, pe vremea Sinodului I Ecumenic, iar prometoza lunii a fost rectificată cu 5 zile. Cu această ocazie Sf. Sinod Român a dat o enciclică de lămurire din care se vede că „această corectare a calendarului nu implică nici un fel de schimbare a credinței, cum pretind unii dintre adversarii stilului nou. **Calendarul nostru nu este schimbat, ci îndreptat, adică pus de**

acord cu datele realităților astronomice și lasă neatinse toate rînduirile de viață și de cult statornicite de tradiție”.³

Hotărîrea Sfîntului Sinod a fost primită, la vremea ei, de întreg clerul și poporul Bisericii noastre. Nemulțumiți s-au declarat doar cîțiva călugări ignorați, ambițioși și aventurieri, certați cu rînduiala monahală sau chiar excluși din obștiile mănăstirești pentru nevrednicia lor și pentru neascultarea de autoritatea noastră bisericească.

Aceștia, cu timpul, au început să agite masele de credincioși, făcînd prozelitism, și să se organizeze, în afara ordinei de stat, sub conducerea unor clerici caterisiți, într-o comunitate aparte, pe care îndrăznesc să o socotească „singura biserică adevărată”.

Stiliștii, nesocotind autoritatea de drept divin a Bisericii noastre, pe care „o batjocoresc, acuzînd-o de erezie, schismă, papistașism, etc.”, condiționează mîntuirea sau osînda veșnică de problema calendarului și nu de dogmele de credință și de preceptele morale ale Sfintei Scripturi. Ei deplasează problema calendarului (un simplu „program care arată ce sărbători și ce sfinți sînt în zilele de peste an”) din domeniul administrației bisericești în cel al credinței, socotind calendarul dogmă și condiție a mîntuirii.

Ei nu vor să știe că acesta (calendarul) nu-i nici descoperit de Dumnezeu, nici cuprins în Sfînta Scriptură sau Sfînta Tradiție, singurele izvoare ale drepte credințe creștine ortodoxe, ci este pur și simplu un „sistem” sau o „normă” de măsură a timpului, ceva arbitrar inventat de oameni din nevoia de a determina în timp anumite evenimente importante din viața civilă și religioasă a omului.

Așa s-a născut problema stilistică și au apărut stiliștii, ca răzvrățiți împotriva autorității de drept divin a Bisericii noastre.

Că problema calendarului nu poate fi motiv al discordiei și al dezbinării între frați, servește drept dovadă faptul că la Conferința bisericească interortodoxă de la Moscova (1948), nu numai că ierarhi, care țin diferitele stiluri calendaristice, au servit împreună și s-au împărtășit din același potir, dar dezbătîndu-se printre altele și problema calendarului s-a hotărît pentru întreaga Ortodoxie ca sărbătorirea Sfintelor Paști să se fixeze după

stilul vechi (iulian), în conformitate cu pascalia alexandrină, iar sărbătorile fixe după calendarul în uz al Bisericii autocefale respective. După fixarea datei Sfintelor Paști se fixează și toate celelalte sărbători legate de ele, cât și posturile respective.

Tot la Moscova s-a hotărât obligatoriu, pentru clerici și mirenii, „de a urma stilul acelei biserici locale, în granițele căreia ei locuiesc, primindu-l ca unul din obiceiurile acelei biserici, respectarea căruia ne poruncește Sf. Canoane în numele unirii și al dragostei”.

Biserica noastră aplică în privința calendarului Hotărârile Consfăturii de la Moscova.

Stiliștii, care se rup de trupul Bisericii noastre, sînt nu numai schismatici pentru că nu se supun ierarhiei de drept divin a Bisericii autocefale romîne, ci sînt și eretici întrucît propovăduiesc noi învățături de credință.⁴

Clerul Bisericii noastre să-și facă o problemă de conștiință din a studia, sezisa și a înlătura cauzele apariției stiliștilor și a aduce în sînul Bisericii pe cei rătăciți.

IOAN N. FLOCA

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

⁴ Revista „Mitropolia Moldovei și Sucevei”. An. XXXIII, nr. 8—9, aug—sept. 1957, p. 566—567.

PREDICĂ LA DUMINICA VII DUPĂ RUSALII

Fie vouă după credința voastră.

(Matei 9, 29)

Cîtă putere tămăduitoare cuprindeau aceste cuvinte rostite de către Mîntuitorul nostru Iisus Hristos... Ele au deschis ochii celor doi orbi, care prin o scurtă și smerită rugăciune implorau mila și ajutorul Mîntuitorului. Ce doreau ei să primească de la Domnul? Doreau ei oare ranguri sau situații strălucite sau onoruri? Nu! Ceea ce doreau cei doi orbi era ceva mult mai prețios: ei voiau ca Domnul să le dăruiască lumina ochilor, voiau ca El să-i scoată din nesfîrșitul întuneric în care îi cufundase orbirea și să le redea vederea, fără de care se simțeau atît de nenorociți.

Din cuvintele pe care le rosteau: „Miluiește-ne, Doamne, Fiul lui David”, se vede că ei nu erau străini de ideile și credințele care circulau pe atunci cu privire la Mesia și, mai ales, se vede că ei nu ignorau marea faimă răspîndită în lumea credincioșilor, cu privire la multele tămăduiri săvîrșite de Mîntuitorul. Se vede, în sfîrșit, că toate acestea le inspiraseră lor, ca și multor altor contemporani ai lor, convingerea că Iisus este Mesia cel așteptat și despre care prorocul Isaia prezisese că va da „lumină orbilor” (42, 7).

Oare pentru simplul fapt că strigau după El și că s-ar fi săturat de strigătele lor au fost vindecați acești doi orbi? Oare pentru a face din aceste vindecări un titlu de glorie pentru El și pentru cei ce vor propovădui învățătura Lui? Oare pentru a da o lovitură iudeilor, care îl huleau? Nu, iubiți credincioși, ci pentru simplul fapt că acei doi orbi, la întrebarea Mîntuitorului: „Credeti că pot să fac eu aceasta?”, — au răspuns printr-o simplă dar tot pe atît de cuprinzătoare afirmație: „Da, Doamne!”. Acest „Da, Doamne” nu este altceva decît mărturisirea credinței puternice în Iisus Hristos și în dumnezeiasca putere ce se află în El. Deci, iată, că la baza vindecării acestor doi orbi stă credința neclintită în puterea mîntuitoare a lui Hristos. Găsim și în alte locuri din Sf. Scriptură mărturisiri de credință ale oamenilor, dar aceasta ni se pare cu totul edificator. Aici nu a fost vorba decît de un „Da” pe care noi, oamenii, atît de simplu îl rostim în fiecare zi, dar fără să ne dăm seama că pentru noi, în viața noastră pămîntească, este de ajuns un singur „Da” ca să ne facă fericiți sau nefericiți. Atunci însă cînd faci o asemenea afirmație cu credința tare și curată ca și orbii din Sf. Evanghelie

rești asigurat de buna răsplată. Credința aceasta, izvorită din adâncurile inimii curate, dă roadele cele mai bogate.

Credința este comună tuturor oamenilor și stă la baza întregii strădanii de înălțare spre un ideal.

Credința cere sufletului, în scopul mântuirii sale, să primească fără șovăire toate adevărurile descoperite de Dumnezeu, păstrate și propovăduite de Biserică. Credincioșii trebuie să le primească și să asculte de ele, căci cu aceasta ei ascultă de Dumnezeu.

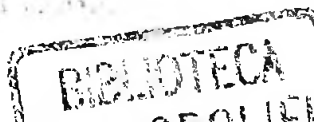
A crede însemnează, deci, a primi cu toată supunerea și dragostea adevărurile descoperite de Dumnezeu într-un fel sau altul. Ele au să constituie în viața noastră temelia și reazimul a tot începutul. Credința are să cuprindă toate adevărurile revelației dumnezeiești și numai în forma în care ni le-a tilcuit și fixat Biserica lui Hristos. Alegerea după plac și observarea numai a unor prescripții religioase e sinonimă cu alunecarea spre un individualism primejdios, spre o credință după placul omului și nu după înțelepciunea lui Dumnezeu.

Adevărata credință își are reazim numai pe Hristos cel înviat din morți. Adevărata credință ne dă siguranță că Hristos este în stare să ne mântuiască.

Sutașul a crezut că Hristos Domnul este în stare să-i vindece sluga — și i-a vindecat-o. „Numai de mă voi atinge de haina Lui” — credea în inima ei femeia bolnavă, și Iisus i-a și zis: „Îndrăznește, fiică, credința ta te-a mântuit. Și s-a tămăduit ea din acel ceas” (Matei 9, 21). „Iisuse, Învățătorule, miluiește-mă” — strigau leproșii; și i-a vindecat (Luca 17, 13). „Miluiește-ne pe noi, Iisuse, Fiul lui David” — strigau orbii din Sf. Evanghelie de astăzi; și li s-a dat lor vederea. Deci putem spune că credința este mărșăvirea sufletului credincios, este tăria, este mărgăritarul lui.

Mîntuitorul a învățat pe ucenicii Săi — și prin ei pe noi toți — că la baza tuturor lucrurilor mari, la baza tuturor faptelor impunătoare trebuie să stea o credință puternică, vie, activă. Dar credința este necesară nu numai pentru a face fapte excepționale, ci ea este un element indispensabil pentru viața de toate zilele. Numai prin credință pricepem, după cum spune Sf. Apostol Pavel, că lumea s-a făcut prin cuvîntul lui Dumnezeu. Domnul fericește pe cei ce nu l-au văzut, dar cred în El. Singură credința este ușa prin care, de va intra cineva, se va mîntui. Credința este primirea tuturor învățăturilor Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, după cum ne învață Sf. Biserică întemeiată de El și susținută de zelul Apostolilor și urmașilor lor pînă astăzi și pînă la sfîrșitul veacurilor. Pentru credința noastră ni se promite răsplata sau pedeapsa, căci: „Cel ce va crede — zice Domnul — se va mîntui”. Aceasta înseamnă a trăi pacea lui Dumnezeu, a-l coborî pe Hristos în suflet, a-l face pe Hristos conducătorul vieții în cuget, în vorbă, în faptă, căci numai El poate șterge păcatele noastre, numai El este răscumpărătorul fărădelegilor noastre.

Fericit este credinciosul acela care umblă cu frică în cărările poruncilor Domnului și toată nădejdea și-o pune într-însul, căci va afla mîngîiere în toate împrejurările vieții.

Pacea este darul cel mai mare al cerului, căci ea cuprinde în sine toată credința, comoara încredințată de Domnul Apostolilor Săi, ca să o păstreze în toată curățenia sa, s-o propovăduiască, s-o apere chiar și cu viața lor. Și Apostolii s-au achitat în chip strălucit de această sarcină, cîștigînd cu-nuna mîntuirii.

Din cele ce am spus pînă acum, am putut remarca, în legătură cu credința, că ea este dătătoare de ton în mîntuirea noastră, ea este sprijini-toarea noastră și bucuria Mîntuitorului nostru.

Să luăm în aleasă considerare frumosul exemplu pe care cei doi orbi ni-l dau cu privire la stăruirea în rugăciune cu neșovăitoare credință și pe care trebuie să ni-l însușim cu toată inima, spre a avea bucuria împlinirii cererilor noastre bineintenționate și de folos, adresate lui Dumnezeu.

Datori sîntem să lucrăm, ca și Mîntuitorul, pentru înlăturarea chinu-rilor și suferințelor omenești, pentru întărirea credinței în noi, pentru ex-tinderea dragostei, a buneî înțelegeri și cinstitei cooperări între oameni și pentru deplina întronare a păcii în lume.

Să dăm ascultare glasului credinței din noi, pentru a putea fi adevă-rați fii ai lui Dumnezeu și să fim vrednici a primi cuvintele Mîntuitorului: „Fie vouă după credința voastră”.

Diacon CONSTANTIN VOICU

DESPRE SFÎNTA LITURGHIE ¹

„Luînd cele cinci pîini și cei doi
pești și căutînd la cer a binecuvîn-
tat, apoi frîngînd pîinile le-a dat
ucenicilor, iar ucenicii mulțimilor^a.

(Matei 14, 19)

Pentru a-și împlini misiunea Sa în lume Mîntuitorul Iisus Hristos cu-treiera în lung și-n lat drumurile prăfuite ale Palestinei de acum aproape două mii de ani. Mulțimile însetate după învățătură și o viață mai bună îl urmau pas cu pas, iar Mîntuitorului îi era „milă” de ele și tămăduia pe bolnavii lor (Matei 14, 14). Curînd după uciderea Sf. Ioan Botezătorul de către Irod Tetrarhul, Iisus se retrage într-un loc pustiu, undeva în preajma lacului Ghenizareț. Mulțimile însă îl urmăresc și aici. „Iar dacă s-a făcut seară, ne spune Evanghelia de astăzi, au venit la el (la Iisus) ucenicii lui, zicînd: Locul este pustiu și iată este tirziu, slobozește mulțimile să se ducă prin sate să-și cumpere de mîncare” (Matei 14, 15), căci toate aceste mul-țimi plecaseră în grabă de pe la casele lor, fără să-și ia cu ele merindea necesară. Acest popor, „ca la cinci mii de bărbați, afară de femei și de copii”, este săturat în chip minunat de Mîntuitorul, prin înmulțirea celor cinci pîini și doi pești, puși la dispoziția Lui de un tînăr mai pregătit de drum. Prin binecuvîntarea Domnului, aceste cinci pîini și doi pești își pierd însușirile lor de pînă atunci, căci cresc și se înmulțesc în mîinile Apos-tolilor, care le împart celor de față.

¹ Predică la Duminică VIII după Rusalii.

Această minune, cunoscută de noi sub numele de „înmulțirea pâinilor”, ne duce cu gândul la o altă minune, la Sfânta Euharistie, adică prefacerea pâinii și a vinului în trupul și sângele Mântuitorului Iisus Hristos, minune care se repetă astăzi sub ochii noștri, ori de câte ori se slujește Sfânta Liturghie. Să vedem câteva din înțelesurile pe care le are această slujbă, care este cea mai însemnată și mai răspândită din câte are Biserica noastră Ortodoxă.

În preziua morții Sale pe cruce, joi seara adică, stînd la Cina cea de Taină împreună cu ucenicii Săi, „Iisus a luat pîinea și mulțumind a frînt și a dat ucenicilor Săi zicînd: Luați, mîncăți, acesta este trupul meu. Și luînd paharul și mulțumind, le-a dat lor, zicînd: Beți dintru acesta toți, acesta este sângele meu, al legii celei nouă, care pentru mulți se varsă spre iertarea păcatelor” (Matei 26, 26—28). În locul jertfelor Legii Vechi, petceluite cu sânge de țapi și viței (Leșire 24, 18), Mîntuitorul întemeiază acum o Lege Nouă, sau un Legămînt Nou, între Dumnezeu și oameni, petceluindu-l cu însuși trupul și sângele Său, pe Golgota. Iisus, Domnul nostru, le dădea Apostolilor Săi, la Cina cea de Taină, sub forma nesîngeroasă a pâinii și a vinului, această jertfă pe care ei trebuiau să o aducă de atunci înainte potrivit poruncii: „Aceasta s-o faceți întru pomenirea mea” (Luca 22, 19). Prin aceste cuvinte Iisus rînduiește pe Apostolii Săi drept episcopi și preoți slujitori ai noii jertfe întemeiate atunci de El.

Urmînd porunca Domnului și Învățătorului lor, Sfinții Apostoli și mai tîrziu ucenicii lor săvîrșeau zilnic jertfa Mîntuitorului, spre continua aducere aminte de El și spre iertarea păcatelor celor ce se împărtășeau din ea. Ei făceau întocmăi ca Domnul care, la Cină, înainte de a frînge și a împărți pîinea, a binecuvîntat, iar cînd le-a înfîns paharul a mulțumit, s-a rugat adică lui Dumnezeu Tatăl (Matei 26, 27). Adunîndu-se, deci, pentru rugăciune, Sfinții Apostoli și ucenicii lor *mulțumeau și se rugau* îndelung ca Domnul să prefacă pîinea și vinul de pe masa lor în însuși trupul și sângele Său, cu care apoi se împărtășeau. Același lucru l-au făcut mai tîrziu și urmașii sfințiți și legiuți ai Apostolilor, episcopii și preoții, cărora ei le-au împărțit darul dumnezeiesc de a săvîrși această Sfîntă Taină.

În jurul acestui simbul, prin rugăciuni, cîntări, citiri biblice ș. a., încetul cu încetul a luat naștere o slujbă sfîntă, cunoscută la început sub numiri ca: Frîngerea pâinii (F. Ap. 2, 46), Masa sau Cina Domnului (I Cor. 10, 16. 21), Euharistie (mulțumire) ș. a. Cu timpul însă această sfîntă slujbă a primit numele de Liturghie, nume sub care o cunoaștem și azi și care înseamnă lucrare sau rînduială săvîrșită spre folos obștesc.

Primul înțeles, deci, al Sfintei Liturghii este acela de pregătire atît a liturghisitorului, sau liturghisitorilor, dacă sînt mai mulți, cît și a credincioșilor spre marele act al prefacerii pâinii și vinului în adevăratul trup și sânge al Domnului și primirea cu vrednicie a lor sau a lui Iisus Euharistic, cum se mai numește această Sfîntă Taină. Toate actele liturgice, după cum ne spun marii tilcuiitori ai Sfintei Liturghii, ne duc cu gândul la Iisus Hristos, Mîntuitorul, la viața și învățătura Lui, căci într-un alt înțeles Sfînta Liturghie este desfășurarea întrupării, lucrării pe pămînt și a jertfei de pe

Golgota a Fiului lui Dumnezeu. Acest lucru ne însuflă sentimentul prezenței Lui și creează dispoziția cuvenită primirii Lui. Rugăciunile, cântările și citirile din Sfânta Scriptură îmbunătățesc sufletele și apropie de Dumnezeu atît pe preot, cît și pe credincioși, făcînd și pe unii și pe ceilalți des-toinici pentru primirea lui Iisus și păzitori mai zeloși ai poruncilor Lui.

Sfînta Liturghie este apoi o slujbă a păcii; a împăcării sau a păcii cu Dumnezeu, a păcii cu noi înșine și a păcii cu toată lumea. Ea începe și sfîrșește cu o rugăciune pentru pace. „Preotul ne vorbește mai întîi despre pacea care stă în putința noastră — spune Nicolae Cabasila, un mare tîlcuitor al Sfintei Liturghii — adică pe care o putem dobîndi noi înșine, atunci cînd ne îndeamnă să ne rugăm lui Dumnezeu „cu pace”, iar după aceea pomenește de pacea pe care ne-o dăruiește Dumnezeu, îndemnîndu-ne să o cerem de la El: „Pentru pacea de sus ... Domnului să ne rugăm”. Aici este vorba nu numai despre pacea dintre noi, cînd adică nu ne urîm unii pe alții, ci și despre cea din noi înșine, pe care ne-o dă cugetul curat. Și de cît folos ne este această pace... Căci unui cuget tulburat îi este absolut cu neputință să se apropie de Dumnezeu, deoarece îl împiedică însăși natura tulburării. Pe cînd pacea face totdeauna din mai mulți unul, tulburarea, dimpotrivă, împarte pe unul singur în mai mulți”. Ne rugăm „pentru pacea a toată lumea”, zice mai departe același tîlmăcitor, ca unii care știm că Dumnezeu este stăpînul obștesc al tuturor fapturilor Sale și că El are grijă de toate, ca un ziditor al lor; iar dacă ne îngrijim de ele, îl cinstim mai bine decît dacă i le-am aduce ca jertfă. În al doilea rînd, ne rugăm pentru pacea și liniștea lor (a tuturor oamenilor), pentru ca și noi să putem trăi astfel o viață pașnică și liniștită, în toată cucernicia și vrednicia, după cum ne îndeamnă Sf. Apostol Pavel (I Tim. 2, 1—2).

Sfînta Liturghie este de asemenea slujbă de mulțumire și recunoștință către Dumnezeu pentru toate binefacerile știute și neștiute, mai ales, pe care le-a revărsat și le revarsă peste noi. Dar este și slujbă sau rugăciune de cerere pentru iertarea păcatelor și sfințirea vieții noastre, pentru bună întocmirea văzduhului, pentru îmbelșugarea roadelor pămîntului, pentru vremi cu pace și pentru alte daruri sufletești și trupești trebuitoare vieții noastre.

Sfînta Liturghie mai este și o slujbă a comuniunii noastre cu Dumnezeu și cu toți oamenii, a frăției tuturor credincioșilor în Iisus Hristos, Domnul nostru, „căci o pîine, un trup sîntem noi cei mulți, pentru că toți ne împărtășim dintr-o pîine”, cum înțelept grăiește Sf. Apostol Pavel (I Cor. 10, 17). Se pare că nici unde oamenii nu se simt mai nediferențiați și mai apropiați unul de altul ca în biserică, în timpul Sfintei Liturghii. Dar această legătură sau comuniune sufletească nu este numai între credincioșii care participă la o Sfîntă Liturghie, ci între toți credincioșii de pretutindenea, vii sau adormiți, de astăzi și de totdeauna.

Acestea sînt doar cîteva din multele înțelesuri pe care Sfînta Liturghie le are în viața cultică creștină. Avîndu-se în vedere lucrarea măreață pe care o săvîrșește Sfînta Liturghie, încă de la începuturile ei s-au introdus numeroase ectenii și chemări la atenție, ca luarea noastră aminte să fie mereu vie și trează la desfășurarea slujbei. Iată cîteva: „Cu pace Domnu-

lui să ne rugăm; Iară și iară cu pace Domnului să ne rugăm; Cu înțelepciune drepti; Să luăm aminte; Să stăm bine, să stăm cu frică, să luăm aminte, sfânta jertfă cu pace să o aducem; Sus să avem inimile; Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați! Toate aceste cuvinte — și încă altele — cheamă pe credincios să fie neconținut cu mintea atentă și cu inima trează la desfășurarea Sfintei Liturghii și la lucrarea pe care ea o săvârșește, lucrare care culminează în Sfânta Euharistie și împărțirea preotului și a credincioșilor.

Să ne pătrundem, dar, și noi de înțelesurile Sfintei Liturghii. Căci înțelegând-o mai bine, participarea noastră la ea, a preoților și a credincioșilor deopotrivă, va fi mai fierbinte, mai vie, mai activă. Iar înțelegând și participând din plin atât Sfânta Liturghie cât și alte slujbe, nu ni se vor părea lungi, așa cum li se par bunăoară unor credincioși, iar mersul nostru la biserică ne va fi de un adevărat folos, spre sporirea vieții noastre, de aici și de dincolo.

Diacon GH. PAPUC

SF. LITURGHIE: MAREA RUGĂCIUNE CREȘTINĂ

„Acest fel nu iese fără numai cu rugăciune și cu post“.

(Mt. 17, 21)

Rugăciunea, vorbirea intimă și sinceră cu Dumnezeu, Tatăl nostru Cel Ceresc, a fost recomandată de Mântuitorul nostru Iisus Hristos ca *un mijloc sigur și necesar* pentru a dobândi multele și feluritele daruri de care omul are lipsă, începând cu cele vremelnice, cum este vindecarea de boala trupului, ca în Evanghelia de azi, și pînă la marele dar al mîntuirii veșnice. „Orice veți cere de la Tatăl în numele Meu, vă va da” (Ioan 16, 23), a spus Iisus; iar în altă parte: „Se cade pururea a se ruga și a nu înceta” (Luca 18, 1).

Fiind omul ființă individuală, menit însă să trăiască în societatea altor oameni, Mântuitorul ne-a lăsat regulă atât pentru rugăciunea particulară cât și pentru cea în comun. Pentru primul fel de rugăciune a spus: „Tu însă, cînd te rogi, intră în camera ta și închizîndu-ți ușa, roagă-te Tatălui tău în ascuns și Tatăl tău, Cel ce vede în ascuns, îți va răsplăti la arătare” (Mt. 6, 6). Orice om trebuie să se roage și în particular. Nu ne putem închipui o ființă din inima căreia să nu țîșnească un strigăt intim, o mulțumire, o cerere către Ființa Supremă. Totuși, prin cuvintele citate mai sus Mântuitorul a vrut îndeosebi să ferească pe ucenici și pe viitorii Săi credincioși de ipocrizie. Recomandă însă rugăciunea comună: „Adevărul vă grăiesc, că de se vor uni doi din voi pe pămînt, tot lucrul ce vor cere li se va da de la Tatăl meu cel care este în ceruri. Căci unde sînt doi sau trei adunați în numele Meu, acolo sînt și eu în mijlocul lor” (Mt. 18, 19—20).

Iisus a legat de aceste cuvinte pilda Sa. În rugăciunea pe care o predă Apostolilor și, prin ei, nouă tuturor, invocarea inițială „Tatăl Nostru” nu e personală, ci comună. În joia sfîntă, înainte de a muri, întemeiază Sfînta Cuminectură, cel mai mare dar ce ne-a lăsat, în timpul unei cine comune.

De fapt, rugăciunea în comun a fost actul de căpetenie în viața creștină, începînd cu primele zile ale Bisericii. Ce vedem în foisor îndată după înăl-

țarea Domnului la cer? „Toți aceștia — Apostolii — împreună cu femeile și cu Maria, Mama lui Iisus, și cu frații Lui, stăruiau într-un cuget în rugăciune și în cerere” (F. Ap. 1, 14). Și puțin mai departe citim tot despre primii creștini: „Erau neobosiți în ascultarea învățaturii Apostolilor, în împărtășire, în frângerea pîinii și în rugăciune” (F. Ap. 2, 42). Și de atunci în toate veacurile, pretutindeni unde luminează lumina Evangheliei lui Hristos, rugăciunea comună a fost socotită și trăită ca cea mai puternică legătură a celor care viețuiesc în Hristos prin credință și dragoste.

Ca să ne dăm bine seama de rostul și importanța rugăciunii în comun, să ne gândim la cuvintele Sf. Apostol Pavel către Coloseni 3, 11: „Întru această stare nu este nici iudeu, nici elin, nici tăiere-împrejur, nici netăiere-împrejur, nici barbar, nici scit, nici rob, nici slobod, ci totul întru toți este Hristos”. Acest cuvînt, „*totul*”, cuprinde ordinea supranaturală în toată plenitudinea sa. El depășește deosebirile sociale și naționale. Acestea se subordonează operei de mîntuire pe care Hristos o săvîrșește în omenire, pentru că El s-a întrupat nu pentru mîntuirea unui om, ci a tuturor, în măsura în care fiecare colaborează la propria sa mîntuire.

Între rugăciunile pe care în bogatul și frumosul nostru rit oriental credincioșii le pot face împreună, în comun, cea mai de seamă, cea mai sfîntă este Sf. Liturghie. Dacă Iisus este pretutindeni de față prin puterea și prezența Sa, este îndeosebi acolo unde se află trupul și singele Său, acolo unde a lăsat să fie privit și luat ca hrană duhovnicească de oameni. Sf. Liturghie nu este numai un mănunchi de ceremonii mai mult sau mai puțin simbolice. Ea este o realizare vie și concretă a adevărului amintit mai sus: Hristos este totul întru toți. De aici izvorăsc bogățiile Sf. Liturghii. Credinciosul unit cu frații săi în această rugăciune comună este ca stropul de apă al oceanului care împreună cu ceilalți stropi, mulțime multă, poartă marile vapoare. Oceanul sufletelor noastre unite în Hristos este Biserica. Rugăciunile noastre făcute în numele Lui sînt corăbiile pe care Biserica le trimite din porturile pămîntești spre cele cerești, de unde se reîntorc mai bogate.

Sf. Liturghie este centrul religiei și al cultului. În ea cîntăm, re trăim așteptarea de veacuri a Mîntuitorului, copilăria și viața Sa publică, patima și învierea Sa, mărirea Sa în cer și lucrarea de sfințire prin Duhul Sfînt. Ea este potrivită tuturor sufletelor evlavioase. Toate urcă prin ea spre desăvîrșire. Și pentru ca omul să pășească cu mai mult curaj pe acest drum, Sf. Liturghie ne dă pilde mulțime de sfinți amintiți cu numele la proscomidie, care din aceeași condiție umană în care trăim și noi, au urcat spre sfințenie prin efort și har.

Sf. Liturghie este apoi cuvîntul lui Dumnezeu, fie cel inspirat și grăit prin oameni sfinți, fie cel ieșit de pe buzele sfinte ale Mîntuitorului, cuvinte pe care Biserica le reamintește mereu la această sf. slujbă, aruncîndu-le în gînduri și în inimi ca pe un grăunte care să rodească fapte bune, de mîntuire. Să iubim deci Sf. Liturghie, frați creștini. Să o iubim și pentru aceasta să încercăm să o înțelegem, cetînd din cărți evlavioase, ascultînd predicile preoților, dar mai ales luînd parte la ea cu evlavie și cu atenție.

Pr. S. ORIAN

SCHIMBAREA LA FAȚĂ A DOMNULUI

(Material omiletic)

Cu prilejul marelui praznic din 6 august, se citește pericopa evanghelică relatînd faptul schimbării la față, care a și dat numele sărbătorii. Despre schimbarea la față Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan nu face nici o mențiune, în afara unei aluzii nedeplin conturate (In. 1, 14); în schimb, evangheliștii sinoptici ne-au transmis trei relatări care, în linii generale, sînt asemănătoare (Matei 17, 1—13; Marcu 9, 1—12; Luca 9, 28—36).

Textul evanghelic e bogat în cuprinsul său și oferă predicatorilor în-deajuns de multe teme spre exploatare. Alegerea uneia sau mai multora de către preotul cuvîntător, va fi în funcție de caracterul pe care va voi să-l dea propoveduirii sale. În cele ce urmează vom indica cîteva astfel de teme, orînduindu-le potrivit importanței lor:

1. *Minunea schimbării la față atestă dumnezeirea și mesianitatea Domnului Hristos.* Ea, de altfel, s-a și petrecut, cronologic vorbind, la scurtă vreme după mărturisirea Sf. Petru și ca o întregire a ei: „Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu celui viu”, „Tu ești Mesia” (Mt. 16, 16; Mc. 8, 29; Lc. 9, 20). Unii se putea să nu fi înțeles această mărturisire, mai ales că ea corespundea momentului cînd Domnul și-a vestit încă o dată patimile. Or, în mîntea evreilor de atunci, nu se putea împăca suferința și moartea cu mesianitatea, deoarece ei credeau că Mesia venind pe pămînt, nu va muri ci se va pune în fruntea poporului pentru a-l scăpa de apăsarea oricăror vrăjmași, a-i supune chiar pe aceștia și a-i înrobi. De aceea, spre a înlătura orice neîncredere în adevărul cuvintelor rostite de Sf. Petru, Domnul oferi dovada realei Sale mesianități și dumnezeiri printr-o minune fără egal. Nu numai lumina care a răzbătut din trupul și îmbrăcămintea Sa, nu numai schimbarea completă sub care s-a înfățișat Apostolilor ce-l însoțeau, nu numai apariția neașteptată a lui Moise și Ilie, cît mai ales norul ce i-a adumbrît și glasul Tatălui din cer ce s-a auzit, au arătat cu prisosință cine este Hristos Domnul: „Acesta este Fiul Meu cel iubit, întru care am binevoit, pe Acesta să-l ascultați”. Sînt aproape aceleași cuvinte rostite de același Tată ceresc, la Epifanie (Mt. 3, 17 și locurile paralele). Cum norul însoțea totdeauna arătările lui Dumnezeu (Exod 16, 10; 19, 9. 16; I Regi 8, 10, etc....), Apostolii care erau oameni credincioși și cunoșteau bine Scripturile, n-au avut nici o îndoială că Dumnezeu este cel ce se apropie și de aceea, fără a mai pregeta, cutremurați în toată ființa lor, s-au aruncat cu fețele la pămînt, așa cum obișnuiau totdeauna iudeii cînd se aflau înaintea unuia mai mare.

După ce s-a schimbat la față, după ce în prezența Apostolilor celor trei Domnul a grăit cu Moise și Ilie despre cele ce avea să le îndure peste puțină vreme, după ce Tatăl din cer l-a numit Fiul Său, Mîntuitorul poate din nou să-și anunțe patimile (Mt. 17, 12 și pasim.), fără ca prin aceasta să-și diminueze mesianitatea; atît doar că acestei mesianități îi dă și acum adevărata ei semnificație, necunoscută iudeilor contemporani. El era, repetăm, nu un Mesia național și războinic și nici nu voia să alimenteze prin ceva o astfel de înțelegere greșită a mesianității. El era un Mesia ceresc al tuturor popoarelor, care a venit în lume nu să împărățească și să se

războiască, ci să mintuiască și să împace pe om cu Dumnezeu și cu semenii săi (Cf. Prof. Dr. Vasile Gheorghiu, Sf. Evanghelie după Matei, vol. III, 1933, p. 521, 527—8).

2. *Prin minunata Sa schimbare la față, Mintuitorul a voit să întărească credința Apostolilor — și nu numai a lor, ci a tuturor creștinilor de mai târziu.* Tot ceea ce a făcut Domnul urmarea un scop bine determinat: nu preamărirea proprie, ci edificarea celor ce așteptau de la El izbăvirea. Faptul schimbării la față petrecut tocmai în preajma patimilor, avea menirea să ofere credincioșilor temei și sprijin atașamentului lor față de Învățătorul. Am putea spune chiar că El era destinat a sluji nu atât celor de atunci, cât celor de apoi, căci Iisus a cerut martorilor schimbării la față să păstreze completă tăcere asupra celor ce le văzură și doar după „scularea din morți a Fiului omului”, să înceapă să grăiască. (E ceea ce au și făcut, ca spre pildă Petru, în cea dintâi epistolă sobornicească I, 16—18).

Prin această minune însă, Mintuitorul nu urmărea să violenteze credința cuiva. De aceea El nici n-a îngăduit prea multora să-i fie martori, ci doar la trei dintre cei mai apropiați ucenici și, pe deasupra, încă și acestora le-a pretins discreție; de aceea apoi Sfântul Evanghelist Luca, întrucît se adresa unor cititori greci care, obișnuiți cu metamorfozele unor zei sau chiar a magicienilor, ar fi putut interpreta în chip asemănător și deci greșit schimbarea la față a Domnului — „metamorfoti” — s-a schimbat la față, cum găsim scris la Matei și Marcu — nu folosește expresia „schimbare la față”, ci zice simplu: „vederea feței Sale s-a făcut alta” (Lc. 9, 29).

La urma urmelor schimbarea la față nici nu a fost ea o minune ci — precum spune un comentator — minune a fost însăși „încetarea temporară a unui miracol obișnuit; căci numai datorită unei minuni reale, Mintuitorul a acoperit și tănuțit strălucirea cu care dumnezeiasca Sa natură inunda mereu sfînta Sa umanitate” (L. Cl. Fillion, La Sainte Bible. Texte, traduction et commentaires. Evangile selon S. Matthieu, Paris, 1925, p. 336).

Iată de ce zicem că schimbarea la față a Domnului era menită să ofere un temei și un sprijin celor *credincioși*, iar nu să fie un spectacol urmărind scopul de a impresiona și a capta azeziunea cuiva. Numai cei „aleși” și doar cei ce s-au „urcat pe un munte înalt” au văzut pe Domnul transfigurat.

3. *Schimbarea Domnului la față și transformarea noastră lăuntrică* sînt, în contextul menționant, legate una de alta. Ca să-l vezi pe Hristos Mintuitorul în lumina strălucitoare în care l-au văzut Petru, Iacob și Ioan, trebuie să fii *intimul, prietenul* Lui și apoi, să te urci cu El pe munte.

Urcarea muntelui reprezintă, simbolic vorbind, străbaterea drumului în spre înălțimile desăvîrșirii, prin curățirea de toate păcatele. Odată ajuns sus, pe culme, lumina ce oarecînd a însoțit schimbarea la față a Domnului, inundă și sufletul credinciosului despătimit. Aceasta pentru că „ceea ce a arătat Hristos, negrăit, apostolilor în Tabor, este tocmai arvuna și prelu-diul aceluia mare dar ce ni-l va face Dumnezeu...” (Sf. Grigorie Palama).

Despre nemțeanul Paisie Velicovschi din veacul al XVIII-lea, relatează un ucenic al său: „Odată am venit la cuviosul Paisie înainte de vecernie și am vrut să bat în ușă, ca să aflu de se poate să intru la el. Dar deoarece ușa era deschisă, am intrat de-a dreptul în chilie. Văzînd pe stareț culcat i-am pus metanie și am zis: „Blagoslovește părințe”! Starețul nu

răspunse. Eu m-am uitat la el și am văzut că fața îi era ca de foc, în vreme ce de obicei era palidă-albă. Atunci mă cuprinse o frică mare. Stînd puțin am zis cu glas mai tare rugăciunea. Starețul nici de astădată nu răspunse. Atunci am înțeles că era cufundat în rugăciune, din care pricină se aprinsese fața lui" (Serghie Ceftericov, Paisie, trad. Patriarhul Nicodim Munteanu, ed. 2-a, M-reă Neamțu, 1943, p. 346—7).¹

Avem aici transpunerea în practică a îndemnului dat oarecînd de Apostolul Pavel: „să vă schimbați prin înnoirea minții" (Rom. 12, 2) și, nu mai puțin, împlinirea dorinței sale ca „noi: toți, cu fața descoperită, răsfrîngînd ca o oglindă mărirea Domnului, să ne prefacem în aceeași asemănare, din mărire în mărire, precum este de la Domnul..." (1 Cor. 3, 18).

4. *Lumina taborică*. Cuvintele rostite de Dumnezeu Tatăl cu prilejul schimbării la față, aminteam la început, se aseamănă cu cele de la Botez. Botezul se mai numește Epifanie, pentru că atunci s-a manifestat întreagă Sfînta Treime: Tatăl grăind, Fiul botezîndu-se, Duhul Sfînt zburînd în chip de porumbel. Oare la „transfigurarea" Domnului nu s-a produs o epifanie asemănătoare? Și acum Tatăl grăiește, iar Fiul se schimbă la față. Dar Duhul Sfînt este El prezent? Evident că da! Prezența Sa se face simțită prin *lumină*. La dreptul vorbind, lumina aceasta numită în teologie *lumina taborică*, după muntele pe care se crede a se fi întîmplat schimbarea la față, este revărsarea, în afară a Trinității întregi, a energiilor ei necreate, a dumnezeiescului Har. Dar cu toate că Sfîntul Har ne vine de la întreagă Sfînta Treime, totuși obîrșia Sa i se artibue în mod uzual ultimei persoane a Sfîntei Treimi pînă într-atîta încît, numele de Duh Sfînt a fost întrebuițat și pentru Sfîntul Har, chiar dacă prin aceasta nu se făcea altceva decît se lua întregul pentru parte, „totum pro parte" (Prof. N. Chițescu, Doctrina despre Sfîntul Har, în rev. „Bis. Ort. Rom." nr. 10—12/1943, p. 564).

Harul cel necreat este acela care se vădește în slava întru care s-a arătat Dumnezeu dreptilor Vechiului Testament, el este acela care a pătruns umanitatea lui Hristos și a făcut vizibilă Apostolilor dumnezeirea Sa în momentul schimbării la față; prin el se definește împărăția lui Dumnezeu în care dreptii vor străluci la rîndul lor ca și soarele (Mt. 13, 43). La el se referă Avacum atunci cînd scrie (3, 3—4): „Dumnezeu vine din Teman și Cel Sfînt din Paran. Strălucirea Lui înveșmîntează cerul și tot pămîntul plin este de slava Lui. Zbucnire de lumină ca la răsărit de soare, raze se revarsă în jurul Lui; acolo stă ascunsă a Lui putere". (V. Lossky, Essai sur la Théologie mystique de l'Eglise d'Orient, Paris, 1944, cap. Energiile necreate).

5. *Fazele relatării despre schimbarea la față*. Întîmplarea istorisită de cei trei evangheliști sinoptici a avut loc pe un munte, dimineța, cînd Apostolii pe care-i luase Domnul cu sine erau încă îngreunați de somn. Numele muntelui nu ne este dat. O veche tradiție urcînd pînă în cele dinții veacuri creștine, spune că ar fi vorba de Tabor. E drept că unii dintre comentatorii mai noi socotesc, nu fără temeiuri serioase că trebuie să preferăm Taboului Hermonul, în apropierea căruia Mîntuitorul se afla în vremea aceea (Mt. 16, 13), ori un alt munte situat la răsăritul Iordanului și în nordul

Palestinei, dar disputa aceasta nu o socotim esențială pentru ceea ce ne interesează aici. Atît Taborul cît și Hermonul au jucat în istoria biblică și în iconomia dumnezeiască, un rol cu totul aparte. Putem spune de aceea împreună cu Psalmistul: „Taborul și Hermonul întru numele Tău se ve-selesc” (Ps. 89, 13).

Trecînd deci peste amănunte mai puțin importante, să cercetăm fa-zele „schimbării la față”:

a) *Iisus s-a schimbat la față*, „metamorfozi” cum zice textul grecesc (cf. Gerhard Kittel, Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament, IV. Bd., Stuttgart, 1942, p. 762—1). Schimbarea aceasta a fost reală și com-pletă, nu o *simplă și aparentă transformare* (metashimatisis) ca aceea a unor înșelători de mai târziu ce se dădeau a fi apostoli ai lui Hristos spre a rătăci și pierde sufletele, după exemplul stăpînului lor Satan. Pe astfel de înșelători Pavel îi condamnă fără cruțare: „... unii ca aceștia sînt apos-toli mincinoși, lucrători vicleni, care iau chip de apostoli ai lui Hristos. Și nu este de mirare deoarece însuși Satan se preface în înger al luminii. Nu este, dar, lucru mare dacă și slujitorii lui iau chip de slujitori ai dreptății, al căror sfîrșit va fi după faptele lor” (II Cor. 11, 13—15).

Transfigurarea Domnului s-a răsfrînt în primul rînd asupra fiziono-miei care este „partea cea mai mobilă și inteligentă a trupului omenesc... Se știe că bucuria, o puternică emoție, slințenia, comunicările intime cu Dumnezeu, iluminează și transformă fața făcînd să treacă asupra ei o fru-mușete, o strălucire neobișnuită” (Fillion, o. c., p. 335). E de ajuns dacă cităm spre exemplificare și un singur text scripturistic, pe lîngă multe al-tele ce le-am putea extrage, după cum am și încercat s-o facem, din viețile sfinților: „Iar cînd Moise s-a pogorît din muntele Sinai și cele două table ale legii erau în mîna lui, pogorîndu-se din munte Moise, el nu știa că obrazul lui strălucește, fiindcă vorbise Dumnezeu cu el” (Exod 34, 29).

Strălucirea ce iradia din Mîntuitorul a fost însă mult mai puternică, ea revărsîndu-se din trupul întreg și încă și din veșmintele Sale care de asemenea străluceau, nu ca omătul (nix), precum traduce Biblia latinilor, Vulgata, ci ca lumina (lux) (Mt. 17, 2). „Cu aceasta Domnul a anticipat, pentru puține clipe, mărirea la care a ajuns cu trupul Său după învierea cea din morți... De aceea se poate spune că schimbarea la față a Domnului avea să mai aibă încă și acea consecință binefăcătoare, că atunci, cînd Domnul a înviat din morți și li s-a rătă Apostolilor Săi într-un trup mărit, dinșii L-au putut recunoaște că este, de fapt, același pe care-L văzuseră într-acest trup mărit încă cu prilejul schimbării Lui la față pe muntele Ta-borului” (Dr. V. Gheorghiu, o. c., p. 524, 527).

b) *Apariția lui Moise și Ilie*. Alături de Iisus și vorbind cu El, apar cei doi mari bărbați ai Vechiului Testament, reprezentînd unul legea, celălalt profeții. Ei veneau să dea mărturie despre aceea că Iisus este Mesia. În timp ce iudeii de atunci respingeau pe Mesia-Hristos, adevărații și cei mai autentici reprezentanți ai lor, îl recunosc și-L adoră. Vechiul și Noul Legămînt se întîlnesc pe muntele schimbării la față, precum mila și dra-gostea se vor uni curînd pe o altă colină care se întrezărește deja: Golgota (ap. Fillion, o. c., p. 336).

După ce semne îi vor fi recunoscut Apostolii pe Moise și Ilie nu ni se spune. Probabil însă că după discuția purtată cu Iisus. Iar subiectul convorbirii lor a fost în legătură cu apropiatele patimi.

Intimitatea în care se aflau Apostolii cu Mântuitorul, cu Moise și Ilie, le-a încălzit sufletul: „Bine este nouă să fim aici” (Mt. 17, 4). Ar fi voit să poată prelungi cât mai mult această împreună ședere și, de aceea, prin glasul lui Petru, se oferă să înalțe trei colibe, numai trei, la ei înșiși negîndindu-se ci mulțumindu-se a sta oricum, numai să fie în preajma dumnezeieștii și îndumnezeitelor persoane. Sfîntă uitare de sine, ce minunată ești!

c) *Glasul din cer*. Un nor a acoperit pe Iisus, Moise și Ilie, ca în toate teofaniile Vechiului Testament, ca sub acest voal de taină, să se ascundă vederii omului, slava Dumnezeirii. De aceea și spune Psalmistul: „Tu ai făcut din nori carul Tău” (Ps. 104, 3). Apoi glas din cer se auzi, glasul Tatălui ceresc, același care a salutat pe Mesia la botez (Mt. 3, 17), același care-L va saluta în preajma patimilor (In. 12, 28), dar cu alte cuvinte: „Acesta este Fiul Meu cel iubit, întru care bine am voit; pe acesta să-L ascultați”. „Acesta este Fiul Meu”, reprezintă exact cuvintele psalmistului: „Tu ești Fiul Meu, eu astăzi Te-am născut” (Ps. 2, 7). Următoarele: „...cel iubit întru care bine am voit”, se întîlnesc și în Isaia (42, 1): „Iată sluga mea pe care o sprijin, alesul meu, întru care binevoiește sufletul meu”. În fine, ultimele: „...pe Acesta să-L ascultați”, nu sînt decît reproducerea îndemnului adresat de Moise evreilor cu privire la viitorul Mesia: „Prooroc ca și mine va ridica Domnul Dumnezeuul tău din mijlocul dreptilor tăi; pe acela să-L ascultați” (Deuteronom 18, 15).

În felul acesta cuvintele Dumnezeului Tată reunesc trei profeții mesianice, pentru a le aplica lui Iisus. Iată deci mărturisirea lui Petru confirmată chiar de cer! (Fillion, o. c., p. 338).

Dr. N. CORNEANU

LA ADORMIREA MAICII DOMNULUI

Nu este sfînt căruia credincioșii să-i aducă o mai aleasă cinstire ca aceea pe care ei i-o aduc Preacuratei Fecioare Maria. Nu este vreun alt sfînt în cinstea căruia evlavia inspirată a imnologilor de demult ai Bisericii să fi alcătuit mai multe și mai frumoase cîntări duhovnicești decît cele întocmite întru cinstirea Născătoarei de Dumnezeu. Nu este nici un alt sfînt pentru preamărirea căruia Biserica să fi rînduit mai multe sărbători, decît a rînduit ea întru preavenerarea celei ce e „mai cinstită decît Heruvimii și mai mărită fără de asemănare decît Serafimii”. Din vremuri vechi Sfînta Biserică a rînduit pentru pomenirea și preamărirea Preacuratei, sărbătorile: Nașterea Preasfîntei Născătoare de Dumnezeu; Întrarea în biserică; Bănăvestirea; Soborul Maicii Domnului; Adormirea Maicii Domnului.

Împreună cu întreaga creștinătate ortodoxă, Biserica noastră prăznuiește astăzi Adormirea Preasfîntei Născătoare de Dumnezeu.

Vorbînd despre Marta și Maria, Sfînta Evanghelie de azi vrea să ne atragă atenția că Preacurata s-a ridicat pe o treaptă de neajuns în cinstirea Apostolilor și a celorlalți credincioși, nu numai prin calitatea ei de

Născătoare a lui Dumnezeu dar și prin alte virtuți pe care și le-a dobândit în timpul vieții.

Astfel Preacurata a izbutit să îmbine viața de rugăciune a Mariei cu viața activă a Martei; viața întru smerită interiorizare cu viața practică; viața duhovnicească cu viața purtată de grija pentru cele ale traiului zilnic; interesul pentru sufletul propriu, cu preocuparea de ceilalți.

Osebit de acestea, în viața Născătoarei de Dumnezeu întâlnim fapte care-i sporesc mereu vredniciile. De exemplu, deși femeie, Preacurata a întâmpinat mai bărbătește decât Apostolii, amărăciunile și suferințele negrăite pricinuite de Patimile și moartea Domnului.

Suferințele și moartea lui Iisus au tulburat și răvășit adânc sufletul Apostolilor. Unde e dumnezeirea Lui? se vor fi întrebat în conștiința lor, Ucenicii. Se poate ca un Dumnezeu să sufere așa? Preacurata însă a stat neclătinată, în convingerea că Fiul ei va ieși biruitor din toate și va învia din morți. Ea a rămas pînă la capăt lîngă Fiul, suferind negrăit, dar în același timp deplin încredințată de izbînda Lui.

Atitudinea aceasta a Maicii lui Iisus nu putea fi uitată. Cînd după Înviere, Apostolii s-au convins definitiv că Hristos e cu adevărat Fiul lui Dumnezeu, ei, aducîndu-și aminte de statornicia Mariei, au înconjurat-o cu și mai multă dragoste, cu și mai sporită cinstire.

Încă și alte fapte i-au întărit în purtarea aceasta față de Preacurata. Așa, în cuvintele rostite de Domnul către Ioan: „Iată mama ta!” (In. 19, 27), Sf. Apostoli văzură un act de promovare a Preasfintei la rang de Maică duhovnicească a lor și a tuturor credincioșilor. Impresie deosebită vor fi făcut apoi asupra Apostolilor destăinuirile Preacuratei Maice privind nașterea cea mai presus de fire a Mîntuitorului, precum și alte minunate întâmplări din viața dumnezeiescului prunc.

Toate acestea au determinat pe Sf. Apostoli și pe ceilalți credincioși să fie tot mai strîns uniți în jurul Maicii Preacurate. Cu atît mai mult se vor fi strîns în jurul ei cu cît după Înălțarea Domnului la cer ea era aceea care le aducea în mod cu totul deosebit aminte despre viața pămîntească a Învățătorului și Mîntuitorului Iisus Hristos.

Dar suferințele supraomenești îndurate, precum și dorul mistuitor după Fiul său, grăbiră sfîrșitul Preacuratei. Sf. Apostoli și ceilalți credincioși tînjeau și ei după vederea Domnului. Dar mai mult decât toți dorea să-L revadă pe Iisus, Preasfînta Lui Maică.

Sosind ziua sorocită, Preacurata Maică își dădu duhul în mîinile Fiului său. Cu moartea Mariei, ultimele resfrîngerii concrete ale vieții pămîntești a lui Hristos se stingeau învăluindu-se în taină.

Tradiția ne spune că Sf. Apostoli au înmormîntat trupul Preacuratei în Ghetsimani, lîngă părinții săi și lîngă Iosif. După trei zile, Sf. Toma, ducîndu-se să-i vadă mormîntul, l-a găsit gol: Fiul îi strămutase trupul în locașurile cerești. „Căci, zice Sf. Ioan Damaschinul, precum la naștere, fecioria ei a rămas neatinată, așa și la moarte trupul ei a fost ferit de stricăciune, fiind strămutat într-un cort mai bun și mai dumnezeiesc”.

Se pune acum întrebarea: Ce însemnătate prezintă pentru noi credincioșii Adormirea și strămutarea la cer a Preacuratei?

Mai întâi, moartea Preasfintei Maice ne arată că ea a posedat fire omenească adevărată și ca atare a putut sluji la reala întrupare a Fiului lui Dumnezeu. Dacă Maica Domnului n-ar fi murit cu adevărat, atunci erezia ar fi avut un motiv în plus să susțină că întruparea celei de a doua persoane a Sf. Treimi, activitatea, Patimile, răstignirea și moartea Sa pe cruce n-au fost lucruri reale, ci simple năluciri.

Moartea reală a Maicii Domnului e strâns legată de Uniunea ipostatică și de întreaga operă mîntuitoare realizată de Iisus Hristos.

În al doilea rînd, precum înălțarea Domnului cu trupul la cer, așa și strămutarea Preacuratei arată însemnătatea deosebită pe care învățătura creștină o acordă și laturii materiale a ființei noastre. Mai de preț decît toate e sufletul, dar numai împreună cu trupul sufletul se poate dezvolta și își poate dobîndi valoarea lui deplină.

Strămutarea cu trupul la cer a Maicii Domnului ne atrage în chip indirect atenția și asupra datoriei ce avem față de cele materiale ale vieții noastre.

Pe de altă parte strămutarea și cu trupul la cer a Preacuratei înseamnă apropierea ei maximă de Fiul cel preaslăvit.

În cîntările bisericești se arată că Preacurata a fost așezată „de-a dreapta Fiului”. Cuvintele exprimă învățătura că prin strămutarea la cer, Maica Domnului a fost așezată în locul cel mai de cinste pe care-l poate ocupa o creatură. Ea a fost așezată adică, nu în adîncurile Treimii unde se află Fiul, dar deasupra tuturor creaturilor, tuturor sfinților și îngerilor, pe treapta dincolo de care „nu mai e nimic la mijloc” între ea și Fiul, cum zice Sf. Ioan Damaschinul.

În al treilea rînd, prin strămutarea la cer și așezarea în cea mai mare apropiere de Fiul, Preacurata Maică a fost înduhovnicită în așa grad că a devenit un mediu desăvîrșit al vieții dumnezeiești. Între ea și Fiul ei pulsează intens viața celei mai strînse comuniuni. Nelimitată este iubirea Fiului față de Maica Sa, desăvîrșită e iubirea Maicii către Fiul. Dar oricît de în strînsă comuniune s-ar afla cu Fiul, Preacurata Maică se recunoaște a fi în și mai strînsă comuniune cu semenii săi credincioși. Căci fiind și ea zidire a Fiului, prin însuși acest fapt se simte mai aproape de ființele create decît Fiul, care, deși om, e în același timp și Dumnezeu.

Se simte mai aproape de oameni nu numai întrucît e zidire ca și ei, ci și prin faptul că aceștia au mereu nevoie de ocrotirea ei de Maică. Ea e Maică a Fiului, dar e Maică și a credincioșilor războiți mereu de ispite și nevoi. Și ca Maică a lor nu poate să nu-i ajute și să nu mijlocească pentru ei pe lângă Fiul.

În al patrulea rînd, de strămutarea la cer a Preacuratei, noi credincioșii legăm convingerea că acolo unde se hotărește destinul nostru veșnic e într-adevăr de față nu numai inflexibilitatea dreptului Judecător, dar și o inimă de mamă vibrînd puternic de iubire nu numai față de Fiul, dar și față de oameni. Credincioșii știu că prezența Maicii lângă Fiul, nu este o prezență pasivă, ci activă, de stăruitoare intercesiune. Ei știu că Preacurata s-a rugat pentru oameni în timpul vieții sale pămîntești, și sînt încredințați că se roagă pentru ei și acolo sus, în ceruri.

Desigur, ca următori și mărturisitori ai lui Hristos, sîntem datori ca rugăciunile noastre să i le adresăm Lui direct. Dar faptul că sîntem supuși slăbiciunilor și păcatului ne face sfielnici cînd e să ne adresăm direct Mîntuitorului și, în același timp, ne face a mai fi cu îndrăzneală întru a cere mijlocirile Preacuratei, care e mai aproape de noi. Iată cum exprimă aceasta un imn bisericesc: „Că nu avem îndrăzneală pentru multele păcatele noastre, tu pre cel ce s-a născut din tine roagă-L Născătoare de Dumnezeu Fecioară, că mult poate rugăciunea Maicii spre împlînzirea Stăpînului”.

E mare, negrăită iubirea Domnului față de noi, dar și mai mare putem zice că e iubirea Lui față de Maica Sa. Drept aceea rugînd-o să ne ia sub acoperemîntul mijlocirilor sale, putem nădăjdui mai cu temei să împlînzim minia dreaptă a Mîntuitorului și să dobîndim iertare și ajutor.

Cîtă bunătate nu ne-a arătat Domnul prin această rînduială. El și-a ales o mamă pentru a ne-o face mamă și nouă credincioșilor. Cîtă bunătate nu ne-a arătat Domnul punînd între sîiala noastră și marea Lui, iubirea duioasă și plină de adîncă compasiune a inimii de mamă... Cît de întremați ne simțim cînd, oricît de jos am fi alunecat, privirile de mamă înțelegătoare ale Preacuratei ne încurajează să ne apropiem de ea și să avem încredere în mijlocirile și rugăciunile ei.

Incredințați că „întru adormire lumea nu a părăsit”, dar că și acolo lîngă Fiul său ea continuă să fie Maica noastră duhovnicească, să alergăm degrabă rugînd-o cu dinadinsul să ne dea: „întărire celor slabi, mîngiere celor întristați, tămăduire celor bolnavi, adăpost celor primejduiți, iertare celor păcătoși, alinare celor apăsăți, ajutor celor rugători”. Amin.

Pr. Prof. D. BELU

CREDINȚA (Mt. 17, 14—23)

În Sf. Evanghelie de azi ni se spune că Sf. Apostoli n-au putut vindeca pe lunatecul, pe care l-a vindecat apoi Mîntuitorul. Mirați de aceasta, ei au întrebat pe Învățătorul: care este pricina neputinții lor? — Iar El le-a arătat că e nevoie de credință, post și rugăciune.

Cînd cineva ne spune ceva, uneori stăm la îndoială: să credem sau să nu credem ce ne spune? Dacă îl știm că e un om mincinos, mai curînd sîntem înclinați să nu credem ce spune, decît să credem. Dar dacă îl știm că e un om serios, care nu vorbește închipuiri, ci despre lucruri adevărate, înclinăm ușor să-l credem pe cuvînt. Și la întrebarea lui: „Nu mă crezi?” — răspundem: „Te cred, cum să nu te cred, căci te știu om așezat și de omenie”. Credința aceasta e încrederea ce o avem în ce ni se spune de alții, încredere bazată pe cîntea și vrednicia aceluia.

Așa stau lucrurile între oameni. Noi, însă, cînd vorbim de credință ne gîndim mai ales la credința în Dumnezeu și în ceea ce ne spune El, ne învață El despre Sine și despre voia Lui față de noi oamenii. Aceasta e credința religioasă. Credința, în acest înțeles, e încrederea ce o avem în Dumnezeu și în ceea ce ne descoperă El, știind noi că Dumnezeu nu suferă minciuna, ci e Adevărul însuși, că El vrea mîntuirea noastră. Prin credință ne deschidem sufletul ca să primim pe Dumnezeu și învățătura Lui cea sfîntă

și adevărată. Cel ce crede intră în legătură cu Dumnezeu și în el se revarsă puteri dumnezeiești, care îl întăresc, îl luminează, îl mîngîie, așa că „nimic nu-i va fi cu neputință” (Mt. 17, 20). Credința este fereastra sufletului, prin care pătrunde înlăuntrul lumina și puterea lui Hristos.

Acest lucru îl vedem lămurit de atîtea ori în viața Mîntuitorului. Ori de cîte ori venea cineva la Mîntuitorul și cerea să-l ajute, Domnul nostru Iisus Hristos îl întreba: „crezi tu că pot să fac aceasta?”, sau îi zicea: „crede numai”, că „de poți crede toate sînt cu putință celui ce crede” (Mc. 5, 36; 9, 23). La răspunsul: „cred Doamne” — cererea lui se împlinea — și Mîntuitorul îi zicea: „Credința ta te-a mîntuit” (Lc. 8, 48; 18, 48). Domnul nostru Iisus Hristos voia să lumineze și să ajute pe cei ce veneau la El, dar ca să-i ajute cerea de la ei credință: să creadă în El, în puterea Lui dumnezeiască. Prin credința ei își dăruiau sufletul cu toată încrederea, se deschideau ca să primească revărsarea darului dumnezeesc. Ne aducem aminte cum cînd s-a vindecat femeia, care suferea de scurgerea sîngelui, Mîntuitorul zice: „am simțit puterea ce a ieșit din Mine” (Lc. 8, 46). Peste cel ce crede cu adevărat se revarsă puterea divină ce izvorește din Iisus Hristos. Credinciosul nu se mai simte singur, ci se simte cu Iisus Hristos, nu mai lucrează numai cu puterile lui, ci se simte ajutat de o putere dumnezeiască. De aceea zice Mîntuitorul că „celui ce crede toate îi sînt cu putință”. Acesta poate „muta și munții”.

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

Vedem dar, ce mare putere este credința: ea ne pune în legătură cu Dumnezeu și ne umple de lumina învățăturii Lui și de puterea Lui cea fără de margini. Ea ne pune sub ocrotirea lui Dumnezeu în toate întîmplările vieții.

De aici nu rezultă că noi să așteptăm de la credință numai minuni. Nu. Credința, e drept, poate face și minuni, dar nu de aceea credem noi în Dumnezeu, ca să vedem minuni la tot pasul. Cel mai minunat lucru în credință nu sînt minunile, ci este faptul că prin ea se stabilește legătura dintre om și Dumnezeu. Există vre-o minune, care s-o întreprindă pe aceasta: că Dumnezeu cel necuprins se sălășluiește în cuprinsul inimii noastre? — Socotesc că nu. De aici vine al doilea lucru minunat: că credința ne schimbă sufletul. Ea face din un om rău un om bun, din un egoist un om jertfelnic, din păcătoși sfinți, din certăreți făcători de pace, din violenți blînzi, etc. Și pot spune că în toată lumea nu este minune mai mare decît această schimbare a sufletului, prin care cei robiți păcatului se slobozesc de această robie și devin lucrători ai bunătății.

De aceea adevărații credincioși nu caută minuni. Ei rîvnesc ca — prin harul lui Hristos — sufletul lor să devină tot mai curat, tot mai plin de iubire, de blîndețe, de smerenie, de pace și viața lor să se îmbogățească mereu cu tot mai multe fapte bune. Că credința fără fapte bune este moartă (Iac. 2, 26). Credința fără fapte e ca pomul fără roadă.

Să credem cu toată puterea sufletului în Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos. Să primim cu credință învățătura Lui, propovăduită de sfînta Biserică. Să ne bucurăm că El ne primește credința și revarsă în noi

puteri dumnezeiești. Dar aceste puteri dumnezeiești să le arătăm lucrătoare în fapte bune. „Celui ce crede toate îi sînt cu puțință”, adică lui îi e cu puțință să mute din loc și să sfarme munți de răutate, care s-au adunat în sufletul lui, și să-i înlocuiască cu munți de bunătate. El va lucra cu dragoste și avînt ca viața tuturor să fie mai bună, mai luminoasă, ca pacea și buna învoire să stăpînească pretutindenea. El n-are nevoie de minuni, căci mai presus de orice minune este credința însăși lucrătoare prin dragoste, care coboară pe Dumnezeu în noi și aduce mari binefaceri în viața omenească.

Prof. Dr. NICOLAE MLADIN

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

PRIMELE MONUMENTE DE LITERATURĂ SLAVONĂ LA RUȘI ȘI LEGĂTURA LOR CU CREAȚIA POPULARĂ ȘI CU CULTURA BIZANTINĂ

Cu cîteva secole înainte de formarea statului rus, Niprul a fost cea mai însemnată cale fluvială între Scandinavia, Marea Neagră și Bizanț. Această măreață cale fluvială între varegi și greci, se încrucișa în regiunea cursului mijlociu al Niprului cu drumul comercial dintre țările Apusului și Răsăritului, pînă în Asia. La încrucișarea acestor două căi s-a ridicat Chievul, un mare centru comercial și una din capitalele Rusiei vechi.

Leagănul culturii ruse a fost regiunea Niprului.

Primii cneji ruși (Igor, Oleg, Sviatoslav și alții) au făcut în repetate rînduri incursiuni pe Nipru, în Bizanț și în coloniile lui (Corsun, Feodosia, etc.). Expedițiile militare și călătoriile comerciale ale cetelor de ostași ruși au dus treptat la stabilirea unor legături trainice între Rusia chieveană și Bizanț. Acest fapt a contribuit și la cunoașterea religiei Bizanțului — Creștinismul — de către ruși. În anul 988, cneazul Vladimir a botezat pe slavii chieveni și de atunci Creștinismul a devenit, în Rusia, religie de stat.

E de menționat că, în Rusia, Creștinismul a existat sporadic din primele veacuri ale creștinătății. Astfel, în anul 94, Sf. Climent Romanul s-a dus de la Roma în Crimeia. În veacul al IV-lea, exista o eparhie la goții ce trăiau între Don și Nipru. Creștinismul este cunoscut mai bine din timpul cînd se stabilește în aceste ținuturi poporul slovean, care cunoștea Grecia prin incursiunile ce le făcea aici, prin comerț și prin intrarea în serviciul armatei la împărații greci (bizantini).

În ce privește termenul etnic de slovac (pluralul slovachi), femeninul slovenca, adjectivul (slovenschi) care definește grupul triburilor de la Răsărit de Morava, se crede în mod obișnuit că el e numele străvechi, care a supraviețuit, al poporului slav, sloveni. Tot această denumire s-a menținut în numele poporului slav de Sud, Slovenții, și în numele tribului slovenilor ruși de la Ilmen și Sloveni.¹

1 Cf. N. S. Derjavin, Slavii în vechime, Ediție de stat, 1949, p. 43.

Din viața Sf. Ștefan din Suroj putem vedea cum în anul 787 cneazul de Novgorod, Bravalin, se încreștinează (botează) în urma unei minuni săvârșite la groapa sfântului.

În viața Sf. Gheorghe de Amastrida Paflagoniei, de asemenea se povestește cum rușii, năvălind asupra Amastridei și voind să dezgroape pe Sf. Gheorghe, în urma unei minuni săvârșite asupra armatei, conducătorul de oaste cere creștinilor să i se facă rugăciuni, eliberează pe prizonieri și el se botează.

Apostolii slovenilor, Chiril și Metodiu, încreștinează Bulgaria, Moravia și Panonia, inventează alfabetul slavon și traduc Biblia și alte cărți sfinte în limba slavă. În acest timp cade și formarea și organizarea statului rus, unde (în 858) sînt chemați frații Chiril și Metodiu. Ei vin în Cherson, unde stau doi ani, predică, traduc cărțile sfinte și introduc (completează) alfabetul slavon la slavii din Răsărit.¹

Încreștinarea rușilor a fost un fapt de mare însemnătate culturală. Preoți greci și bulgari au sosit în Rusia, aducînd cu ei cărțile religioase, arhitectura bisericească, pictura icoanelor, cîntecul coral și predica bisericească. Acesta a dus în mod firesc la înlocuirea obiceiurilor păgîne ale slavilor la legile bizantine și la introducerea artei bizantine în Rusia. Dar, de o și mai mare importanță este faptul că odată cu adoptarea Creștinismului, a apărut în Rusia și scrierea, pe scară întinsă.

După ce au alcătuit alfabetul slavon, Chiril și Metodiu au început să traducă din limba greacă în limba slavonă Evanghelia și principalele cărți bisericești (Apostolul, Psaltirea, ș. a.).

Probabil că la început slavii se foloseau în scriere de alfabetul latin sau grec. Însă acesta nu era tocmai potrivit, deoarece în alfabetul latin și grecesc lipseau multe semne pentru exprimarea sunetelor vorbirii slavone. Metodiu și Chiril înlătura acest neajuns compunînd alfabetul slavon, care consta din 38 de litere, din care 24 împrumutate din grecește, iar 14 inventate special pentru a exprima sunetele slavone.

Limbile slave erau înrudite între ele pe acea vreme. De aceea, traduceri de cărți în limba bulgară au fost de mare utilitate și pentru slavii ruși. Traducerile în limba bulgară ale cărților bisericești pătrunseră în Rusia cu prilejul răspîndirii Creștinismului, cînd se puse baza scrierii la ruși, limba bisericească slavonă devenind baza limbii cărturărești. Însă de remarcat este faptul că scrierea a existat la ruși cu mult înainte de încreștinarea lor, odată cu formarea și organizarea statului rus. Într-adevăr, în viața predicatorului Chiril se istorisește că el a întîlnit în Cherson un rus, care avea două cărți scrise cu litere rusești. Scriitorul bulgar Hrabr, din sec. IX—X, spune despre sloveni că ei aveau scriere fiind încă păgîni.

Limba bisericească slavonă a v. IX a avut un șir de particularități, care o deosebeau mult de limba rusă contemporană. Cele mai importante au fost următoarele: a) existența vocalelor nazale (iusuri) în locul cărora în limba rusă au început să se întrebuișteze vocalele curate: i, iu, a, ia;

¹ Cf. Prof. P. Znamenschi, *Istoria Bisericii ruse (manual)*, Petersburg, 1904, p. 2 (în rusește).

- b) reducerea vocalelor (brada, glava, în locul lui boroda, golova, bereg);
- c) pronunțarea tare jd, št, în locul lui j, ș, în rusește.

Este bine cunoscut că înainte cu un secol de încreștinarea rușilor, a existat scriere la ei. Doi scriitori arabi din sec. IX au văzut inscripții în limba rusă. Tratatetele de pace între ruși și greci, în jumătatea întâia a sec. X (911 și 944), au fost scrise în limba rusă și greacă. Deci, scrisul a existat la ruși și pînă la introducerea Creștinismului, care a intensificat întrebuințarea lui.¹

Cu privire la caracterul culturii bizantine, putem spune că în istoria culturii grecești perioada care ține de la domnia lui Iustinian (prima jumătate a sec. VI) și pînă la căderea Constantinopolului (1453), poartă numele de perioada bizantină. Trăsătura caracteristică a culturii bizantine constă în faptul că ea purta pecetea influenței a două culturi deosebite: a celei greco-romane și a celei creștine. Bizanțul, sub a cărui suzeranitate se afla cea mai mare parte a statelor civilizate din bazinul Mării Mediterane (Grecia, Egiptul, Țările Asiei mici), a preluat, după cum era și de așteptat, și a păstrat vasta cultură a acestor țări.

Colecționarea și cercetarea comorilor culturii antice au căzut în sarcina scriitorilor și oamenilor de știință bizantini. Cercetarea aceasta a avut, însă, într-o mare măsură un caracter tendențios și unilateral. Biserica creștină, cu idealurile ei ascetice, nu putea să se împace cu concepția păgînă despre lumea scriitorilor antici.

Cultura bizantină e caracterizată prin antagonismul dintre cultura păgînă și cea creștină. De-a lungul mai multor secole victoria a fost de partea Creștinismului. Consecința acestei lupte a fost că și cultura bizantină a luat o pronunțată direcție religioasă. Literatura dominantă a Bizanțului devine literatură religioasă. Cărțile despre Sf. Scriptură, operele Sfinților Părinți, literatura polemică, predicile, apocrifele, legendele, iată care era baza literaturii bizantine.

Aceasta a fost și literatura bizantină, care s-a răspîndit în Rusia, în traducere, după apariția caracterelor slavone.

Convertirea la Creștinismul de formă bizantină a fost pentru Rusia un început de progres, fiindcă în felul acesta Rusia a împărtășit mai îndeeaproape soarta comună a statelor civilizate din acea vreme. Botezul Rusiei însemnează punctul culminant al Rusiei gotice. Pînă acum cneazul privea Rusia, cu ochii lui de cuceritor, doar ca un loc de staniște, de unde trebuia să plece mai departe spre Sud. După botez, Vladimir se sfătuiește cu Drujina sa (oștenii) nu numai în ce privește luptele, ci și în ceea ce privește orînduirile din țară și legile țării.²

Însă problema influenței Bizanțului asupra Rusiei nu trebuie privită unilateral. Acest fapt n-a însemnat înfeudarea poporului rus unei culturi străine. În afirmarea acestui adevăr ne bazăm pe două feluri de mărturii:

1 Istoria literaturii Ruse. Manual cl. VIII. N. Pospelov și alții. Moscova, 1948 (în rusește), p. 9.

2 A. Orlov. Istoria literaturii Ruse, Vol. I, editura Acad. de Științe din U.R.S.S., 1941, Moscova-Leningrad, p. 8.

cunoștințele despre puterea statului rus vechi și prezența în Rusia a unei culturi naționale proprii, pînă la introducerea Creștinismului. Să ne oprim la prima categorie din aceste mărturii. Scriitorul arab Ibn Iacub din sec. X spune despre slavi că ei sînt un popor viteaz și războinic și nimeni nu i-ar egala în putere, dacă n-ar fi dezbinarea dintre numeroasele și deosebitelor lor triburi.¹ Al Masudi, tot scriitor arab din sec. X, zice: „Slavii sînt un popor atît de puternic, încît dacă n-ar fi dezbinați într-o mulțime de triburi (neamuri), nici un popor din lume nu și-ar putea încerca puterea cu ei”.² Același lucru îl găsim și la Al Becri, scriitor arab din sec. XI, care spune: „Slavii sînt un popor atît de puternic și înfricoșător, că dacă n-ar fi divizați într-o mulțime de clanuri și triburi, nimeni în lume nu le-ar putea sta împotriva”.³

În viața Sf. Ștefan de Suroj († 787) se povestește despre un cneaz slav, Bravalin de Novgorod, care a năvălit la Suroj și l-a jefuit, apoi se botează. La fel și în viața Sf. Gheorghe de Amastrida se povestește despre Rosii (Rușii) care au ajuns la Amastrida, în Paflagonia, unde au vrut să sape mormîntul sfîntului.⁴

Dacă nu la sfîrșitul sec. VIII, apoi în primul pătrar al sec. IX, rușii atacă litoralul Mării Negre din Crimeia, iar în al doilea pătrar al sec. IX devastează litoralul Mării Negre de la Propontida pînă la Sinope.⁵

Istoria mărturisește că la 18 iunie 860, Ascol și Dir, cneji din Chiev, pleacă în război împotriva grecilor și ajunseră, în anul 14 al domniei împăratului Mihail III, la Constantinopol, cu 200 corăbii și circa 8.000—10.000 de oameni.⁶

Iar în anul 907, Oleg cu ostașii săi călări și cu 2.000 de corăbii (deci circa 80—88.000 de oameni), au sosit înaintea Țarigradului. Oleg, rugat de greci, care și-au dat seama de primejdie, le impuse un tribut de cîte 12 grivne de argint de fiecare om. „În semn de victorie, Oleg își atîrnă scutul de poarta Țarigradului”.⁷ Iată cum a știut Oleg să rezolve problema ieșirii Rusiei la piețele Bizanțului în calitate de stat independent și egal.⁸ În anul 911, rușii alături de bizantini, luptau împotriva arabilor.⁹

Sviatoslav, fiul lui Igor și al Olgăi, vorbea astfel despre greci: „Din Grecia ne aduc aur, pavoloci (stofe scumpe de mătase), vin și diferite fructe; din Boemia și Ungaria argint și cai; din Rusia, eu capăt blănuri, ceară, mere și sclavi”.¹⁰

¹ N. S. Derjavin, op. cit., p. 133.

² N. Pospelov, Ist. Lit. Ruse, vol. I. Edit. Acad. de Științe a U.R.S.S., 1941, Moscova-Leningrad, p. 6.

³ N. S. Derjavin, op. cit., p. 133.

⁴ P. Znamenschi, Ist. Bis. Ruse, Petersburg, 1904, p. 2.

⁵ A. Orlov, Ist. Lit. Ruse, vol. I, p. 4.

⁶ Cronica lui Nestor, Trad. de G. Popa-Lisseanu, Buc. 1935, p. 44—45.

⁷ Idem, p. 49—50.

⁸ Orlov, op. cit., p. 5.

⁹ N. Pospelov, op. cit., p. 9.

¹⁰ Cronica, cit. p. 73 și N. Pospelov, op. cit., p. 10.

Mărturiile aduse mai sus ne oglindesc pe deplin puterea de stat a Rusiei vechi, din perioada premergătoare introducerii Creștinismului aici.

Informațiile despre existența culturii naționale proprii în Rusia veche sînt importante pentru noi. Încă din v. VI, vechii slavi se ocupau cu agricultura și cu creșterea vitelor. Pe lîngă vînat, pescuit, și albinărit, ei mai aveau și o industrie proprie.¹ Mai slabă a fost industria prelucrătoare. Totuși, cu ocazia săpăturilor, arheologii găsesc în vechile morminte securi, coase, cuțite, ciocane, lacăte, rămășițe de țesături de lînă, ș. a.

În Rusia veche a existat și o artă aplicată destul de înaintată: se fabricau chipuri de zei, scuturi cu armamente, salbe, coliere, ș. a. Letopisețul amintește de asemenea că cneazul Vladimir, după ocuparea Chievului (978—980), a poruncit să se facă o statuie (un idol) al zeului Perun, din lemn, cu capul de argint și mustața de aur.² Istoria ne spune că la năvălirea tătarilor în spre Chiev, un giuvaergiu cu numele de Cozma, a fost luat prizonier și a lucrat hanului Batiie, din aur curat, tronul și pecetea.³

O mare însemnătate a avut negoțul în viața slavilor, datorită mai ales celor două mari căi de comunicație amintite mai sus. (N.—Bizanț și Apus—îndepărtatul Orient). Comori cu monede de argint, descoperite pe malurile Niprului, dovedesc că de la sfîrșitul v. VII slavii ruși aveau raporturi comerciale active cu Bizanțul și cu îndepărtatul Orient arab. Astfel, pe teritoriul Chievului s-a găsit o comoară de monede din sec. IV.⁴ O altă comoară, la Pereșepina, din apropierea Poltavei, cuprinde un blid de argint al episcopului Matern (sec. IV), cu o inscripție latină; un alt blid cu chipul lui Șapor II (sec. IV) și diferite obiecte de artă în stilul bizantin și gotic.⁵

Astfel de comori ne arată că slavii de pe teritoriul Rusiei chievene, încă de prin sec. VII, făceau comerț viu cu Bizanțul și chiar cu Orientul arab.

În sec. XI Chievul impresiona pe Ditmar de Merzeburg prin populația sa, prin numărul bisericilor, prin cele 8 bîlciuri și prin incalculabilele bogății de mărfuri. În sec. XII Chievul avea legături comerciale regulate cu Regensburgul. Negustorii din Regensburg aveau aci casele lor comerciale și se duceau la Chiev, prin Ems și Viena, pentru a achiziționa blănuri. Chievul era vestit în Apus, ca o piață mondială pentru blănuri.⁶

Fără îndoială, acest negoț a atras pe slavi în vârtejul vieții culturale europene și asiatice.

Cunoscînd cuceririle culturii străine, slavii, la rîndul lor, exercitau influență asupra acesteia.

Slavii au influențat la rîndul lor chiar și cultura bizantină, într-o măsură atît de mare, încît împăratul Bizanțului, Constantin VIII, supranumit

1 A. Pryn. Ist. Lit. Ruse, Petersburg, 1907, vol. I., p. 69.

2 Cronica lui Nestor, op. cit., p. 80.

3 A. Orlov, Opere cit., p. 33.

4 N. Pospelov, op. cit., p. 10.

5 A. Orlov, op. cit., p. 25.

6 N. S. Derjavin, op. cit., p. 112.

și Porfirogenitul, scria în sec. X că „țara grecească s-a slavizat, a devenit barbară”.¹

Prin urmare, dacă în sec. X mergea vorba despre o slavizare a țării grecești, însemnează că în această epocă slavii aveau deja o cultură națională, cu un caracter bine definit; apoi, desigur că în sec. X (988), când s-a încreștinat Rusia, slavo-rușii aveau o cultură națională cu un caracter destul de pronunțat.

Pe lângă această cultură, să-i zicem materială, desigur că a existat și o cultură spirituală. Să vedem care au fost particularitățile acestei culturi?

Întii de toate, slavo-rușii aveau o religie, aveau sărbătorile și credințele lor, precum și practicile lor culturale. Păgânismul slavo-rus, pe timpul cneazului Vladimir, era pe o treaptă inferioară a dezvoltării și anume pe treapta de tranziție de la adorarea fenomenelor și puterilor naturii, — soare, lună, stele, zori, vânturi, furtuni, ger, foc, pământ, apă vie, dumbrava verde —, la personificarea acestor fenomene și puteri, atribuindu-le chipuri de om. Personificările au început de la zeitățile inferioare, mai simple și mai accesibile pentru mintea omului, ca: spiridușul (zeul căminului familial), zeii pădurilor, apelor, nîmelor, baba cloanța coto-roanța, — personificarea iernii și a tuturor necazurilor ce se pot întîlni înafara căminului, moș gerilă, — zeitatea iernii, zeul morții, boalelor și așa mai departe. Zeitățile superioare nu ajunseseră încă să-și clarifice chipurile și sînt cunoscute mai mult după nume. Așa sînt: Zvarog, — zeul cerului, ceva în felul lui Varuna al hindușilor sau Uranus al grecilor. Acest Zvarog era socotit drept zeul suprem al rușilor, iar după el veneau Zvarogonii — copiii lui —, zeii focului, Dajbog — al soarelui și alții. Unele zeități erau bune, iar altele rele.²

După tradițiile cosmogonice ale slavo-rușilor, la creația lumii au participat și unii și alții. Unii zideau, iar alții stricau, dărimau cele create de primii. Pămîntul ar fi apărut din apă ca o insulă cunoscută în tradițiile poporului sub numele de (Ostrovul) Buian (Turbulent) unde locuiesc toate puterile turbulente, puterile ce tulbură, pun totul în mișcare și care sînt tată și mamă pentru tot ce este viu.

Fiindcă slavul ducea o viață aproape de natură, chiar sufletul și-l imagina în chip material, în chip de aer sau foc, și-l punea în strînsă legătură cu steaua sub semnul căreia s-a născut și toate manifestările vieții sale sufletești le socotea ca venite dinafară.³ Întreaga lui viață era înconjurată de diferite semne ale naturii, credințe și procedee de vrăjitorie, des-cîntece și ritualuri tainice, vrăjitoarești.

Era foarte mult dezvoltată credința în destinul fiecărui om, în ceea „ce-ți este scris de cînd te-ai născut”. Zeitățile destinului fiecărui om se numeau rojanite. Viața de după mormînt slavo-rușii și-o închipuiau ca și pe cea de acum și de aceea îngropînd sau așezînd mortul împreună cu o

1 N. Pospelov, op. cit., p. 10.

2 Cronica lui Nestor, op. cit., p. 80.

3 P. Znamenschi, op. cit., p. 19.

mulțime de lucruri trebuincioase în această viață, credeau că mortul se va folosi de ele și în viața viitoare. Pe timpul introducerii Creștinismului la Chiev, cultul religios se afla pe treapta de trecere de la cultul casnic, în familie, la cel public. Acest lucru se datora faptului că diferite triburi slave trăiau încă izolate și de aceea în orașe, unde se instalaseră idolii, încă n-aveau temple și sacerdoți, ci existau numai vrăjitori, care cunoșteau toate mijloacele de a-i „îmbuna” pe zeii răi.¹ Funcțiile de sacerdot erau exercitate de capii de familie, iar în ceremoniile publice, de cineva dintre bătrâni sau dintre fete, după alegere.

Toate sărbătorile slavo-rusului erau grupate în jurul solstițiului, fiindcă soarele era zeul agriculturii. Solstițiul de iarnă era însoțit de sărbătoarea colinzilor, căci atunci se năștea soarele de vară. Tot pe atunci se făceau și ghicirile pentru a cunoaște belșugul sau fericirea din anul ce vine odată cu soarele născut din nou. Sărbătorile de primăvară se sărbătoreau la solstițiul de primăvară, care învie toată natura, ba chiar și pe morți, și de aceea ele uneori se făceau chiar în cimitire.

De obicei, la un popor religia primește forme în baza unui anumit fel de viață materială. Fără îndoială că, în timpul acesta, la slavi se și formaseră o seamă de obiceiuri, de concepții, de tradiții și de reprezentări poetice. Primul letopisetz rus, caracterizând moravurile păgâne ale slavilor, confirmă acest lucru. El spune cu privire la triburile slave: „Fiecare trib a avut obiceiurile și legea lui părintească, tradițiile și apucăturile sale”.²

Intr-adevăr, în cursul acestei vechi etape istorice, slavii aveau propria lor cultură poetică, creația populară orală. Perioada creației orale este premergătoare apariției scrierii la toate popoarele. Așa s-a întâmplat și în Rusia veche. Genurile principale ale creației orale populare la slavii-ruși au fost: poveștile, cîntecele, ghicitorile, proverbele și zicătorile. Ceva mai târziu au apărut epopeele populare, așa numitele „biline”.

Caracteristica creației populare vechi a fost combinarea cuvîntului cu cîntecul și dansul sau cu alte cuvinte, combinarea elementelor: epic, liric, dramatic, muzical.

Deci la slavii-ruși cultura națională proprie a existat înaintea apariției în Rusia a culturii bizantine. Această cultură națională, legată organic de toate domeniile vieții poporului, de domeniul social, de moravuri, de religie, de tradiție și așa mai departe, a avut o însemnătate covârșitoare în viața maselor populare. Cultura bizantină, ca și cea a Europei apusene de mai târziu, a putut să aducă și a adus multe elemente, în mersul dezvoltării culturii rusești, dar leagănul acestei culturi a rămas pe de-a-ntregul național. O dovadă a însemnătății zeilor la slavi este jurămîntul pe care îl făceau, de exemplu, cnejii, la încheierea unui tratat cu grecii. Istoricul bizantin Procopiu (sec. VI) descrie credințele religioase ale slavilor. Ei credeau într-un zeu principal al tunetului și alți zei mai mici. Numele zeului principal nu ni-l dă. În sec. X—XI zeu al tunetului și stăpîn al universului era Perun.³

1 A. Pryn, Ist. Lit. Ruse, op. cit., vol. I, p. 70.

2 N. Pospelov și alții. Ist. Lit. Ruse. Ed. de stat, București, 1950, p. 14.

3 Derjavin, op. cit., p. 138.

Impărații bizantini Leon și Alexandru, încheind pacea cu Oleg, au întărit-o cu jurământ: „sărutînd ei înșiși crucea, iar pe Oleg și pe bărbații lui i-au dus la jurământ după legea rusă și s-au jurat pe armele lor și pe zeul lor Perun și pe Volos, zeul dobitoacelor și au întărit pacea.”¹

În tratatele cu grecii ale cnejilor Igor și Sviatoslav, se spun următoarele: „Să fie blestemat de zeu și de Perun, să avem (asupra noastră) blestemul de la zeul în care și credem: căci credem în Perun și în Volos, zeul dobitoacelor”².

Odată cu apariția Creștinismului, în Rusia s-au ciocnit, după cum vedem, două culturi: cultura rusă propriu zisă și cultura bizantină. Fiecare cultură posedă bogățiile sale poetice; poporul avea creații orale, Bizanțul o literatură scrisă. Deoarece majoritatea populației țării — sătenii — țineau la obiceiurile și concepțiile naționale primitive, cultura rusă și-a păstrat caracterul ei esențial. Însă, clasele conducătoare ale populației orășenești (aristocrația laică și clericală), care se supuseseră influenței culturii bizantine și care o răspîndiseră, au avut rolul de propagatori activi ai culturii bizantine. Acest fapt a avut ca urmare conflictul dintre cele două culturi. În primul rînd au fost detronați idolii păgîni, curînd lupta aceasta s-a adîncit și s-a extins asupra întregului sistem de obiceiuri, de concepții și de vechi credințe rusești. Astfel au fost privite și creațiile orale ale poeziei populare.

Mai tîrziu, canoanele bisericești au început să interzică „basmele și snoavele” (adică poveștile cu conținut hazliu). „Basme” se numeau pe vremea aceea narațiunile populare răspîndite de povestitori — „bahari” sau „baiani” (de la cuvîntul „baiate”, a povesti). Clericii creștini, protestînd împotriva obiceiurilor păgîne și sărbătorilor slave, combăteau „jocul”, „dansul”, „șuieratul” și cîntecul drăcesc la aceste sărbători.

La Ibn-Fadlân, în descrierea ritualului de înmormîntare citim următoarele: „Teodosie Pecerschi, intrînd odată la cneazul Sveatoslav, l-a aflat pe acesta cu mulți cîntînd în fața lui, unii slobozînd sunete din gusle, alții cîntînd prin sunetele organelor, iar alții scoțînd sunete nepotrivite... și așa, alții jucau și se veseleau după cum e obiceiul în fața cneazului”³.

Scriitorul arab din sec. X, Al Masudi, spune despre slavi că: „Unii dintre ei sînt creștini, dar între dinșii se află și păgîni, la fel și adoratori ai soarelui”⁴.

Două veacuri mai tîrziu, alt scriitor arab, Ibrahim-ben-Vesif-Şah (circa 1200) spune despre slavi că unii dintre ei, creștini fiind, se închinau soarelui și altor astre cerești. În tipicul bisericesc, atribuit lui Vladimir de Chiev, supranumit cel sfînt (e vorba de Vladimir Sveatoslavici, mare cneaz de Chiev, 978—1015), se interzicea ruga sub șopron, adică închinarea în fața focului, sau în crîng sau în apă.⁵

1 Idem, p. 149.

2 Idem, p. 142.

3 N. S. Derjavin, op. cit., p. 136.

4 Idem, p. 150.

5 Idem, p. 150.

În „Cuvînt despre cum cele dintîi popoare, păgîne fiind, se roagă idoloilor”, atribuită Sf. Ioan Gură de Aur, se spune: „Unii îneacă în apă co-coșii, iar alții, la fîntîni venind, se roagă și aruncînd în apă, aduc jertfe lui Volos; iar alții se roagă focului, pietrelor, rîurilor, izvoarelor, malurilor și copacilor, dar nu numai înainte de păgînatate, ci mulți și azi fac aceasta... și sar peste foc, crezîndu-se creștini, ei fac fapte păgîne”.¹ În cuvîntul Mitropolitului Chiril de Turov, strălucit scriitor religios rus din sec. XII, „Despre duhurile rele” (după copia din sec. XV) se spune următoarele: „Nu vă numiți vouă zeu pe pămînt, nici în ape, nici în fîntîni, nici păsări, nici în văzduh, nici în soare, nici în lună, nici în pietre”.² Iar în alt loc spune, cu indignare că „la țară, oamenii povestesc basme și sună din trîmbețe”.³

Operele populare, fiind prigonite, n-au mai fost de-a lungul veacurilor, nici studiate, nici culese de cineva. Totuși, în sînul maselor populare, această operă s-a păstrat cu grijă și a continuat să se dezvolte. Mai mult încă: aceste creații au exercitat o influență puternică asupra întregii dezvoltări a literaturii ruse. Fiindcă religia slavo-rușilor era practică numai în familie, deși ei au fost botezați oficial, lupta clerului cu reminiscențele vechii religii a durat încă secole, iar unele obiceiuri păgîne au fost încreștinate, însă nici într-un caz n-au putut fi scoase din uz, ca: colinzile, obiceiurile de anul nou și altele.⁴

Cum Bizanțul unise pe teritoriul său o mulțime de popoare, care în antichitate au avut o cultură și în special o literatură foarte bogată, apoi rolul literaturii teologice bizantine, din sec. IV și pînă la căderea Constantinopolului, se reducea la studiul acestor opere literare, pentru a combate ideile cugetătorilor antici, pe de o parte; iar pe de alta, la folosirea comorilor culturii antice, în scopuri de propagare și consolidare a Creștinismului. Acest lucru a făcut ca întreaga literatură să aibă mai mult un caracter polemic și, prin urmare, chiar literatura profană bizantină era împregnată de un caracter teologic.

Literatura teologică slavo-rusă, deși la început era mult influențată de cea bizantină, ca idei și chiar ca formă, mai tîrziu a ieșit de sub această influență și a început să croiască drumuri noi în domeniul teologiei, iar în polemică a avut opere independente, potrivit cu sectele și curente potrivnice, apărute în sînul Bisericii Ortodoxe Ruse.

În timpurile moderne, au apărut în teologia rusă opere de valoare capitală, în toate domeniile, fapt care ne arată că Biserica Rusă are comori spirituale inepuizabile.

Pr. Lector CHIRIL PISTRUI
Institutul Teologic Universitar, Sibiu

1 Idem, p. 151.

2 Idem. Ibidem.

3 N. Pospelov și alții, op. cit., p. 15.

4 P. Znamenschi, op. cit., p. 20—21.

CIRCULAȚIA UNEI SCRIERI PATRISTICE ÎN ARDEAL

„Scara raiului” aparținând sfântului Ioan Sinaitul este una din scrierile patristice căreia creștinii de pretutindeni i-au acordat o prețuire cu totul specială. De aceea ea a circulat în mii de manuscrise și tipărituri, în textul ei original și în traduceri aparținând limbilor mai tuturor popoarelor. O mare popularitate a cunoscut ea în Biserica noastră. Până nu demult se credea însă că ortodocșii ardeleni au fost mai puțin atrași de cuprinsul ei, spre deosebire de ceilalți frați care au citit-o, copiat-o și răspândit-o cu deosebită râvnă. Realitatea se dovedește a fi totuși alta: și aici în Ardeal, Scara a găsit aceiași pasionați cititori, multiplicatori și chiar traducători. Intru susținerea acestei aserțiuni vom indica unele informații sumare, e adevărat, care s-ar putea însă mult îmbogăți.

Manuscrisul slav purtând numărul 295 din biblioteca Academiei R.P.R., conține șase „trepte” din Scara lui Ioan Sinaitul (ff. 1—66), urmate de „viața” cuviosului (ff. 89—90), în versiune medio-bulgară. Manuscrisul a fost compus, după toate aparențele, în Transilvania, prin veacurile XVI sau XVII. La f. 90 se găsește o însemnare foarte semnificativă, prin faptul că e scrisă în limba maghiară: „Mindennök örök emléking halgatok” adică: „tuturor ascultătorilor veșnică amintire” (la P. P. Panaitescu, Manuscrisele slave în biblioteca Academiei R.P.R., vol. I, București, 1959, p. 394).

Un alt manuscris slav, anterior anului 1660 și cuprinzând „Cuvîntul fericitului egumen Ioan din mănăstirea Gorisinai”, se afla inventariat încă la 1693 în biblioteca veche a bisericii Sf. Nicolae din actualul Oraș Stalin (Dr. C. Lacea, Biblioteca veche a bisericii Sf. Nicolae din Brașov, în rev. Transilvania, Sibiu, an. XL, nr. 2, aprilie-iunie 1909, p. 105 și Candid Mușlea, Biserica Sf. Nicolae din Scheii-Brașovului, vol. I (1292—1742), Brașov, 1943, p. 252).

Traducerea Scării făcută de mitropolitul moldovean Varlaam și cuprinsă în manuscrisul cercetat în urmă cu câteva decenii de Gh. Ghibănescu (O nouă lucrare a mitropolitului Varlaam: Leastvița lui Ioan Scărariul, în Arhiva, Organul societății științifice și literare din Iași, an. XXV (jubiliar), nr. 3—4, 1914, p. 65—107) apoi, cuprinde următoarele valoroase pentru noi însemnări: „În anul 1778 am citit nevrednicul pe această carte a Sfântului Ioan. Monah Timoftei ot Săcul, ungurean din ținutul Bălgradului” (f. 267 v—268 v) și de altă mînă: „duhovnicul Timoftei ungureanul, ardelean curat este” (f. 284 v).

Iată deci două manuscrise slave cuprinzînd Scara, unul scris iar altul aflător în Ardeal, citite de ortodocși ardeleni, precum și un alt manuscris, de astădată romînesc, citit de un „ungurean” din părțile Alba-Iuliei.

Dar ardelenii au mers încă mai departe, încercînd să tîlmăcească minunata Scară în limba lor de baștină. E merituoasă în această direcție osteneala încununată de bune roade a lui Samuil Micu Clain. Pe cînd se afla la Blaj, în anul 1803, a tradus pe 381 foi, „A celor întru sfinți cuvioșilor Părinților noștri Pahomie, Efrem Sirul, Ioan de la Scară, Aba Isaia, Aba Amon, Teodor Studit și Aba Maxim, învățători aschiticești” (cf. Dr. Iacob

Radu, Manuscriptele bibliotecii Episcopiei greco-catolice române din Oradea Mare. Studiu bibliografic. Analele Academiei Rom. Secția istorică, Seria III-a, Tom. I, Mem. 6, București, 1923, p. 11). Traducătorul ține să precizeze că scrierile Părinților menționați sînt „acum întii tălmăcite pe limba românească de Părintele Samoil Clain de la Sad, ieromonachul din mănăstirea Sfintei Troițe din Blajiu”. La sfîrșit el notează: „Această carte s-au tălmăcit și s-au scris de mine păcătosul Samoil Clain” (ap. Pr. Prof. Gheorghe I. Moisescu, Samuil Clain. 150 de ani de la moartea sa, în rev. Bis. Ort. Rom. am. LXXIV, nr. 10—11. octombrie-noiembrie 1956, p. 1074 și nota 69).

Manuscrisul acesta miscelaneu cuprinde traducerea uneia din treptele Scării și este probabil ca Samuil Clain să mai fi tradus și alte cîteva trepte (I. Bianu, Viața și activitatea lui Samuil Micu, București, 1876, ad. loc.). Sigur este însă că mai-nainte cu cîteva ani încă, a transpus în limba noastră „Cuvînt către păstor”, partea finală a Scării. Astfel biblioteca Filialei Academiei R.P.R. din Cluj deține un manuscris provenind de la Blaj, unde era inventariat sub nr. 96, care la ff. 160—169 are: „A celui întru Sfinți Părintelui nostru Ioan Klimac, adevă cel ce a scris Scara — „Cuvînt către păstoriu” (Prof. Dr. N. Mladin, Prof. I. Vlad, cons. arhiep. și Prof. Dr. Al. Moisiu, Samuil Micu Clain teologul, Sibiu, 1957, p. 49), traducere socotită pe nedrept pierdută de către unul din istoricii noștri literari (Giorge Pascu, Istoria literaturii romîne din secolul XVIII, t. III, Iași, 1927, p. 114—115). Manuscrisul acesta are pe o margine însemnarea ulterioară: „Întoarsă de călugărul Samoil Klain în anul 1795” (Prof. Nicolae Comșa, Manuscrisele romînești din Biblioteca centrală de la Blaj, Col. Bibliotheca bibliografica nr. 18, Blaj, 1944, p. 103).

Dacă opera lui Ioan Scărarul a fost citită de credincioși „ungureni” și răspîndită în manuscrise ca cele slavone, încă din veacurile XVI sau XVII, și dacă a fost chiar tălmăcită în zorii veacului XIX, însemnează că ea răspundea unei necesități duhovnicești a ortodocșilor ardeleni, aceeași resimțită de sufletul creștinesc de pretutindeni.

E adevărat că frecvența manuscriselor scărariene nu este atît de intensă în Ardeal ca în alte părți, în Moldova spre pildă. Lipsa unei stabile și cu continuitate vieți monastice aici și, desigur, alte pricini legate de orînduirea vremii aceleia, explică o atare situație. Totuși opera Scărarului a trecut munții găsind destui cititori, copişti și tălmăcitori.¹

Dr. N. CORNEANU

¹ Mai tîrziu, după ce cărțile tipărite au început să circule cu oarecare înlesnire și în părțile noastre și, după ce opera avvea din Sinai a fost imprimată, fie că era vorba de textul original sau de tălmăciri, Scara va ajunge la cunoștința mai multora. Deducem aceasta, printre altele, și din faptul că una din vechile traduceri în limba franceză, anume aceea a lui Arnauld d'Andilly (Paris, 1688), e cunoscută la Sibiu în veacul trecut, ea intrînd în proprietatea bibliotecii fostului „Seminar Andreian”. Nu se cunoaște proveniența acestei cărți; fapt e că la 1802 ea aparținea unui oarecare Ios. Webber (însemnare pe foaia albă a copertei interioare). De prezent cartea se află în biblioteca Institutului Teologic Universitar din Sibiu, la cota 5341.

NICOLAE COTOS

In ziua de 15 mai 1959, s-a stins din viață Profesorul Dr. Nicolae Cotos.

Odată cu trecerea sa la cele veșnice, Teologia ortodoxă a pierdut una din valorile sale de primul rang. Căci Prof. Nicolae Cotos a fost unul din cei ce au ridicat teologia noastră pe piscuri înalte de gândire și de exigență, demne de disciplina închinată cunoașterii și mărturisirii lui Dumnezeu și a lucrurilor minilor Sale. A fost cel ce a continuat în mod creator și a înălțat mai sus tradiția moștenită de la înaintașii săi direcți: A. Comoroșan și V. Găină.

S-a născut la 10 octombrie 1883 în comuna Straja (raionul Rădăuți, regiunea Suceava), așezare mare și străveche de pe apa Sucevei, la aceeași longitudine cu Mănăstirea Putna și care străjuiește intrarea drumului de munte ce vine din Ardeal. Descindea, ca cel mai mare dintre frați, din sinul uneia dintre cele mai numeroase familii, ale cărei rădăcini sînt înfipte — după ramura tatălui — probabil în părțile Maramureșului, iar după ramura mamei în Moldova. Tatăl său, Toader, țaran agricultor înzestrat cu o inteligență pătrunzătoare și cu un spirit sceptic ce trecea totul prin prisma rațiunii critice, era foarte cinstit și muncitor, precum și refractar oricărui formalism religios. Mama sa, Irina, era o femeie deosebit de evlavioasă, care cerceta cu regularitate biserica și ținea cu sfințenie toate posturile, era o comoară de înțelepciune populară și totodată o bună cunoscătoare a istoriei neamului său.

Copilăria și-a petrecut-o în cadrul pitoresc al satului său natal, a cărui înfățișare geografică imbină șesul cu muntele, între 5—7 ani îndelnetnicindu-se multă vreme cu păzirea vitelor la munte. Școala primară a urmat-o aici pînă la capăt, adică a făcut 7 clase, pentru că tatăl său — deși copilul a fost totdeauna cel mai bun elev și statornic remarcat de către dascăli și preot — s-a hotărît totuși cu greu să-l dea mai departe la învățătură, temîndu-se de greutatea cheltuielilor.

În 1897, reușind primul la examenul de admitere, se înscrie la liceul din Suceava. Aici își însușește primele elemente de cultură clasică — lb. latină și lb. greacă — ea și cunoașterea limbii germane. În literatura și istoria romină se inițiază pe cont propriu în conventicule discrete.

După luarea în 1905 a examenului de maturitate cu calificativul excelent, s-a înscris la cea mai veche facultate de teologie ortodoxă din sud-

estul european, avînd parte de dascăli luminați, pe care îi considera, însă, prea tradiționaliști.

Remarcat de către dascălii săi ca element excepțional mai ales cu ocazia ținerii unei predici ca student în anul IV, (predică la Duminica a doua după Rusalii, despre ascultarea cuvîntului dumnezeesc, publicată în revista „Candela”, 1909, p. 479—487), a fost trimis ca bursier la studii în străinătate, după ce a dezvoltat ca lucrare pentru concursul de burse, tema: Nietzsche și religia. Astfel, a avut posibilitatea ca între anii 1910—1914, să facă călătorii de studii la universitățile din Viena, Breslau, Tübingen, Bonn, Atena, Berlin și București și să audieze profesori vestiți ca: Pohle, Schmidt, Harnack, Kaftan, O. Külpe și Andrusos, dintre toți aceștia apreciînd mai mult pe penultimul pentru introducerea lui în filozofie.

În 1911 și-a luat doctoratul în teologie.

După ce a participat, ca voluntar în armata romînă, la primul război mondial, a funcționat cîțva timp ca profesor de seminar teologic, iar de la 31 octombrie 1919—21 februarie 1920 ca docent suplinitor pentru Teologia fundamentală la facultatea de teologie care l-a crescut, avînd ca teză de abilitare: Argumentul ontologic pentru existența lui Dumnezeu. De la 22 februarie 1920—28 februarie 1924, a fost profesor titular în cadrul aceleiași facultăți. Pentru tactul său academic și pentru calitățile sale de organizator, i s-a încredințat funcția de decan al facultății în mai multe rînduri, precum și de rector girant al universității respective în anul universitar 1926—1927. Calitățile sale de priceput organizator se desprind și din alcătuiri ca acestea: elaborarea temei a doua din lista de teme fixate pentru a fi discutate de un viitor prosinod panortodox, privind intensificarea legăturilor dintre Bisericile ortodoxe surori (vezi revista „Candela”, anul XLII, 1931, p. 220—223, proiectul pentru înființarea unei reviste teologice interortodoxe și dezideratele trimise întîiului congres teologic panortodox de la Atena (vezi revista „Candela”, anul XLII, 1936, p. 217—220). În august 1941, a fost pensionat. Așezîndu-se din 1944 la Sibiu, în anul academic 1951—1952 i s-a încredințat ținerea — ca lector suplinitor — a cursului de limba greacă la Institutul teologic de grad universitar din acest oraș.

Spirit luminat, larg, modest, sobru, chibzuit și demn pînă la ultima consecvență, dar mai ales profund, limpede, precis și exigent cu sine însuși și cu ucenicii săi, Profesorul Dr. Nicolae Cotos și-a ilustrat catedra ca un dascăl de învățămînt teologic superior prin excelență și excepțional. Nu numai colegii săi ci și oaspeții de peste hotare ai facultății rămîneau profund impresionați de perspicacitatea și profunzimea cu care el ataca și rezolva problemele de teologie și de filozofie creștină.

Profesor de vocație în deplinul înțeles al cuvîntului, el a surprins pe colegii săi prin spiritul nou pe care l-a adus la catedră chiar ca urmaș în specialitate al ilustrului V. Găină, prin introducerea de cursuri noi și speciale de Filozofia religiunii, Psihologia religiunii și Filozofia creștină în vederea asimilării cît mai mature a Teologiei fundamentale, precum și prin turnarea tematicii disciplinei pe un cadru la înălțimea exigențelor științifico-filozofice ale vremii. La același nivel se ridicau și cursurile excepțional de temeinice și de ample din domeniul Sectologiei.

Fără să scăpăm din vedere erudiția și monografiile neintrecute ale acestuia, trebuie să spunem că V. Găină a fost întrecut în unele privințe de urmașul său. Păstrînd în linii generale structura tratării Teologiei fundamentale introdusă de V. Găină (adică cele patru probleme ale Teologiei fundamentale clasice: problema religiunii, problema divină, problema antropologică și problema revelației), Profesorul Nicolae Cotos a infuzat acestui cadru un duh nou: acela al unei tratări mai sistematice, mai adînci, mai concentrate, mai precise, mai sobre, mai reliefate și mai rigurose științifice; scurt, de o mai înaltă principialitate și de o mai accentuată exigență. S-a ferit statornic de sentimentalism și exaltare, păstrînd totdeauna cum-păna justă între ceea ce se poate dovedi pe cale rațională și ceea ce nu se poate dovedi din Adevărul creștin revelat.

Este vrednic de subliniat în mod deosebit meritul Prof. Dr. Nicolae Cotos de a fi ușurat Teologia fundamentală de balastul extinderii prolixă fără rost și al complicării sau umflării artificiale care-i încurca sau întuneca orizontul, precum și acela al simplificării cadrului structural al disciplinei sale de specialitate. Axa și elementul director i-a fost principiul: a nu face concesii de la înalta principialitate a Teologiei fundamentale și a o feri de coborîrea la un nivel care ar compromite-o într-un chip lamentabil. De la înaintași n-a luat nimic în mod necritic și fără să treacă prin retorta gîndirii sale personale.

Cursurile sale erau — fără exagerare spus — nu numai atrăgătoare ci și de-a dreptul captivante. Căci poseda arta de a pune problemele, de a trezi interesul altora pentru ele, precum și de a le rezolva într-un chip magistral, datorită unei dialectici adînc pătrunzătoare și suple. Dușman neîmpăcat al superficialității și al lipsei de sobrietate științifică, a imprîmat elevilor săi stilul de a gîndi riguros științific în cele ale filozofiei și teologiei, de a pune și rezolva problemele cu exigența și seriozitatea cuvenită unei științe vrednice de acest nume.

Opera sa teologică tipărită nu este vastă ca extensiune cantitativă. N-a încheiat o operă de sinteză în specialitatea sa, n-a lăsat aceeași moștenire ca înaintașii săi: Onciul, Comoroșan, Mitrofanovici, Voiutschi, Eusevie Popovici, V. Tarnavski, Gheorghiu, V. Șesan, n-a produs cantitativ nici cît prematurul dispărut V. Găină. Aceasta nu din lipsă de conștiințiozitate profesională sau din comoditate, cum socoteau unii care-l cunoșteau superficial, ci din cauza spiritului de pronunțată exigență față de sine însuși și față de specialitatea sa, dar mai ales din cauza spiritului excesiv de critic care prezida orientările și strădaniile sale.

În schimb, opera tipărită a Prof. Dr. Nicolae Cotos este impresionantă ca originalitate și intensitate, ca adîncime, densitate, precizie și limpezime de conținut. Dovadă grăitoare în acest sens sînt lucrările sale, al căror șir începe încă din timpul studenției și continuă pînă în preajma morții:

1. Jurămîntul în cele 21 predici „despre statui” și predica întia „căt-re catehumeni” ale celui întru sfinți Părintelui nostru Ioan Gură de Aur, în „Revista Teologică”, anul III, 1909, p. 30—36, 151—157; anul IV, 1910, p. 286—290. Tratează toate aspectele jurămîntului care vin în considerare

în respectivele omilii ale Sf. Părinte ca și sfaturile pe care acesta le dă în legătură cu înlăturarea păcatelor ce se săvârșesc în practicarea jurământului.

2. Secta studenților de Biblie (Russeliștilor), în revista „Candela”, anul XXIV, 1923, p. 23—31, 117—125, 242—256, 413—431. Este la noi cea mai bună prezentare științifică a acestei mișcări sectare, pe care o tratează pe bază de izvoare directe, înfățișând istoricul, literatura, presa și doctrina ei.

3. În jurul izvorului și normei de credință și viață creștină, în revista „Candela”, anul XXXV, 1924, p. 48—65. Cuprinde o confruntare din punct de vedere ortodox a tezei neoprotestante „sola Biblia” (adică unicitatea și suficiența Sf. Scripturi) pe bază de texte biblice și patristice, tratând următoarele chestiuni: Biblia despre Biblie, p. 51—56; Biblia despre Tradițiune, p. 56—60; Tradițiunea în lumina patristiceii și a istoriei, p. 60—65.

4. Din învățăturile sectarilor noștri, în revista „Candela”, anul XXXV, 1924, p. 358—364. Cuprinde o expunere pe bază de texte a învățăturii Adventismului de ziua a șaptea despre starea de completă inconștiență și inactivitate a sufletului în timpul de la moartea pînă la învierea trupului (psihopanihitism).

5. Incenușarea și înmormîntarea, în revista „Candela”, anul XXXVI, 1925, p. 49—59, 114—124, 409—416. După o expunere de ordin istoric-statistic (p. 51—59), în care arată că practicile înmormîntării și incenușării există amîndouă din cea mai adîncă vechime, fie izolate una de alta, fie una lingă alta, fie combinate; urmează o înfățișare a celor mai obișnuite argumente pro și contra în problema incenușării (p. 114—124), pe care le supune unei profunde analize critice; trece apoi la prezentarea atitudinii catolice, protestante și ortodoxe față de cremațiune (p. 411—416). Potrivit părerii autorului, partea teologică a problemei „se reduce în esență la întrebarea dacă instituirea inhumatiunii și oprirea cremațiunii, așa cum le găsim în Bisericile creștine pînă în prezent, sint de ordin de drept divin, revelațional, sau de ordin de drept simplu bisericesc” (p. 414). Concluzia la care se ajunge este următoarea: „Ca în Biblie, tot așa nu găsim nici în Tradițiune, nici un indiciu că orînduirea inhumării și oprirea cremațiunii ar fi de ordin dogmatic sau de drept divin.

Din acest fapt rezultă că Biserica este competentă să abroge și să modifice — obligînd pe credincioși în conștiință — practica de pînă acum a inhumatiunii, — admițînd și cremațiunea sau chiar și substituind-o inhumatiunii — printr-o legiferare de drept simplu bisericesc” (p. 16).

6. Teologia fundamentală (1938), 22 p. Cuprinsul rezultă precis din subtitlu, care este următorul: Definiția. Obiectul, principiul formal, scopul, metoda și sistemul. Denumirea. Importanța. Geneza și evoluția. Literatura introductivă, sisteme. Este, prin urmare, o introducere de sinteză în Teologia fundamentală. Avînd un conținut dens și original, turnat în forma unui stil sobru, limpede și precis ca tăiat în marmoră, această lucrare ilustrează nu numai felul cum concepea Prof. Nicolae Cotos disciplina sa de specialitate, ci și dialectica sa adînc pătrunzătoare, strînsă și suplă.

La aceasta se adaugă articolele publicate în ultimul timp în revistele „Mitropolia Ardealului”, „Mitropolia Moldovei și Sucevei” și „Mitropolia Banatului”.

Remarcabile sînt și traducерile pe care le-a publicat și anume:

1. Regulele tratate pe larg ale celui întru sfinți Părintelui nostru Vasile, arhiepiscopul Cezareii Capadochiei, în revista „Candela”, anul XXVI, 1907, p. 24—30, 81—88, 146—162, 214—230, 248—300, 346—356, 368—575, 606—614.

2. Scrisoarea întâia și a doua ale Sf. Părinte Grigorie Teologul către presbiterul Cledonie în contra lui Apolinarie, în revista „Candela”, anul XXXV, 1924, p. 226—241.

3. Apologia întâia a Sf. Iustin Filozoful și Martirul, în revista „Candela”, anul XLIII, 1932, p. 93—104; anul XLIV, 1933, p. 160—174; anul XLV, 1934, p. 248—265; anul XLVI, 1935, p. 300—304; anul XLVII, 1936, p. 315—317.

4. Apologia a doua a Sf. Iustin Filozoful și Martirul, în revista „Candela”, anul XLVIII, 1937, p. 259—262; anul LVII, 1946, p. 294—302.

Tot aici trebuie menționate redactarea unei părți din traducerea operei Sf. Efrem Sirul de către O. Isopescu și colaborarea cu Prof. V. Gheorghiu la traducerea Noului Testament.

Ca redactor al revistei „Candela” între anii 1935—1938, a publicat mai multe cronici în acest periodic, ca: Profesorul Domițian Spinu, XLVII, 1936, p. 1—3; Inițiul Congres de Teologie Ortodox, XLVII, 1936, p. 205—314; Profesorul Dr. Vasile Gheorghiu, XLIX, 1938, p. 5—18.

De asemenea a redactat multă vreme revista „Credința”, pe care a întemeiat-o în 1930 și în paginile căreia a publicat articole potrivite pentru promovarea și susținerea unei credințe luminate și sănătoase. Pe aceeași linie se situează broșura scrisă pe înțelesul tuturor: Tatăl nostru (București 1916), care cuprinde o tălmăcire foarte frumoasă a rugăciunii domnești.

Merită să fie menționate și lucrările cuprinse în manuscrisele pierdute, cum sînt: Curs de Teologie fundamentală; Elemente de Istorie generală a religiunilor; Principiul cauzalității; Curs de sectologie; Secta Baptiștilor (Baptiștii); Secta Adventiștilor de ziua a șaptea; Secta „Știința Creștină”, cu o traducere în românește, adecvată și completă, a mărturisirii de credință a acestei secte; Material documentar privitor la chestiunile: Introducere în Studiul Teologiei, Elemente de Știința și Filozofia religiunii; diferite secte, etc. și alte probleme tratate în diferite cursuri speciale (după revista „Candela”, anul L, LI, LII, 1939, 1940, 1941, p. 734).

În manuscris a lăsat cele două cărți ale lui Samuel cu traducere și comentar, precum și un volum de traduceri patristice.

Prin lucrările pe care le-a lăsat și prin pleiada de ucenici pe care i-a format, personalitatea și opera lui Nicolae Cotos vor ocupa un loc de frunte în analele Teologiei ortodoxe, iar amintirea lui va rămîne neștearsă și vie. Căci toți cei ce l-au cunoscut și prețuit nu vor lăsa ca timpul să aștearnă vâlul uitării peste chipul său de dascăl ales și luminat.

ȘERBAN IONESCU

(1887—1957)

Șerban Ionescu este un teolog apreciat atît în Biserica noastră cît și în cadrele Ortodoxiei și creștinătății întregi. Meritele lui nu se mărginesc la activitatea teologică propriu zisă, prin care a adus o contribuție însemnată la mersul înainte al Teologiei Morale Ortodoxe, ci se extind și asupra activității practice de militantism moral ortodox. El n-a fost numai un cugător teologic, ci și un entuziast, prezent în toate frământările vremii, căutînd să dea răspuns creștin la problemele vieții moderne. De aici însemnătatea activității lui atît pe planul Teologiei Morale teoretice, cît și pe planul Teologiei Morale aplicate.

Șerban Ionescu s-a născut la Cernătești (Buzău) în 19 iunie 1887. Tatăl lui era preot. După ce a terminat la Buzău școala primară, urmează ca bursier seminarul „Veniamin Costache” din Iași (1899—1906). La diploma de seminar adaogă diploma școlii normale și apoi diploma de baccalaureat — secția clasică — pe care l-a susținut la liceul Sf. Sava din București. În anii 1907—1911 frecventează cursurile Facultății de Teologie din București, luîndu-și licența cu distincție. Între 1911—1914 studiază la Leipzig filozofia, avînd ca profesori pe W. Wundt, Volkelt, P. Barth, Spranger, ș. a. Aici își susține doctoratul în filozofie, cu teza: *Fouilléés Verhältnisse zu Kant. Darstellung und Kritik* (198 p.). Este apreciat în mod elogiios de profesorii săi.

După aceea funcționează ca profesor de limba germană la seminarul „Episcopul Kesarie” din Buzău. În 1920 obține titlul de doctor în teologie la Facultatea din București. Pe baza unui examen de abilitare, este numit în 1922 docent pe lângă catedra de Teologie Morală de la Facultatea de Teologie din București, fiind totodată și profesor de l. germană la Seminarul Central din București. Din 1923 este suplinitor la conferința de Filozofie Morală, iar în 1925—1926, profesorul titular C. Nazarie îmbolnăvinduse, îl suplinește la catedra de Teologie Morală. La 1 martie 1927, pe bază de examen, este numit profesor agregat de Teologie Morală, la care catedră a fost titularizat, conform prevederilor legale, în 1930.

Ca profesor era bine pregătit. Această pregătire era dublată de un stil antrenant și un dar de vorbitor înflăcărat. Prelegerile lui erau adevărate conferințe, ținute liber, bine documentate, bine încheigate și pline de avînt, de convingere. De aceea ele erau lumină pentru minte și căldură pentru inimă.

Șerban Ionescu însă nu s-a mărginit să fie un bun și apreciat profesor de Teologie Morală, ci a desfășurat și o multilaterală activitate „în afară de catedră” (cum este titlul uneia din cărțile lui). Astfel a participat activ la primul Congres al teologilor ortodocși, care a avut loc la Atena în 29 XI—6 XII 1936. De asemenea a ținut conferințe la Facultatea de Teologie din Sofia. A luat parte activă și la diferitele manifestări ale Mișcării Ecu-menice.

Această variată și intensă activitate a fost intreruptă de o boală necruțătoare, care l-a imobilizat în pat 12 ani de zile. Și-a dus această suferință ca un adevărat creștin, cu răbdare și încredere în Dumnezeu.

Opera lui, formată din cărți, studii, articole și conferințe, este vastă. A colaborat la multe reviste teologice. Această operă vastă se încadrează în trei orientări fundamentale: 1. Probleme de filozofie morală; 2. Problema moralelor confesionale; 3. Probleme de morală socială. În toate acestea se vedește pe lângă o largă documentare, contactul cu problemele vremii.

În lucrările lui se străvede influența ideilor forte (concepția lui Fouillée), deși corectată pe temei creștin. A avut o atitudine consecventă păstrându-se toată viața pe pozițiile moral-creștine.

În domeniul moralelor confesionale, este primul cercetător care a pus la noi această problemă în toată amploarea ei. Lucrarea („Morală ortodoxă față de celelalte morale confesionale”) prezintă trăsăturile generale și specifice ale moralei ortodoxe, catolice și protestante și deosebiri de atitudine în diferite probleme morale. Ea se caracterizează printr-o documentare vastă și printr-o justă sesizare a caracteristicilor moralelor confesionale. De aceea oricine va studia problema moralelor confesionale trebuie să pornească de la această lucrare, ca de la o temelie care nu poate fi ignorată. Ea arată că morală ortodoxă este morală autentic creștină, pe când morală catolică a deviat prin legalism, raționalism, cazuism și probabilism, iar morală protestantă prin subiectivism și individualism. Expunerea este antrenantă și convingătoare.

Desigur că unele păreri, legate de situația de acum 20-40 de ani, au fost depășite de dezvoltarea societății, dar orientarea generală rămâne valabilă și astăzi, când Biserica noastră își aduce contribuția sa la lupta pentru pace și la construirea unei vieți mai bune pentru poporul român.

Acesta a fost profesorul Șerban Ionescu: un spirit luminat, în permanentă efervescență, neconținut în contact cu realitățile vieții, pe care le aprecia din perspectiva moralei ortodoxe.

Pr. Prof. N. MLADIN

Recenzii

L'EGLISE ORTHODOXE RUSE. Organisation. Situation. Activité. Editions du Patriarcat de Moscou, 1958. (Biserica Ortodoxă Rusă. Organizare. Situație. Activitate. Editura Patriarhiei din Moscova 1958).

Este un volum de 232 pagini, format mare, în ediție de lux, executată în condiții tehnice excepționale.

Lucrarea prezintă un material foarte interesant în limbile rusă, engleză, germană, franceză, italiană, spaniolă și arabă. Datele din prezenta recenzie le extragem din volumul în limba franceză.

Întreg materialul e repartizat în 8 capitole, tratând problemele următoare:

I. Biserica și Statul Sovietic. II. Organizarea și conducerea Bisericii Ortodoxe Ruse. III. Viața Bisericii: Patriarhia din Moscova; Catedrala Patriarhiei și bisericile din Moscova; Viața eparhiilor și a parohiilor, lavrele și mănăstirile; Seminariile și Academiiile teologice. IV. Serviciile (administrative) ale Patriarhiei din Moscova. V. Exarhate, eparhii, misiuni și alte organe ale Bisericii Ort. Ruse în străinătate. VI. Biserica Ortodoxă Rusă și lumea creștină: Legăturile cu celelalte Biserici ortodoxe autocefale; legăturile Bisericii Ortodoxe Ruse cu creștinii eterodocși. VII. Acțiunea patriotică a Bisericii Ortodoxe Ruse în decursul marelui război național (mondial). VIII. Biserica Ortodoxă Rusă în lupta pentru pace.

Prea Fericirea Sa Alexei, Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii, în loc de prefață la acest volum, dă câteva lămuriri arătând rostul publicării lui. Iată cuprinsul lor:

„Patriarhia din Moscova publică această lucrare din prilejul celei de a 40-a aniversări a restabilirii Patriarhatului, care n-a precedat decât cu trei luni decretul Guvernului sovietic asupra separării Bisericii de Stat și a școlii de Biserică.

Aceste două evenimente, care datează din timpul Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, au modificat foarte mult situația Bisericii Ortodoxe Ruse. După trecerea celor 40 de ani, ni se pare potrivit a schița drumul parcurs și a arunca o privire asupra vieții Bisericii în noile condiții.

Această carte a fost concepută în așa fel încît să poată da cititorului o idee limpede asupra stării actuale privind organizarea și activitatea Bisericii Ortodoxe Ruse. Textul este întregit cu o îmbelșugată documentare fotografică, ilustrînd viața religioasă de la noi în felurile ei manifestări.

Nu numai credincioșii țării noastre, ci și creștinii de peste hotare, din interes față de viața noastră religioasă, au trebuința de a cunoaște viața și acțiunea Bisericii Ortodoxe Ruse. Aceasta este și rațiunea pentru care prezenta lucrare apare în limbile rusă, engleză, germană, franceză, italiană, spaniolă și arabă.

Cititorul străin va ști să scoată, fără îndoială, multe și folositoare învățăminte, care-l vor ajuta de-a se elibera de idei preconcepute asupra situației Bisericii noastre și să înțeleagă mai bine adevăratul caracter al raporturilor ei cu Statul sovietic. Fie ca această lucrare să poată ajuta de asemenea marea cauză a apropierii dintre popoare, în duhul păcii și al înțelegerii mutuale”.

Cele opt capitole ale acestui elegant volum conțin date interesante, o informație bogată și bine documentată, bazată pe texte, mărturii și ilustrații. Față de falsele zvonuri puse în circulație de propaganda dușmănoasă, lucrarea de care ne ocupăm este pe deplin edificatoare. Cititorul cinstit se va putea convinge că în patria sovietică Biserica își desfășoară activitatea ei în deplină libertate, conform canoanelor și legiurilor bisericești și în colaborare loială cu organele puterii de Stat.

Incheiem prezentarea de față cu câteva pasagii — pe care le dăm în traducere — de la sfârșitul capitolului: „Biserica Ortodoxă Rusă și lupta pentru pace”:

„Dorința de pace ce însufletește omenirea, constituie pentru Biserica noastră lucrul de căpetenie, față de tot ceea ce se petrece astăzi pe pământ. În această sete de pace, ea vede sufletul care suferă din pricina urii și aici stă rațiunea care o determină să alerge întru ajutorarea oamenilor care caută un izvor de liniștire. Acest ajutor Biserica îl dă indiferent de orice considerație de ordin politic. Dar Biserica Ortodoxă Rusă nu identifică neamestecul ei în politică cu o atitudine de indiferență față de aceasta, ci ea o apreciază mîncînd de la interesele proprii sale cauze, care este aceea a mîntuirii sufletelor. Or, epoca de pace este cea mai favorabilă misiunii izbăvitoare a Bisericii. Drept aceea, ea își dă binecuvîntarea față de politica pacifică a țării sale, ajutînd-o să lupte împotriva amenințării unui nou război.

Această binecuvîntare a Bisericii stă mărturie despre unitatea ei morală cu poporul în apărarea Patriei și a păcii. Noi știm că, pătrunsă de Duhul dumnezeesc, Biserica Ortodoxă Rusă s-a descoperit mereu, între împrejurările cele mai grele din istoria poporului său, ca un sprijin moral al ortodocșilor, ca o fîntină unde ei veneau să ia puteri duhovnicești. Favorizînd acțiunea comună a Bisericilor Ortodoxe autocefale pentru apărarea păcii, Biserica Rusă se face un factor important de apropiere a popoarelor ortodoxe și servește în acest fel cauza Ortodoxiei universale.

Eforturile și acțiunile Bisericii noastre urmărind de asemenea scopul asocierii tuturor confesiunilor creștine în apărarea păcii, au de acum și vor avea și în viitor nu puțină importanță.

Cu aceasta, prin atitudinea ei, ea oferă un exemplu foarte edificator pentru masele credincioșilor tuturor religiilor din lume.

Tot ce s-a spus mai sus, trebuie să demonstreze în mod suficient că în lupta pentru pacea lumii, patriotismul Bisericii Ruse, păstrându-și intact domeniul său spiritual, se ridică pînă la nivelul unei sollicitudini universale pentru izbăvirea omenirii întregi".

Prot. stavr. GH. SECAȘ

CAHIERS SAINT-IRÈNÉE. Revue bimestrielle publiée par l'Eglise Orthodoxe de France. Paris XIII, Bd. Auguste Blaqui 96. — Carême, février-mars 1958, p. 28.

Avem în față unul din numerele revistei „Caietele Sfîntului Irineu”, publicație bimestrială a Bisericii Ortodoxe din Franța. Numele revistei își are tîlcul lui, căci ortodocșii francezi de azi continuă cu cinste tradiția păstrată de la Sf. Irineu, continuator el însuși al Sf. Apostol și Evanghelist Ioan, cum și de la ceilalți Părinți ai Bisericii celei una, ca Ilarie al Poitiers-ului, Casian, Martin, etc.... „La France orthodoxe, citim într-un articol al chiar acestui număr, c'est la France des Irénée de Lyon, des Hilaire de Poitiers, des Geneviève de Paris, des Constantin, des Cassien, des saint Martin, des saint Germain, des Redengode...”. (Père G. Borland, Qu'est-ce que l'Orthodoxie?, p. 12).

Întregul „caiet” este închinat Postului Mare. Primul articol este de aceea axat tocmai pe această temă: „Dragostea, cucerire a Păresimilor”, și este semnat de arhipresbiterul E. Kovalevski (p. 1—5). Autorul, după ce menționează tendința tot mai clară din Biserica latină de reintroducere a tradițiilor cultice ale antichității patristice (spre pildă dispoziția papii Pius XII de a se sărbători în parohii Paștile și Vinerea Mare după aceste tradiții), încearcă să explice pricinile care motivează fixarea pentru Sf. Liturghie a Duminicii ce precede Postul Mare, ca text al „apostolului”, imnul închinat de Sf. Apostol Pavel iubirii (I Cor. 13, 1—13). De ce în pragul postului, se întreabă părintele Kovalevski, Biserica face să răsunе acest imn paulin? În primul rînd, răspunde el, pentru a ne aduce aminte că posturile aspre, formele ascetice cele mai pure și pocăințele riguroase și sincere, nu ne pot aduce nici un folos dacă nu e în noi dragostea; și că, în definitiv, cucerirea noastră de-a lungul Păresimilor, prin post, rugăciune și pocăință, trebuie să fie aceea a iubirii".

„Un alt sens: Moise, înainte de-a obține revelația pe Muntele Sinai și de a vedea „trecînd umbra lui Dumnezeu”, s-a supus în Egipt la lungi studii de inițiere. La fel Daniil, înainte de a ne revela tainele sfîrșitului timpurilor și venirea lui Hristos, înainte de a fi fost introdus în cunoașterea harului dumnezeiesc al Duhului Sfînt, a fost inițiat în Babilon. Se spune chiar de Hristos că a fost „chemat din Egipt”. Această ne așează înaintea a două perioade pe care le-am putea numi: perioada de inițiere umană sau metafizică și perioada de inițiere dumnezeiască sau teologică. Această inițiere, care merge de la metafizică la teologie, este simbolizată prin cele 40 de zile ale postului, după chipul celor 40 de zile petrecute de Moise pe Muntele Sinai. Sf. Apostol Pavel zice: De ați vorbi limbile îngerești și nu ați avea dragoste, sinteți chimvale gălăgioase, sunete goale.

Dacă ați avea cunoașterea desăvârșită a lucrurilor, puterea care mută munții și dacă ați cheltui totul pentru binele altora, dacă ați săvârși binefaceri fără să aveți dragoste, aceasta nu slujește la nimic! Ce vrea să zică? Ne povățuiește el să nu dorim cunoașterea, să nu iubim pe săraci, să nu ne intereseze limbile îngerești? Desigur că nu. Să învățăm cuvintele îngerești, să ne întărim cunoașterea lumii și a lui Dumnezeu, să ne întărim credința pînă la a muta munții, să dăm celor nenorociți, să ne oferim viața omenirii, dar să dobîndim esențialul: „dragostea”.

De aici și încheierea, atît de importantă pentru un adevărat bogoslov: „Care este diferența între filozofie-metafizică și teologie? Răspunsul ni-l dă Maxim Mărturisitorul. Această diferență, va spune el, constă în aceea că teologia posedă dragostea, că sîmburele ei este dragostea” (p. 2—3).

Modul în care pune și rezolvă părintele Kovalevski problema este original, dar în același timp conform spiritului gîndirii patristice din care se inspiră la tot pasul, fără a face totuși caz de erudiție bibliografică și de aparat critic.

Urmează apoi partea a doua a traducerii cuvîntării Sf. Ioan Hrisostom asupra Nașterii lui Iisus (p. 5—10), a cărei publicare s-a început în numărul anterior al Caietelor.

Redactorul revistei, părintele G. Bornand, semnează în continuare un profund articol intitulat: „Ce este Ortodoxia” (p. 10—18), în care încearcă să dea un răspuns acestei dificile întrebări, întreprinzînd o subtilă analiză istorico-teologică. Concluziile la care ajunge sînt următoarele:

„Biserica ortodoxă este una, slîntă, catolică și apostolească, pentru că n-a întrerupt legătura cu Biserica primară, pentru că este zămislită după chipul Treimii, avînd un singur izvor: Tatăl, și doi dăruitori: Fiul pentru puterea cuvîntului și Duhul pentru aceea a cunoașterii desăvârșite, pentru că are sensul plenitudinii, stînd pe trei picioare: experiența interioară a desăvîrșirii, tradiția orală și Sfînta Scriptură.

„Biserica ortodoxă nu se definește prin administrația ei, nici prin Bisericiile care o compun. Dacă ea numără la ora actuală 13 Biserici cu aproximativ 250 milioane de credincioși, în care grupul slav domină, poate mîline se vor ivi alte grupuri, chinez, american sau francez, îmbogățind Ortodoxia cu noi culori locale”.

„...Zilnic creștinismul se îmbogățește prin duhul păcii, al înțelegerii, prin nostalgia unei plenitudini comune. Ecumenismul este căutarea religioasă a veacului nostru, care repune în legătură confesiunile occidentale cu Ortodoxia, scoasă din rezerva ei de către evenimente. Această căutare a plenitudinii este Ortodoxia; de aceea putem spune: Ortodoxia este aceea spre care asipră lumea”. „Ortodoxia nu se definește; ea se construiește, se trăiește” (p. 18).

Tot ca urmare a unui articol din numărul anterior, redactorul Caietelor scrie despre „Vizita la un stareț” (p. 19—22), citind minunate învățăminte duhovnicești auzite de la un vestit stareț, Mihail.

În fine, E. Moine începe un reportaj bogat în informații și referințe teoretice, cu privire la un pelerinaj la Muntele Atos: „Călătoria — Vizitarea mănăstirilor — Întîlnirea cu eremiții — Discuția cu un anahoret”

(p. 22—26). Sînt pagini ce ar merita să fie traduse în întregime. Într-un stil de o rară eleganță și denotînd o largă respirație intelectuală, autorul se folosește de pretextul unei călătorii la Atos, spre a scoate în evidență marele rol jucat de republica monastică de aici în viața creștinătății universale.

Mai clar decît în alte studii de specialitate, am găsit în articolul lui E. Moine justificarea numirii Muntelui Atos „Grădina Maicii Domnului”: „...Tradiția vrea ca după înălțarea lui Hristos, Apostolii să-și fi împărțit continentele pentru răspîndirea Vestei celei Bune și ca, printr-o excepție și în mod simbolic, această fișie de pămînt să fie atribuită Maicii lui Iisus. Propovăduirea evanghelică a fiecărui apostol purta amprenta temperamentului propriu, determinînd prin aceasta, în cadrul unei armonii generale, caracterul și soarta regiunilor și popoarelor care o primeau. E aceasta un aspect al nevăzutei puteri a simbolului și tradiției apostolice, care își lăsa sămînța în cele mai adînci profunzimii ale oamenilor, colectivităților și solului. Marea interdicție (referitoare la orice acces femein) care avea să facă din Atos un stat unic în lume, răspundea bine privilegiului de a sta sub egida Sfintei Fecioare” (p. 23—24).

Înceind prima parte a reportajului său, autorul cheamă pe toți creștinii, în special pe occidentali, să se adape din izvoarele bogatei spiritualități atonite.

La sfîrșitul numărului 9 se dau cîteva știri din viața Ortodoxiei de pretutindenea (p. 26—28) și anume: constituirea Bisericii Ortodoxe din Finlanda ca Biserică autonomă, intronizarea P. Sf. Vasile Jao-An ca episcop ortodox chinez al Pekinului, cum și împlinirea a 30 de ani de la restaurarea în Franța a vechiului rit al galilor și a 20 de ani de la recunoașterea oficială de către Biserica Ortodoxă a riturilor occidentale. La Institutul Sfîntul Dionisie din Paris, mai sîntem informați, a fost comemorat în 13 decembrie 1957 Vasili Kandinski „înițiatorul artei abstracte”. Cu acest prilej a vorbit Pierre Volboudt despre „Kandinski, aventura spiritualului”, iar Maxim Kovalevski a evidențiat aportul lui Kandinski la problematica picturală a epocii noastre în raporturile ei cu arta muzicală. Terminîndu-se seria cuvîntărilor, P. C. Părinte E. Kovalevski, rectorul institutului, a susținut o conferință cu tema: „Cavalerul din basme, un salt în realitatea interioară”, în care a schițat unele aspecte ale paralelismului dintre elementul surprinzător din pictură și cel din religie.

Cuprinsul variat, temele dezbătute, adîncimea de gîndire, stilul plăcut și lipsit de orice artificialitate, înlăturarea greoaiei aparaturii științifice care de atîtea ori încurcă urmărirea netedă a textului propriu-zis, fac din citirea „Caietelor Sfîntului Irineu” nu numai un prilej de desfătare duhovnicească, ci și unul de reală îmbogățire interioară.

N. CORNEANU

LEITURGIA. Manual de Liturgică al Bisericii evanghelice. Vol. I, Kassel 1954, p. 534. Vol. II, Kassel 1955, p. 596.

Biserica evanghelică germană a cuprins în două volume mari, tipărite în condiții tehnice ireproșabile, toate problemele de liturgică, tratîndu-le în mod sistematic, științific și documentat.

Primul volum se ocupă în general de *istoria și învățătura cultului Bisericii evanghelice* — și anume:

Profesorul Dr. Rudolf Stählin scrie, (în primele 80 p.) istoria cultului divin creștin din începuturile sale și pînă astăzi. În primul capitol se ocupă de cultul divin creștin din timpul Apostolilor, din timpul bărbaților apostolici și în special despre datele referitoare la cult, găsite în Didahii, în scrisoarea lui Pliniu cel tînăr, în scrierile Sf. Ignatie al Antiohiei, ale Sf. Iustin Martirul și Filozoful și ale lui Ipolit.

În cap. II se ocupă de Euhologiul lui Serapion din Thmuis, oraș de lîngă Alexandria (Egipt), de Fragmentul găsit pe papyrusul de la Dêr-Balyzeh, de Liturghia Sf. Marcu, a Sf. Clement, a Sf. Iacov, a Sf. Addaeus și Maris, a Sf. Vasile cel Mare și a Sf. Ioan Gură de Aur. Se mai ocupă de asemenea și de ritul galician și de cel roman.

În cap. III tratează despre Liturghia romană în Franța, despre reforma galică-germanică a Liturghiei romane și despre epoca gotică.

În cap. IV se ocupă de Reformație și de formele cultului divin în diferite Biserici reformate.

În cap. V tratează despre cultul divin în timpul iluminismului.

În cap. VI arată reînnoirile din sec. XIX și XX în Biserica romană și evanghelică.

În partea a doua a primului volum, binecunoscutul profesor și specialist Petru Brunner expune clar, amănunțit și documentat (în cele 280 p.) învățătura, doctrina Bisericii evanghelice, doctrină care se desprinde din cadrul cultului divin al acestei Biserici. Autorul tratează într-o formă nouă și interesantă foarte multe probleme teologice și în special probleme dogmatice și liturgice. Și de data aceasta autorul se dovedește un specialist neîntrecut, un teolog desăvîrșit, care se orientează cu ușurință și cu multă iscusință în nenumăratele probleme, izvorîte din bogăția cultului divin creștin. Se înțelege că aceste probleme sînt privite și tratate mai mult din punctul de vedere al Bisericii evanghelice. Studiul cuprinde însă material bogat, care interesează de aproape și celelalte Biserici creștine.

Partea a patra a lucrării se ocupă cu precizarea locului și a timpului destinat cultului divin creștin. Arhitectul Gerhard Langmaack se ocupă cu locașurile necesare cultului divin, dînd (în peste 70 p.) alături de o expunere clară și frumoasă și un număr de 28 schițe și desene în legătură cu subiectul tratat.

Gerhard Kunze tratează în următoarele 98 p. despre timpul destinat săvîrșirii cultului divin creștin.

Volumul II tratează despre *înfățișarea și forma cultului divin al Bisericii evanghelice*.

Dr. Karl Ferdinand Müller tratează despre partea principală a cultului divin al Bisericii evanghelice și formele acestui cult, despre așa-numita *Das Ordinarium Missae*. Se arată în acest studiu esența și conținutul, istoricul și cîntările acestei așa-numite Liturghii a Bisericii evanghelice.

Profesorul D. Dr. Ioachim Beckmann tratează despre așa-numita Liturghie proprie a Bisericii evanghelice, *Das Proprium Missae*. La fel ca Dr.

K. F. Müller, arată esența, conținutul, istoricul și cîntările acestei părți a cultului divin evanghelic.

Dr. Gerhard Kunze tratează despre lecturile biblice în cadrul cultului divin creștin. Se arată, desigur, originea sinagogică a acestor lecturi și întreg istoricul pericopelor evanghelice, citite în cadrul cultului divin creștin în cursul veacurilor.

Dr. Alfred Niebergall dă în peste 180 p. un studiu temeinic și riguros documentat despre istoricul predicii creștine. Autorul arată predica din timpul sinagogii, predica în primele biserici creștine, predica în secolul II și III în Răsărit, predica în țările din Apusul Europei în primele veacuri creștine. Trece apoi și arată felul predicii în timpul evului mediu germanic, predica în timpul marii Reforme, stăruind asupra predicii lui Luther și luteranismului, a lui Zwingli și Calvin. Rînd pe rînd se ocupă, în continuare, de predica din timpul ortodoxiei, din timpul pietismului, din timpul iluminismului, de predica de la revoluția franceză și pînă la primul război mondial și de predica de la primul război mondial și pînă în zilele noastre.

Studiul acesta se caracterizează atît prin bogăția datelor istorice, cît și prin puterea de sinteză a autorului. Este cu adevărat un studiu care prezintă mult interes pentru toate Bisericile creștine.

Hans-Ludwig Kulp, tratează despre rugăciunea comună, despre rugăciunea obștească în cadrul cultului divin creștin, dînd informații prețioase asupra originii și dezvoltării acestei forme de rugăciune.

Otto Dietz se ocupă de rugăciunea bisericească generală, arătînd esența, conținutul, forma și istoricul acestei rugăciuni de la începutul creștinismului și pînă astăzi.

Dr. Walter Reindell, Bernhard Klaus și prof. Kurt Frör se ocupă, fiecare în cîte un capitol separat, de anumite părți speciale ale cultului Bisericii evanghelice.

În general, cele două volume amintite aici cuprind — după cum am mai spus — toate problemele de liturgică. Ele pun pe orice cititor în curent cu întreaga istorie și dezvoltare a cultului divin creștin de la începuturile creștinismului și pînă în zilele noastre. Problemele sînt tratate în mod sistematic și științific. La începutul fiecărui studiu se arată literatura consultată, studiile pe care se bazează afirmațiile făcute de autor.

Cele două volume sînt mai presus de orice îndoială o podoabă a literaturii liturgice universale și un izvor nesecat de informație și inspirație pentru toți aceia care doresc să adîncească și să cunoască asemenea probleme ale cultului divin creștin.

Prof. SP. CÂNDEA

J. A. Komensky: TEXTE ALESE, București, Editura de Stat didactică și pedagogică (1958), p. I—LV+211.

La inițiativa Consiliului Mondial al Păcii, în 1957 s-au sărbătorit, în toată lumea aproape, două date memorabile în legătură cu marele pedagog Jan Amos Komensky: prima s-a referit la împlinirea a 300 de ani de la pu-

blicarea culegerii *Opera didactica omnia*, iar a doua s-a referit la împlinirea a 365 de ani de la nașterea lui.

La noi în țară comemorarea lui Komensky s-a bucurat de amploare deosebită. Inceputul l-a făcut Institutul de științe pedagogice, care, în programul sesiunii sale științifice din 11—13 aprilie 1957, a avut înscrisă ca temă principală: Komensky și moștenirea sa pedagogică. Numeroasele comunicări — unele au apărut în revista de pedagogie — ca de exemplu, în nr. 5/1957: L. Bologa, J. A. Komensky și influența lui asupra școlii românești din Transilvania; în nr. 6/1957: B. Bakó, Unele aspecte ale activității lui J. A. Komensky în Transilvania, etc., numeroasele comunicări și dezbaterile care au avut loc, apoi ședințele comemorative organizate în cadrul Universităților, au arătat că în țara noastră există un viu interes pentru cunoașterea și valorificarea practică a tot ceea ce e viabil în pedagogia komenskyană. Menționăm că dintre revistele bisericești, *Glasul Bisericii* a publicat, în nr. de pe august 1958, articolul: Pr. prof. D. Belu, Jan Amos Komensky, 300 ani de la apariția culegerii *Opera didactica omnia*. În legătură cu același eveniment Editura de Stat didactică și pedagogică a publicat în 1958 o culegere de texte komenskiene alese.

Culegerea este precedată de un studiu introductiv (p. I—LV), de remarcabilă ținută intelectuală. Autorul, lector Ion Antohi, arată mai întâi că marele pedagog a fost un om cu o voință de fier și a fost un bărbat luminat, care, călăuzit de o caldă iubire față de popor, a luptat toată viața pentru ridicarea acestuia prin instrucție și educație.

Trecînd la analiza critică a operei lui Komensky, dl Antohi subliniază că dacă unele idei ale pedagogului ceh sînt perimate, altele — și acestea nu sînt puține — pot fi considerate ca un bun definitiv cîștigat pentru știința pedagogiei. Iată cîteva dintre principiile komenskyene valabile și azi în pedagogie: Principiul încrederii în puterile pozitive ale omului; principiul școlii în limba maternă; principiul învățămîntului obligatoriu pentru toți, indiferent de naționalitate, de clasă socială, confesiune și sex; principiul învățămîntului intuitiv; principiul îmbinării învățămîntului de cultură generală cu orientarea profesională; principiul participării active și conștiente a elevilor în procesul de educație și instrucție; principiul repartizării concentrice a materiei de învățămînt; principiul organizării învățămîntului pe clase și elevi de aceeași vîrstă cu aceleași preocupări, etc.

În încheierea studiului său, I. Antohi subliniază că Amos Komensky a fost un deschizător de drumuri în materie de educație și învățămînt, și că viața și opera lui vor rămîne pentru totdeauna un exemplu de energie și o măreață lecție de educație, din care generații după generații vor avea mereu de învățat.

După studiul introductiv, urmează extrase din: *Didactica magna* (p. 1—124); Ușa de aur deschisă a limbilor (p. 125—134); *Informatorul școlii materne* (p. 135—176); *Lumea sensibilă în imagini* (p. 177—196).

Din *Marea didactică* sînt redată patrusprezece din cele treizeci și trei cîte cuprindea originalul latin al operei. Dăm aici titlurile cîtorva capitole: Cap. I: Omul este cea din urmă, cea mai desăvîrșită și cea mai distinsă făptură; Cap. VI: Omul trebuie format dacă vrea să devină om; VII: Edu-

cația omului se face cel mai bine în primii ani de viață și numai în această perioadă; Cap. IX: Intregul tineret de ambele sexe trebuie dat la școală; Cap. X: Învățământul în școli trebuie să fie universal. („Adică în școli toți trebuie instruiți în toate în sensul că toți să fie deprinși să observe geneza, rațiunea și scopul a tot ceea ce este esențial, a tot ceea ce este și se întâmplă pentru că nu există nimic în această lume care să fie atât de necunoscut încât să nu se poată face o apreciere modestă asupra lui și care să nu poată fi folosit cu înțelepciune pentru o anumită trebuință, fără de vreo greșală păgubitoare”). În continuare sînt redată capitolele: XI, XII, XIV, XVI, XVII, XVIII, XIX: Principiile predării pe scurt și repede; Metoda educației morale; XXVI: Despre disciplina școlară.

Din lucrarea: *Ușa de aur deschisă limbilor* e redată Prefața; apoi: Despre intrare. Perioada I.

Din *Informatorul școlii materne* sînt reproduse capitolele: IV: În ce direcție trebuie îndrumat tineretul...; V: Cum trebuie păstrată și întărită sănătatea copiilor; VI, VII: Cum trebuie să fie pregătiți copiii pentru activitate și muncă; VIII, IX: Cum trebuie îndrumați copiii spre virtuți și spre bune moravuri; XI și XII.

Din lucrarea: *Lumea sensibilă în imagini* sînt redată capitolele: IX, XII, XXII, XLI, LII, XCVII.

Criteriul științific care a prezidat la alegerea textelor menționate, cursivitatea traducerii, sublinierile părților mai importante din fiecare capitol, substanțialele note explicative care însoțesc textele, conferă culegerii în discuție prestigiul unei lucrări de valoare și de imediată utilitate pentru învățători și profesori. Adăugăm că lucrarea nu e de mai puțină utilitate pentru cititorii revistei noastre: preoți și studenți teologi. Nu numai pentru că într-însa se face simțită vibrația unei sensibilități creștine — Komensky, se știe, a fost și preot — dar și pentru că în culegerea de care vorbim, ei pot găsi prețioase reguli și indicații de care se pot folosi în activitatea lor. De exemplu, din *Marea didactică* preoții pot desprinde, printre altele, ideea că, pentru a fi om nu-i destul să fii virtuos și evlavios ci mai trebuie să fii și instruit; pot desprinde ideea că, pentru mîntuire, pe lângă virtute și credință, mai e necesară cunoașterea lumii și stăpînirea ei prin muncă, etc.

De importanță deosebită sînt pentru preoți și studenții teologi, capitolele tratînd despre educația morală. Educația morală, zice Komensky trebuie să înceapă de timpuriu și anume trebuie să înceapă cu formarea deprinderilor morale. Copiilor să nu li se facă teorie morală, ci să fie deprinși a fi cumpătați, drepti, curajoși, stăpîni pe ei înșiși, să fie deprinși a vedea scopul vieții nu în egoism, ci în slujirea desinteresată a semenilor. Pentru îndrumarea morală a copiilor să fie folosite din plin exemplele. Și în primul rînd educatorul însuși e obligat să pilduiască prin însăși purtarea și viața sa virtuțile pe care voiește să le infiltreze copiilor și tinerilor.

Am vrea să mai adăugăm că, pe cît se pare, din lucrarea *Texte alese* n-ar fi trebuit să lipsească extrase din scrierile lui Komensky privind preocupările lui în legătură cu problema păcii. De pildă n-ar fi fost de prisos și să redea ceva din *Angelus pacis*, *Via pacis*, sau din altă lucrare de conținut asemănător a marelui pedagog. Ne îngăduim să redăm aici, pe scurt, cuprinsul lucrării *Via pacis*.

Lucrarea a apărut la Lissa în 1637 și cuprinde patru capitole. În primul capitol, autorul își pune întrebarea: *Ce este pacea?* și răspunde: *Pax tranquilla libertas*, pacea este libertatea liniștită, libertatea într-un climat de liniște și înțelegere reciprocă între oameni. În capitolul al doilea, vorbește despre: *Căi nepotrivite pentru pace*. Acestea sînt: a) Nimicirea adversarului prin violență; b) Cearta pentru credință pînă ce adversarul e redus la tăcere și e făcut de rușine; c) Separarea de adversar sau izgonirea acestuia. Cap. al III-lea arată: *Adevărata cale către pace*. Această cale constă în: a) Iubire, nu violență; b) Simplitate în credință, nu ceartă pentru credință; c) Toleranță reciprocă. În cap. al IV-lea autorul vorbește despre *Mijloacele pentru aplanarea neînțelegerilor de pînă acum*. a) Să ne iubim unii pe alții; b) Să nu ne certăm pentru *sensul* credinței; c) Să învățăm cum să ne cunoaștem, și să ne unim tot mai strîns.

Incheiem subliniind că lucrarea *Texte alese* este binevenită ea constituind un izvor important din care toți cei ce lucrează în domeniul învățămîntului și educației își vor putea culege excelente învățături și sugestii.

Pr. Prof. Dr. D. BELU

Bogdanovici L.: INSEMNĂRILE UNUI PSIHIATRU. Trad. de Dr. E. Ghelman și S. Arbore. București 1958, p. 224. (După ediția rusă, Moscova 1956).

Candidata în științe medicale, L. A. Bogdanovici, medic psihiatru la Moscova, prezintă sub formă de schițe literare aspecte din activitatea sa, în care se conturează fizionomia medicului sovietic și felul cum își împlinește el misiunea. Concepția și metodele expuse nu interesează numai pe medici, ci pe orice om, căruia îi e scumpă sănătatea lui și a celorlalți. Cartea se citește cu plăcere, ca și o carte de literatură, dar și cu folos, întrucît e scrisă cu competență și cu dragoste. Ea instruește și educă.

Medicul sovietic se caracterizează, pe lîngă pregătirea temeinică, și prin o mare dragoste pentru bolnav și o concepție optimistă despre viață. El e „un medic, un șef, o mamă și un prieten”. El are „o mare misiune umanitară — aceea de a reda pe om unei vieți sănătoase depline” (p. 11). Această „mare dragoste față de bolnav” (p. 49) se manifestă în atitudinea, în cuvintele, în atenția, în prietenia și încrederea, în zbuciumul pentru însănătoșirea lui. E impresionantă descrierea stării sufletești a medicului, ce priveghează la căpătîiul unui bolnav grav: „Încă o secundă. Nu respiră? Ce încet trece timpul! O secundă, alta. În sfîrșit bolnavul a respirat și tu respiri împreună cu el, cu toată ființa ta. Și parcă îți cresc aripi pe umeri, atît de ușor te simți.... omul neputincios se întoarce iar la viață pentru a trăi, a iubi și a munci împreună cu ceilalți oameni. Il privești și în aceste momente ți-e mai drăg decît orice pe lume, fiindcă tu ești acela care i-ai dat o viață nouă, ca o mamă unui copil” (p. 48). În astfel de momente „am înțeles — declară autoarea — ce este fericirea” (p. 39).

De aici accentul pe factorul psihologic. Nu-i suficient tratamentul pur medical: „medicul ...trebuie să fie și un bun psiholog”, să pătrundă în sufletul bolnavului, să-l facă să aibă încredere în sine și în doctor, să-l redea vieții optimist, arătîndu-i: un scop, o muncă, pentru care merită să trăiești

(p. 210). De aici importanța cuvîntului: „Cuvîntul medicului are un rol primordial”. El „poate exercita fie o acțiune folositoare, fie una dăunătoare asupra omului”; el „are uneori o influență hotărîtoare asupra mersului și sfîrșitului bolii” (p. 140).

Lupta împotriva boalei este însușeșită și de convingerea că „nu există bolnavi condamnați fără speranță” (p. 19); că „mintea pierdută poate fi regăsită” (p. 17). E adevărat că există și boli cronice, însoțite de „modificări anatomice profunde”, dar și în acest caz se poate ameliora activitatea organismului. „Dar contingentul cel mai mare de bolnavi (psihici) îl formează cei care suferă de așa zisele reacții psihogene”, care sînt boli ce „apar fie pe neașteptate, în urma vreunei zguduiri în viață, ...a unui șoc, fie treptat, în urma acumulării încetul cu încetul a unor neplăceri”. Unii oameni suportă aceste zguduiri fără a se îmbolnăvi, la alții „conștiința nenorocirii, și mai cu seamă a vinei, este atît de insuportabilă, încît în viața psihică rămîne o urmă gnea, uneori de lungă durată”. Medicul psihiatru trebuie să descopere cauza îmbolnăvirii și mijlocul de „a reda bolnavului liniștea sufletească, de a-l sili să se însănătoșească” (p. 189—190).

Optimismul acesta, care dă curaj și medicului și bolnavului, condamnă concepțiile fataliste, cum sînt : fatalitatea eredității și freudismul. E adevărat: părinții alcoolici sau suferind de anumite boale pot avea copii cu anumite predispoziții ereditare, dar dacă acești copii cresc în condiții de muncă și de trai pozitive, predispozițiile nu se manifestă, nu lasă „aproape nici o urmă” (p. 109). Freud susține că „voința omului este supusă unor instincte sexuale întunecate, care, chipurile, l-ar domina chiar de la naștere, ca o fatalitate”. Teoria aceasta este neadevărată, dăunătoare și periculoasă. Ea a fost răsturnată de marele fiziolog Pavlov, care a dovedit că „organismul viu nu este dirijat de instincte „întunecate”, ci de activitatea nervoasă superioară”. (p. 60).

De fapt bolile psihice sînt rezultatul unei educații greșite sau a unor întîmplări neplăcute. De aceea vindecarea lor pretinde găsirea cauzei, reîncadrarea omului în colectiv, îndrumarea lui spre o muncă creatoare, către care simte înclinație. Medicul psihiatru cîștigă încrederea bolnavului, care-i povestește toată viața, — se informează despre bolnav de la familia lui, prietenii lui, colegii lui. În felul acesta ajunge să descopere pricina boalei și calea vindecării. Astfel o educație religioasă greșită, axată pe ideia, pe groaza chinurilor iadului și a diavolului care intră în cei păcătoși, a dus o fetiță de 13 ani la crize care au chinuit-o ani de zile. Vindecarea ei s-a realizat prin reeducare și o muncă artistică, spre care simțea ea atracție. „Simțea acum bucuria muncii creatoare. Munca o abătea de la boală, îndreptînd-o spre sănătate” (p. 81). Consecințe rele are și educația „unicului copil” (cuconășii), căruia părinții îi împlinesc toate capriciile (făcîndu-l egoist), în care văd un „geniu” (făcîndu-l „orgolios”), pe care-l silesc să îmbrățișeze o cale care nu i se potrivește. Aceștia fac crize cînd li se refuză vreo dorință, cînd viața le cere efort, cînd simt plictiseala unei munci necorespunzătoare. Vindecarea lor cere reeducare, încadrare în colectiv, începerea unei munci corespunzătoare cu aptitudinile lor. Fiecare trebuie să se găsească pe sine însuși (p. 223, 83—104).

Munca și colectivul, a munci pentru fericirea tuturor o muncă pe care o faci cu plăcere, este izvorul sănătății și al fericirii. „Dacă noi, psihiatrii, nu găsim un scop în viață pentru bolnavi, sau nu sîntem în stare să-i sugestionăm în acest sens, atunci toată psihoterapia noastră nu face doi bani” — declară autoarea (p. 210). Acest scop e munca creatoare, care „dă omului adevărata fericire” (p. 103).

Am relevat numai cîteva aspecte, cuprinse în schițele literare, izvorîte din experiența unui psihiatru. Ele ne vădesc însemnătatea unei educații sănătoase, a unui mediu bun, a unor principii morale temeinice, în care munca și iubirea de om, de colectiv, de patrie au o însemnătate primordială.

Cartea: „Insemnările unui psihiatru” trebuie citită și meditată: învățămintele ei sînt folositoare oricui vrea să evite îmbolnăvirea, să-și păstreze sănătatea și să fie un om fericit.

Pr. Prof. Dr. NICOLAE MLADIN

Xenofon: STATUL SPARTAN. STATUL ATENIAN. Trad. și lămuriri de Marinescu-Himu. București, Ed. Științifică 1958, p. 100.

Expunerile — nu de largă desfășurare — ale istoricului grec fac parte din lucrările cu caracter politic atribuite lui Xenofon. Dacă în ceea ce privește paternitatea primei lucrări nu există nici o îndoială, autorul statului atenian este socotit pe bună dreptate anonim, deosebindu-se esențial de Xenofon atît în concepție cît și în forma de tratare.

În traducerea românească Marinescu-Himu a avut în vedere textul grecesc al ediției — Papyros — publicată la Atena în 1937.

Epoca în care a trăit Xenofon a fost epoca marilor oratori, Isocrate și Eschines.

S-a născut în 435 î.H. dintr-o familie de bogați proprietari din Attica, care i-au dat istoricului de mai tîrziu o educație aleasă. Printre profesorii săi îl aflăm și pe Socrate. Acest fapt va avea mai tîrziu influență asupra orientării lui Xenofon.

Cînd în Atena vine la putere demosul, Xenofon pleacă în Asia Mică, unde va lupta alături de Cyrus cel Tînr. Atît alianța cu Cyrus cît și cea de mai tîrziu cu generalul Tibron se pare că au determinat la Atena votarea unui decret pentru exilarea lui Xenofon. La Corneia îl găsim alăturat trupelor spartane conduse de regele Agesilaos, luptînd împotriva Ligii ateniene. Pe micul domeniu din Elida, pe care i-l dăruiesc spartanii, ridică un altar Artemidei, altar la care vor veni în pelerinaj numeroși localnici din împrejurimi. În 371 fiind alungat, se refugiază la Leprion și apoi la Corint, unde și moare pare-se între anii 360—365.

Lucrările sale înfățișează preocupări foarte variate, de la cele cu caracter economic pînă la cele filozofice, în care se face resimțită influența socratică.

Deși trece sub tăcere antagonismele sociale, lucrarea lui Xenofon este foarte prețioasă pentru cunoașterea instituțiilor spartane așa cum le-a văzut Licurg. Cetatea în care „hoțul nu este pedepsit pentru că a furat, ci pentru că nu a știut cum să procedeze” (p. 33), își cîștigase un renume prin viața austeră a cetățenilor ei. Pregătirea pentru modul de viață spar-

tan constă în formarea deprinderilor viitorilor cetățeni; de aici și importanța acordată de Licurg educației care se făcea sub supravegherea directă a unui înalt demnitar numit paidonomos. Cele citate mai sus referitoare la pedepsirea hoțului vor numai să scoată în relief caracterul cazon al educației primite și care urmează să pregătească pe spartani pentru viitoarele războaie de expansiune. În realitate, moralitatea în atitudini se bucura de o mare prețuire. Tocmai de aceea și Licurg a impus tinerilor modestia și stăpânirea, încît „mai degrabă statuile ar prinde glas decît acești adolescenți” (p. 35), care fiind încă nepregătiți și lipsiți de experiența vieții trebuiau să vorbească numai cînd erau întrebați. În ceea ce privește pe adulți, Licurg a recurs la emulație, pentru ca în felul acesta să le dea prilejul să-și manifeste virtuțile și pentru că „această emulație, plăcută în fața zeilor aduce faloase cetății întrucît arată obligațiile cetățenilor destoinici” (p. 36).

Licurg — spune Xenofon — a arătat că efortul fizic pe care-l faci cînd vii în ajutorul unui semen „depășește ca semnificație orice ajutor bănesc” (p. 41). Existența chiar lapidar exprimată a iubirii de aproapele ne face să vedem odată mai mult că lumea veche era capabilă de o înțelegere superioară, lucru care ar explica pe de altă parte rapida răspîndire a creștinismului, care, pe lîngă altele, pune în adevărata lor lumină principiile morale existente, valorificându-le prin intensă trăire.

Mesele luate în comun, devenite obligatorii prin legile lui Licurg, constituiau un prilej de verificare a cumpătării. În timpul sisitiilor sau filiipiilor, cum erau numite aceste mese comune, se obișnuia ca faptele bune săvîrșite în cetate să fie aduse la cunoștința celor de față. Obligațiile impuse de Licurg au făcut ca spartanii să nu fie doritori de bani pentru îmbelșugarea prea mare a traiului. Pentru a preîntîmpina acumularea de bunuri se făcea o anchetă periodică în casa fiecărui spartan.

Ca legile lui Licurg să se bucure de o autoritate divină, acesta a cerut sfat „divin” la Delfi. Legile întărite acum de Pythia sporeau în autoritate. De aceea Xenofon consideră procedura aceasta ca o „măsură eficace”, cu atît mai mult cu cît cel care ar călca legea s-ar face vinovat și de impietate.

Probele de vrednicie civică erau statornicite pentru orice vîrstă. După 60 de ani, cînd spartanul se putea socoti cu obligațiile militare îndeplinite, „în măsura în care sufletul este mai de preț decît trupul, întrecerile privind virtuțile sufletești merită o atenție mai mare” (p. 45). Aceste întreceri își aveau ca obiectiv intrarea în gerusia — sfatul bătrînilor — semn de apreciere a calităților sufletești.

Referindu-se la rege, Xenofon ne dă și cîteva informații de natură religioasă, care sînt foarte rare, dat fiind caracterul politic al lucrării. Regele, socotit „de origină divină”, nu are altceva de făcut decît să îndeplinească față de zei obligațiile lui de preot” (p. 52). Înaintea oricărei expediții regele este dator să aducă o jertfă lui Zeus numit și *Ἀγῶν* — Conducătorul, epitet care relevă încă odată preponderența preocupărilor războinice în viața spartană. La masa pe care regele o lua într-un cort public mai mînceau și doi pythieni, prieteni ai regelui. Sarcina acestora era de a consulta oracolele; or, pe atunci, funcția aceasta era de natură sacerdotaiă și constituia elementul specific și cel mai pretuit al acestei caste. Xenofon își încheie lucrarea constatînd că „prin onorurile atribuite regelui la moarte,

legile lui Licurg vor să arate că regii spartani n-au fost cinstiți ca oameni, ci ca eroi" (p. 54). Și dacă ne gândim la accețiunea pe care a avut-o la greci cuvântul „erou”, este explicabil respectul ce i se acorda acestuia, care prin însăși condiția sa semi-divină se situa înafara luptelor sociale ce i-ar fi periclitat altfel poziția.

Deși anonimă, lucrarea pseudo-xenofontică „statul atenian” pare mai interesantă decît prima, poate pentru că nu se remarcă printr-o grijă deosebită pentru compoziție, fiind prezentată sub formă de reflexii. Prezintă de asemenea sporit interes prin bogăția relațiilor referitoare la luptele politice din secolul V înoace, tratate cu obiectivitate de un autor, care făcea parte din lagărul conservator.

Vădit ostil democrației ateniene încă de la începutul lucrării în care consemnează: „Atenienii, și-au ales o formă de guvernămînt potrivit căreia oamenii răi duc un trai mai fericit ca cei buni” (p. 65), recunoaște mai tîrziu că: „Totuși, pășind pe drumul democrației, ateniienii înregistrează succese” (p. 78). Prin oamenii răi autorul înțelege poporul, iar prin cei buni, pe nobili. Interesant este faptul că cei „buni” sînt desemnați prin grecescul *χριστοί* și tot așa cînd se referă la „adunarea poporului”, ca organ suprem de conducere a statului atenian, folosește termenul *ἐκκλησία*.

Fiind un stat maritim și apreciind brațele de muncă, Atena a acordat drepturi depline sclavilor.

Veniturile cetății procurau ateniienilor „modalitatea de a duce un trai îmbelșugat” (p. 73). Jertfele pentru zei erau aduse din tezaurul public; vedem că jertfele constituiau o afacere de stat și un prilej de ospăț public, pentru că aceasta era destinația animalelor odată sacrificate. În ultima parte, căutînd să motiveze întîrzierile ce se produceau la Atena în judecarea diferitelor procese, autorul le justifică prin datoriile multiple ale judecătorilor și prin numărul mare al sărbătorilor, care în comparație cu celelalte cetăți grecești era dublu.

Dintre cele pe care le amintește, demne de semnalat sînt Dionisiile, cînd se prezentau noile tragedii, și Panateneele, care culminau în procesiunea ce oferea zeiței un voal.

A treia mare sărbătoare ateniană o constituia celebrarea Misteriilor de la Eleusis în cinstea Demeterei, pe care autorul nu o amintește. De altfel și celelalte sărbători sînt amintite numai în treacăt.

Problematica socială cît și frămîntările vremii au captat autorilor atenția în această direcție — și în acest fapt trebuie să căutăm explicația lipsei de informații privitoare la spiritualitatea din ambele cetăți.

Deși ambele lucrări sînt limitate la aspecte parțiale ale vieții statale din Grecia antică, informațiile pe care ni le procură aceste expuneri sînt bogate și precise, iar stilul în care sînt prezentate este simplu și concis.

Traducînd curgător aceste lucrări, Marinescu-Himu a pus la îndemîna cititorului român o lectură plăcută și informativă.

Helmer Ringgren: DAS BUCH ESTHER übersetzt und erklärt. Tübingen 1958.

Cartea Ester îl pune pe exeget în fața a trei probleme, nu de mică importanță: una istorică, alta literară și a treia cultică. Pornind de la această premiză Ringgren constată că problema istorică ce se pune în legătură cu cartea aceasta, pare să fie cea mai ușoară. Cu toate că autorul mărturisește deschis că scrie istoric, trebuie totuși admis că în forma în care ne-a prevenit, cartea nu comunică realități istorice. De fapt, Ahaşveros este un nume de rege al Persiei, a aceluia pe care grecii îl redau cu Xerxe; dar, încolo, datele oferite de cartea Ester, nu corespund cu cele îndeobște cunoscute. Soția lui Xerxe (486—465) nu s-a numit nici Vasti, nici Estera, ci Hutaosa (grecește Atossa); iar Xerxe să fi fost ocupat, în timpul când ar fi avut loc divorțul, cu războiul grec, și prin urmare n-ar fi putut să se găsească în palatul domnesc din Susa? Înafară de aceea, Mardoheu, dacă a plecat cu regele Jehonia în robie, ar fi fost pe vremea aceea cel puțin de 120 ani. La acestea se adaugă alte multe neverosimilități. Așa de ex. e greu de presupus că un rege al Persiei ar fi aprobat pe tăcute ca mii de supuși de-ai săi să fie măcelăriți de un popor străin. Din cele relatate, mulți cercetători au tras concluzia că această carte e alcătuită pe un fond mitologic și că ar fi vorba despre o luptă între divinitatea babiloniană Marduc și Jștar (Mardohai-Ester) pe deoparte și zeii elamitici Humon și Mehti (Haman-Vesh) pe de altă parte.

Problema a doua, cea literară, prezintă alte dificultăți. Se știe că avem trei texte principale la carte: textul ebraic și două grecești (al Septuagintei și încă unul).

Versiunile grecești sînt mai extinse decît cea ebraică. Ringgren admite, împreună cu alții, că textul ebraic ar fi cel original; celelalte sînt amplificări ulterioare, cu scopul de a se da cărții un rol religios. Din punct de vedere literar, cartea nu e unitară, materialul cărții e de obîrșie diferită.

În ce privește problema cultică, ea e în legătură cu originea sărbătorii Purim. S-au lansat mai multe ipoteze, dar nici una din ele nu a fost unanim acceptată: Cuvîntul „Purim” nu e nici evreesc, nici persan, ci e acadic cu înțelesul de „soartă”, „destin”. Sorții nu joacă în istorisire un rol așa de important încît să fie necesar ca originea sărbătorii să se explice pe această cale.

Sărbătoarea Purim are multe trăsături comune cu cele în uz de anul nou (așa de ex. cadourile, luptă prefăcută, aruncarea sorților).

Intrucît istorisirea se petrece în Persia, era natural ca sărbătoarea anului nou persan să se apropie de sărbătoarea Purim. Se găsesc în text apropierea între povestire și anul nou persan. Probabil că iudeii din Babilonia și Persia au împrumutat anumite obiceiuri ale sărbătorii anului nou persan, un nume persan l-au explicat prin cuvîntul acadic „pur” (soartă) și unele din legende le-au prelucrat și folosit pentru scopurile lor. De există o legătură reală între persecuția iudeilor și sărbătoarea anului nou, nu se poate stabili în mod sigur, dar nu-i imposibil.

Valoarea religioasă a cărții ar fi, poate, mică. Textul ebraic evită chiar numele lui Dumnezeu. Cu toate acestea s-ar putea trage concluzia că au-

torul a fost de convingerea că cele istorisite se întâmplă după voia lui Dumnezeu. Numele de „iudeu” ar putea să fie mai degrabă un termen religios decât nume etnic și în 4, 14 se arată că Mardoheu nădăjduiește în ajutorul lui Dumnezeu.

Fondul scrierii este însă naționalist și nu religios, cu toate că din punctul de vedere al autorului, aceste două noțiuni (religios-național) sînt inseparabile.

Față de aceste păreri ale lui Ringgren trebuie observat că nimic din cele descrise în carte nu stau în opoziție cu adevărul istoric. După cît știm, Xerxe I a fost un afemeiat, lipsit de personalitate, iar moravurile descrise sînt cele în uz la curțile domnitorilor din Orientul antic. Domina acolo, de obicei, rivalitatea, răzbunarea cruntă, depravarea și invidia. Pentru caracterul istoric al cărții vorbește faptul că la II Mac. 15, 36 sărbătoarea sorților, din luna numită Adar, poartă numele de: „ziua (sărbătoarea) lui Mardoheu”. Cartea a fost compusă în epoca persană (538—333 î.Hr.), dovedă vocabularul. Aramaisme și expresiile persane abundă. Precizarea datelor, cunoașterea mediului de la curtea lui Xerxe I dovedesc că scriitorul a fost martor ocular, sau cel puțin contemporan cu evenimentele. Clement Alexandrinul — sprijinit pe 9, 20 — susține că autorul e Mardoheu. Cei drept, din punct de vedere moral, cartea e mai puțin importantă decât altele. Totuși, cartea își are meritul ei. Lipsa numelui lui Dumnezeu se pune în legătură cu modul de a se serba sărbătoarea Purim. Sărbătoarea Purim se serba cu lecturi din carte și cu un ospăț, de unde vinul nu lipsea. Ori de cîte ori se pronunța numele de Mardohai, credincioșii răspundeau în cor „baruk” (binecuvîntat să fie); ori de cîte ori se pronunța numele de Aman, se replica în cor „arur” (blestemat să fie). Pentru ca nu cumva sub impresia vinului să se producă confuzii, blestemîndu-se Dumnezeu, s-ar fi eliminat intenționat numele lui Dumnezeu din carte.

Față de această carte s-a manifestat totdeauna un fel de rezervă. Mîntuitorul și Apostolii n-o citează, iar unii din Sf. Părinți o pun între cele de categoria a II-a. Sf. Atanasie o așează între cele deuterocanonice, iar Melito din Sardes și Sf. Grigorie de Nazianz o omit. Totuși scrierea e importantă prin scopul ei: acela de a arăta că soarta unui popor nu poate fi pecetluită prin hotărîrea arbitrară a unui hegemon. Cartea oferă un frumos exemplu despre stăruința în rugăciune și post și despre puterea lor duhovnicească.

Comentariul este lucrat cu competență. Termenii străini sînt explicați.

Comentariile utilizate de autor sînt următoarele: Schulz, 1878; Oettli, 1899; Wildeboer, 1898; Siegfried, 1901; Paton, 1908; Smit, 1930; Haller, 1940; Stummer, 1950; Bückers, 1953. În afară de acestea a folosit diferite monografii și studii privitoare la problemele cărții. Semnalăm pe cele mai însemnate: Hoschander, *The book of Esther in the light of history*, 1923; Striedl, *Untersuchungen zur Syntax und Stilistik im Buch Esther*, 1937; Gaster, *Purim and Hanukah*, 1950; Torrey, *The older book of Esther*, 1944; Christian, *Zur Herkunft des Purim Festes*, 1950; Ringgren, *Esther and Purim*, 1955; Stiel, *Das Buch Esther*, 1956.

Pr. Prof. NICOLAE NEAGA

VIZITAȚIE CANONICĂ LA SĂSCIORI-SEBEȘ

De praznicul Înălțării Domnului (11 iunie)), I. P. S. Mitropolit *Nicolae* a făcut o vizitație canonică în parohia Săsciori-Sebeș, meleaguri care de mult așteptau o astfel de vizitație vlădicească. De aceea căldura primirii a fost deosebită. La intrarea în biserică I. P. S. Mitropolit *Nicolae* a fost întâmpinat de credincioși și de un sobor de preoți, în frunte cu P. C. Protopop I. Besoiu. La cuvîntul de binevenire a răspuns I. P. S. Mitropolit *Nicolae*.

Sf. Liturghie a fost săvîrșită de un sobor de preoți în frunte cu I. P. S. Mitropolit *Nicolae*. Sf. slujbă s-a desfășurat într-o atmosferă de solemnitate desăvîrșită. Răspunsurile au fost date de cor. Biserica era plină. Insufletețirea s-a desprins și din cuvîntul de urare al P. C. Păr. Ioan Popa.

La priceastă a luat cuvîntul P. C. Prof. M. Șesan, arătînd că Înălțarea Domnului s-a făcut în văzul ucenicilor și al credincioșilor, ca să se convingă orice suflet despre adevărata înviere a Domnului, prin care s-au redeschis cerurile și Dumnezeu coboară spre credincioși harul Său mîntuitor. Astfel Înălțarea Domnului nu este spre întristare, ci tocmai spre întărirea bucuriei noastre întru Domnul, care ne-a izbăvit din păcat și din moartea cea grea întru El. Mîntuitorul a pătimit pentru noi ca noi să ne bucurăm de învierea Sa cea spre viață fericită. Marea bunătate a Domnului către noi ne îndeamnă la legămînt întru credința Sa cea sfîntă din Evanghelie, care ne duce spre viața cea fericită întru Mîntuitorul Hristos.

Apoi a cuvîntat P. C. Păr. Consilier Gh. Secaș. Ca unul care sînt din părțile acestea îmi exprim bucuria deosebită că ne-am putut întîlni în această comună frumoasă. De cînd a fost sfințită biserica din Jina (1923) nu a mai trecut pe aici un vlădică. Dar astăzi v-ați învrednicit de această vizitație arhierescă. De aceea dăm slavă Tatălui ceresc, prin această sfîntă slujbă, alături de slujirea ce-i aduc îngerii din cer, ca să coboare spre noi harul Său cel mîntuitor și binecuvîntarea Sa. La această sfîntă slujbă se coboară cerul pe pămînt, iar pîinea și vinul se prefac, la chemarea Duhului Sfînt, întru însuși trupul și sîngele Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, care de-a pururea stă alături de noi, cei ce ne închinăm Lui. Deci veniți întotdeauna la sf. slujbă, ca să vă sfințiți sufletele spre cele bune și folositoare și ca credincioși ai Bisericii, și ca cetățeni ai Patriei, și în toate să aveți bucurie deplină.

La încheierea sfintei slujbe a luat cuvîntul I. P. S. Mitropolit Nicolae, zicînd:

Iubiții mei fii sufletești, cînd Mîntuitorul Iisus Hristos era gata să se înalțe la cer, le-a dat multe povățuiri iubiților Săi apostoli, spre a le întări credința și nădejdea, ca să-i fie vrednici ucenici și păstori de suflete, ca martori în Ierusalim și Iudeea și Samaria și pretutindenea, pînă la marginile lumii. Grea sarcină era pentru Apostoli, și ei niște oameni neputincioși, ca să fie fiecare cîte un martor credincios pentru tot ce a vestit și a făcut Mîntuitorul Hristos; să fie martorii bunătății lui Dumnezeu Tatăl, care l-a trimis pe Fiul Său unul născut în lume spre vestirea cu cuvîntul și cu fapta a vieții celei noi, confirmată de sfînta Sa înviere. Această nouă Evanghelie a bucuriei întru Domnul Hristos au vestit-o ucenicii Săi pretutindeni.

Fără de păcat a fost doar numai Fiul lui Dumnezeu. Dar credincioși creștini sînt păcătoși și pentru toți a lăsat Mîntuitorul Biserica Sa, spre a-i cuprinde pe toți și prin harurile lăsate ei să-i îndrumeze spre Hristos, spre iertarea păcatelor și sfîntirea vieții.

Oriunde își îndeplinește credinciosul sarcinile sale de muncă și e pus de Dumnezeu și de oameni la acțiune, el prin viața sa creștinească se face părtaș lui Hristos, spre folosul tuturor celor ce în baza credinței lor se înseamnă cu sf. cruce, ridicînd ochii spre cer, încotro s-a înălțat Domnul, după ce a împlinit toate poruncile date Lui de către Tatăl. Iar toată legea cea nouă se cuprinde în cuvintele: „să iubești pe Dumnezeul tău din tot sufletul tău, din toată suflarea și din toată vîrtețea ta, iar pe aproapele tău ca pe tine însuși”. Ce nu poți face singur, face Hristos prin tine; dacă nu izbîndești tu, izbîndește fratele tău prin Hristos. Așa zice și Sf. Apostol Pavel, că atunci a izbîndit mai bine, cînd simțea că Domnul este cu el, prin harul Său.

Străduința cea mai arzătoare a oricărui creștin este să vadă că pacea dorită de Hristos domnește în toată lumea, precum se roagă pentru ea preoții Bisericii la orice sfîntă slujbă. Unde toți sînt într-o simțire și o inimă, acolo toate sînt una și viața este una, acolo toți cu adevărat sînt frați.

Dragii mei, inima mea este plină de bucurie, că azi, în zi de praznic luminat, ne-am privit în ochi, cu gîndul că privim la Mîntuitorul care s-a înălțat și am mulțumit Tatălui ceresc de toate cîte ni le-a făcut nouă, ca să ne întărească întru faptele cele bune. Mă despart de voi, iubiții mei, cu rugămîntea către Mîntuitorul Hristos ca să vă binecuvînteze în fiecare zi și în fiecare clipă munca voastră, țarinile, roadele, familiile și viața voastră, ca viață bună și mulțumită să petreceți cu toții. Amin.

La agapa frățească, în prezența și a credincioșilor parohiei, bucuria împreunei-petreceri a fraților cu ierarhul lor a fost tîlmăcită cu simțire de P. C. Protopop I. Besoiu, la care I. P. S. Mitropolit Nicolae a răspuns cu aceeași însuflețire și bucurie, promițînd să vină iar cît mai curînd printre credincioșii săsciori.

INCHEIEREA ANULUI ȘCOLAR 1958—1959 LA INSTITUTUL TEOLOGIC DE GRAD UNIVERSITAR DIN SIBIU

Duminică 28 iunie a. c. s-a făcut încheierea festivă a anului școlar 1958—1959 la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu.

Dimineața, la ceasurile rânduite pentru rugăciune, ostenitorii și studenții Institutului au luat parte la săvârșirea Sfintei Liturghii, în Catedrala mitropolitană, de către un sobor de profesori și alți slujitori bisericești, în frunte cu P. C. Vicar Tr. Belășcu, în prezența I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului, a P. S. Arhiepiscop Teodor Scorobet Rășinăreanul, a consilierilor arhieresti și a altor slujbași bisericești.

Răspunsurile liturgice au fost date cu evlavie și măiestrie de Corul studenților teologi, dirijat de P. C. Conf. univ. Pr. Gheorghe Șoima.

La priceastă, P. C. Pr. Moise Popoviciu, duhovnic al Institutului, a rostit predica zilei. Adresându-se în mod deosebit absolvenților Institutului, P. C. Sa le-a împărtășit sfaturi și îndemnuri potrivite situației lor, asigurându-i că ocîrmuitorii bisericești și profesorii nu vor conțeni să roage pe Părintele luminilor să le păstreze credința neîmputinată și să aprindă în sufletele lor zelul slujirii devotate a Bisericii noastre și a Patriei.

După Sfînta Liturghie, în aula Institutului Teologic, s-a desfășurat programul serbării de sfîrșit de an școlar. La masa prezidială a luat loc I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, încadrat fiind de rectorul și de pro-rectorul Institutului, P. C. Părinți profesori Dr. Sofron Vlad și Dr. Spiridon Cîndea.

Programul a fost deschis prin intonarea Imnului de Stat al Republicii Populare Romîne, de către Corul studenților teologi, dirijat de P. C. Pr. Conf. Gheorghe Șoima.

A luat apoi cuvîntul P. C. Rector Dr. Sofron Vlad, care a rostit o cuvîntare festivă:

Cu ajutorul lui Dumnezeu am ajuns la sfîrșitul unui nou an de muncă, în decursul căruia s-au împlinit în mod armonios eforturile tuturor celor care trudesc în cadrul Institutului. Rezultatul muncii lor înseamnă un spor intelectual și duhovnicesc.

Încheierea anului academic are loc în atmosfera de pregătire ce se face în toată țară, pentru prăznuirea a 15 ani de la eliberarea Patriei de sub jugul stăpînirii fasciste.

La 23 august se împlinesc 15 ani de la eliberarea Patriei. Această dată înseamnă o piatră de hotar în istoria poporului nostru. Cu data de 23 August 1944 se face o mare cotitură în viața acestui popor, care, luîndu-și soarta în mîinile proprii, a pus în lucrare toate energiile pentru crearea unei vieți noi, mai bune și mai fericite. Dacă ai putea cuprinde cu privirea întreg cuprinsul Patriei, ai rămînea uimit de progresul realizat în toate domeniile. Pentru a descrie toate schimbările ce s-au făcut în bine, toate realizările pe teren cultural și material, ar trebui să scri cărți întregi.

Asistăm la întreceri între muncitorii de pe ogoare, pentru a ne da o recoltă mai bogată; la întreceri între muncitorii din fabrici și uzine,

pentru a ne da produse în cantități cât mai mari și de calitate cât mai superioară. Publicațiile noastre zilnic ne vorbesc despre întreceri între inventatori, pentru a îmbunătăți metodele de lucru, de întreceri între constructori, întreceri în instituțiile de învățământ pentru a da rezultate cât mai bune. Este greu să inventariez toate realizările din cei 15 ani de stăpînire populară, timp în care s-a lucrat cu dragoste și stăruință pe toate terenurile.

E suficient să amintim numai de munca depusă pentru cultura poporului. A sporit considerabil numărul școlilor de toate gradele, începînd cu școlile elementare și pînă la școlile de grad universitar. Să adăugăm la acestea școlile speciale, ca: școli de meserii și școlile tehnice, școli serale, create toate pentru fiii poporului muncitor. Aici trebuie să amintim de bursele și ajutoarele date tuturor elementelor bune, pentru a le înlesni învățătura, de munca depusă pentru lichidarea analfabetismului, de editarea atîtor cărți de știință, literatură, tehnică, artă, etc. Unele amănunte din domeniul acesta sînt destul de grăitoare. În ce privește analfabetismul, un ministru al Instrucțiunii Publice spunea în 1930, în dezbaterile parlamentare, că 600.000 copii, anual, nu pășesc pragul școlii. În recensămîntul oficial din același an s-a stabilit că mai bine de 43% din populația țării era analfabetă. Astfel, în statistica Ligii Națiunilor, întocmită după un sondaj făcut în 56 de state, România figura a 55-a, deci penultima, în ce privește știința de carte. E suficient să pomenim că în primul cincinal, Statul a investit în construcții de școli noi 340 milioane, iar în anul în curs peste 100 milioane lei.

Pînă la eliberarea Patriei, erau cam 5000 biblioteci în toată țara, iar azi sînt vreo 39.000 unități, cu vreo 50 milioane volume. În anul 1938, la țară erau vreo 2004 biblioteci, cu vreo 565.328 vol., deci ceva peste o jumătate de milion; iar în prezent, în mediul rural funcționează vreo 13.000 biblioteci cu vreo 16.500.000 vol. Cifrele acestea grăiesc de la sine despre ceea ce s-a făcut pentru astîmpărarea setei de cultură a maselor.

Cu aceeași dragoste și cu același spor s-a lucrat în cei 15 ani ai stăpînirii populare și în celelalte sectoare, ca: agricultură, tehnică, pentru sănătatea poporului, etc.

Biserica, în cei 15 ani ai stăpînirii populare, a căutat să-și potrivească pasul cu pasul vremii, colaborînd cu Statul și sprijinind toate inițiativele frumose luate spre binele și pentru progresul poporului muncitor.

Ea a lucrat pentru promovarea bunei stări materiale a maselor credincioșilor, căci de starea materială a credincioșilor depindea și bunăstarea slujitorilor altarelor. Ea s-a bucurat de reformele prin care se crea o mai bună dreptate socială, căci după cum spunea un mare ierarh al bisericii ardelen, Biserica cu credincioșii ei în trecut au fost „cei ce au flămînzit și au însetoșat după dreptate” (Nicolae Bălan).

În statutul de organizare a Bisericii din 1948, se accentuează că Biserica, în raportul ei cu Statul, este autonomă. Acest lucru se evidențiază și în toate Regulamentele date de Biserică. Autonomia Bisericii este precizată și în legiunile anterioare regimului de democrație populară. Deosebirea față de trecut e aceea, că sub noul regim, autonomia a devenit o stare de fapt.

Biserica noastră a întocmit, pe lângă Statutul de organizare, încă vreo 10 regulamente, dintre care noi amintim: Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare; al școlilor de învățământ teologic; al Organelor Centrale din Patriarhia Română, Regulamentul interior pentru Adunarea Națională; cel pentru alegerea și funcționarea organelor deliberative și executive; pentru numirea și transferarea clerului; pentru administrarea averilor bisericești; pentru organizarea și funcționarea Caselor de ajutor reciproc, etc. Această vastă operă legislativă are rostul să statornicească organizarea și activitatea Bisericii noastre, pe baza tradiției și a canoanelor ortodoxe.

Pe baza libertății și egalității cultelor, proclamate ca principii fundamentale în Legea Cultelor și în urma denunțării Concordatului cu Vaticanul, prin care se asigurau Bisericii catolice privilegii nedrepte față de celelalte culte, s-a putut realiza reîntregirea Bisericii strămoșești din Ardeal. Dorința exprimată cu atâtea ocazii de frații ruși prin silnicie de la sinul Bisericii ortodoxe, de a reface unitatea veche, s-a putut înfăptui fără greutate și fără zdruncin, dată fiind unitatea de fond care n-a încetat să existe între ortodocși și frații lor greco-catolici, în decursul celor 2,1/2 secole de despărțire, căreia i se adaugă acum și unitatea formală. Prin actul reîntregirii s-a închis o rană din trupul Bisericii românești din Ardeal, care a sîngerat două veacuri și jumătate.

Un alt moment îmbucurător pentru Biserica noastră din acest timp, l-a constituit împlinirea unei vechi dorințe, de a-și pregăti singură pe slujitorii sfintelor altare, potrivit învățaturii și rinduielilor ei. Cu excepția școlilor de cîntăreți și a Academiilor Teologice din Ardeal, toate celelalte școli pentru pregătirea clerului, ca Seminariile și Facultățile de Teologie, nu se aflau sub conducerea și îndrumarea directă a Bisericii, ci a Statului. De aici au rezultat multe lipsuri și lacune în pregătirea slujitorilor sfintelor altare. Acest cler putea fi pregătit mulțumitor numai în școli organizate și îndrumate de Biserică. Bisericii i s-a lăsat latitudinea ca să-și organizeze școlile de care are nevoie pentru creșterea personalului său bisericesc și să le îndrumeze potrivit pravilelor ei. Astfel s-au organizat școli de cîntăreți, seminarii și Institute Teologice Universitare, fiecare tip de școală avînd o programă unitară, corespunzătoare nevoilor Bisericii. Pe seama acestor școli s-au alcătuit manuale unice întocmite de colective de profesori, care umplu un mare gol de mult simțit în învățămîntul nostru teologic. Pentru buna lor funcționare, Biserica a asigurat pe seama acestor școli, cu ajutorul larg al Statului, condițiile materiale necesare.

O activitate stăruitoare s-a dezvoltat și pentru întărirea legăturilor Bisericii noastre cu celelalte Biserici ortodoxe surori, prin vizitele făcute de Prea Fericitul Patriarh Justinian, însoțit de Înalți Ierarhi ai Bisericii noastre, la Bisericile surori din U.R.S.S., din R.P. Bulgaria și Jugoslavia și prin vizitele făcute Bisericii noastre de către Înfrățitori ai Bisericii surori, sau a reprezentanților lor, despre consfătuiri împreună în marile probleme ale Bisericii ortodoxe și împreună-lucrarea pe terenul luptei pentru apărarea și statornicirea păcii în lume.

Revistele Sfintei Patriarhii și revistele Mitropoliilor apar în bune condițiuni.

Nu putem lăsa neamintită nici activitatea desfășurată de preoțimea noastră pe terenul luptei pentru pace, de activitatea socială caritativă desfășurată mai ales în cadrul Bisericii moldovene, în timpul foametei ce a bîntuit acea provincie.

Din cele amintite în mod sumar putem constata că în cei 15 ani de la eliberarea Patriei, s-a dezvoltat o rodnică activitate și în sinul Bisericii strămoșești.

În acest Institut s-a cultivat în mod constant spiritul de înfrățire dintre studenții foști greco-catolici și studenții vechi ortodocși, ca și dintre preoții care au urmat Cursurile de îndrumare. Institutul nostru a lucrat în mod intens și consecvent la consolidarea unificării bisericești. Profesorii au lucrat cu zeț la formarea de buni și credincioși slujitori ai altarelor strămoșești și loiali cetățeni ai Statului. Activitatea științifică a profesorilor e încrestată în diferitele publicații bisericești. Slujitorii acestui Institut pot privi mulțumiți asupra activității lor din cei 15 ani de la eliberarea Patriei.

Onorat auditoriu,

Dacă Institutul nostru a putut să funcționeze în mod mulțumitor, se datorează spiritului moral și material acordat de Prea Fericitul Patriarh Justinian și de Înălții Ierarhi și Consiliile Eparhiale din Mitropolia Ardealului și Banatului. Noi aducem Întîiului-stătător al Bisericii noastre, Înălților Ierarhi, ca și Consiliilor eparhiale, respectuoasele noastre mulțumiri și în special Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae, care, gelos de prestigiul acestei instituții pe care a servit-o atîția ani ca profesor și rector, s-a interesat îndeaproape de munca desfășurată, dînd dispoziții și îndrumări continui pentru bunul ei mers. La membrii Consiliului Arhiepiscopesc încă am aflat cea mai largă înțelegere, de cîte ori ne-am adresat pentru vreun ajutor.

În anul acesta, ca și în anii trecuți, Institutul nostru a găsit o largă bunăvoință și înțelegere la Departamentul Cultelor, din bugetul căruia este plătit personalul didactic, administrativ și de serviciu, acordîndu-se totodată și burse pentru studenții săraci și silitori la studii. Transmitem Domnului Secretar General al Cultelor, Dumitru Dogaru, mulțumirile noastre respectuoase, asigurîndu-l că tot efortul Corpului profesoral a fost îndreptat în direcția de a crește slujitori vrednici pentru Biserica strămoșească și cetățeni luminați și loiali Patriei.

În anul acesta s-au produs unele schimbări în corpul didactic, în rîndul personalului educativ și administrativ. În 26 decembrie 1958 a încetat din viață Pr. Petre Procopoviciu și la conferința rămasă vacantă a fost numit Dr. N. Corneanu. Cu data de 1 decembrie 1958, Pr. Moise Popovici a fost numit duhovnic. În postul de secretar I al Institutului a fost numit Constantin Voicu, care a funcționat ca bibliotecar al Institutului nostru. Tuturor celor noi numiți, le dorim spor în munca ce trebuie s-o îndeplinească în posturile ce li s-au încredințat.

Pregătirea studenților s-a făcut prin cursuri și seminarii, cea duhovnicească prin servicii divine, predici și meditații, iar cea cetățenească prin conferințe ținute tuturor studenților în aula Institutului, ca și în ore speciale pe cursuri, sub conducerea profesorilor diriginți.

Mulțumesc deopotrivă profesorilor, duhovnicilor, bibliotecarilor, personalului administrativ și de servicii, ca și tuturor studenților harnici și disciplinați. Rezultatul mulțumitor de la sfârșitul acestui an de muncă se datorează efortului impletit al tuturor acestora.

Este îmbucurător faptul că Dvs., iubiți studenți, după munca intelectuală susținută pentru pregătirea examenelor, ați încununat activitatea din anul acesta cu munca patriotică făcută în cele două zile libere de după examene, împreună cu profesorii și personalul administrativ.

Ținem să amintim în mod special că preotul profesor M. Șesan de la Institutul nostru, a reprezentat Biserica Ortodoxă Română ca delegat al Sfintei Patriarhii la Conferințele pentru pace de la Debrețin și Praga. Despre desfășurarea lucrărilor de la aceste două conferințe a vorbit în cadrele Institutului.

De încheiere, mă adresez absolvenților care părăsesc Institutul nostru, amintindu-le de unele cuvinte ale Sf. Apostol Pavel (din Epistola a II-a către Corinteni, 3, 2—3) și le zic: În cimpul de activitate în care pășiți, voi trebuie să fiți scrisoarea noastră de recomandare. Scrisoarea de recomandare a profesorilor și a Institutului în care v-ați pregătit timp de 4 ani. Faceți-vă utili societății prin punerea în practică a virtuților creștine despre care ați învățat în această școală și prin muncă stăruitoare pentru binele semenilor voștri. Fiți slujitori devotați Bisericii care vă trimite la lucru și cetățeni loiali ai Statului nostru de democrație populară, pentru al cărui progres și înflorire să lucrați și să luptați. Cu aceste îndemnuri se desparte Institutul nostru de voi, dorindu-vă izbândă în munca pe care sînteți chemați să o îndepliniți.

Cuvîntarea a făcut o impresie deosebită asupra asistenței alcătuită din slujitori bisericești, părinți ai studenților și studenții teologi.

După executarea de către cor a compoziției religioase „Psalm”, de Gheorghe Șoima, a luat cuvîntul în numele absolvenților din acest an ai Institutului, studentul Totoianu Simion. Evocînd în linii mari istoria Institutului — care-și încheie acum al 148-lea an de existență activă — vorbitorul a pomenit după cuviință pe cei trei ierarhi care și-au legat pentru totdeauna numele de acest așezămînt bisericesc: Episcopul Vasile Moga, întemeietorul, Mitropolitul Andrei Șaguna, consolidatorul și Mitropolitul Nicolae Bălan, desăvîrșitorul Institutului. Prin ostenele acestor doi din urmă, care s-au dovedit pătrunși de un providențial spirit de prevedere, Institutul a fost dotat cu un corp de profesori pregătiți temeinic la cele mai bune școli superioare din țară și de peste hotare.

Arătînd grija și înțelepciunea cu care au fost pregătiți și îndrumați de-a lungul celor patru ani de studii ca să devină slujitori destoinici și devotați ai Bisericii și ai Patriei noastre iubite, Republica Populară Romînă, absolvenții Institutului — prin rostul amintitului lor coleg — s-au îndatorat solemn să fie pururea ascultători de Dumnezeu și alipiți cu devotament exemplar de poporul nostru harnic și pașnic.

În încheierea programului, Corul studenților teologi a executat „Mama”, de Ion Chirescu (solo de bas: studentul absolvent Boldor Vasile) și Imnul Federației Mondiale a Tineretului Democrat.

A luat apoi cuvîntul I. P. S. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului, ocrotitorul și îndrumătorul de zi cu zi al Institutului, care ă spus următoarele:

Nu uitați de această Instituție: mai veniți din cînd în cînd aici, chiar dacă sînteți departe, ca să vă îmborspătați bunele amintiri și însuflețirea sfîntă de care aveți nevoie în desfășurarea misiunii voastre.

S-a potrivit astăzi că vin trei serii de preoți care-și sărbătoresc 10, 25 și 50 de ani de la absolvire. Ei să vă fie pildă despre chipul în care se ține legătura cu Institutul ce v-a pregătit și cu Biserica pe care o slujiți.

Nu pot trece cu vederea peste caldul cuvînt de învățătură pe care vi l-a împărtășit părintele rector S. Vlad, nici peste însuflețita cuvîntare de rămas bun a colegului vostru absolvent Totoianu. Să le puneți la inimă și să nu le dați uitării niciodată. Să țineți minte tot ce v-au învățat dascălii voștri, duhovnicii și oricine s-a apropiat de inimile voastre cu intenții curate și cu povețe folositoare.

Mai presus de toate să rămîneți alipiți de sfînta noastră Biserică și credincioși Patriei noastre iubite. În toată bunăvremea, cum spune Evanghelia, să dați lui Dumnezeu ceea ce este a Lui și cezarului — adică stăpînirii pămîntești — ceea ce este al cezarului. Așa ne-a învățat sfînta noastră Biserică totdeauna; așa ne învață și astăzi și ne va învăța în toate zilele vieții noastre. Atunci cînd ne împlinim întreaga datorie față de poporul în mijlocul căruia viețuim și muncim, putem avea cugetul limpede și hodinit că ne-am cinstit Patria pămîntească și în același timp ne-am deschis și ușile către patria noastră veșnică.

Cineva dintre cei care au vorbit mai înainte, a spus că din acest Institut, unde ați făcut examenele legiuite, intrați în școala vieții, care este hotărîtoare pentru voi. Așa este. Celor ce ați fost buni aici, Dumnezeu să vă ajute să dați examene frumoase și în școala vieții. Cei ce ați fost mai puțin buni, să vă siliți să dobîndiți în viață ceea ce n-ați agonisit aici.

Dumnezeu să-și reverse binecuvîntările Sale bogate peste noi toți, pentru ca în pace și liniște să ne putem sili cu folos spre cel mai mare bine vremelnice și veșnic al sfintei noastre Biserici și al Patriei noastre dragi.

Serbarea s-a încheiat în aplauzele celor prezenți.

Petrecut de acordurile solemne ale Imnului arhieresc, după ce s-a întreținut cîtva timp cu cei prezenți, I. P. S. Mitropolit *Nicolae* a fost condus la reședința mitropolitană.

Luni 29 iunie a. c., praznicul de pomenire a Sfinților Apostoli Petru și Pavel fiind, a avut loc întâlnirea colegială îndătinată a absolvenților Institutului Teologic din Sibiu de acum 50, 25 și 10 ani.

Dimineața, absolvenții respectivi au luat parte la Sfânta Liturghie, în Catedrala mitropolitană. După Sf. Liturghie, în paraclisul Institutului Teologic, s-a săvârșit un parastas pentru odihna sufletelor profesorilor și colegilor decedați ai absolvenților întruniți la prăznuire. După aceea, în aula Institutului Teologic Universitar, a avut loc solemnitatea audienței comune la I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului.

Prezentarea absolvenților a făcut-o P. C. Rector Dr. S. Vlad.

Din partea celor trei serii de absolvenți, P. S. Episcop Veniamin Nistor a exprimat I. P. S. Mitropolit Nicolae și Institutului Teologic simțăminte de grațitudine de care sînt pătrunși foștii studenți întruniți aci.

Au vorbit apoi P. C. Preoți: Ioachim Marcu (paroh în Broșteni, raionul Medias) pentru absolvenții de acum o jumătate de veac, Dr. Vasile Coman (protopop al raionului Codlea-Orașul Stalin) din partea absolvenților de acum un pătrar de veac și Nicolae Streza (paroh în Albești, raionul Sighișoara) din partea absolvenților de acum un deceniu.

Toți trei au evocat în cuvinte pătrunzătoare momente caracteristice din studenție și din activitatea lor ulterioară și și-au mărturisit mișcător alipirea față de așezămîntul teologic care i-a pregătit și îndrumat și față de Biserica și Patria noastră înfloritoare.

A răspuns I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, mărturisindu-și mulțumirea de a se afla între atîția și atîtea feluri de foști studenți ai Institutului Teologic, astăzi slujitori osîrduitori în pastorație.

A avut loc apoi o masă frățească în sufrageria Institutului la care au luat parte absolvenții celor trei promoții și invitații, în frunte cu I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, P. C. Vicar arhiepiscopesc Traian Belasçu, rectorul și profesorii Institutului Teologic Universitar ș. a.

Pr. Prof. GR. MARCU

DUPĂ SESIUNEA JUBILIARĂ DE LA STOCKHOLM

Precum se știe, sesiunea jubiliară de la Stockholm a Consiliului Mondial al Păcii a avut un caracter deosebit și, de aceea, un ecou corespunzător însemnătății sale excepționale. Pe de-o parte, ea a făcut bilanțul vastei și binefăcătoarei activități și a luptei partizanilor păcii din lumea întreagă, de-a lungul primului deceniu de afirmare a Mișcării mondiale a păcii, iar pe de altă parte ea a stabilit — într-un moment de covîrșitoare răspundere internațională — obiectivele de viitor ale forțelor iubitoare de pace. Această mare reuniune internațională — ca și Conferința sindicatelor, care a avut loc aproape simultan la Görlitz (R. D. Germană) — a exprimat fidel și masiv năzuințele opiniei publice mondiale, ca și ale oamenilor muncii, în problema păcii.

După înapoierea de la Stockholm, delegația romînă la sesiunea jubiliară a prezentat un raport Consiliului Național pentru Apărarea Păcii din R. P. Romînă asupra desfășurării lucrărilor acelei sesiuni. Indată după

aceea, în toată țara, au avut loc adunări obștești care au prelucrat documentele sesiunii de la Stockholm și au manifestat viguros și lucid voința de pace care însuflețește întregul nostru popor muncitor. Intre acestea, cea care s-a desfășurat în Capitala țării prezintă o însemnătate deosebită.

Adunarea publică de luptă pentru pace din București a avut loc joi 4 iunie a. c., în sala Teatrului Consiliului Central al Sindicatelor. În cadrele ei, Dl. Acad. Mihail Ralea, membru în Consiliul Mondial al Păcii, vicepreședinte al Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din R. P. Română, conducătorul delegației țării noastre la sesiunea jubiliară de la Stockholm, a făcut o amplă și competentă expunere asupra însemnătății acelei sesiuni, asupra documentelor adoptate de ea și asupra sarcinilor ce revin luptătorilor pentru pace de-acum încolo.

După ce a trecut în revistă marile succese repurtate de Mișcarea mondială pentru pace, Dl. Acad. M. Ralea a arătat că în timpul sesiunii de la Stockholm și-a început lucrările la Geneva Conferința miniștrilor de Externe. Convocarea acelei conferințe reprezintă un succes al forțelor iubitoare de pace. Ea a întrunit în jurul aceleiași mese pe reprezentanții Răsăritului și Apusului, spre a discuta probleme esențiale pentru toate popoarele lumii, cum sînt încheierea tratatului de pace cu Germania și rezolvarea problemei Berlinului occidental. Este dorința oamenilor de bine de pretutindeni ca acele tratative să dea roadele așteptate și să creeze condițiile favorabile pentru o conferință la înalt nivel, a șefilor de guverne ai marilor puteri.

Referindu-se la desfășurarea lucrărilor Conferinței de la Geneva, Dl. Acad. M. Ralea a subliniat că propunerile sovietice în problema încheierii tratatului de pace cu Germania și a transformării Berlinului occidental într-un oraș liber, demilitarizat, se bucură de adeziunea deplină a opiniei publice. Popoarele lumii, inclusiv poporul nostru, consideră juste aceste propuneri realiste, deoarece ele corespund intereselor lor, intereselor evoluției situației internaționale pe linia înțelegerii. Ele constituie încă o dovadă a dorinței ferme a Uniunii Sovietice de a rezolva problemele litigioase pe cale pașnică.

În totală opoziție cu aceste propuneri — a spus mai departe Dl Acad. M. Ralea — planul occidental pornește de la principiul considerării Germaniei ca o bază de agresiune, ca o forță militară pe care cercurile agresive din Occident urmăresc s-o folosească în scopurile lor. Planul occidental nu corespunde intereselor rezolvării problemelor aflate în discuție.

Planul „pachet” occidental grupează într-un singur ghem numeroase probleme internaționale de o extremă complexitate, cum sînt problema reunificării Germaniei, securitatea europeană, problema dezarmării generale. Experiența a arătat că astfel de probleme nu pot fi rezolvate deodată și imediat. Pe de altă parte, planul „pachet” occidental nu conține nici un fel de prevederi în ce privește îngrădirea producției de război în Germania occidentală. El nu prevede nimic de natură să elimine pericolul războiului nuclear generat de înarmarea febrilă cu arme atomice a Bundeswehr-ului. Proiectul occidental constituie o încercare de tergiversare a celei mai urgente probleme de actualitate: problema tratatului de pace, sau, după cum remarcă un ziar berlinez, „un cec alb pentru înarmarea Germaniei occiden-

tales". Din pricina caracterului său neconstructiv, planul occidental nu a rezistat nici măcar câteva zile. Puterile occidentale au fost nevoite „să desfacă pachetul” pentru a se examina separat diversele probleme internaționale.

În aceste zile, cînd atenția întregii omeniri este concentrată asupra soluționării pașnice a problemei germane — a spus Dl Mihail Ralea — poporul nostru, care nu a uitat suferințele îndurate în cele două războaie mondiale dezlănțuite de militarismul german, cere cu hotărîre Conferinței miniștrilor de Externe de la Geneva să rezolve în mod corespunzător această problemă importantă legată de pacea și securitatea mondială, aducînd omenirii liniștea atît de dorită și pe deplin meritată a zilei de miine. Noi considerăm că măsura cea mai urgentă care va scoate din impas problema germană și va face posibilă soluționarea sa pașnică, inclusiv reunificarea Germaniei, este încheierea tratatului de pace cu Germania și transformarea Berlinului occidental într-un oraș liber, demilitarizat.

Politica externă a țării noastre — a subliniat Dl Acad. M. Ralea în continuare — politică de un caracter profund pașnic, a fost împărtășită reprezentanților celorlalte țări de delegația noastră la Stockholm. Propunerile țării noastre în legătură cu discutarea problemelor actuale ale colaborării dintre țările balcanice, formulate în mesajul șefului guvernului nostru și adresate în urmă cu aproape doi ani șefilor guvernelor celorlalte state balcanice, s-a bucurat de un răsunset larg și și-au dovedit întru totul actualitatea. Așa cum se subliniază și în recenta declarație sovieto-albaneză, aceste propuneri ar putea contribui la rezolvarea importante probleme a creării unei zone denuclearizate în regiunea Balcanilor și a Mării Adriatice, pentru asigurarea păcii și liniștei în această parte a lumii.

Dl Acad. M. Ralea a încheiat arătînd că omenirea trebuie să dedice toate forțele și capacitățile sale îndepărtării pericolului de război. Pacea și securitatea internațională trebuie să devină o realitate a lumii noastre.

Propunerile sovietice privind tratatul de pace cu Germania și transformarea Berlinului occidental într-un oraș liber, demilitarizat, au fost susținute cu înflăcărare de reprezentanții oamenilor muncii din 26 de țări europene, precum și din R. P. Chineză și R. P. D. Coreeană, întruniți în conferința care a avut loc — din inițiativa Federației Sindicale Mondiale — la Görlitz (R. D. Germană), între 8—10 mai a. c. Această conferință — a spus în cuvîntarea sa Dl Anton Moisescu, vicepreședinte al C.C.S., conducătorul delegației noastre la Conferința de la Görlitz — a dat un avertisment ferm tuturor acelor care nu vor să țină seamă de voința de pace a popoarelor.

Dl Anton Moisescu a vorbit pe larg despre cele două documente adoptate de conferința amintită: Memorandumul în problemele încheierii tratatului de pace cu Germania, dezarmării și interzicerii armelor atomice și Apelul către oamenii muncii și sindicatele din întreaga lume, primul adresat Conferinței de la Geneva a miniștrilor de Externe, iar celălalt muncitorilor de pretutindenea. Conferința de la Görlitz a arătat limpede că nicio dată ca în ultimii ani nu s-a manifestat în rîndurile muncitorilor din Europa occidentală un curent de masă mai puternic decît acum pentru lichidarea pericolului militarismului vest-german, dezarmare și interzicerea ar-

melor atomice. Și dacă conducerile unor organizații sindicale scizioniste din Apus nu ar fi făcut obstrucție Conferinței de la Görlitz, voința de pace a oamenilor muncii s-ar fi impus cu și mai multă putere. Dl A. Moiescu a subliniat mai departe importanța deosebită pe care forța uriașă, mereu crescîndă, a lagărului socialist și succesele obținute de țările socialiste în frunte cu Uniunea Sovietică, o au în lupta popoarelor pentru pace și progres social.

Clasa muncitoare din țara noastră, ca și întregul nostru popor, slujesc cu credință cauza socialismului și a păcii. Ea este hotărîtă să lupte din toate puterile împotriva pericolului militarismului revanșard vest-german, care amenință din nou cu incendiarea continentului și a întregii lumi. Oamenii muncii din țara noastră — a spus Dl A. Moiescu — au îndurat suferințe grele de pe urma militarismului german. Peste satele și orașele noastre, peste căminele și familiile muncitorilor și țăranilor de două ori a trecut războiul pustiitor dezlănțuit de acesta.

Poporul nostru a sîngerat împotriva hitleriștilor. Aproape 170.000 de morți, răniți și dispăruți reprezintă sacrificiul făcut de noi, alături de glorioasa Armată Sovietică în scopul eliberării popoarelor lumii de primejdia fascistă. Acum, cînd ne pregătim să sărbătorim a 15-a aniversare a eliberării Romîniei, dorința cea mai fierbinte a poporului nostru este aceea ca munca lui pașnică și creatoare să nu fie tulburată de războaie. Oamenii muncii își iubesc mărețele lor înfăptuiri și nu vor îngădui ca ele să fie distruse. Tocmai de aceea, întregul nostru popor stă ca un zid în jurul ocîrmuirii populare a Patriei noastre iubite, sprijinind din răspuțeri toate acțiunile ei pentru slăbirea încordării internaționale, pentru rezolvarea pe cale pașnică a litigiilor internaționale. Prin fiecare victorie în muncă noi contribuim la întărirea lagărului socialist și la apărarea păcii popoarelor — a încheiat Dl Anton Moiescu.

Lucrările Adunării s-au încheiat prin adoptarea unei moțiuni adresată Conferinței de la Geneva a miniștrilor de Externe. Moțiunea subliniază marea răspundere pe care conferința o are față de opinia publică și datoria ei de a contribui la reglementarea problemei germane și a realizării unei înțelegeri temeinice între marile puteri.

•

În orașul de reședință al Mitropoliei noastre documentele sesiunii jubiliare de la Stockholm au fost analizate și discutate în cadrele unei adunări publice care a avut loc în sala Teatrului de Stat, vineri 12 iunie a. c. La adunare au participat și reprezentanți ai cultelor. P. C. Prot. stavr. Tr. Belascu, vicarul Arhiepiscopiei Sibiului și Dl Alfred Herrmann, vicarul Episcopiei Evanghelice-luterane C.A. au fost cooptați în prezidiul adunării. La discuții, înafară de amintiții vicari, au luat cuvîntul, între alții, P. C. Pr. Dr. Grigorie Marcu și Dr. Corneliu Sîrbu, profesori la Institutul Teologic de grad universitar (ortodox). Răspicat și cald, toți aceștia au exprimat adevărată deplină a clerului și credincioșilor la politica de pace pe care ocîrmuirea Patriei noastre, R. P. Romîna, o promovează cu o consecvență piluitoare.

Sesiunea de la Stockholm a văzut real și sincer situația internațională actuală și a indicat fără echivoc căile ieșirii din impas. Există o primejdie de război — acest lucru a fost afirmat fără ocol, pentru că e o evidență.

Dar există, pe de altă parte, suficientă forță internațională capabilă să frneze orice manifestări de primejdie a păcii popoarelor. Această forță, organizată, afirmă voința de pace și liniște a sute de milioane de oameni, de pe toată suprafața Pământului. Prezența țărilor din lagărul socialismului — în frunte cu Uniunea Sovietică — în frontul apărătorilor convinși și consecvenți ai păcii, e cheazășia victoriei depline a forțelor care apără pacea împotriva promotorilor războiului rece.

Precum se știe, Conferința de la Geneva a miniștrilor de Externe și-a întrerupt lucrările, spre a le relua la 13 iulie a. c. Miniștrii de Externe occidentali — acesta a fost motivul întreruperii vremelnice a lucrărilor conferinței — și-au exprimat dorința de-a li se da răgaz să studieze noile propuneri sovietice. Uniunea Sovietică a consimțit.

Tratativerile, odată reluate, vor duce la scopul dorit: realizarea unei înțelegeri și netezirea căii spre o conferință la cel mai înalt nivel, a șefilor de guverne.

Stingerea litigiilor internaționale pe cale pașnică nu mai poate întârzia. Orice pas făcut în această direcție însemnează îndepărtarea pericolului unui nou război, iar stingerea tuturor neînțelegerilor dintre state va înlesni așezarea pe Pământ a păcii trainice pe care o doresc și pentru care luptă toți oamenii de bine din încercata generație a zilelor noastre.

PENTRU PACE ȘI IMPOTRIVA ARMELOR ATOMICE

La 6 august 1945, aviația americană a aruncat prima bombă atomică asupra orașului japonez Hiroshima. Trei zile mai târziu, a fost lovit în același chip orașul japonez Nagasaki. Bombele au făcut sute de mii de victime: morți, dispăruți, schilăviți, atinși de boala radiațiilor atomice, dintre care unii se prăpădesc în zilele noastre, după trecere de aproape un deceniu și jumătate.

Bomba atomică aruncată asupra populației Hiroshimei a fost un avertisment teribil: ea a arătat ce se poate face cu energia nucleară pusă în serviciul crimei. Omenirea dornică de pace, revoltată și înspăimântată de cele întâmplate la Hiroshima și Nagasaki, a luat atitudine energică împotriva unei astfel de utilizări a celei mai importante descoperiri științifice a veacului nostru.

La protestele ei s-a asociat și creștinătatea, a cărei purtătoare de cuvânt în această problemă este „Mișcarea creștină a păcii”. La sesiunile ei din ultimii doi ani, despre care a fost vorba și în revista aceasta (vezi s. ex. nr. 11—12 din 1958, p. 779 urm.), delegații întruniți acolo au ajuns la încheierea că Hiroshima apasă asupra autorilor ca un păcat față de care trebuie să strigăm cu toții: Să nu se mai repete o astfel de faptă groaznică față de omenire. Omul e pus să stăpânească forțele naturii spre progres și nicidecum spre a lui pieire. Nici un guvern nu-și poate lua răspunderea în fața omenirii de-a repeta cele întâmplate la Hiroshima și Nagasaki. Atmosfera este și așa destul de infectată de radioactivitatea produsă de experiențele nucleare, care dă naștere bolilor canceroase și altor maladii primejdioase.

„Mișcarea creștină a păcii” a propus ca ziua de 6 august să fie stabilită ca „Ziua Hiroshima de căință generală”. Toții sîntem vinovați și răspunzători de eventualele Hiroshime viitoare dacă nu ne vom ridica glasul cu hotărîre împotriva ațîțătorilor la un astfel de război de nimicire.

Inițiativa „Mișcării creștine a păcii” a fost însușită de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, care a hotărît în ședința sa din 3 iulie a. c. ca la 6 august a. c., de praznicul Schimbării la Față a Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, după Sfînta Liturghie, în toate locașurile de cult ale Bisericii noastre, să se facă rugăciuni speciale împotriva repetării cazului de la Hiroshima și împotriva armelor atomice peste tot.

În fiecare eparhie s-au dat dispozițiile de amănunt în acest sens, indicîndu-se programul serviciului divin special destinat pentru acea zi.

Programul a fost executat astfel:

După binecuvîntare, a urmat cîntarea rugăciunii „Împărate ceresc” și rostirea rugăciunilor începătoare. Preoții parohi au rostit apoi o cuvîntare ocazională, întocmită pe temeiul unor texte inspirate date (Facere 8, 21—22; Isaia 9, 5—6; Daniil 9, 17—19; Evrei 4, 14—16 și Apocalipsă 21, 1—5). În această cuvîntare au fost descrise ororile pricinuite de bomba atomică lansată asupra orașului Hiroshima, arătîndu-se că și astăzi continuă această crimă împotriva omenirii prin experimentarea armelor nucleare, prin înarmarea atomică și prin războiul rece peste tot. S-a subliniat că Biserica noastră, alături de întregul popor român, și-a manifestat limpede voința sa de pace și a combătut cu orice prilej provocările la un nou război, condamnînd cu fermitate îndeosebi războiul nuclear.

După aceea, s-a dat citire Rugăciunii speciale întocmită prin purtarea de grijă a Sfîntului Sinod pentru acest prilej și s-a făcut otpustul cuvenit.

În Arhiepiscopia Sibiului, dispozițiile privitoare la organizarea acestei zile de rugăciune au fost date prin circulara nr. 6.276 din 13 iulie a. c.

Noua formă de luptă creștinească împotriva pericolului atomic a fost înțîmpinată cu bucurie de cler și credincioși deopotrivă, sporindu-le hotărîrea și însuflețirea cu care participă la acțiunea de apărare și consolidare a păcii.

REDACTIA

150 DE ANI DE LA ÎNFIINȚAREA ACADEMIEI DUHOVNICEȘTI DIN LENINGRAD, FOST PETERSBURG

S-au împlinit anul trecut 150 de ani, de cînd s-au creat — la început în mod experimental, numai la Petersburg — cele 4 Academii duhovnicești, cărora reformele ulterioare (1814, 1869, 1884 și 1910) le-au adăos 35 seminarii și peste 70 de școli de cultură generală, un fel de colegii sau gimnazii, în care se făcea pregătirea clerului și a slujitorilor bisericești din vechiul stat rus. „Jurnalul Patriarhiei din Moscova” (în nr. 4/1959) subliniază în chip cuvenit lungul trecut al acestei înalte instituții de cultură teologică, după care rezumăm și noi cele de mai jos.

Mai ales în primele ei decenii de existență, școala s-a resimțit mult de pe urma impulsului de cultură umanistă și enciclopedică, pe care au

cerut-o încă la timpul său reformele țarului Petru cel Mare. De aceea în antecedentele sale, viitoarea Academie duhovnicească va ființa întâi la școala „slavonă” (încă din 1721), transformată în 1726 în seminar slavo-greco-latin, ridicat în decursul timpului (1788, 1797) la rang de seminar superior cu durată de studii de 7 ani. Atît pregătirea sa teoretică, cît și cea practică, se orienta spre dobîndirea de cunoștințe, de învățături, pentru care într-adevăr Petru cel Mare „a deschis fereastră Rusiei” spre Apus. Se cerea tinerilor nu numai să cunoască limbile clasice și să aibă cunoștințe din matematici, limbă și istorie a Rusiei, alături de prea puțină parte teologică, ci se pretindea, în același timp să se știe compune predici, cuvîntări, versuri, dispute, chiar reprezentarea unor piese de teatru cu caracter mai mult sau mai puțin religios, ca „passiones”, „martyria”, din Apus.

În 1808, după discuții și prelucrări de peste 1 an (al căror suflet au fost profesorul Filaret, viitorul mitropolit al Moscovei, împreună cu învățatul M. Speranski și cu erudiții ierarhi mitropolitul Ambrosie și arhiepiscopul Teofilact), s-a ajuns la prima reformă a învățămîntului religios. Se preconizau școli inferioare, medii și superioare (academii), acestea din urmă fiecare cîte una de mitropolie, deci 4 în total: Kiev, Moscova, Petrograd, Kazan. Conducerea lor o va avea o „comisie a școlilor duhovnicești”, care va supraveghea instrucția școlilor.

Cu titlu de experiență s-a deschis deocamdată la 17. II. 1809 Academia duhovnicească din Petrograd, încă tot în vechiul local, mănăstirea sf. Alex. Nevski. Deschiderea celorlalte Academii se va amîna cu cîteva ani. Obiectele de învățămînt se împărțeau în 6 cicluri organizate pe 4 ani: 1. ciclul științelor literare; 2. al științelor istorice; 3. al științelor matematice; 4. al celor filozofice; 5. teologice și 6. al limbilor clasice și moderne.

După cum se vede, accentul principal se punea pe instrucție, pe adunare de cunoștințe, se făcea apel la rațiune, la simțul criticii personale. Lipsea aproape total educația duhovnicească, preoțească, practică. De aceea în 1814 s-a venit cu un corectiv, care însă a împins lucrurile mult prea departe: s-a pus accentul mai mult pe educația practică preoțească, făcînd în același timp școlile duhovnicești dependente întru totul —inclusiv rectorul Academiei, care înainte răspundea numai față de Sobor — de ierarhul locului. Deși cătușele au fost cam strînse (era epoca clasică a ober-procurorilor), totuși Biserica rusă a fost ilustrată de o serie din cei mai celebri conducători ai ei, recrutați din școala Petersburgului, ca mitropoliții Filaret și Macarie ai Moscovei, gloria veacului XIX, arhiepiscopii Inochentie și Nicanor de Herson, ierarhul-ascet Teofan de Tambov (editorul Filocaliei și al multor scrieri duhovnicești), eruditul episcop Porfir Uspenski și alții. Nici activitatea științifică n-a fost neglijată. Traducerea Bibliei după originalele ebraic și grecesc, urmată de o serie întreagă de traduceri din Sfinții Părinți (Sf. Ioan Gură de Aur în opere complete, apoi Dionisie Areopagitul, Sofronie al Ierusalimului, Macarie Mărturisitorul, Simeon Tesalonicianul și Marcu Eugenicul), apoi toți istoricii bisericești (Eusevie, Socrate, Sozomen, Teodoret, Evagrie) și cronicarii bizantini (Nichifor Vrieniu, Ana Comnena, Gheorghe Pahimer, Ion Kinnamos, Nichita Honiate, Nichifor Gregora și Gh. Acropolitul), iată numai cîteva din operele

mari ale acestei instituții de studii superioare teologice, ilustrate, de altfel și în paginile celei mai vechi reviste teologice: „Lectura creștină” (întem. în 1821).

După războiul Crimeii (1853—5) și după trecerea epocii despotismului lui Nicolae I, s-au impus și în viața teologică rusă schimbări deosebite. Regulamentul aprobat în 1869 scotea pe rector de sub tutela ierarhului local, lăsându-l doar sub controlul Sf. Sinod, dar îngăduindu-i să conducă școlile în chip mai democrat cu ajutorul unui consiliu profesoral. Numărul profesorilor și docenților a sporit la 29, toți cu studii superioare. Toate problemele mari se decideau în consiliu. Acum se dezvoltă o pleiadă bogată de teologi ca I. E. Troițkii, S. Skalanovici, A. P. Lopuhin (din care s-a tradus la noi „Istoria biblică”), I. S. Palmov (dogmatist și simbolist), N. V. Pokrovski, mare istoric de artă bisericească, în fine, gloria teologiei din Petersburg, istoricul V. V. Bolotov, cel mai erudit și mai talentat istoric bisericesc rus.

În 1884 se inaugurează a treia eră în istoria învățămîntului teologic rusesc deodată cu venirea la putere a celui mai „strașnic” ober-procuror, K. P. Pobiedonostev, mîna dreaptă a reacționarului țar Nicolae II. Dacă înainte se părea oarecum prea liberă conducerea vieții teologice, de acum totul se supune scopurilor strict-bisericești. Se revine iar la 1814. Rectorii și inspectorii se schimbă tot la 2—3 ani (nu ca înainte), consiliul poate opune veto rectorului, legăturile profesorilor cu cercurile studentești sînt interzise.

În 1910 se redactează al IV-lea regulament din viața școlilor teologice. De astă dată se evidențiază caracterul mai bisericesc al școlilor, mărginindu-se și mai mult rolul consiliilor profesorale. S-au regrupat iarăși obiectele de studiu obligatorii: acestea sînt studiile teologice, filozofice, pedagogice, iar din istorii, cea a bisericii vechi și a bisericii ruse, precum și limba ebraică și greacă (ori latina) precum și una modernă. În categoria celorlalte rămîn, pe fiecare an cîte una: istoria universală și istoria Rusiei, arheologia și istoria biblică, istoria și combaterea confesiunilor apusene și a rascolului, în fine, limba slavă bisericească cu paleografia și istoria literaturii ruse. Fiecare student putea alege una din aceste materii pe lîngă cele obligatorii. Critici au fost destule, atît pe motive de administrație școlară, cît și pentru planul de învățămînt. Totuși, elemente de reală valoare se disting și în epoca aceasta a școlii din Petersburg, așa sînt exegetul N. Glubokovski († 1937), iar dintre contemporani patriarhii Tihon († 1927) și Serghie († 1944), precum și marele predicator și luptător pentru pace, care este Mitropolitul Nicolae Krutițki.

Cu aceasta am trecut la ultima fază, cea de azi. În 1944 s-a redeschis, — după o etapă de întrerupere — Academia duhovnicească din Moscova, iar la 14 octombrie 1946 s-a redeschis și cea din Leningrad. La festivitățile de deschidere, Prea Fericitul Patriarh Alexei a făcut un scurt istoric al învățămîntului teologic rus: „țelul nostru de căpetenie, spunea Prea Fericea Sa, este de a pregăti păstori culti și devotați bisericii. Una din scăderile școlii vechi era că urma scop prea enciclopedic, prea lumesc, iar în al doilea rînd era mai mult sau mai puțin o școală de clasă, cei străini de

tradiția preotească nu puteau parveni. Azi intră atît în seminarii, cît și în Academii, oricine are simțire și credință creștină... Realizările înaintașilor să fie stimulent, zicea Patriarhul cu altă ocazie, dar să adaptăm toate virtuțile lor noilor condiții de viață. Nu ne mai trebuie prea exagerat de multă teorie și scolasticisme. De acum să ne străduim să creștem oameni noi cu inimă simțitoare și cu duh de dreptate".

Cînd s-a deschis, în 1946, biblioteca Academiei din Leningrad avea 10.000 volume; astăzi are 140.000 volume, aproape toate cărți de teologie vechi și nouă, în toate limbile, precum și o mulțime de reviste noi de cultură socială. În 1951 a fost introdus un nou plan de disciplină școlară și bisericească adecvat ideilor expuse mai sus. Participarea aproape zilnică a studenților la slujbele bisericești, la vecernie și utrenie, ca și la citirile duhovnicești din trapezele Academiiilor, iar în afară de școală participarea lor însuflețită la manifestațiile de luptă pentru pace — iată ceea ce caracterizează, spune prof. A. Ivanov, viața studentului teolog din această școală, care, serbînd 150 de ani de viață, făgăduiește să sporească și mai mult patrimoniul înaintașilor.

Preot T. BODOGAE

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

CREȘTE BUNĂSTAREA OBȘTEASCĂ. În zilele de 13—14 iulie a. c. a avut loc ședința plenară a Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, în cadrele căreia Dl Gheorghe Gheorghiu-Dej, prim-secretar al partidului, a prezentat un amplu raport cu privire la realizările oamenilor muncii în domeniul dezvoltării economiei naționale și ridicării nivelului de trai, precum și asupra noilor măsuri în vederea creșterii bunăstării celor ce muncesc.

Între altele, raportul constată că: „Producția globală industrială din anul 1959 este cu 45 la sută mai mare decât în 1955, înregistrându-se un ritm mediu anual de creștere de aproape 10 la sută. În anii 1956-59 s-au construit 38 întreprinderi industriale și 40 secții noi și s-au dezvoltat și modernizat capacitățile de producție la 125 întreprinderi industriale existente. Ca rezultat al politicii de dezvoltare cu precădere a industriei grele, producția industriei mijloacelor de producție a crescut în anii 1956—1959 cu 56 la sută, având un ritm mediu anual de 11,6 la sută. În același timp a avut loc o dezvoltare însemnată a industriei bunurilor de consum, a căror producție a sporit cu 29 la sută față de 1955, cu un ritm mediu anual de 6,5 la sută. Ritmurile de dezvoltare a industriei noastre socialiste arată că sarcina trasată de Congresul al II-lea al partidului cu privire la creșterea producției industriale va fi îndeplinită, iar pentru o serie de produse de bază chiar depășită. Acestea se vor

realiza cu un volum de investiții cu aproximativ 20 la sută mai redus decât se prevăzuse în Directivele Congresului”.

Cifrele, datele statistice peste tot, au graiul lor; un grai sobru, dar elocvent și precis.

Cit de însemnate sînt realizările indicate în textul citat aci ne arată în continuare raportul Dlui Gheorghe Gheorghiu-Dej, cînd spune că: *„Progresele industriei noastre socialiste în ultimii ani se reflectă în faptul că producția industrială pe un singur trimestru al anului 1959 este mai mare decît producția obținută în întreg anul 1938”*.

Cu astfel de realizări îmbucurătoare întîmpină poporul nostru muncitor cea de-a 15-a aniversare a eliberării Romîniei.

Pe temeiul progreselor obținute în dezvoltarea economiei naționale, au fost luate în cadrele aceleiași plenare o seamă de măsuri pentru o nouă creștere a salariului real al muncitorilor și, odată cu aceasta, pentru creșterea cîștigurilor tuturor oamenilor muncii.

Aceste măsuri prevăd majorarea salariilor tarifare, reducerea impozitului pe salariu și sporirea pensiilor. Salariile pînă la 500 lei lunar au fost scutite de impozit, iar la salariile pînă la 1.500 lei lunar impozitele au fost reduse.

Împreună cu îmbunătățirea salariizării efectuată în anii 1957—1958, nivelul veniturilor nete provenite din

salarii ale muncitorilor va crește în medie cu 34 la sută față de 1956.

Totodată, a fost efectuată reducerea prețurilor de vânzare la peste 2.600 sortimente de produse industriale și alimentare, cit și corelarea mai justă și rentabilizarea prețurilor de vânzare la unele produse.

În urma aplicării acestui ansamblu de măsuri, sporul net de venituri ale oamenilor muncii va fi de 4,7 miliarde lei anual.

Recentele măsuri de ridicare a nivelului de trai al cetățenilor dovedesc încă odată că regimul democrat popular pune mai presus de toate preocupările sale grija de om. Asigurând condiții de muncă din ce în ce mai perfecționate, producția crește vertiginos, cantitativ și calitativ. Creșterea producției, la rîndul ei, face posibilă luarea de măsuri concrete pentru îmbunătățirea și înfrumusețarea vieții celor ce muncesc.

Iată roadele exercitării puterii politice de către popor! Iată roadele politicii de construcție pașnică pe care o duce ocîrmuirea de stat a Republicii Populare Romîne!

Măsurile acestea, întîmpinate cu manifestări de entuziasm și recunoștință de-a lungul și de-a latul țării întregi, vor contribui la intensificarea eforturilor obștești pentru întărirea Patriei și apărarea păcii.

RED.

„DOMNUL PĂRINTE”. În părțile noastre preotul este adeseori numit „domnule părinte” sau chiar „domnule preot”. Cuvîntul „domnule” alăturat celui de părinte își are, istoric vorbind, o justificare. Astfel în veacurile XVII și XVIII românii ardeleni treceau prin grele încercări. „Ei nu lîrmează o națiune în înțeles juridic, cu drepturi politice... ei nu au deci nici reprezentanți în

dietă și în guvern, nici organ politic propriu. Cu atît mai mare este însemnătatea Bisericii în viața lor... Vlădica din Bălgrad este nu numai conducătorul spiritual al lor..., el ține într-o anumită măsură și locul domnului din Țara Romînească; episcopii, protopopii și popii țin locul dregătorilor, mari sau mici. Clerul din Ardeal, din cauza împrejurărilor specifice de aici, a avut întotdeauna și un rol laic accentuat... „Domnul părinte” e, în această privință, o expresie caracteristică: ea arată limpede îmbinarea de atribuții...” (Const. C. Giurescu, Ist. rom., t. III, 1, ed. 2-a, București, 1944, p. 367).

De atunci însă a trecut multă vreme și situația s-a schimbat. Împilările de altă dată nu mai există, pierind odată cu sistemul politic-social care le-a generat. Azi preotul a revenit la misiunea sa specific duhovnicească, dispărînd și orice justificare de a mai fi numit „domn”. De altfel, preotul „prin rostul și chemarea lui nu e domn, ci părinte” al credincioșilor săi. Ce ar zice, spre pildă, un tată căruia fiul său i s-ar adresa cu cuvintele: „domnule tată”? Desigur „ar socoti această titulatură drept o vorbă care sună rău... ar simți că inima fiului s-a îndepărtat de inima sa, că nu-l mai iubeste, că-l urăște chiar. Căci pentru cei ce au simțul limbii dar și noțiunea precisă a înțelesului cuvintelor, nu poate fi, în ceea ce-l privește pe preot, o cinste mai mare decît să i se zică: părinte. Intitularea „părinte” e intimă, caldă: ea apropie, merge de la inimă la inimă, pe cînd „domnule părinte” e urît, e rece, îndepărtează, așează o barieră între preot și credincioși” (E. S., Preotul, părintele credincioșilor, în Foaia Diecezană, Caransebeș, an. LV, nr. 25, 21 iunie 1942, p. 2).

N. CORNEANU

DOUĂ STUDII REFERITOARE LA ÎNȚELESUL CUVINTULUI „SPECULATOR”. Sfînta Evanghelie după Marcu relatînd uciderea înainte-mergătorului și botezătorului Ioan, precizează că acela care i-a tăiat capul la porunca lui Irod a fost un „speculator” (VI, 27). Cuvîntul „speculator” a pus nu de puține ori în încurcătură pe traducătorii Noului Testament. În vechile tălmăciri romînești el a fost lăsat întocmai ca în original (ex. Noul Testament, ediția de Neamț a mitrop. Veniamin Costache, din 1818); multe din cărțile de ritual cuprinzînd acest text apoi, îl redau, pînă azi, sub această formă. Traducerile mai noi însă, înlocuiesc pe „speculator” cu „paznicul temniței”. Numai că această perifrază nu redă exact înțelesul originalului, înțeles pe care încearcă să-l explice două studii recente, asupra cărora vrem să atragem atenția.

Primul aparținînd cehului L. Vidman, e publicat în fasciculele 1—2 pe anul 1956 ale revistei „Listy Filologické”, organul Cabinetului de studii grecești, romane și latine de pe lîngă Academia de Științe din Praga (ap. D. M. Pippiđi, Varia, în: Studii și cercetări de istorie veche, an. VIII, nr. 1—4/1957, p. 375). Vidman pleacă de la textul Sfîntei Evanghelii după Marcu, text privit de unii ca o interpolare și, despre care, autorul tăgăduiește că ar avea vreo legătură cu reorganizarea Iudeii de Vespasian, după distrugerea Ierusalimului.

Al doilea studiu aparținînd cercetătorului romîn Teofil Sauciuc-Săveanu, e intitulat „Vibius Severus, speculator pontic”, și a apărut în rev. Studii și cercetări de istorie veche, an. VIII, nr. 1—4/1957, p. 205—213. Desprindem de aici următoarele explicații privitoare la cuvîntul „speculator”.

Înțelesul inițial al cuvîntului „speculator” se apropie de acela al cuvîntului

„explorator”. Mai tîrziu ajunge să însemne „informator”, „spion”, întrebuițat așa și în chestiuni dinafara sferei militare, de război. Speculatorul activează mai mult izolat, secret, cu rutină și adeseori cu vicleșug, spre deosebire de explorator, care procedează în detașamente-grupuri, ceea ce nu înseamnă că speculatorul nu putea fi întrebuițat și în colective.

În epoca imperială, *speculatores*, ca formație independentă specială, se găsesc în *praetoriae cohortes*, atașați împăratului, ca un fel de sentinelă personală a lui. În provincii îi întîlnim în serviciul generalilor-comandanți de diferite corpuri de armată. Speculatorii pretorienii, grupați poate la început într-un *numerus* aparte și cu funcțiuni mai mult polițieneste, au putut să fie constituiți într-un corp și puși sub ordinele unor ofițeri speciali.

În provincii, în fiecare legiune se găseau *speculatores*, cîte unul pentru fiecare cohortă. Acești speculatori aveau gradul de *principales*, frunțași, respectiv subofițeri, plasați între soldații de rînd și centurioni.

Speculatorii făcînd serviciul în suita împăratului sau în aceea a guvernatorului-comandant de armată, și fiind întrebuițați adeseori pentru servicii și misiuni speciale, cum era aceea de curieri și aceea de executarea condamnăților, era natural ca ei să fie socotiți drept trupă aleasă. Speculatorii stăteau în legătură strînsă cu cohortele pretoriene în care au fost vărsați pe vremea împăratului Traian.

Pentru formația speculatorilor era nevoie de o selecțiune sub raportul prestanței fizice, intelectuale, sociale și culturale. Precum zice un cercetător, ei erau „oameni de elită într-un corp de elită” (Marcel Dury, *Les cohortes prétoriennes*, Paris, 1938, p. 198).

Serviciul de speculator era fără îndoială mult râvnit. El era la fel cu acela din cohortele pretoriene unde solda mărită, donativele, durata mai scurtă a serviciului militar și apropierea de împărat sau de generalul-comandant, erau puncte de atracție pentru tinerii capabili și obligați de a purta arme.

Lexicograful Suidas din sec. al X-lea explică cuvîntul speculator prin cuvîntul „doriferos”, adică purtător de lance. Aceasta înseamnă că lancea era un atribut al funcțiunii de speculator. Speculatorii erau înarmați; în afară de lance mai purtau un coif cu apărătoare de față și de gît, cu platoșă și spadă; purtau o manta atârnată pe umărul drept, ba chiar și o încălțăminte specială. Aveau deci o uniformă a lor.

Unii cercetători cred că ei erau călări. Din reliefurile unei plăci de marmură găsită la Tomis și dedicată lui Vibius Severus, „speculator pontic”, rezultă că ei făceau — în anumite împrejurări cel puțin — serviciul cu căruța.

Potrivit acestor precizări ale unor specialiști în istoria antică, cuvîntului „speculator” trebuie să i se acorde o semnificație mult mai largă decît cea atribuită de traduceri obișnuite ale Noului Testament, speculatorul fiind nu un simplu „paznic al temniței” (vezi și Dr. S. Ch. Schirlitz-Dr. Th. Eger, *Griechisch-deutsches Wörterbuch zum Neuen Testamente*, 5. Aflg. Giessen, 1893, p. 386). N. CORNEANU

REVISTA „MITROPOLIA BANATULUI” ÎN VEȘMINT SĂRBĂTORESC. În laturile bănățene ale țării noastre a existat din vremuri străvechi o mitropolie ortodoxă. Ea a căzut jertfă, în 1757, politicii de intoleranță bisericească și națională a stăpînirii habsburgice.

Vreme de 190 de ani, credincioșii ortodocși bănățeni n-au conținut a cere reînființarea fostei lor mitropolii. În 1848, cînd un suflu de libertate națională adia peste continentul nostru, cererea aceasta s-a întezit, dar fără rezultat.

După eliberarea patriei noastre de sub jugul fascist, la 26 octombrie 1947, rîvna seculară a ortodocșilor bănățeni s-a împlinit, redobîndindu-și mitropolia străbună.

S-au împlinit 10 ani de-atunci în 1957. Din acel prilej au avut loc la Timișoara festivitățile aniversare ale săvîrșirii acestui act de reparație istorică. Am luat și noi parte la bucuria fraților bănățeni, încreștînd evenimentul — cu cuvinte de caldă și cuvenită cinstire — în coloanele revistei noastre. (Să se vadă revista „Mitropolia Ardealului”, anul II, 1957, nr. 11—12, p. 917—918).

Acum, avem înaintea revistei oficiale „Mitropolia Banatului”, apărută în anul trecut ca volum omagial cu titlul: „Inchinare Înalt Prea Sfinției Sale Dr. Vasile Lăzărescu, primul „Mitropolia Ardealului”, anul II, 1957, Banatului”.

În peste patru sute de pagini, volumul cuprinde două părți. Întîia — de la început și pînă la p. 258 — prezintă articole privitoare la Mitropolia Banatului și la activitatea desfășurată la cîrma ei de actualul arhiepiscop, I. P. S. Mitropolit Vasile. A doua — de la p. 259 și pînă la p. 436 — înglobează articole de cuprins bisericesc și studii de Istorie bisericească. Ilustrațiile alese și plasate cu rost, sporesc interesul cu care se citește volumul.

Între contribuțiile înmănunchiate în acest volum omagial figurează și cele datorite unora dintre profesorii Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu. Prezența lor la această mărturie a praznicului Mitro-

poliei bănăţene nu este întâmplătoare. I.P.S. Mitropolit Dr. Vasile Lăzărescu are legături vechi şi strînse cu Sibiul ortodox. Între anii 1920—1924 a funcţionat ca profesor de Teologie Dogmatică la Academia teologică „Andreiană” din cetatea de scaun a Mitropoliei Ardealului, iar acum — potrivit actualei organizări a învăţămîntului teologic al Bisericii noastre — Înalt Prea Sfinţia Sa este unul din ierarhii care au sub oblăduirea lor canonică actualul Institut Teologic Universitar din Sibiu. Acest institut pregăteşte şi pe viitorii preoţi din cuprinsul Mitropoliei Banatului.

Ori de cîte ori s-a ivit prilejul, I. P. S. Mitropolit Vasile al Banatului a arătat cît de alipit este de realităţile bisericeşti din Mitropolia Ardealului, de ierarhii care au călăuzit-o în acest răstimp, de slujitorii bisericeşti de-aci — unii, foşti studenţi ai I. P. S. Sale — şi de credincioşii ei.

Tocmai de aceea, cu simţăminte de respectuoasă dragoste filială şi de aleasă preţuire, noi luăm parte la toate bucuriile Mitropoliei bănăţene.

Ne folosim de acest prilej spre a reţine unele amănunte de ordin istoric şi biografic din volumul care ne prijuieşte popasul de faţă.

La reînfiinţarea Mitropoliei Banatului, I. P. S. Mitropolit Dr. Vasile Lăzărescu a avut o contribuţie hotărîtoare, fiind sprijinit în strădaniile I. P. S. Sale de tot ce are mai de sea-

mă în zilele noastre Biserica ortodoxă bănăţeană.

I. P. S. Mitropolit Vasile s-a născut la 1 ianuarie 1894, în comuna Jandani, din părinţi ţărani. Tatăl I. P. S. Sale era cîntăreţ bisericesc.

După ce a isprăvit şcoala confesională ortodoxă romînă, tînărul Vasile a frecventat cursurile liceului maghiar de stat din Timişoara. În anul 1912 s-a înscris la Facultatea de Teologie, luînd doctoratul. A absolvit şi Facultatea de Litere şi Filozofie.

Profesor de teologie la Sibiu (1920-1924) şi la Oradea (1924-1934), e ales apoi şi instalat episcop al Eparhiei Caransebeşului (1934). După o rodnică păstorire de 7 ani trece la cîrma Episcopiei Timişoarei, iar apoi, după alţi 7 ani, devine arhiepiscop şi mitropolit în acelaşi loc.

În 1925 a luat parte la primul pelerinaj ortodox romîn la Locurile Sfinte.

Între realizările legate de păstoria I. P. S. Mitropolit Dr. Vasile Lăzărescu, la loc de frunte, se situează monumentală catedrală mitropolitană din Timişoara.

Făcînd cuvenita menţiune despre apariţia volumului omagial al Mitropoliei Banatului, exprimăm Arhipăstorului ei omagiile noastre respectuoase, iar celor ce-l secondează cu rîvnă şi devotament exemplar în îndeplinirea înaltei misiuni arhiericeşti — un cald salut frăţesc.

REDACŢIA

Biblioteca Episcopială Sibiu

TIPOGRAFIA EPARHIALĂ
REÎNTREGIREA
SIBIU
